

ideal hukuk

“Gıda ve
Hukuk”

HUKUKÇULAR DERNEĞİ YAYINI

BAHAR 2017 YIL:6 SAYI:14

PROF. DR. İZZET ÖZGENÇ İLE
CEZA HUKUKU AÇISINDAN 15 TEMMUZ KALKIŞMASI
İDEAL HUKUK DERGİSİ

CAN BOĞAZDAN...
AV. YILDIRIM KEMAL AKINCI

KEMAL ÖZER İLE GIDA ÜZERİNE RÖPORTAJ
İDEAL HUKUK DERGİSİ

GDO (GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMALAR)
HALİS AY

GIDALARDA TAKLİT VE TAĞŞIŞ
PROF. DR. NEVZAT ARTIK

YENİ NESİL OHAL KARARNAMELERİ!
AV. CÜNEYT TORAMAN

TÜRKİYE HUKUK PLATFORMU VE
REFERANDUM ÇALIŞMALARIMIZ

RÜYA VE BULMACA
AV. ŞEBNEM TAŞAN KURT

SAFLARI SIKILAŞTIRALIM
AV. VİLDAN ŞİMŞEK

KUM SAATİ İLE KONUŞMALAR
AV. NURAY ERGİN

HUKUKÇULAR DERNEĞİ

www.hukukcular.org.tr

Hukukçular Derneği adına sahibi
Av. Mehmet SARI

Genel Yayın Yönetmeni
Av. Ferhat AKKAYA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Alişen KAYNAR

Editör
Av. Şebnem TAŞAN KURT

Danışman
Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ

Yayın Kurulu
Av. Ferhat AKKAYA
Av. Şebnem TAŞAN KURT
Av. Nuray ERGİN SAVAŞ
Av. Vildan ŞİMŞEK
Av. Yasemin GÜLLÜOĞLU
Av. Cihat MADRAN

Görsel Yönetmen
Tekin ÖZTÜRK
www.tekinozturk.com.tr

Makale yazı ve her türlü eleştiriniz için
irtibat adreslerimiz.

ADRES:

Merkezefendi Mahallesi Mevlana Caddesi
Tercüman Sitesi A-8 Blok kat:19 D:77
Cevizlibağ, Zeytinburnu/İSTANBUL
bilgi@hukukcular.org.tr
e-posta:idealhukukdergisi@hotmail.com
twitter.com/IDEALHUKUK
facebook.com/pages/ideal-Hukuk-Dergisi
http://idealhukukdergisi.blogspot.com
avsebnemkurt@gmail.com
Tel: 0 212 587 50 00
Belgegeçer: 0 212 587 50 00

Grafik Tasarım:
PROJESANAT
Tanıtım Organizasyon
Tel: 0 212 640 20 90
www.projesanat.com.tr

Baskı:
Gök Matbaacılık
Sertifika No: 33157

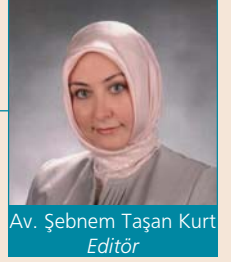
İdeal Hukuk Dergisi

Hukukçular Derneği'nin yayın organı olup,
yayınlanan yazıların fikrî sorumluluk ve hakları
müelliflerine, reklamların sorumlulukları ilan
sahiplerine aittir. Dergide yayınlanan yazılardan
kaynak gösterilmek sureti ile, alıntı yapılabilir.

Başlarken

"Hikmetleri kelimelerin kalplerine indiren Allah'a hamd olsun"

Fusûsü'l-Hikem

Av. Şebnem Taşan Kurt
Editör

MİLLİ TANK MI ? MİLLİ TOHUM MU?

Başlığı böyle atmamın ve bir hukuk dergisinin konu başlığının "gıda" olmasının sebebi merak edilebilir.

Bunun sebebi Milli tohum ve gıda konusunun askeri savunma kadar milli güvenlik sorunu olabileceğine dikkat çekmek ve devlet politikası olarak temiz su ve gıdaya her yurttaşın ulaşabilmesinin O'nun tabii doğuştan gelen hakları çerçevesinde bakmak gerektiğini düşündüğümüzden.

Bu konuda hukuki mevzuatında bu konuyu gözardı etmeden düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Her yıl iki milyon insanın hava kirliliğinden; beş milyon insanın temiz su bulamadığından ve çok daha fazlasının gıda yetersizliğinden öldüğü bir dünyada yaşıyoruz.

Önümüzdeki yıllarda gıda ve suyun stratejik bir konu olacağı konuşulmaya başladı bile. Strateji uzmanlarınca da; gelecek yüzyıldaki savaşların büyük ihtimal ile gıdadan, sudan çıkacağı dillendiriliyor artık açıkça.

Petrol veya enerji kaynaklarının yerine yenisi ikame edilebilir. Sürdürülebilir enerjiler; güneş enerjisi gibi... Fakat gıdanın ve suyun yerine ikamesi yok.

Temiz su kaynakları ve doğal gıdaya ulaşabilmek dünyaya gelen her insanın hakkı olduğu gibi gelecek nesillerinde hakkı.

GDO ve hibrit tohumların yol açtığı alerjiler, kanserler, organ yetmezlikleri, kısırlık ve engelli doğumlara yol açtığı artık araştırmalarla ortaya konmuş durumda.

Tohumların ve gıda tekelinin mülkiyeti, dev şirketlerde olan ve onlara bağımlı kılan bir anlayış asla dünyaya hakim olmamalı. Henry Kissinger henüz 1970 yılında **"petrolü kontrol ederseniz ülkeleri, gıdayı kontrol ederseniz insanları yönetirsiniz"** dediğini hatırlatıp; özellikle Kemal Özer ile yapılan söyleşiye dikkat çekmek istiyorum.

İyi okumalar...

İçindekiler

AİLE
HUKUKU
BAHAR 2017 YIL:6 SAYI:14

10

44

98

- 4 **HASBİHAL - BAOBAB AĞACININ PEŞİNDE**
AV. FERHAT AKKAYA
- 10 **İÇME SULARI, DAMACANA SULAR HAKKINDA BİLİNMESİ GEREKENLER**
PROF. DR. NEVZAT ARTIK
- 13 **CAN BOĞAZDAN...**
AV. YILDIRIM KEMAL AKINCI
- 18 **KEMAL ÖZER İLE GIDA ÜZERİNE RÖPORTAJ**
İDEAL HUKUK DERGİSİ
- 24 **GDO**
HALİS AY
- 27 **GIDALARDA TAKLİT VE TAĞŞIŞ**
PROF. DR. NEVZAT ARTIK
- 33 **ENDÜSTRİYEL ÇİFTLİKLERİN İNSAN VE ÇEVRE SAĞLIĞI ÜZERİNE ETKİLERİ**
HAKAN ÖZDENER
- 38 **İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE GIDA HAKKI**
AV. ARZU BEŞİRİ
- 40 **KAHROLSUN AMERİKA BUZ GİBİ COLA**
AHMET SEMİH ÖZTÜRK
- 41 **GIDA ALGİMİZİ PEYGAMBER (SAV) OLUŞTURURSA...**
AV. CEMİLE ÜNLÜ
- 44 **ŞAHİTLİK VE ŞAHİDİN PSİKOLOJİSİ**
AV. MUSTAFA İZMİRLİ (ÖZEL HUKUK BİLİRKİŞİSİ)
- 61 **15.TEMMUZ DARBE TEŞEBBÜSÜ BAĞLAMINDA CEZA SORUMLULUĞU - TAKDİM**
AV. ALİ CAHİT POLAT
- 62 **15 TEMMUZ 2016 TARİHLİ DARBE TEŞEBBÜSÜ BAĞLAMINDA CEZA SORUMLULUĞU**
PROF. DR. İZZET ÖZGENÇ
- 69 **YENİ NESİL OHAL KARARNAMELERİ!**
AV. CÜNEYT TORAMAN
- 74 **“ADİL YARGILANMA İÇİN STENO” İHSAN PAKSOY İLE RÖPORTAJ**
RÖPORTAJ: AV. CİHAT MADRAN
- 86 **ASLINDA AVUKATLIK...**
AV. YURDAL KILIÇER
- 88 **ARABULUCULUKTA KIRILMA NOKTASI “İŞ HUKUKU’NDA DAVA ŞARTI ARABULUCULUK”**
AV. ARB. ÖĞR. GÖR. YASEMİN GÜLLÜOĞLU ALTUN
- 92 **TÜRKİYE HUKUK PLATFORMU VE REFERANDUM ÇALIŞMALARIMIZ RÜYA VE BULMACA**
AV. ŞEBNEM TAŞAN KURT
- 95 **İSİMSİZ ZİLLER ÜLKESİ**
ABBAS SARIÇİÇEK
- 98 **SAFLARI SIKILAŞTIRALIM**
AV. VİLDAN ŞİMŞEK
- 100 **KUM SAATI İLE KONUŞMALAR**
AV. NURAY ERGİN

Av. Menmet SARI

Hukukçular Derneği Genel Başkanı

BAŞKAN'DAN

Hukukçular Derneği olarak 1970 yılından beri toplumsal meselelere hukukçu bakış açısıyla yaklaşarak sayısız çalışmalarda bulunduk. Basın açıklamaları, sempozyumlar, kongreler paneller daha sayamadığımız ne kadar kit- le ulaşım yöntemi varsa değerlendirdik. Toplumun geniş kesimlerini ilgilendiren başörtüsü, kürt meselesi gibi hassas konularda sürekli olarak müdahil olduk. Gerek hazırladığımız raporlar yöntemiyle, gerekse de paneller ve sempozyumlar ile söz konusu meselelerin aslını hukukçu bir perspektiften toplum ile paylaştık. Bunların dışında ülkemizin ve demokrasimizin yararı olarak tarihimizde yer alan darbeler, post modern darbeler ve darbe girişimlerine asla tepkisiz kalmadık. Bizler hukukçular olarak sorumluluğumuzun bilincinde bir şekilde bu süreçlerde aksiyon aldık. Konunun her zamana takipçisi olduk. Türkiye'de toplumun geniş kesimlerini ilgilendiren önemli davaların aktif takipçisi ve tarafı olduk. Bu süreçte gerçekleştirilen yargılamalarda gerek 12 Eylül, gerek 28 Şubat davalarında kurum olarak sürekli vardık ve var olmaya da devam edeceğiz. Şu andan itibaren ise 15 Temmuz darbe girişimi ile ilgili davalar en önemli gündem maddemizi oluşturmaktadır. Bu yeni süreci takip eden ve sürekli bilgi paylaşımında bulunan birimlerimiz düzenli olarak takipte olup ilgili raporlamaları yapmaktadır.

15 Temmuz darbe girişimini ve sonrası milli iradenin yanında yer alarak saldırıların bertaraf edilmesi için çalışmalar yaptık ve yapmaya devam ediyoruz. Ülkemiz, demokrasimiz ve hukukumuz açısından son derece karanlık ve aşağılık bir planın ürünü olan 15 Temmuz darbe girişiminin sonrası gelişen süreç, derneğimizin hukuk ve demokrasi mücadelesindeki kararlılığına binaen sürekli olarak yakından takip edilmektedir.

Ülkemiz önümüzdeki 16 Nisan 2017 tarihinde tarihi bir referanduma gidecek. Bu referandum ile ülkemizin geçmişte yaşadığı sistem kaynaklı yönetim krizlerinin son bulacağına inanıyoruz. Dernek ve Türkiye Hukuk Platformu olarak bugünlerde seçim dönemine kadar "Hukukçular Referandumu Anlatıyor" başlığı ile Türkiye genelinde meydanlarda stantlar kurarak ve salonlarda söyleşiler gerçekleştirerek sistemi doğru şekilde halkımıza anlatıyoruz. Bu çalışmaların da katkısıyla 16 Nisan tarihinde Anayasa değişikliğine ilişkin referanduma halkımızın "Evet" diyeceğine gönülden inanıyoruz.

Bugüne kadar pek çok basın metni, rapor, dergi, bülten ve kitap yayınladık. Özellikle uluslararası nitelikte olan sempozyumlarımızı kitaplaştırdık. 2010 yılında düzenlediğimiz Uluslararası Anayasa Kongresi, 2016 yılında düzenlediğimiz Uluslararası Darbe Yargılamaları Sempozyumumuz hem içerik olarak hem de basılı kitapları olarak oldukça kıymetli ve ses getiren eserler oldular.

Hukukçular Derneği olarak genel merkezimiz İstanbul'da olmakla beraber, bugün itibarıyla Türkiye'nin her bölgesinde varız. Bu süreçte 65 ilde yer alan temsilcilerimizle çalışmalarımızı Türkiye geneline taşımaya gayret ettik.

Ülkemizde yer alan vakıf-devlet ayrımı gütmeksizin her hukuk fakültesinde öğrenci temsilcileri ile öğrencilere ulaşarak kulüp faaliyetlerinin içerisinde bulunduk. Hukuk fakültelerinde kurulumuna eşlik ettiğimiz kulüpler dışında diğer öğrenci kulüpleri ile de işbirlikleri yaparak üniversitelilerle çalışmalar gerçekleştirdik. Bu sayede yapmış olduğumuz etkinlikler önceliğimiz olmuş ve amacımız olan gelecek nesillere katkı sunma gayretine matuf girişimler gerçekleştirilmiştir.

Dernek olarak hukuk alanında ulusal düzeyde oluşumlara öncülük etmek gibi bir misyon yüklendik. Bu misyonu genişleterek uluslararası düzeye de taşıdık. Türkiye Hukuk Platformu ve Türkiye-Azerbaycan Hukuk Platformu gibi önemli iki yapının oluşmasına öncülük ettik. Halen daha bu oluşumları daha ileriye taşımak adına gayretlerimiz devam etmektedir. Bu çalışmaların yürütülmesinde ön saflarda olmaya gayret ediyoruz. Bu çalışmalarımızın yanı sıra dernek olarak, Uluslararası Hukukçular Birliği, Anayasa Hukukçuları Derneği, İstanbul Center of International Law (ICIL) gibi derneklerin kurulmasına da öncülük ettik. Halen bular gibi pek çok dernekle ortak çalışmalar yürütmekteyiz. Özellikle yürüttüğümüz çalışmalarda üniversiteler, sivil toplum örgütleri, ilgili kamu kurumu ve kuruluşları ile işbirliğine çok önem vermekteyiz.

Yapmış olduğumuz önemli yayın faaliyetlerinin birisi de İdeal Hukuk Dergimizdir. 2010 yılından bu yana ideal hukuk dergimizi çıkartmaya devam ediyoruz. Bu vesile ile bugüne kadar hukukçu akademisyenlerin, avukatların kendilerini ifade etmelerine imkân sağlayan ve kapak konuları ile ilgi çeken dergimizin yayınlanmasında emeği geçenlerine tek tek şükran duyularımı iletmeği istiyorum.

Baobab Ağacının Peşinde

Baobab ağacını ilk defa Sana'nın antik bölgesinde kalan ve eski bir arap evinden dönüştürülmüş olan küçük otelinizin lobisinde asılı olan resimli bir duvar takviminde görmüştüm. Şişman gövdeli, gövdesinin şişmanlığı ile ters orantılı olarak tepesindeki az sayıda dalları ise oldukça kısa, yaprakları ise minik minik idi. İlk bakışta göze çarpan gövdesinin olağanüstü şişmanlığı ilgimi çekmişti. . Takvimin diğer aylara ait yapraklarında o şişman ağaca benzer daha başka resimlerin olacağını düşündüm ve küçük bir bahşiş karşılığında o duvar takvimini otel görevlisinden aldım.

Takvim, Hint Okyanusu ortasında bulunan ve Yemen'e bağlı olan Socotra Adasında yetişen endemik bitkilerin resimlerinden oluşuyordu. Diğerleri de en onun kadar farklı ve ilk defa gördüğüm bitkilere ait resimlerdi. Takvimi Türkiye'ye getirdikten sonra parçaladım ve çerçevelettim. Ancak oniki ayrı bitkiye ait çerçeveye evde asacak bulamadım çünkü takvimden resim çerçeveletmek, eski Ses Mecmuasının verdiği artist resimlerini çerçeveletmeye benzetildi ve çok arabesk bulundu. Hatta alay konusu bile oldu. Uzun müddet evin kenarında köşesinde sürünen çerçevelerimin günün birinde belediyenin çöp konteynırını boyladığını öğrendim.

On iki farklı bitkiden sadece o ilk gördüğüm şişman ağacın ismi aklımda kalmıştı: Baobap. Bu isim anlayamadığım bir sebeple, mantar bir pano-

ya iğnelenmiş eski bir kağıt parçası gibi zihnimde varlığını sürdürdü. Neden sonra bir gün bu ismi internetten araştırmayı aklettim. İki türü olan bu ağaçlar endemik bir tür imiş ve nesli tükenme tehlikesi altındaymış. Birincisi benim takvim yaprağında resmini gördüğüm baobap ağacı ki: Bu Socotra Adasında yetişiyormuş. Diğeri ise büyük baobap, Madagaskar Adasında yetişiyormuş. Boyları 20 metre (yedi katlı bir ev boyunda), çapı ise 10 metre kadar olabiliyormuş. Baobap ağacının ne kerestesi oluyormuş ne de meyvesi.

Yıl 2014. Madagaskar'a İstanbul'dan direk uçuş yok. Paris, Dubai veya Kenya'dan aktarma yaparak gidilebiliyor. Neden Paris? Çünkü Madagaskar eski bir Fransa sömürgesi olması sebebiyle halen dahi sıkı-fıkı bağlantısı devam ediyor. Biz, beklemesi daha kısa süreli olduğu için Kenya aktarmalı seyahati tercih ettik. Madagaskar'ın baş şehri Antananavario'da bir gece kaldıktan sonra Baobap'ların bulunduğu Morondava'ya gitmek üzere kiraladığımız bir minibüsle sabah erkenden yola çıktık. Burada yaz mevsiminin ortası, oysa İstanbul'dan ayrılırken kar yağıyordu ve okullar tatil edilmişti. Hayat dediğimiz şey böyle süprizlerle dolu, anında yüzde yüz değişebiliyor, olamaz dediğiniz şeyler birden oluveriyor ve insanı hayretler içinde bırakıyor. Ama hayatın bu şaşırtıcı taraflarını görebilmek için insanın biraz istemesi gerekiyor. Kenya'da aktarma sırasında beklerken ben tekli koltuklardan birine kıvrılarak biraz uyuyabildim.

Ama Erol tekli koltuğa yatış pozisyonunda kıvrılmadı, çünkü koltuklara ancak oturma pozisyonunda sığabiliyordu. İkili ve üçlü koltuk ise hiç yoktu. Yerlerde yatmak ise kirlilik sebebiyle mümkün değildi. Yani Erol uyuyamadı. Bir zaman sonra beni dürtükleyerek uyandırdı. Saate baktım biraz daha vaktimiz vardı bu yüzden beni neden erken erken dürtüklediğini düşünürken sordu:

-Abi, şu senin baobap ağaçlarını görünce ne olacak? Kısa bir süre suskunluk oldu. Hem uyku sersemliğinden kurtulmak istiyor hem de “ ne olacağını “ düşünüyordum. Cevap verdim:

-Dağcılar, dağın zirvesine tırmandıklarında ne oluyorsa biz de baobap ağaçlarını gördüğümüzde aynı olacak... ağaçların önünde resim çektireceğiz... o kadar. Tıpkı dağcıların zirvede resim çekmelerini gibi.

Antananavario ile Morondava arası yaklaşık 400 km ama çok kötü bir yol, bir çok yeri köstebek yuvası gibi delik deşik, yol çizgisi ve işaret levhası diye bir şey yok, dörtüyz kilometre boyunca bir tane bile mola verecek, ihtiyaç giderecek tesise rastlamadık. Mola ve ihtiyaçlarımızı tamamen tabii yollardan giderdik. Böyle bir ortamda böyle “ tabii “davranmayı ilk seferde yadırgar gibi olduysak da ikinci ve üçüncüde tamamen alıştık ve sanki bu güne kadar böyle davranıyormuşuz ve öyle zannedildiği gibi anormal bir davranış şekli değilmiş gibi bir havaya girdik. Ve “ alışmak “ ve “ unutmak “ gibi olağanüstü özellikleri bahsettiği için Allah’a sık sık şükranda bulunduk. Yoksa eski alışkanlıklarımızdan kurtulmasaydık halimiz nice olurdu? Tropik bir ülke, neredeyse her gün yağmur, her yer su, ama çeşmelerden akan sular bulanık, akarsular daha durulmadan yeni bir yağmur suyu bulandırıyor olmalı, anlaşılın dereleri doğrudan çeşmelere bağlamışlar. Ama itiraf etmeliyim ki : Bulanık su içmeye bir türlü alışamadım. Görünen o ki, bulanık su içmek o kadar da tabii bir şey değil yoksa alışırdım.

Tüm seyahat süresince, kritik zamanlarda kan şekerimizin düşmesi ihtimaline karşı yanımıza aldığımız tüm Ülker stokumuzu Morondava’ya varıncaya kadar bitirdik. Yine yol boyunca gördüğümüz köylerin hiçbirinde elektrik olmadığını hayretle gördük. Bu durum etrafta havai elektrik hattının olmamasından kolayca anlaşılıyordu. Suyun olmadığı ise, bulanık su akan çeşmelerin başındaki elleri bidonlu insanlardan belli oluyordu. Kanalizasyon olup olmadığı hakkında yol boyu bir kanaat edineemedik. Bu husus iki gün sonra anlaşılacaktı.

Dedim ya bu coğrafyada her şey abartılı. Güneş yakıcı, yağmur bol, yol boyu birbiri ardına yükselecek yer alan taraçalar halinde pirinç tarlaları, ağaçlar yüksek, çayırlar yemyeşil ve gür...Suları köpürerek akan büyük bir nehirden geçerken ödüm koptu, ancak tek arabanın sığabileceği kadar dar bir demir köprü, karşıdan başka araba gelecek olsa bizim geçişimizi beklemek zorunda, köprü hafifçe sallanıyor, sallandıkça içim bir hoş oluyor, korkmadım desem yalan olur çünkü aşağıda gürüldeyen nehir timsah kaynıyor, arabadan timsahları görmek zannedildiği kadar iç açıcı değil. Köprünün ömrünü ne zaman tamamlayacağı bilinmez. Allah korusun “ o zaman “ tam bizim araba geçerken tamamlanırsa olacakları tahmin etmek çok zor değil. Eğer timsahlarda biraz akıl varsa önce Erol’a saldıracaklardır ama Erol o kadar timsahın dişinin kovuğunu bile doldurmayacağından elbet sıra bana da gelecektir.

Bana çok uzun gelen ama gerçekte bir iki dakika süren o köprü geçişi sırasında “ölümüne en çok kimin üzüleceği” sorusu geldi. Benim için cevabı çok kolaydı bu sorunun. Ama benim cevabım doğru cevap olmayabilirdi çünkü kalplerde gizli olanı ancak Allah bilirdi. Ölümüne, insanın kendisine hiç yakıştıramadığı ve hep başkaları için öngördüğü için olsa gerek, hep hazırlıksız yakalanılır. Tıpkı benim o eski köprü üstünde ölümle burun buruna geldiğimde ölümün benim için de bir gerçek

olduğunu anlamam gibi. Köprü bitip karşıya geçtiğimizde önümüzdeki koltuğun demirine sınıksı yapışmış olduğumu ve sırtımın ter içinde kaldığını fark ettim.

Morondava'ya vardığımızda akşam olmak üzereydi. Yol nihayet bitmişti am biz de bitmiştik. Minibüsten indiğimiz halde kendimi hala minibüs koltuğu üzerinde zıplıyor sanıyordum. Birkaç otele baktuktan sonra kendimden beklemediğim bir şekilde en iyi otelde kalmak yönünde görüş bildirdim. Oysa böyle hallerdeki ölçüm "önce ucuz sonra iyi" idi. Ama şimdi ölçü "en iyisi" olmuştu. Bu ölçüyü değiştiren sebebin aynı gün içinde yaşadığım ölüm korkusu olduğunu anlamam çok zor olmadı. Oda fiyatları oldukça pahalıydı. Pazarlık etme teşebbüsümüz hiçbir işe yaramadı. Ve paraya kıydık, en iyi otelde kaldık.

Otel, turizm acentelerinin duvarlarında ve internet sayfalarında gördüğümüz, palmiyeler arasında, topraktan bir metre yükseklikte ve her yer tuvalet-banyolar, kulübeler arasındaki yollar tamamen ahşaptan yapılmış, tek katlı kulübelerin damları bambu dalları ve palmye yaprakları ile örtülmüştü. Adeta duvarda asılan ve ressamın tüm hayal gücünü kullanarak çizdiği bir tablonun içinde idik. Erol'a göre o kadar paraya ve o zahmete değmişti. Bu yüzden uyumadan önceki son sözü:

-Abi, cimrilik etme, dedi.

Sabah kahvaltısı facia. Kocaman bir tabağın ortasında zar gibi ince dilinmiş birkaç dilim salam, yine mümkün olduğu kadar ince dilinmiş birkaç dilim kaşar...hepsi o kadar. Erol olay çıkardı ve tamamen Türkçe konuşarak domatesli omlet istediğini anlatmayı başardığını biraz sonra masaya gelen sıcak omlet tavaşından anlamış olduk. Ama bu omletlerin ekstra ücrete tabi olduğunu hesabı keserken öğrenecektik.

Kahvaltudan sonra bir kahve iyi gider. Palmiyelerin altında ahşap şezlonglara uzanmışız, ne tv ne

gazete, Türkiye'nin yakıcı ve gergin gündeminden uzakta, etrafta bir ki garsondan ve ikimizden başka kimse yok, sessizlik havada elle tutulacak kadar net. Türkiyede insan gerginlikten uzak bir hayatın olamayacağını sanıyor, gün geçmeden insanlar kendilerini yepyeni gündemlerin içinde buluveriyorlar. Ama görüldüğü gibi bunun aksi de olabiliyormuş.

Geceden beri devam eden uğultunun sebebinin, birbiri ardınca sahile vuran dalgaların çıkardığı sesin bizim yekpare bir uğultu olarak duyduğumuzu fark ettim. Gece yükselen okyanus suları ile kulübemizin dibine kadar gelen deniz yengeci suların çekilmesi ile büyük bir ölüm kalım savaşına girmiş. Bir o yana bir bu yana seyirtiyor. Suyu bulamayınca devamlı yön değiştiriyor. Büyük bir panik içinde olduğunu tahmin ediyorum.

Gel-git olayı burada çok bariz bir şekilde cereyan ediyor. Şu an deniz suyu iki yüz metre kadar geri çekilmiş, ikindiden sonra tekrar yükselmeye başlayacak ve kulübeye kadar yaklaşacak, Deniz yengeci suların yükselmesine kadar dayanabilirse yaşayacak aksi takdirde ölecek. Yardım etmek istedim. Elimi uzattığımda iki kısıkcından biri ile parmağımı

ısırdı. Kancısını parmağıma geçiremeyince talihsiz yengecin hayatta kalmak için çok az gücünün kaldığını düşündüm. Bu sefer elime kancasını geçiremeyeceği biçimde sert gövdesini sırt tarafından tutarak okyanusa doğru götürdüm ve suya fırlattım. Talihsiz deniz yengecini ölümden kurtarmanın verdiği küçücük mutluluğun verdiği hazzı yaşarken; çıkmamış candan ümit kesilmemesi gerektiğini düşündüm.

Robenson Crosoe gibi sahili keşfetmeye çıktık. Akşamdan ağlarını okyanusa bırakan balıkçılar tüm aile fertleri ile birlikte ağlara vuran balıkları ayıklıyorlardı. Erol selam vererek onlara katıldı ve ağdan balık ayıklamaya başladı. Bu yarı siyah, fakir balıkçıların çoğu çıplak irili ufaklı çocukları kumların içinde oynaşıp duruyorlar. Adeta tabiatın bir par-

“

**Sanat hayatı
yaşanılabilir
kılanın en güzel
yoludur.**

Anthony Giddens

”

çası gibiler. Çocukların bu halleri bana, Ana-Çocuk Merkezleri tarafından zorunlu aşıları yapılmasa da pekala yaşayabildiklerini düşündürdü.

Dalgalar, milyonlarca yıldan beri seslendirdikleri sonu gelmeyecek şarkılarının notalarını seslendirmeye devam ediyordu. Kumsalın hemen gerisinde balıkçıların evleri var. Merakımızı gidermek için evlerin olduğu tarafa doğru yaklaşarak yürüdük. Maksadımız yerlilerin evlerini daha yakından görmek. Evler, okyanusun yükselme halinde iken ulaşamayacağı yerde. Evlerin etrafı bambu dalları ile çevrilmiş, çatıları ise hindistan cevizi yaprakları ile örtülmüş, zemini ise üzerinde yürüdüğümüz kumların devamı, kapı yok, kapıları bizden tarafta olan evlerin daha doğrusu kulübelerin ortalama üç dört metre kare büyüklükleri var, bu yüzden içerisini tamamen görmek mümkün, kumların üstünde birkaç eski battaniye, kenarlarda birkaç kaç kakak var, battaniyeleri yatak olarak kullandıkları anlaşılıyor. Yine buralarda da elektrik ve su yok. En büyük konforları ortak tuvaletlerinin olması. Bu ilkel tuvaletler kulübelerin ortasında, bambu dalları ile çevrilmiş ancak üstü açık, zayıf bir insanın çömelebileceği kadar genişlikteler ve çalılırların boyu çömelen bir insanın görünmeyeceği kadar yükseklikte. Ve tuvaletlerin de kapıları yok. Kapı olarak kullanılan bu aralıktan görüldüğü kadarıyla ayak basacak iki

taşın konulmuş olması en basit ilkelliğin bir adım ilerisine geçilmiş olduğunu işaret ediyordu.

Kulübeciklerin araları küçüklü büyüklü insan kaynıyor. Bizim varlığımızdan pek rahatsız olmuşsa benzemiyorlar. Hatta bazıları bize dönerek bir şeyler söylediler. Anlamadığımız bu sözler üzerine Erol:

-Selam, diye seslendi onlarda bizi şaşırtarak “selam” diyerek karşılık verdiler.

-Banyo ihtiyaçlarını nasıl hallediyorlar acaba, diye sordu. Aslında Erol bu sorunun cevabını tahmin ediyordu. Banyo, bu yoksul insanların hayatında hiç olmamış, bundan sonra da epey bir zaman olmayacak gibi görünüyordu.

Bir kulübenin önünde, bir kadın bir şey pişiriyor. İyice görmek için yaklaştık. Üç tane yuvarlak taşın ortasına, kumların üzerine çalı çırpıdan bir ateş yakılmış. Saç ayağı olarak kullanılan taşların üzerindeki, herhalde birkaç yıl evvel çöpe atılmış, sırlarının büyük kısmı dökülmüş emaye bir tencerede makarna kaynıyor. Ateşin başındaki kadın ise elindeki pet şişeden kaynayan makarnaya yağ döküyor. Muhtemelen öğle yemekleri bu makarna olacak.

Bazı kadınların sırtlarında emzikli bebekleri ile balıkçılara yardım etmeleri, bazılarının makar-

na pişirmeleri, bazılarının turistlere içecek olarak Hindistan cevizi satmaya çalışmaları, kadının her zaman her yerde hayatın en ağır yükünü çekiyor oldukları kuralının burada da geçerli olduğunu gösteriyordu.

Uzun sahil yürüyüşümüz sırasında Erol'un hızlı ve uzun adımları ile beni geride bırakması ile içine düştüğüm küçücük yalnızlık beni, insanın bir yanı ile her zaman yalnız olduğunu, yalnız başladığı hayatına gerçekte yalnız devam ettiği düşüncesinin içine sürükledi. Daha doğrusu bu kocaman bir soru idi ve bu soru üzerinde ciddi ciddi düşünmeye karar verdim.

Yürüyüşe başlarken pırl pırl hava birden bozdu. Güneşi kara bulutlar kapladı. Ve yağmur atıştırmaya başladı. İllik yağmur altında yürüyüşümüze devam ederken hiç bu kadar zevkle ıslanmadığımı hatırladım. Bu yağmur da hayatın beklemediğimiz hoş bir sürpriziydi. Tabii olarak çok kısa bir süre sonra güneş yeniden yüzünü gösterdi ve sahili kızdırmaya devam etti.

Yürüyüş biraz uzun sürmüş olmalı ki dimağımın bulanıklaşmaya başladığını hissettim. Kafam da da bir karıncalanma olduğunu fark edince gayriihtiyari elimi başıma götürerek kafama turnaklarımı batırdım...çok zayıf bir acıma duydum, kıyaslama yapmak için yanağımı turnaklayınca paniğe kapıldım. Çünkü yanağımda daha fazla acıma duymuştum. Beyin kanaması böyle bir şey olmalı diye düşündüm. Güneş çarpmasından, beyin kanamasından ölenlerin olduğunu biliyordum. Ama onlar başka-

ları idi, ben değildim. Şimdi sıra bana gelmişti. O hikayelerini dinlediğim insanlar gibi değildim ben, çok kıymetliydim, hatta birkaç milyon adet dünya bile benim değerimi karşılayamazdı. Ama şimdi bu ıssız sahilde, güneşte biraz fazla kaldım diye ölüp gidecektim. Ve üstelik ben öldüm diye dünya durmayacak, hiçbir şey olmamış gibi dönmeye devam edecekti. Bundan daha büyük bir çelişki olabilir miydi? Benim hayatım nasıl aynı anda hem her şey hem de hiçbir şey olabiliyordu? Bunun cevabını ne o anda ne de daha sonra verebildim.

Biraz sonra havanın yeniden kararması ardında başlayan ılık yağmur beni kendime getirdi. Denizin geri çekilirken incecik kumsal üzerinde bıraktığı ebru desenleri ne kadar güzeldi. Yaşamak ne kadar güzeldi. Ölüm hak'tı ama yaşamak da güzeldi. İki gün içinde ölüm iki kere ziyaret etmişti beni. Bunun gizli bir manası olabilir miydi? İnsanın ölmek istememesi sırrının altında, yaratılış esnasında Allah'ın insana kendi ruhundan vermiş olması olabilir miydi? O'nun ölümsüz olması, insana verdiği ruhun ölümsüzlüğü bizim ölmeyi istemememizin sebebi midir acaba? Ağır ve zor sorulardı bunlar. Erol akşam yemeğinin ne durumda olduğunu öğrenmeye gitmişti. Ben, kaldığımız kulübenin önünde ahşap sandalyeye oturmuş öğle vakti beni öldürmek isteyen güneşin okyanusun kızıl ufkunda batışını seyrediyordum. İllik rüzgar, güneşi affettirmek ister gibi bedenimi serinletiyordu.

Ertesi gün otellerin hemen arkasındaki çarşığı görmek istedik. Sahildeki kulübelerde olduğu gibi Morondava kasabasında da kanalizasyon olmadığı çarşının ortasında kımıl kımıl kaynayan lağım suyundan belli oluyordu. Biz de kasabalılar gibi bataklik haline gelen yolda insanların pis suya basmadan yürümeleri için sağa sola gelişigüzel bırakılmış taşlara basarak yürümeye çalıştık. Bu lağım sızıntılarının içinde oynayan kalabalık çocuk guruplarının varlığı zihnimizdeki modern kabulleri allak bullak etti. Bu çocuklar bu şartlarda hala yaşamaya devam ediyorlarsa " hijyen " denen şey de büyük bir yalandan ibaret olsa gerekir. Biraz ağır olduysa şöyle diyelim, deterjan satmaya yarayan bir pazarlama efanesi. Sebze meyve pazarında da durum pek farklı

değil. Dikkatli yürümediğimiz takdirde dize kadar lağım suyuna batmak işten değil. Satıcılarında yarıdan fazlası kadın. Fatih Çarşamba Pazarında olduğu gibi domatesleri tek tek silerek, iri ve güzel olanları tezgahın ön tarafına gelecek şekilde yerleştiriyorlar. Demek bazı şeyler dünyanın her yerinde aynı. Etrafta ikimizden başka yabancı görünmüyor.

Öğle saatlerinde zayıf bir ezan sesi duyuldu. Böylece bir caminin var olduğunu anladık ve yatsı vaktinde camide olmayı kararlaştırdık. Minaresi ve özel bir mimari tarzı olmadığından hangi binanın cami olduğunu anlamak imkansız. Müslümanlık burada çok zayıf olmalı çünkü caminin hemen dibindeki insanlar bile hangi kapının camiye ait olduğunu bilemedi. Camiye girince bu kanaatimizde haklı olduğumuz anlaşıldı. Cemaat genç bir imam ile on üç çocuktan ibaretti. Alışık olmadığımız bir namaz seremonisi tatbik ediliyordu. O yüzden namazın başlamış veya bitmiş olduğuna dair bir kanaate varamadığımızdan oturup oturup seremoninin bitmesini beklemeye başladık. Bu esnada küçük cemaatin sözleri arasında iki kelime çok tanıdık geldi: Ali ve Hüseyin. Anlaşılan, burası bir Şia camisiydi. Namaz kılınan bu geniş odanın bir duvarına asılan

Kabe resmi mihrap ve mihrabın hemen yanında duran sandalyenin ise minber olarak kullanıldığı apaçık ortada idi. İmam olan genç bize tevazu ile ilgi gösterdi.

Üçüncü gün. Burada son günümüz. Erkenden baobap ağaçlarını görmeye gidiyoruz. Ağaçlar kasabaya araçla bir saat uzaklıktaymış. Yol ne kadar kötü olabileceyse o kadar kötü, adeta tarla. Baobaplar uzaktan göründü. Büyük bir heyecan içindeyiz. Sanki birazdan çok büyük bir olay olacak gibi. Ağaçlara yaklaştıkça o heyecan yavaş yavaş söndü. Baobapların yanına varınca tüm heyecan bitmişti. Bir anlamda seyahat te sona ermişti. Dağcıların bitiş seremonisi zirvede fotoğraf çektirmek ise bu seyahatin bitiş seremonisi de baobap ağaçlarının yanında fotoğraf çektirmektir. Ancak yanımıza Türk Bayrağı almayı ihmal etmiştik. Bayraksız olarak baobap ağacının yanında zirve fotoğrafımızı çektirdik.

Beş gün önce içimi dolduran baobap ağacını görme heyecanının yerinde bir an evvel ben öldüğümde arkamdan en çok üzülecek olana kavuşma isteği vardı.

İÇME SULARI, DAMACANA SULARI HAKKINDA BİLİNMESİ GEREKENLER

Prof. Dr. Nevzat ARTIK

Ankara Üniversitesi Gıda Güvenliği Enstitüsü-ANKARA

Q ambalajlı sular, polikarbonat damacanalara ve “Bisphenol A” konusunda medyada bilgi kirliliği bulunmaktadır. Damacana su alınırken etiketin üzerindeki Sağlık Bakanlığı iznine, şirket logosu ya da adının damacana üzerine kabartılmayla yazılıp yazılmadığına bakılması gerekmektedir.

Damacana suların serin, kuru ve direkt güneş ışığına maruz kalmayan temiz ortamda muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Damacana sular konusunda aşağıdaki hususlar önemlidir.

Damacanalardaki Bisphenol A'nın (BPA) insan sağlığına ne gibi zararları vardır?

Normal şartlarda polikarbonat plastik yapımında kullanılan endüstriyel bir organik kimyasal olan BPA suda çözünmemektedir. Çözünse bile miktarı analizle tayin edilemeyecek kadar düşük düzeydedir. Türk ve dünya mevzuatına göre de insan sağlığı açısından herhangi bir risk oluşturmamaktadır. Amerikan Çevre Koruma Ajansı ve Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) standartlarına göre,

Bisphenol A'nın insan sağlığı için güvenli olmayan boyutlara ulaşması için 80 kilogram olan bir bireyin, günde 2 bin litre su tüketmesi gerekmektedir. Bu da imkansızdır.

19 litre su damacanelerinin diğer adı olan polikarbon şişelerde bulunan ve “endokrin bozucu” etkisi

dolayısıyla kansere neden olabileceği belirtilen BPA'nın suya geçme riskiyle ilgili araştırma, bu riskin, insan sağlığına etkisi açısından “yok denebilecek düzeyde” olduğunu ortaya koymuştur.

- Plastik kaplarda şişelenmiş su güvenli midir?

Güvenlidir. Bütün dünyada şişe suyu için kullanılan ana plastik madde pettir. BPA bu tipte malmelerin bileşiminde bulunmamaktadır. Tekrar kullanılabilen polikarbon su ambalajlarına ilişkin dünya çapındaki çalışmalar ve hükümetlerin kapsamlı güvenlik değerlendirmeleri sonucunda alınan kararlar, polikarbonat şişelerin tüketicilerin kullanımında güvenli olduğu yönündedir.

'Kansere yol açmaz'

- Polikarbonat yerine kullanılması düşünülen alternatif ambalaj mevcut mudur?

Polikarbonat, tüm yasal otoriteler tarafından HOD damacanalarda kullanılması güvenli materyal olarak bildirilmiştir. Buna rağmen BPA ile ilgili basında yer alan açıklamalar tüketicilerin dikkatini çekmekte, bu nedenle de polikarbonata alternatif olacak malzemeler üzerinde çalışmalar sürmektedir.

Polikarbonatın, ambalajlı gıda ve içecek ürünlerinde tercih edilme nedeni hijyenik oluşu, gıda bozulması ve israfına karşı koruma sağlamasıdır. Ayrıca bakterilere karşı korumada üstün etki gösterdiği saptanan polikarbonat, toplumun sağlığını korumak için kullanılan bir maddedir dolayısıyla kansere sebep olması gibi bir durum söz konusu dahi olamaz.

Polikarbonat plastik, gıda ve meşrubat ürün kapları için yaklaşık 50 yıldır tercih edilmektedir. Bu sürede polikarbonat şişelerle ilgili birçok araştırma yürütülmüş; bu araştırmaların ve dünya çapındaki hükümet heyetlerince yapılan çok yönlü güvenlik değerlendirmelerinin sonuçları, polikarbonat şişelerin tüketici kullanımı için güvenli olduğunu ortaya koymuştur.

- Pet şişe kansere neden olur mu?

Ambalajlı sular Sağlık Bakanlığı'nca, ambalajlar ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nca denetlenmektedir. Sağlık Bakanlığı yönetmeliklerine uygun üretilen tüm ambalajlı su ürünleri güvenle tüketilebilir.

Cam damacana tartışması

- Su damacanelerinin plastik yerine cam olması sağlık yönünden daha iyi olur mu?

Hayır. Çünkü damacaneler dönüşümlü ambalajlardır. Her doludan önce tam otomasyon sistemlerle yıkanması ve sterilizasyon işlemine tabi tutulması gerekmektedir. Yıkama işleminin ise işin tekniği açısından ve Sağlık Bakanlığı yönetmeliklerine uygun olarak minimum 55 derece ve üstü bir ısıda gerçekleştirilmelidir. Cam ambalajı bu ısıda yıkamak teknik açıdan mümkün olamamaktadır. Çünkü cam ambalaj bu ısıda çatlamakta ve kırılmaktadır. Ayrıca camın ağır oluşu lojistik açıdan büyük zorluklara neden olmaktadır. Bu nedenlerle damacana cam kadar sağlıklı olan polikarbonat ambalajlar kullanılmaktadır.

- Damacaneleri temizlemek için ne kullanılıyor, nasıl temizleniyor?

Damacana ambalajlar dolmuş işleminden önce bir dış yıkama ünitesinden, dört ayrı iç yıkama ünitesinden geçmektedir. Bu iç yıkama ünitelerinde deterjanlı, sıcak ve dezenfektanlı suyla yıkanmaktadır. Ayrıca durulama işleminin güvenilirliğini sağlamak için sürekli deterjan ve dezenfektan kalıntı analizi yapılmaktadır. Yani üretilen

damacana ambalajlar deterjan ve dezenfektandan tamamen arındırılmaktadır. Bu nedenle damacaneler son derece sağlıklı ve güvenilirlerdir.

Numaraların anlamları

- Damacaneler altındaki numaralar ne anlama geliyor?

Günlük yaşantımızda tükettiğimiz yiyecek ve içeceklerin muhafaza edilmesinde sıkça kullanılan plastik ambalajlar üretim esnasında birden yediye (1-7) kadar numaralandırılmaktadır. Şişelerin tabanında üçgen şeklindeki geri dönüşüm ambleminin içine yazılan bu numaralar, o ambalajın ne tür bir hammadde kullanılarak yapıldığını gösterir.

Sayıların anlamları:

- 1 numara --> PET veya PETE (polyethylene terephthalate)
- 2 numara --> HDPE (high density poly ethylene)
- 3 numara --> PVC (poly vinyl chloride)
- 4 numara --> LDPE (low density polyethylene)
- 5 numara --> PP (polypropylene)
- 6 numara --> PS (polystyrene)
- 7 numara --> Diğer (yukarıdaki sınıflamaya girmeyen diğer plastik türlerinin genel sınıflaması).

Damacana suyunu kaç günde tüketmemiz gerekmektedir?

Damacana ambalajlara 1 yıl, pet ambalajlara 2 yıla kadar raf ömrü verilmektedir. Açıldıktan sonra 5 litrenin üzerindeki ürünler maksimum 7 günde tüketilmelidir.

Neye dikkat etmeli, nasıl muhafaza etmeli?

- Damacana su alırken nelere dikkat edilmesi gerekir?

Öncelikle suyun etiketinin üzerinde Sağlık Bakanlığı izin tarihi ve sayısının bulunup bulunmadığını kontrol etmek gerekiyor. Satın aldığınız suyun 4 ayrı yerinde suyun markasının bulunmasının yanı sıra etiket bilgilerinde cinsi, üretim adresi, suya uygulanan işlemler ve suyun sahip olduğu parametreler mutlaka yer almalıdır. İmal ve son kullanma tarihi, parti ve seri numarası, şirket logosunun ayrıca damacana ambalaj üzerinde kabartmayla yazıyor olması gerekiyor. Güvenlik bandına önemle dikkat etmek gerekir, suyu açanın ilk siz olduğunun göstergesidir. Sağlıklı su tüketmek istiyorsanız, damacananızı serin, kuru ve direkt güneş ışığına maruz kalmayan temiz bir ortamda muhafaza etmeniz gerekir.

- Damacana suyu, cam şişe veya testi gibi kaplara aktarılmalı mıdır?

Hayır. Damacana ambalajlar kapağı açılana kadar hiçbir bakteri içermezler. Başka kaba aktarırken su, ortam havasından bakteri kapacaktır. Ayrıca kullanılacak kabın damacana ambalaj gibi steril ve hijyenik olması mümkün değildir.

- Su 2 haftadan uzun süre pet şişede kaldığında şişedeki zararlı maddeler çözülerek, suya karışıyor mu?

Ambalaj malzemeleri ve raf ömürleri uzun süren araştırmalar sonucunda belirlenir. Pet şişelerdeki sular raf ömürleri boyunca güvenle tüketilebilir.

- Plastik şişelerin hormonlar üzerinde etkileri neler?

Pet şişelerin hormonlar üzerinde etkisi olduğuna dair onaylanmış herhangi bir bilimsel çalışma yoktur.

- Plastik su şişeleri buzluğa konabilir mi ?

Hızlı soğutma amacıyla pet su şişeleri kısa süreli olarak buzluğa konulabilir.

CAN BOĞAZDAN...

Av. Yıldırım Kemal AKINCI

Yasaklanmış meyveyi yiyerek dünya hayatına atılan Adem oğlunun ilk gıdası anne sütüdür. Doğmadan gıdası yaratılan insanın ömrü, gıdası kesildiğinde bitmektedir. Hayvani ve insani hayat, gıda ile kaimdir...

Ancak; rızık olarak takdir olunan gıda böyle anne sütü gibi hazır verilmez. Önceleri ailenin korunmuş imkanları ile sürdürülen hayat, bu hayatı sürdürecektir gıda temini için mücadele gerektirir. Bu mücadelede, aile içinde oluşup güçlenen insan, hem kendisinin hem ailesinin devamına katkıda bulunacaktır. Böylece büyüyen aile, varlığını sürdürebilmek için gıdasını üretmeye ve üretimini de korumaya mecburdur. Beslenmeyle oluşan sıhhat ve afiyet en büyük devlettir. Elbette korunmalıdır.

O halde; aileden başlayan bu koruma, iyisiyle kötüsüyle bütün şartların değerlendirilmesi, basiret, feraset ve siyaset gerektirir. Toplum, tükettiğinden fazla üretmeli, üretimini israf etmeden tasarruf ederek biriktirmeli, öz kaynak – sermaye oluşturarak zenginleşmeli, bununla da muhtemel hasım ve

düşmanlarını caydıracak, zamanın ve emsalinin gerektirdiği silahlarla ve gerekli eğitimle, sulh için cenge hazır olmalıdır. Mevzuat öz sermaye oluşumunu, sanayileşmeyi engellemekte, tasarruf betonlaşmaya yönlendirilerek imha edilmektedir. Güçlü

ekonomi gerektiren siyaset, savunma, eğitim güçlü ekonominin etkisinde kalmaktadır.

Hasmı korkutarak sulh sağlamak en başarılı savaştan ucuza mal olur. Caydırıcılık, savunmanın, gıdayı ve hayatı korumanın, en önemli kuralıdır. Toplum için asli ve toplumun tamamına ait, herkesin her yaşta katılması mecburi görev, savaşa hazırlık görevidir. Toplumun tamamına ait bu görev, bir zümreye, belli bir yaş gurubuna ve cinsiyete hasredilemez, vesayet ve inhisar oluşturulamaz.

Toplumun, milletin, hali hazır durumunu, bu açıdan değerlendirilmesi fevkalade önemlidir. Aşırı tüketim, yoksulluk, sefalet ve esarettir. Bu sebeple kapitalizm toplumu tüketime yönlendirmektedir. Talep yetersizliği, finansal kriz oluşturmakta Dolar basılarak fatura yine insanlığa ödetilmektedir. 1998'de 1 once altın 290 Dolar idi. Altın sabit oldu-

ğuna göre Dolar en az 4 kat değer kaybetmiş, Dolara bağımlı ekonomiler 18 yılda ABD ekonomisini 4 defa finanse etmişlerdir.

“İşten artmaz dıştan artar” atasözümüz, ferdi tasarrufla zenginleşmeyi inceleyen Deaton’a Nobel kazandırmıştır. Zira zenginleşmeyen fert tüketici olamayacaktır. Belli hacimde zenginleştirilen toplum tüketici olarak sömürü çarkını işletecektir.

İnsanın gıdası, beslenmesi için aileden devlete uzanan bu hayati mücadelenin bu derinliği görülmesi ve değerlendirilmelidir. Tarım ülkesi olmak için sanayi feda ettik ancak tarımda elden gitti.

Gıdanın dar anlamda maddi değerlendirilmesinden önce insan beslenmesinin usul ve adabını, öz kültürümüzün tahrip olması sebebiyle hatırlamakta fayda vardır.

Hayatın tamamı, bir hesap ve düzen üzerine kurulmuş olduğu gibi beslenmenin de bir hesabı, nizamı vardır. Üretimde, onun nizamına uyan insan, paylaşım ve tüketimde de kurala tabidir.

Rızık olarak verilen gıdanın helal ve temiz olanları yenilir içilir, israf edilmez. Acıkmadan yenilmez israftır. Doymadan kalkılır. Komşusu aç iken ... denildiğinden, kokusu duyulan ve görülen yemek paylaşılmalıdır. Alenen yemek, içmek, yemeyi

içmeyi tahrik ve teşvik edici her türlü sesli yazılı görüntü, reklamlar, tanıtımlar, yemek yapma programları, insani değildir. İnsan temek hak ve hürriyetlerine aykırıdır. Biri yer, biri bakar ...

Gıda alışverişi, kapalı kaplarda taşınır. Muhtevanın ne olduğu gösterilmez. Misafire, öksüze, yetime, kimsesize, yolda kalmışa, yolcuya, garibana, ikram gerekir. Köy, mahalle odaları, misafır konakları olmalıdır. Oluşturulmalıdır. Başiboş insanlara sahip çıkılmalıdır. İçtimai güç-kuvvet bu hassasiyetle oluşur. Sahipsizlik başı boşluk, başıbozukluk isyan ve terör demektir. Daha Kanuni devrinde devletimizin çöküşü böyle başlamıştır. Açlık, az daha küfür ola yazdı...

Sağ ayak alta alınıp, içe bükülerek üzerine oturulur. Sol diz, bacak bükülüp karına çekilerek dik, yaslanmadan, dayanmadan, kaykılmadan oturulur. Sağ elle, yemeğin önünden yenilir, yemekten önce ve sonra eller yıkanır, besmele ile başlanır, şükredilerek kalkılır. Dolu bir mide kalbi sıkıştırır, tenefüsü zorlaştırır. Kan mideye toplanır, uyku, gaflet basar kafa çalışmaz.

“Mide, hastalıkların evidir. Perhiz ve az yemek her devanın şifanın başıdır. Bedenine adet ettiği şeyleri ver.” Kuralı gereği hayatta kalacak kadar yemek farzdır. Yeme içme terk olunarak ölüm isyandır. Doyacak kadar yemek mübahdır.

Ağız, beslenmede yeme içme içindir. Ağız tadı sağlık göstergesidir. Yemek iyice ve çokça çiğnenir, diş bakımı, ağız ve diş eti sağlığı malum... Ağızda lokma varken konuşulmaz. Nefes, burundan alınıp verilir. Hiçbir yiyecek ve içecek üzerine üfürülmez. Yeme ve içme kapları boş veya dolu üstü açık bırakılmaz. Yemek, yenilecek miktarda yapılır ve alınır. Artık bırakılmaz. Ekmek kırıntıları atılmaz, toplanarak yenir. Yemeğin bereketi, son tanesindedir. Yemek kaplarının sınırlarak yenilmesi, sünnettir. Gıda ve beslenmenin bedensel başlangıç noktası ağız olmakla diş en önemli beslenme organıdır. Diş bakımı ve temizliğinin önemi malum... Diş ve dişeti hastalıkları vücudun bütün kritik noktalarını, eklemlerini, kan dolaşım ve sinir sistemini etkiler.

Diş bakımı ve temizliği için mahiyeti belirsiz kimyasallar yerine tabii temizlik araç ve gereçlerinin kullanılması tavsiye olunur. Tabii sirke hem temizlikte hem beslenmede değerlidir.

Beslenmenin en önemli unsuru su'dur. Susuz sindirim olmaz. Sindirim sürecini etkilememek için yemekten sonra bir süre su içilmemelidir. İçilecek kadar alınacak su, oturularak besleme ile emilerek yavaş yavaş üçer yudumda içilir. Çok soğuk ve çok sıcak yenilmez içilmez.

Yemekte ve istirahatte, asriliğe çağdaşlık olarak masa-sandalye; öncelikle kalça, diz, ayak bilekleri eklemleriyle, adalelerin sinir ve damarları için sağlıklı ortam oluşturmakta, kan ayaklarda toplanmakta varis ve selülit oluşmaktadır. Eklemlerde bu sebeple oluşan en az üç çeşit rahatsızlık insanı, hastane ve eczane müşterisi haline getirmektedir.

Yemek ailece topluca evde yenilir, ev mutfağında hazırlanır. Böylece hem aile yaşantısı, hem sağlıklı beslenme sağlanır. Dışarıda yemek, çarşı mutfağı, açık büfeler, yeme içme reklamları, sağlıklı değildir. Yemeyi özendirme şişmanlık asrın hastalığıdır. Beden kitle endeksi denetlenmelidir.

Beslenmede gıdada helal olan, ihtiyaca yetecek kadar olanıdır. Fazlası israftır, zardır. Az beslenmek, doymadan kalkmak yaratılışa uygun olarak gıda kirliliğinden en az etkilenmeyi sağlar. Organlarınız özellikle karaciğeriniz vücudunuzun laboratuvarı olarak sizi ancak böyle koruyabilir. Karaciğer aşırı yükten yağlanıp, görev yapamaz hale gelir. Bütün organlar zorlanır. Şeker, tansiyon, kalp vs çok yemek ve şişmanlık intihardır. Bu insanlık programına aykırı, insanı tüketen bir eylemdir. Böylece can boğazdan gitmekte, beslenme insan hayatını tehdit etmektedir.

Normal olarak insani şartlarda beslenilirse yeryüzünde açlık susuzluk olmaz. İki kişilik yemek üç kişiye yeter. Ülkemizde sadece israf edilen ekmekle, Afrika halkının beslenmesi mümkündür. Bize bu devleti bırakan dedelerimizin süpürge tohumu ve çekirge yemek mecburiyetinde kaldıklarını, bir zeytin tanesini iki lokmaya katık ettiklerini, kuru ekmeklerden yapılan papara, tirit gibi yemeklerimizi unutmamalıyız.

Susamadıkça su içilmemelidir. En hayati gıda maddesi olan suyun özellikle değerlendirilmesi gereklidir. Yeryüzü sularının ancak yüzde birini oluşturan içilebilir tatlı suyun korunması gıda ve beslenmenin en önemli konusudur. Sorumsuzca projelendirilen su tesisatları, boru ve musluklar, banyo tesisatı özellikle israfa yöneliktir. Küresel ısınma sebebiyle çocuklarımızın torunlarımızın suyunu ve gıdasını tükettiğimiz nazara alınarak bu kul hakkı tecavüzü mutlaka önlenmelidir.

Mineralli sularımız, tuz gölümü, tuzlarımız, kaya tuzlarımız, tabii yağ çözücü, sodalı Van gölümü, şifalı kaynak sularımız, ülkemizin mutlaka en iyi korunması gereken zenginlikleridir.

Beslenmenin tabii sonucu olarak def'i hacette, istinca ve istibrada temizlik önemlidir. Özellikle öncesinde ve sonrasında eller mutlaka yıkanmalıdır. Kirli ellerle özel bölgelere dokunulmamalıdır. Sonrasında kurulanmalı ancak kağıt kullanımının israf oluşturacağı değerlendirilmelidir.

Gıdanın esasını incelemek için anasır-ı erbaa: enerji (ısı, güneş), hava, su, toprak bilinmelidir. Küresel ısınma bu unsurlar itibariyle insan hayatını tehdit etmektedir. Bu konuda maalesef küresel emperyalizmin, kapitalizmin, finans kapitalin gayri

Normal olarak insani şartlarda beslenilirse yeryüzünde açlık susuzluk olmaz. İki kişilik yemek üç kişiye yeter. Ülkemizde sadece israf edilen ekmekle, Afrika halkının beslenmesi mümkündür. Bize bu devleti bırakan dedelerimizin süpürge tohumu ve çekirge yemek mecburiyetinde kaldıklarını, bir zeytin tanesini iki lokmaya katık ettiklerini, kuru ekmeklerden yapılan papara, tirit gibi yemeklerimizi unutmamalıyız.

insani plan ve projeleri sistemli, uzun vadeli ve insanlık uyutularak uygulanmaktadır. Hepsi birbirine bağlı bu hayati unsurlar birlikte tehdit altındadır. Güneş enerjisi fosil yakıtlar ve sera gazları ile ozon tabakasının delinmesi, atmosferin kirlenmesi ile insanlığın aslında sömürüyü zenginleştiren refahı adına, felaketini hazırlamaktadır. Buzullar erimekte toprak çölleşmektedir.

Toplumların imhası, yurtlarının çölleştirilmesiy-le projelendirilmektedir. Ülkemiz de böyle bir proje konusudur. Ülkelerin tatlı suları, barajlarla ve baraj inşasının ekonomik yüküyle birlikte sıkıntıya sokulmaktadır. Baraj önünü de arkasını da imha eder. Barajın suya da erozyon ile tükenen toprağa da bir faydası yoktur. Ülke sularının barajlarda, ülke insanların da büyükşehirlerde toplanmaları nükleer hedef oluşturacağından, korunmasının maliyeti hesaba katılmalıdır. Yoksa esaret kaçınılmazdır. Ancak bu durum, derin bir düşünce ile değerlendirilebilir.

Tatlı su, engebeli araziye teraslama yapılarak, toprağa emdirilerek korunur. Terasların ağaçlandırılması toprağın erozyonla akıp gitmesine engel olduğu gibi, hem suyu tutacak ve hem de yağmur çekecektir. Terastaki su hacminin müsait olması halinde küçük bentlerde toplanacak su hem terası sulayacak hem de elektrik üretecektir. İsveç böyle ürettiği elektriği halkına ücretsiz kullandığı gibi en vasıflı çelik üretimini elektrikle yapmaktadır.

Ormanları da en kaliteli kuşe kağıt üretiminin hammaddesidir.

Teraslama, “koru ormanı” uygulamasıyla kişilere zimmetlenerek gerçekleştirilebilir. Böylece hem yeni ormanların yetiştirilmesi hem mevcudun korunması ve geliştirilmesi sağlanır. İşsizlik problemi de çözülmüş olur.

Teraslanmayan araziye yağın yağmur, barajı, gıdanın en önemli kaynağı olan toprakla, erozyonla doldurup, toprağı baraj dibinde çamur olarak imha ettiği gibi, açıktaki su, küresel ısınmanın artıracığı buharlaşma ile bulutlara ulaşarak nerede yeşillik varsa oraya gidecektir.

Teraslamayla dağları taşları elektrik ve su kaynağı olan bir ülkeyi, işsizine de iş bularak erozyonla toprağın imhasını da önleyerek zenginleştirmek yerine; hasımlarının doğalgazına mahkum etmek ülkenin milli savunmasıyla doğrudan ilgilidir.

Tatlı suyunuz yetersiz ise, satın alma gücünüzle veya silahlı kuvvetlerinizle bunu telafi edemezsiniz. Para yenilmez, içilmez... fakir dervişin hükümdarın zenginliğini bir bardak su ile ölçen hikayesi meşhurdur.

Deniz kirliliği balıkçılığı etkiledi. Marmara öldü. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkede bu çok kıymetli gıdadan istifade edilememektedir.

Suyunuz ülkenizin milli savunmasıyla doğrudan ilgilidir. Bu sebeple su ile ilgili projelerin hangi kaynaklarda oluşturulup ilim adamlarınıza ve bürokratlarınıza nasıl telkin edildiğini, ya da dayatıldığını, ya da milli menfaatlere aykırı düşüncelerin nasıl “ilim” diye yutturulduğunu sorgulamalıyız. Toplumun beslenmesinin en önemli unsuru olan suyun imhasını, “zamanaşımı” tehdidinden kurtararak, enine boyuna ve derinliğine “zaman” kavramıyla birlikte dört boyutlu olarak yargılamalıyız.

Gıda üretimi, kendi tabii ortamında önceden beri uygulanan şekliyle, kendi tohumu ile kendi ziraat kuralları ile yapılmalıdır. Fazla üretim ve fazla verim hırsıyla tohum ve üretim şartlarının değiştiril-

mesiyle, kendi ortamına uygun ve dayanıklı tohum imha edilmekte, ilaç ve gübre kullanımıyla tabiatın dengesi bozulmakta, hava ve su kirliliğiyle birlikte faydalı diğer bitkiler, canlılar, sinek, arı, kuşlar ve diğer hayvanat olumsuz etkilenmektedir. Böylece gıda üretimi, kapitalizmin, tohum ve ilaç sanayinin kurbanı olmaktadır. Önce hastalık üretilmekte sonra ilacı sunularak insanlık sömürülmektedir.

Şeker ve yağ üretimi sınırlandırılıp, petrole alternatif bio dizel ve bio benzin de engellenerek petrole bağımlılık sürdürülüyor.

Ankara keçisi Angora olmuş, pamuk ithal ediliyor. Fındık tröste teslim. Haşhaş ve bezir yağı ilaç gibi...

Kuş gribiyle yerli, endemik kanatlılarımız imha edildi. Doğu Anadolu ekonomisinin bel kemiği "hayvancılık", Et Balık Kurumları kapatılarak engellendi. Doğu Anadolu için geçim sıkıntısı ve terör ortamı oluştu. İthal et'e muhtaç edildik. Dağı taşı hayvancılığa müsait Anadolu "kırmızı petrol" denilen et üretimiyle petrol ithalatını dengelemekten mahrum edildi. Failleri soruşturulamadı. Memurin Muhakematı kanunu ile Milletvekillerinden bile daha güçlü korunan bürokrasi katliama devam etmektedir. Gerçek hukukçu memuriyet havasından ve büro rahatlığından kurtulup araziye inmelidir, bakmalıdır, görmelidir, eftarlanmalıdır.

Yoksa dengesiz, yetersiz beslenme, ithal gıda maddeleri ve hibrit tohumları toplumu sessizce gizli gizli yok etmektedir. Artık her zaman her yerde bildiğimiz silahlar kullanılmamakta, uygun ortamlarda tehdit ve şantaj ile hâkimiyet sağlanmaktadır. Medya gerçeklerin görünmesini, doğru haberle düşünmeyi engellemektedir. Parası olan...

Üretim, gıda üretimi dahil henüz dokunulmayan bir elle denetlenmekte pazara bir şekilde ulaştırılmayan mahsül tarlada bahçede kalmakta, pazara gelebilenler de en az 4 kat fiyatla, 9'lu etiketlerle, mostra tezgahı ile tüketici tüketilmektedir.

Hava; bizatihi gıda ve gıdanın en önemli unsuru olarak kıymeti bilinmeyen çok değerli bir zenginliktir. Küresel sermayenin zenginliğine kurban edilip kirletilerek "küresel ısınma" faciası oluşturuldu. Ozon tabakası delindi, buzullar erimeye ekvatorial bölgeler çölleşmeye başladı. Suyu da etkileyen bu facia insan yaşamını, yaşam için gerekli bütün diğer unsurları tehdit etmektedir.

Gelelim gıdanın enerji unsuruna: elektrikli mutfak ve ev aletleri yaydıkları radyasyonla başta kanser olmak üzere tehlikeleri özellikle araştırılmayan, biliniyorsa bile finans kapitalin zenginleşme programına uygun olarak ihtiyaca göre zamanı geldiğinde ilacıyla birlikte sunulacak hormonal, genetik tahribat oluşturulmakta, kısırılık, özürlü doğumlar, düşüklükler aileyi tehdit etmektedir.

Anne sütü hiçbir gıda ile telafi edilemez. Anne'nin çalışması bebek beslenmesi için olumsuzdur. Çalışmayan annenin ve çocuk bakıcısının çocuk beslenmesini tabii seyrinden çıkarıp beslenmeyi problem haline getirmesi mümkündür. Tabii seyrinde bebek ve çocuk aç kalmaz, kendisini besletir. Çekirdek ailedeki aşırı anne ilgisinin sosyolojik ve psikolojik sorunları değerlendirilmelidir.

Sıkıntı giderilemez, hasım yenilemez değildir. Doğru, gerçek haberle işleyen kafanın aklı ve sağduyusu yeter vesselam...

KEMAL ÖZER İLE GIDA ÜZERİNE RÖPORTAJ

İdeal Hukuk Dergisi

Jdeal Hukuk Dergisi, 29. 02. 2016 tarihli yayının kurulu toplantısında, Gıda Güvenliği Hareketi Başkanı ve Yeni Söz Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni, Kemal Özer'i misafır etti. Hukukçular Derneği'nde yapılan toplantıda Özer, derginin hazırlıkları devam eden 'Gıda ve Hukuk' konusu ile ilgili Yayın Kurulunun sorularını cevapladı. Kemal Özer toplantıda, küresel güçlerin insanlar ve ülkeler üzerinde oynadığı oyunlar, dünyayı organize eden güçler, insanları bekleyen tehlikeler, Kuran'ı Kerim' in dikkat çektiği, temiz, helal gıdadan ne anlaşılması gerektiği ve daha birçok önemli konularda açıklamalarda bulundu. Kemal Özer, değişimin en başta insanların gıda konusunda bilinçlenmesi ile başlayabileceği ve ümitvar olmamız gerektiği ülkemizin bu hususlarda birçok yere nazaran korunaklı ve şanslı olduğuna vurgu yaptı. Ve tabii ki bizim katkıları hazır pasta ve yiyeceklerimize hiç dokunmadı.

Gıdayla ilgili düzenlemeler Sağlık Bakanlığı tarafından mı gerçekleştiriliyor?

KEMAL ÖZER: Normalde bütün dünyada Sağlık Bakanlıklarının işidir. Çünkü sağlık ile tedavi birbirine karıştırılıyor. Sağlık, gıdayı kapsayan bir şeydir. Tedavi, genellikle Sağlık Bakanlığı'nın bir alt birimidir. Dünyada, Sağlık Bakanlıklığı, genel itibari ile koruyucu hekimlik üzerine çalışırlar. Biz de ise tamamen adı Sağlık Bakanlıklığı. Ama, tek işi tedavi yapmaktır. Tedavi Safahatı ile ilgilenen bir bakanlık var. İki üç yıl öncesine kadar, adı Tarım ve Köy İşleri Bakanlıklığı idi. Belki o daha doğru bir isimdir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlıklığına dönüştürdüler. Hiç bir şey değişmedi, sadece ismi değişti. Yani yapısal anlamda bir şey değişmedi. Bu bakanlıkta, normalde sadece üretim safahatının olması gerekir ki; iki fonksiyonu farklı bakanlıklar

icra ederek, denetim de doğabilsin. Yani Sağlık Bakanlıklının üretim sorununu, insanı etkileyen yönünü, normal şartlarda denetlemesi lazım. 2013 galiba, öncesine kadar, bu iş hukuken hem Tarım hem de Sağlık Bakanlıklının müştereken sorumluluğundayken, şimdi ise yine bir müştereklik var, fakat bütün yük Tarım Bakanlıklığı üzerinde. Sağlık Bakanlıklığı gerektiği zaman ortak çalışma yürütür şeklinde bir müştereklik, yani zaruret hallerinde bir müştereklik var. Eskiden belediyelerin de sorumlulukları vardı. Bu konuda bütün belediyelerden de alındı bu iş. Tamamen tek bir kurumun ukdesine bırakıldı. Üreten, denetleyen, düzenleyen, cezalandıran ya da mükâfatlandıran aynı müesseseye dönüştürüldü. Dünyada, böyle sakat bir şey olamaz yani. Her şey tek kurumun ukdesinde ilerleyen bir şey. Bir de gıda mevzuatında, gıda, tarım ve hayvancılık diyeceğimiz bu üç ana başlığın altındaki düzenlemelere baktığımız zaman, 1980 öncesindeki düzenlemelere, ya bürokrasi ya da meclisteki komisyonlarda bir şekilde ya da hükümetin belirlediği bir hukukçu ya da o alandaki bürokratlar bir araya gelerek metin yazmış. Mesela, Tohumculuk Kanunu, 1963 tarihli, herhalde iki buçuk sayfalık bir kanun. Şimdi, yeni kanun galiba, 14 ile 15 sayfalık bir kanun. İkisini karşılaştıralım. Bir kere kavramlar, metnin anlaşılabilirliği, muhteva, lisan açısından baktığımız zaman, o iki buçuk sayfalık kanun bundan daha kapsamlı bir kanun. Ve üstelik yerel dokuyu koruyan bir kanun. Ama, bu kanuna baktığımız zaman mevcut kanun, taa 1997'lerde, 96'larda; hatta 94'lere götüren de var... Avrupa'da tercüme edilmiş, bir türlü çıkarılamamış. 2006'ya kadar bekletilmiş, 2006'da çıkarılmış bir kanun. Şimdi, bu kanunu, batı kanunlarıyla karşılaştırdığımız zaman neredeyse tıpkısı.

Peki Türkiye’de dayatılan bir şey mi?

Evet dayatılan bir şey. İsmet İnönü ‘başkanlığı döneminde çıkarılmış bir kanun.

Avrupa Birliği uyumu çerçevesinde çıkarılan bir kanun mu peki?

Tabi tabi. Ama, Avrupa Birliği şöyle bir şey demiyor. Yani bizimkilerin beceriksizliğinden kaynaklanıyor ya da acizyetinden, yahut. . . Şimdi, Avrupa Birliğinin üyesi, yirmi küsur ülkede muhteva olarak aynı, ama yerel özelliklerini koruyan kanunlardır. Polonya’daki kanun ile Almanya’daki kanun aynı değildir. İngiltere’deki kanun ile Fransa’daki kanun, aynı değildir. Öz itibari ile kapsam itibarı ile aynı, ama Fransız çiftçisini koruyan Fransız kültürünün özelliklerini taşıyan bir muhtevaya sahiptir. Bizdeki ise Avrupa’dan bir tanesini esas almış. Veya Avrupa böyle bir kanun hazırlamış. Bizimkiler de tercüme etmiş. Tercüme ettiklerini de zannetmiyorum koymuşlar önüne. Çünkü, şurdan biliyoruz, biyogüvenlik denilen kanun, 1994’den 2005 yılına kadar çeşitli hükümetler döneminde bakanlık ukdesinde kurulan komisyonlarda gitmiş gelmiş, pazarlıklar yapılmış, en son 2004-2005 yılında... (Bu arada küresel şirketler adına profesör denilen onların adamları sürekli toplantılara katılıyor.) Bunlardan bir tanesi, en kapsamlı olan Monsanto. Monsanto’nun adına, bakanlıktaki komisyon toplantılarına katılan adam... 2011’de Diyanetin, gündüze helal diye kapalı devre kongresi var, akademisyen olmayan tek kişi de benim kongrede. Bu adam açılış oturumunun akabindeki oturumda,

oturum başkanı aynı zamanda. Bir yardımcı doçent iyi değerlendirme yapıyor. Adama kalktı, olmadık hakaretlerde bulundu. Şimdi ben bu adamı tanıyorum. Monsanto’nun temsilcisi ve diğer güvenlik kanununun çıkışında Monsanto’yu temsilen masada oturan adam. Monsanto, dünyanın en büyük kimya şirketi ve tohum şirketi. Sadece kimya ve tohum değil; aynı zamanda bu atom bombasını üreten, dtt’yi üreten, coca-colanın bu hale gelmesini sağlayan, aslında tümüyle dünyanın en büyük şirketlerinden birisi. Öyle bir kapsama alanı var ki; (şirketin yıllık zarar değeri) 25-30 milyar dolarlık zarar eden bir şirket ve gıda alanında zarar ediyor. Neredeyse bildiğimiz tüm tarım kimyasallarını Monsanto üretir. İlaç endüstrisine hakimdir. Tarım makineleri üretir. Tohumculuğun dünya pazarının %50’ sini, tek başına yönetir. Gıda alanında, devasa bir üretici. Dünya toprak devi aynı zamanda ve çok karmaşık alanlarda ilişkilerinin olduğu bir şirket. Bir kaç gün önce de manşet etmiştik. Monsanto’nun Gazze ve Suriye’ye atılan beyaz fosforu da temin eden şirket olduğu ortaya çıktı. Dünyada yasak olmasına rağmen, bunun yasağını falan dinlemeden bunun ticaretini yapabilen bir şirkettir ki; bu şirketi temsilen masada bulunan adam bu programda konuşuyor ve GDO’yu eleştiren adama hakaret ediyor. Ben adamın işini bir cümleyle bitirdim. Dedim ki siz Monsanto’nun kanunları yapılırken temsilcisi olan kişi değil misiniz?

Hmmmmmm diyince bütün büyü bozuluyor. Zaten bütün film koptu ve toplantıyı terk etmek zorunda kaldı. Mesela, bu mevzuatlarda stratejik

bir alan var. Gıda, dünya siyasetinin en stratejik alanı olarak görülüyor. Yani ne silah ne medya ne başka bir şey... 1970'ler galiba bunun başlama-sı. Kissenger'in teklifiyle, Nixon döneminde baş-layan bir strateji var. Dünyanın en stratejik alanı olarak görülüyor. Çünkü bununla, bütün canlı-ları yönetebilme kapasitesine sahip olabiliyorlar. Kissenger'in, başkan Nixon'a sunduğu 113 sayfalık bir rapor var 1974'de. O rapor, 2000'li yılların ba-sında ortaya çıktı, gizli bir rapor. O raporda şunu söylüyor, artık çokça kullanılan herkesin bildiği bir cümlesi var: *"Petrolü kontrol edersen ulusları kontrol edersin, gıdayı kontrol edersen insanları kontrol edersin. Gıda vazgeçilmez bir silahtır."* Rapora bu şekilde başlıyor. Bu çerçevede çok ciddi anlamda yatırımlar yapmışlar. Bunu üç alanda yapmışlar:

1. Tohum alanında
2. Kimyasal toksin maddeleri üzerinde
3. Katkı maddeleri üzerinde.

Mesela bilinen katkı maddelerinin neredeyse %80'i Monsanto'ya aittir. Bu tatlandırıcılar falan onlara aittir.

Gıdayla ilgili duyduğumuz uluslararası haberlerin %95'i de Monsanto'nun kontrolünde servis edilir. Yani, adı "şeytan şirkettir" zaten bunun. Bu şirketin ilk kuruluşu 1890 lar da... Monasotadır adı.

Daha sonra coca-cola'nın üretiminde en büyük desteği sağlayan şirkettir. Coca-colayı, Coca-cola yapan şirkettir. Vietnam savaşında, turuncu madde diye bir kimyasal üretiyor. Bu ürettiği kimyasal havadan uçaklardan toz halinde atılıyor ve atıldığı anda hiçbir canlı bırakmıyor. Vietnam bölgesi çok ağaçlık olduğu için, askerler sığınıyorlar, cephe savaşı yapamıyorlar. Her ağacın altından bir asker çıkıyor. Askerleri tespit edebilmek için yukardan toz atıyorlar. Bu turuncu maddeyi atıkları anda tüm yapraklar dökülüyor. Temas ettiği anda askerlerin ciltleri yanıyor. O bölgede canlı yaşayamaz hale geliyor. Atom bombasından bin kat daha tehlike-

li bir kimyasal maddedir. Aslında atom bomba-sını, Vietnam'a attırmak için çok baskı yapıyor-lar, atmam diye direniyor Nixon. İnsanlık tarihine bu vahşeti bir daha yaşatmam, diyor. Bunun üzeri-ne Nixon'u alaşağı ediyorlar. Dtt üretip, nobel alan bir firma bu. Dtt, dünyanın bilinen en etkili kim-yasalı. Bu firmanın sahibi kim, bulmanız çok güç. Teması olmayan bir batılı güç göremezsiniz. Öyle ki tam bir konsesyon. Yani dünyada bundan bü-yük bir şirket konsesyonu bulamazsınız. Müthiş bir şirket ve bu şirketler batıda şöyle bir yöntem uyguluyorlar. Dünyada zaten bu alanda dört tane dev var, birisi satıldı. Geçen hafta İsviçreli, du-pont ilacı da üreten, dünyanın en büyük Yahudi-lerinden, sermayelerinden, İsviçre'yi ayakta tutan şirketlerden birisidir; 43 milyar dolara satıldı. Mon-santonun ilaç şirketleri, Pfizer, Bayer gibi devam eden bu şirketler de hep Monsanto'ya aittir. Zaten ilaç şirketleri dört gruptur. Dördü de kimya şirkettir. Dördü de tohumcudur. Aynı zamanda gıda katkı maddesi üretirler ve bunların birbiriyle öyle grift bir ilişkisi vardır ki...

Dünyadaki, tohum şirketlerinin hepsini satın alıyor, kendi bünyesi-ne katıp kendi adıyla devam ediyor. Hiçbir şey de-ğişmiyor. Mesela, Monsanto'nun yıl-lık rüşvet bütçesi 8 ile 10 milyar dolar arası... Bununla ilgili Monsanto'nun,

Endonezya'nın eski diktatörü Suharto' ya verdiği rüşvetlerin belgeleri, internette dolanıyor. Zaten bir şekilde, birçok şeyi kontrol altına almışlar. Afrika ve Asya ülkeleri, Hindistan başta olmak üzere... Hin-distan tamamen bunların bataklığına dönüşmüş durumda. Şimdi hukuku bunlar yapıyorlar. Döner kapı denilen bir sistemleri var. Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Tarım Örgütü, Amerikan Yüksek Mahkemeleri, Tarım Bakanlıkları gibi yerlere sürekli bunların çalışanları işte bir yerde hakim. Yani sü-rekli aynı adamlar yer değiştirip duruyor. Bir bakı-yorsunuz aynı adamlar Dünya Ticaret Örgütünde, bir bakıyorsunuz Dünya Sağlık Örgütüne geçmiş,

bir bakıyorsunuz Amerika'da Adalet Bakanlığında Müsteşar olmuş vs... Amerika'da bunları takip eden müthiş adamlar var. Grafikler yayınlıyorlar. Böyle bir sistemleri var bunların. Mevzuatı belirleyen adamlar bunlar. Nerden biliyoruz, Dünya Ticaret Örgütümüz, 1995 yılında kuruldu. GDO'nun, 1996' dan bu yana dikildiğini söylerler, halbuki yalandır. 1940' lardır. Dünya Ticaret Örgütü 1996' da kurulup; ilk telif hukukunu 1996' da uygulamaya koyduğu için, 96 referans olarak konuluyor. Hâlbuki hikâye. . . Cargill diye bir şirket var, çok meşhur şirket. Cargill, Monsanto'ya ait bir şirkettir. Cargill, Fas'ta, Rabat'ta bir toplantı yapıyor. Üç yıl süren bir toplantı. Merkezi, Rabat olarak seçiyorlar. Dünya Ticaret Örgütü'nün, hukuk metinlerini hazırlayan adam. Bu metinler 21 bin sayfa bir döküman. Bu doküman, Tansu Çiller'in başbakanlığı döneminde 95 Mart ya da Nisan ayında, TBMM' de bir saatte oylanıp geçiliyor. Yirmi bir bin sayfalık döküman bir saatte oylanıyor. Dünya Ticaret Örgütü, bütün hikâyeyi kurgulayan, muhtemelen bu mevzuatların çalışmalarının yapıldığı ana üs halinde. Bu Dünya Ticaret Örgütünü, telif hukukunu ve gümrük mevzuatını belirleyen de bu çete...

Peki bu gelişmiş Avrupa ülkelerinde kendi halklarını da mı zehirliyorlar, yoksa onlar bu sistemi kendileri içerisinde ekarte edecek bir sistem oluşturmuşlar mı? Nasıl bir sistemle denetleyip; Üçüncü dünya ülkelerine yapıyorlar bunu?

Üçüncü dünya ülkelerine yapmıyorlar. Kendi halkları diye bir halk da yok. Bunu tüm dünyaya yapıyorlar. Biz daha korunaklı bir ülkeyiz. Batı, özellikle Amerika başta olmak üzere Kanada, Arjantin, Brezilya gibi ülkeler tamamen çökük zaten, bitmiş her şey. Aslında bakarsanız, dünyada ilk genetiği değiştirilmiş ekim, üç ülkede yapılıyor. Hindistan, bugünkü Pakistan topraklarından bölünmemiş; Türkiye 1942 dir, 42 -41 sezonu ve Arjantin'dir. Bu üç ülkede ilk genetiği değiştirilmiş ekim yapılıyor. Nerden biliyoruz, artık bunlar sır değil belgeleri var. 1952 yılında veya 54 yılında Hatice Tuncel, Tarım Bakanlığında da ziraat mühendisidir. Onun yazdığı tercüme ettiği zannederseniz, çok münevver bir kadın anladığım kadarıyla. . .

Birikimli, Osmanlı Türkçesine falan hakim. Çünkü Osmanlıca tercümeleri vardır. Bunun tercüme ettiği, buğday, arpa ve yulafları nasıl bozduğumuza dair anlatan kitapları var. Orda anlatılıyor zaten bizim nasıl yaptığımız ne hale getirdiğimiz anlatılıyor. Hikâye yeni değil; ama bizim ilk tohumculuk kanunumuz 1963'de İnönü'nün başbakanlığında çıkıyor. Bu kanunda yerel türlerin korunması, hem kanunun tanımlarında hem de esas hükümlerinde var. Ama yeni kanunumuzda yok, tümüyle ortadan kaldırılmış. Tarım mevzuatının içerisinde şu kanun iyidir, şu yönetmelik işe yarar diyebileceğiniz bir örnek gösteremezsiniz. İnsanın lehine Türkiye'nin lehine bir tanesini gösteremezsiniz.

Peki bunları eleştiren bir hukukçu yok mu?

Şimdiye kadar hiç görmedim. Mesela, Ritübelgen var, zaman zaman yazıyor, meseleye vakıf olan bir kişi. Hukukçu olmasının da verdiği avantajlar da var. Meseleye vukufiyeti de var Eleştiri gözü de var. Ama, çok derinlemesine meseleye vakıf değil. O daha çok çerçeve bazında eleştiriler yöneliyor. 1968'de organ nakliyle ilgili, bir avukat'ın (68 sayfalık bir kitapçık) makalesini İstanbul Barosu basmış. Hatta o zamanlar on bin lira da ödül verilmiş.

Kendi görüşünü de yazmış sonuna. Fakat kendi görüşü bir sayfayı geçmiyor. Nihai metin görüşü içerisinde, kendi zaviyesinden baktığı zaman, tutarlı yönleri de var. Ama hakikaten, öyle metinler çıkmış ki; bugün bilmiyorum öyle şeyler çıkıyor mu? Ben kendi organ nakli kitabımda öyle istifade ettim ondan. Yani böyle kitabım bitmeye yakın eski kitapçı abi kitap ayırdım falan diye, getirip verdi. Şeyler de var, bu eski dergilerde güzel metinleri yazılmış, ama bu meselelere Türkiye'de en iyi erken başlayan bir kişi var; Osman Nuri Koçtürk. Kendisi doçent, veteriner, asker... Elliden fazla kitabı var ve kendisi kısmi Kemalist. Fakat, Kemalistlere ve solculara çok ağır eleştiriler yönelten birisidir. 1970 küsurlarında vefat etmiş. Bende 30' a yakın kitabı var. Hatta kitabının bir tanesini, İstanbul Gıda Mühendisleri bastırıp tekrar dağıtmış. Gıda emperyalizmi diye çok hacimli bir kitabı var. Ders kitabı da var sporculara yönelik de var. Müthiş bir adam. 1940' lar da 50' lerde bugünü görüp de bir bu kadar kitap

ortaya çıkarabilmek muazzam bir şey. Bu adam asker, veteriner, denizci, akademisyen... Amerika'ya gidiyor, dünyayı dolaşiyor. Ufuklu bir adam. Muazzam eserleri ortaya çıkarmış. Belki Türkiye'de bu işin çığırını açan ve çok da bilinmeyen en nadide kişi bu adam. Bugün bakanlık bürokrasisi içerisinde, bu meseleleri iyi niyetli olup da kavrayabilmiş benim tanıdığım yok. Var olduğunu da zannetmiyorum. Bakanlığın bu yapıyı bildiğini zannetmiyorum. Şimdi hissettiğimi söylüyorum, bir zanna dayanan bir şey söylüyorum. Sadece bilgisizlikten kaynaklanan bir ilgisizlik, ilgisizlikten kaynaklanan da bir bilgisizlik var. Şimdi mesela şöyle bir bakanlık düşünün, üç ya da dört yıl öncesine kadar bütün personele helal sertifika dağıtıyorlar. Bütün müftüler, helal sertifika dağıtıyordu. İş yürüsün de gerisi önemli değil gibi bir düşünceye sahipler. Mesela Müslüman bir ülke ve gıda mevzuatında, domuz da olmak üzere insanı da dahil olmak üzere hiç bir dini hassasiyet göremezsiniz. İran' da biliyorsunuz, Efes Pilsen milli içecektir. Efes Pilsen'in fabrikası var. Şimdi bu alanda, mesela bürokrasinin içerisindeki insanlar şöyle bir cümle kurmuyorum, çünkü doğru bir şey değil. Haa burdaki adamlar hain falan. Muhakkak içlerinde bürokrasinin kilit mekanizmalarındaki adamların önemli bir bölümü şirketlere aittir. Bu dünyanın her yerinde böyledir. Hangi bakanlığa giderseniz gidin bu böyledir. Yani böyle yönetirler. Zaten hiçbir zaman bakan, müsteşar falan bir yerin adamı falan değildir. Aşğıdaki kilit yerlerdeki adamlardır bunlar. Bu sır falan değil; biliniyor artık umursanmıyor. Her şey bilimsellik kılıfıyla yürüdüğü için, Dünya Sağlık Örgütü böyle dedi mi tamamdır zaten. Hatta Dünya Sağlık Örgütü falan önemli değil; çok sıradan bir kurum FDI böyle dedi mi Amerika Gıda ve İlaç Dairesi böyle dedi mi nokta. Dünyada hiçbir sosyalist, o tür ülkeler işte Bolivya, Afrika'daki bir kaç ülke bunları istisna tutarak söylüyorum bunlar takmıyorlar. Yani burada bir hastalık var, bu ilahiyatçısında da var gıdacısında da var, başka alanlarında da var zaten, ne diyorlar, bilimsellik hastalığı. . . Bilim tamam ama, ondan ötesi vahiy gibi bir şey... Hiç kimse o konuda bir şey söyleyemez, akademisyen değilseniz zaten hiç kimse sizi ciddiye almaz. Bu konularda konuşuyoruz, hele de benim gibi bir

adam gıdayla ilgili bir şey konuşuyor. Çok da umursadıklarını zannetmiyorum. Gülüp geçiyorlar. En dindarı bile gülüyor. Çok basit bir örnek vereyim sizlere. Tarım Bakanlığında, genel müdür yardımcısı olan bir arkadaşım var. Otuz yıldır arkadaşım. Benden büyük ama, abi diye hitap eder. "Abi hangi çayı içiyorsun?" dedi. Ben de "sizinkini içmiyorum." dedim. "Zaten tahmin ediyorum içmiyordunuz." dedi bana. "Aman ha içme" dedi. "Niye" dedim. Dedi ki; "Tamam bizim Türkiye'de üretilirken gübre ilaç kullanılıyor, ama bu çay nasıl muhafaza ediliyor biliyor musun? Kimya deposu gibi küflenmesin, rutubetlenmesin diye bütün kimyasalları içine boca ediyor. Onun için genel müdür bana dedi ki, sakın ha çay içmeyin size özel çay gönderelim onu için." Organik sertifikalı çaylarda, muhtemelen kimyasal koyamıyorlardır. Yani %95 koymuyorlardır. Bu gıda meselesi dünyada milli güvenlik meselesi olarak görünür pek çok ülkede. Ama Türkiye'de bunun bir milli güvenlik meselesi olduğunu düşündüklerini zannetmiyorum. Kimsenin düşündüğünü zannetmiyorum. Bir de meseleyi tümüyle sağlığa indirgemiş durumdayız. Yani en dindarlarımız bile şöyle bakıyor meseleye, işte ya ben 60 senedir yaşıyorum, 40 senedir yaşıyorum, önemli bir şey olmadı, bu saatten sonra da olacağını zannetmiyorum. Olsa da zaten devlet bakıyor. Yani en iyimser cümleleri böyle...

Özellikle dindarlar, (ben hep dindarları örnek veriyorum yani daha olumlu bir yaklaşım beklediğimizden) tümüyle tersinden bir hamle içerisinde. Çok basit bir cemaatin önde gelen birinci ya da ikinci adamı bir gün bana dedi ki: "Seni bizim yurtlara çağıracağız, ama şimdi seni dinledikten sonra bizimkiler yemek yemez, kazan kaldırırlar. Şimdi bunlar seçkin cemaatlerden birisidir. Öyle ki; taklığın her işe de fıkıh sokuyorsunuz, diyen dindar adamlarla karşılaşıyorsunuz. Bunun siyaset ayağı, sağlıktan daha önemli. Dini ayağı kişilerin bireysel sorumlulukları olan bir mesele, kişi buna uyar ya da uymaz onun tercihidir. Ama, çevresel boyutu, mesela böyle düşünün önümüzde bir su var. Şimdi elimde, bir pet şişe su var 330 cc' lik bir şey, yani bir bardaklık bir şey. Şimdi bu peti ele alalım, çok basit anlamda. Suyu içtik. Bu su, Türkiye'nin en kötü sularından biri, ama geçelim o boyutunu. İyi de olsa

içinde zemzem bile olsa fark etmez. Bunu içtik ve bu pet istifade ettiğimiz sudan belki de avcı hikayesine dönmessin ama, bin kat daha fazla zarar veren bir şey. Bir kere bu çürümüyor. Çürümemesi avantajdır. Hani şimdi yeni plastiklerde biyo çözümlük diyor ya biyo çözümlük için daha da tehlikelisi. Çabucak çözünüp toprağı kirletiyor. Çözünmemesi bir avantaj. Şimdi bunun içerisinde, bunu yumuşak kılan şey fitalat diye bir madde.

Fitalat tabi insan bedeninde olan bir şey. Heterojen bir hormon, vücut bunu aldığı zaman östrojen hormonu gibi dağılan bir şey. Bununla ilgili 3 tane tespitte bulunuyorlar:

1- Cinsel eğilim sapıklığı ortaya çıkıyor.

2- Bir kadın kız çocuğuna gebe ise, fitalata maruz kalmışsa, bu çocuğun kısır ve göğüs kanseri olma ihtimali, maruz kalmamış olana oranla dört kat artıyor. Eğer erkek çocuğuna gebe ise, bu çocukta prostat kanserine yakalanma oranı, sekiz, kısır kalma oranı ise dört kat artan bir sonucu var. Nerden biliyoruz bunu, Beyaz Sarayda 2009 yılında konulmuş yaklaşık 800-900 sayfalık kırk sekiz tane Amerikalı akademisyenlerin hazırladığı, Obama'nın öz sözüyle yayınlanmış dev bir raporda çok detaylı anlatılıyor. Şimdi, biz bunu tabiata bıraktığımız zaman çevredeki mikro canlıların görmediğimiz bakterisinden vs. tamamını etkileyen bir şey. Östrojenin tüm dengesini bozan bir madde. Bu maddenin zannediyorum ki; yedi sekiz ülkeye çıkışı yasaklanmış durumda. Bizde yasaklanır mı? Dünya sağlık örgütü yasaklamadığı müddetçe, onu da tanımaz bizinkiler. Avrupa Birliği yasaklamadığı müddetçe asla bizim burda bu yasaklanmaz. Biyogüvenlik Kanununda on iki şey var demiştik. Bir değişiklik yaptılar. Yüzelli kadar deşifre programında ben konuştum. Son dakika, programa iki saat kala bir operasyon yapıldı. Konuk olmaktan çıktım. Ve Tarım Bakanı Müsteşarı çıktı, iyi de oldu. Tabi ben de kayda aldım. Dünya kadar itirafta bulundu. Nedeni de şuydu. Bizim elimize milupanın ürünlerinde GDO tespit edildiği belgesi geçti. Bunu kamuoyuyla paylaştık. Sonra bakanlık hemen açıklama yaptı, doğruladı. Hemen dedikodular çıktı. Ülkerinki olsa yapamazdınız diye, bu sefer onunki de geçti onu da yayınladık. Bu kez ekşi sözlük-

te yıktılar ortalığı, işte bu dinciler milupaya şöyle yapmaya çalışıyorlar, böyle yapmaya çalışıyorlar... Derken, o sırada bir kaç ay içinde de Ülker geçti elimize. O arada adam dedi ki; yüz elliden fazla firmanın ürününde GDO tespit ettik. Tabi, benim programa davet edilmemin nedeni Milupa'nın belgesi idi. O belgenin üzerine o adamın konuşmaları da müthiş açıklar verdi. Biz onları topladık. Tam o konuşmadan bir gün sonra yönetmelik değişti. Bir ya da iki gün sonra kısacık bir yönetmelik. Kanunda hüküm olarak konulmayan yeni başlıklar ihdas ettiler. Yönetmelik değişikliğiyle, kanunda böyle bir tanım yok, yeni tanım koydular. "Bulaşma" diye bir şey eklediler. Kanunda yok, çıkmış eski yönetmelikte de yok, üç maddelik bir şey zaten. Biz bunların bir kısmının belgelerine ulaştık. Afiş etmeye başlayınca hemen yönetmelik devreye sokuldu. Bir hafta önceye kadar beni milupanın avukatı aradı. Dedi ki; "boşuna uğraşıyorsunuz bütün firmalar beraat etti." Dedim; "gönder şu beraat belgelerini", "tamam bugün gönderiyorum" dedi, hala göndermedi. Şimdi düşünün, böyle bir hukuk kanununuz var. Bir yönetmelik çıkarmışsınız, o yönetmeliğinizde veya kanununuzda olmayan bir madde ekliyorsunuz ve ceza maddesini yönetmelikle kanunla yok ediyorsunuz. Biz Danıştay'da, yürütmeyi durdurma talebi ile gittik. Yürütmeyi durdurmaya altı ay sonra reddettiler. Bir buçuk iki yıla yakın, bir Danıştay Üyesi; "tamam bana dosya numarasını ver, ben hemen işleme alırayım" dedi. Bunu dediğinde ramazandı. Ben de dosyayı hemen temin ettim, verdim bir iftarda karşılaştık. Ramazandan bu yana hala raftan inmedi, bekliyoruz. Herhalde iner

GDO (GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMALAR) ÇOK BİLİNMEYENLİ DENKLEM BİNDE 9 GDO BULAŞANI

Halis AY

İlkemizde, 18 Mart 2010'da yürürlüğe giren “5977 Sayılı Biyogüvenlik Kanunu” ile Türkiye’de genetiği değiştirilmiş gıdaların ithalatı, işlenmesi, ihracatı, kontrol ve denetimi yasal zemine oturtulmuştur. GDO’ların ekimi ve yetiştirilmesi, GDO’ların her ne şekilde olursa olsun bebek mamalarında kullanılması yasak. **GDO’ların ithal edilerek gıda ürünlerinde veya hayvan yeminde kullanılması ise, Biyogüvenlik Kurulu’nun değerlendirmesi ve iznine bağlı.** GDO ithalatı yapmak isteyen şirketler, Kurul’a izin başvurusu yapar. Bu başvuruda şirket başvuru yaptığı GDO’yu hangi kapsamda (yem veya gıda) kullanmak istediğini de belirtir. Biyogüvenlik Kurulu, **her bir GDO’yu ayrı ayrı değerlendirir ve sadece başvuru yapılan kapsamda karar verir.** İzni alınmamış bir

GDO’nun, herhangi bir üründe bulunmasına ve kullanılmasına asla müsaade edilmez. **Bu konuda “sıfır tolerans” ilkesi uygulanır.** Yani izinsiz bir GDO’nun, en ufak miktarlarda dahi kullanılmasına veya bir üründe bulunmasına tolerans gösterilmez. Böyle bir ürün tespit edildiği takdirde, yasal ve cezai işlem uygulanır. Bu kanunu ihlal edenler, 3 yıldan 12 yıl kadar çeşitli hapis cezaları alabilmektedir. Bakanlığın Resmi Gazete’de yayımlanan kararı ile, 13 Ağustos 2010 tarihinde “Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik” te Resmi Gazetede 29 Mayıs 2014 – Sayı : 29014 yayınlanan madde 2 fıkra (4) deki değişiklik ile “Analiz sonucunda üründe yüzde 0.9 ve altında GDO tespit edilmesi halinde bu durum GDO bulaşanı olarak değerlendirilir” fıkrası eklendi.

Değişiklik ile eklenen (5) fıkrada da, “GDO bulaşanı olan ürünlerde bulaşan olarak tespit edilen genlerin Biyogüvenlik Kurulu tarafından onaylanmış olması durumunda ürünler onay amacına uygun olarak kullanılabilir” denilerek, içeriğine % 0.9 ve altında GDO bulunan gıda ürünlerinin üretim ve satışına izin verilmiş oldu. Yönetmelikte ayrıca, “GDO Bulaşanı” tanımı da şöyle yapıldı: “Genetik modifikasyon teknolojisi uygulanan veya uygulanmayan bir üründe, birincil

“

Bulaşma maskesiyle GDO'ya izin verilmeye kalkılması, insan aklıyla dalga geçmektir. İnsan küften dolayı en fazla tedavi edilebilir hastalıklara yakalanabilir. Mesela tesislerde etlere “sehven” domuz, alkol, at veya eşek eti, fare zehri, inşaat boyası ya da benzerleri de bulaşabilir. Peki, bunlara neden bulaşma diyerek izin verilmiyor da, GDO'ya izin veriliyor?”

”

üretim aşaması dahil üretim, imalat, işleme, hazırlama, işleme tabi tutma, ambalajlama, paketlenme, nakliye veya muhafaza sırasında ya da çevresel faktörler ile teknik olarak engellenemeyen, önlenemeyen veya tesadüfi olarak bulaşan GDO'ları.”

Yönetmelik, kesinlikle Biyogüvenlik Kanunu'na aykırıdır. Son günlerde gündeme gelen bebek maması olayını hatırlarsak, **Biyogüvenlik Kanunu'nun izin verdiği hiçbir GDO'lu ürün yok.** Kanun özetle, bebek maması ve ürünlerinde ve küçük çocuk ek besinlerinde GDO'yu kesinlikle yasaklıyor. **Bu yönetmelik ise yediklerimizin tamamında GDO bulunmasına yol açıyor.**

Üstelik binde 9'luk kriterin de, hiçbir bilimsel yanı yok. “GDO Bulaşanı” söylemi, **GDO taraftarlarının, GDO'ların yasal olarak engellendiği yahut sınırlandırıldığı ülkelerdeki engelleri aşmak için uydurdukları gerçek dışı bir söylemdir.** Şöyle ki: **Bir ürün ya GDO'ludur, ya da değildir.** Bir üründe Genetik Değişiklik Yapılması, o canlının tümünü kapsamaz. **On binlerce genden sadece birini değiştirmek de genetik değişikliktir. Bu da bazen yüz binde hatta milyonda birden çok daha azını dahi kapsayabilir.**

Mamul haline gelmiş endüstriyel bir gıda maddesi, bazen onlarca çeşit karışımdan meydana gelir. **Bunun yüzde 5'i GDO'lu soya olsa zaten bu soyadaki GDO oranı küçük olduğundan mamul maddede GDO, hacimsel olarak her zaman hukuksuz olarak izin verilen %0, 9'dan hep küçük kalacaktır.** Dolayısıyla her GDO, bu zorlama mantıkla bulaşan olarak değerlendirilecektir. Bir bulaşmadan söz edilerek GDO'ya izin verilecek ise küfe, kire, bakteriye, mantara, her türlü hastalığa, toza, toprağa, kimyasal karışımlara sair ne kadar bulaşma imkânı olan şey varsa buna da izin verilmeli. Bir insan küflü, mantarlı bir ürünü nasıl tüketmeme hakkına sahip ise, GDO'lu ürünü de, bulaşma masalıyla da olsa tüketmeme hakkına sahiptir. **Bulaşma maskesiyle GDO'ya izin verilmeye kalkılması, insan aklıyla dalga geçmektir.** İnsan küften dolayı en fazla tedavi edilebilir hastalıklara yakalanabilir. Mesela tesislerde etlere “sehven” domuz, alkol, at veya eşek eti, fare zehri, inşaat boyası ya da benzerleri de bulaşabilir. Peki, bunlara neden bulaşma diyerek izin verilmiyor da, GDO'ya izin veriliyor? **Bulaşmaya izin veren Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı makamı, bulaşmanın nasıl olduğunu, kasten yapıp yapılmadığını, bunun zararsız olup olmadığını, bugün, yarın ve daha sonrasında çevreye, insana, diğer canlılara ve kâinata zarar vermeyeceğini nasıl garanti ediyor?!**

Biyogüvenlik yasası diye bir yasa çıkarılmasına rağmen, yasaya uymayan yönetmelikle yasa deliniyor. Aslında Türkiye, GDO konusunda, sürekli zig zag çiziyor, **önce GDO yasaklanıyor sonra nerden çıktığı belli olmayan % 0. 9 formülüyle kanunun etrafından dolaşılıyor.** Bu arada ismini burada zikretmek istemediğimiz bebek mamalarında dahi, GDO tespit ediliyor. Aşağıda örneğini gösterebileceğimiz adı bizde saklı olan memleketimizin ünlü firmaları “biz yasal mevzuata uyuyoruz” deseler de hiçbir düzenlememizin net olmadığı gibi bu konuda da bir netliğimiz ve kararlılığımız maalesef yok. **GDO zararlıydı bunu idrak ettik ve yasa çıkardık, şimdi arka odalarda ne pazarlıklar döndü de (0, 9) formülüyle aldığımız kararı ayaklar altına aldık,** anlaşılır gibi değil. Biyogüvenlik yasasının, sıfır tolerans ilkesinin karşısında, bebek mamalarının incelenmesinde hala GDO’ya rastlanması da bu meseledeki açığın ne boyutta olduğu hakkında, az buçuk fikir veriyor zaten.

AB’nin düzenlemesinde, **binde 9 oranı ölçülürken toplam ürüne değil, o ürünün tek tek her bir içeriğine bakılıyor.** Bu kuralın uygulamadaki karşılığını anlamak için somutlamak gerekirse; AB’de üretilen bir **gofretin içinde binde 9 oranında GDO’ya asla izin verilmiyor! Gofretin tamamı değil içindeki bileşenler ayrı ayrı değerlendiriliyor.** Örneğin; **gofretin içindeki şekerin en fazla binde 9’u GDO’lu olabilir. Ya da kullanılan buğday ununun. En önemlisi de kullanılan soya lesitininin. AB standardında önemli olan ve dikkat edilmesi gereken nokta, kullanılan**

soya lesitininin içerisindeki GDO’lu soya oranının binde 9’u geçmemesi. Ayrıca AB, koyduğu bu binde 9 kuralının uygulanmasını da çok önemli koşullarla sınırladı. Burada iki koşul hayati önemde:

1- İçerikteki **GDO’nun kazayla bulaşmış veya teknik olarak ayrıştırılmasının mümkün olmaması.**

2- O içerikte **GDO kullanma niyetinin olmaması.**

Bakanlık, bu düzenlemenin AB ile aynı olduğu-nu söylese de mevcut yönetmelikte **binde 9 oranının nasıl tespit edileceğine dair tek bir açıklama yok.** Yapılan değişiklikte şöyle deniliyor: “**GDO Bulaşanı: Genetik modifikasyon teknolojisi uygulanan veya uygulanmayan bir üründe, birincil üretim aşaması dahil üretim, imalat, işleme, hazırlama, işleme tabi tutma, ambalajlama, paketlenme, nakliye veya muhafaza sırasında ya da çevresel faktörler ile teknik olarak engellenemeyen, önlenemeyen veya tesadüfi olarak bulaşan GDO’ larıdır. Analiz sonucunda, üründe % 0, 9 ve altında GDO tespit edilmesi halinde, bu durum GDO bulaşanı olarak değerlendirilir. GDO bulaşanı olan ürünlerde bulaşan olarak tespit edilen genlerin, Biyogüvenlik Kurulu tarafından onaylanmış olması durumunda, ürünler onay amacına uygun olarak kullanılabilir.**” Kurulun geçtiğimiz aylarda, GDO’lu 3 soya çeşidinin yem ve gıda olarak kullanıldığında herhangi bir risk oluşturmayacağına karar verdiğini de hatırlatmak gerekiyor.

AB’de binde 9, her bir ürünün içeriğindeki her bir bileşen dikkate alınarak hesaplanırken Türkiye’de ise, şu haliyle sadece ürünün binde 9’una bakılması yeterli. Bu durumda **gofretin içindeki soya yüzde 100 GDO’lu olsa da gofretin binde 9’u kadar kullanılmışsa o ürün ‘GDO bulaşanı’ olarak değerlendirilebilir.** GDO’ların etkin denetimini sağlamanın mümkün olmadığını, **GDO’ların bir kez sınırlarımızdan içeri girmesine izin verilirse, sonrasının kontrol edilmesinin imkansız olduğunu düşünüyorum.** Bu koşullar altında yasa ve yönetmeliklerin “**bulaşıklık**” bahanesiyle esnetilmesine tereddütsüz bir şekilde hayır diyorum.

GIDALARDA TAKLİT VE TAĞŞIŞ

Prof. Dr. Nevzat ARTIK

Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü/ANKARA

Ankara Üniversitesi Gıda Güvenliği Enstitüsü/ANKARA

1. GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle gıdalarda taklit ve tağşış oldukça artış göstermektedir. **Taklit ve tağşış tanımı yapılırken ülkemizdeki tüm gıda üretiminin bu şekilde olduğu algısı kesinlikle doğru değildir. Çünkü GTHB kayıt ve onayı ile üretim yapan firmalar belli kurallara uymak zorundadır.**

Aksi halde hem ceza almakta ve hem de firmalarının isimleri ve gıda maddeleri basında olumsuz şekilde yer almaktadır.

Tağşış ve taklit kısaca şu şekilde tanımlanmaktadır.

Tağşış: Gıda maddelerinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin, mevzuata veya izin verilen özelliklerine aykırı olarak üretilmesi halini tanımlamaktadır. Tağşış diğer bir ifade ile; ürünlere temel özelliğini veren öğelerin ve besin değerlerinin tamamının veya bir bölümünün mevzuata aykırı olarak çıkarılmasını veya miktarının değiştirilmesini veya aynı değeri taşımayan başka bir maddenin, o madde yerine aynı maddeymiş gibi katılması; gıda maddesinin mevzuata veya izin verilen özelliklerine aykırı olarak üretilmesi hali; bir şeye yabancı bir şey karıştırarak sağlığını bozma; katıştırma şeklinde de tanımlanmaktadır. Bu konuyu örnekleyerek açıklamak gerekirse; tereyağına bitkisel yağ katılarak ta-

mamen tereyağı gibi satılması, peynire nişasta katılması, nar ekşisine ve bala glikoz şurubu katılması bir tağşış örneğidir.

Taklit: Gıda maddesinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin şekil, bileşim ve nitelikler itibarıyla kendisinde olmayan özellikleri sahip gibi gösterilmesidir. Ürünlerin, şekil, bileşim ve nitelikleri itibarıyla yapısında bulunmayan özelliklere sahip

gibi veya başka bir ürünün aynısıymış gibi göstermektedir. Meyve şurubunun üzüm pekmezi olarak pazarlanması, yine bitkisel kökenli bir yağın aromalarla ve katkı maddeleri ile tereyağına benzetilerek tereyağı olarak satılması tipik taklit örnekleridir.

5996 Sayılı 'Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 31'inci maddesinin 6'ncı fıkrası uyarınca kamuoyunun bilgisine sunabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca, 17 Aralık 2011 tarihli Gıda ve Yemin Resmi Kontrolüne Dair Yönetmeliğin 8'inci maddesi gereğince laboratuvar sonucu ile taklit ve tağşış yapıldığı kesinleşen gıda ve yemi üreten/ithal eden firmanın adı, ürün adı, markası, parti ve/veya seri numarasının Bakanlık(GTHB) resmi internet sitesinde Bakanlıkça kamuoyunun bilgisine sunabileceği hükmü yer almaktadır.

Ülkemizde maalesef bazı üreticiler, tüketicilerin dikkatsizliğinden ve bilinçli tüketici olmamaların-

dan faydalanarak ticari amaçlar ve haksız kazanç uğruna taklit ve tağşişe yönelebilmektedir. Bunun önüne geçmenin yolu GTH Bakanlığının denetim yapması yanında öncelikle vatandaşların bilinçli ve dikkatli birer tüketici olmaları, aldıkları ürünlerin etiket bilgilerini mutlaka okumaları, dökme olarak tabir edilen menşei belli olmayan veya şüpheli olan gıda maddelerini alırken dikkatli ve sorgulayıcı olmalarıdır.

Gıda konusunda yasal dayanak olan “5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu”nun 24 üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre taklit ve tağşiş yapan gıda üreticilerine onbin Türk Lirası idarî para cezası verilmektedir. Hem taklit ve hem de tağşiş hiledir ve tüketicilerin aldatılması söz konusudur.

Gıdalarda taklit ve tağşişin daha iyi anlaşılması için çok rastlanan hilelerin detaylı açıklanması uygun olacaktır.

2. TİPİK GIDA TAKLİT ve TAĞŞİŞ ÖRNEKLERİ

2.1. ÜZÜM PEKMEZİNDE YAPILAN HİLELER

Üzüm pekmezine yapılan hilelerin en önemlisi üretim maliyetini düşürmek ve Türk Gıda Kodeksi hükümlerine uyum sağlamaktır. En problemliler konular üzüm pekmezine glukoz şurubu, inülin, HFCS85, HFCS55 ve HFCS 42 yani fruktoz ilavesidir. Bu şekilde üzüm pekmezi üretiminde üzüm kullanmayanlar hem pekmezin kül miktarını ayarlamaya çalışmaktadırlar ve hem de pH değerini 5.0 düzeyine getirmeye çalışmaktadırlar. Hiç üzüm işlemeyen üzüm pekmezi sektörü doğmuş ve tüketiciler aldatılmıştır. Bu amaca kılıf için hazırlanan üzüm pekmezi şerbeti(şurubu) GTHB’nce yasaklanmıştır.

2.2. TGK ÜZÜM PEKMEZİ TEBLİĞİ

TGK üzüm pekmezi tebliğinde kimyasal özellikler Çizelge 1 de görüldüğü gibi tanımlanmıştır.

Çizelge1:Üzüm pekmezi kimyasal özellikleri

		Sıvı Pekmez	Katı Pekmez
Suda çözünür katı madde (Brix °) (en az, %)		68	80
Hidroksimetil furfural (HMF)(ençok, mg/kg)		75	100
Toplam Kül (en çok, %)		2.5	3
pH	tatlı pekmez için	≤ 5.0 – 6.0	≤ 5.0 – 6.0 3.
	ekşi pekmez için	3.5 – 5.0 >	5 – 5.0 >
Sakaroz (en çok, %)		1	1
Fruktoz/Glukoz oranı		0,9 – 1,1	0,9 – 1,1
Ticari Glukoz		Bulunmamalı	
C13 (‰) binde		- 23, 5'den daha negatif olmalı	- 23, 5'den daha negatif olmalı
Organik Asitler	Fümarik asit	Bulunmamalı	
	Okzalik asit	Bulunmamalı	
	İzobütirik asit	Bulunmamalı	

2.3. ÜZÜM PEKMEZİNE HİLE AMAÇLI İLAVE EDİLEN MEYVELER

TGK üzüm pekmezi tebliğinde bu hilelere engel olmak için C13 analizi, HPLC ile şeker analizi ve dağılımı ve organik asit analizi değerlerinin tebliğde yer alması sağlanmıştır. Üzüm pekmezine hile yapanların üretimde mevzuata aykırı olarak kullandıkları diğer meyveler şunlardır:

2.3.1. Üzüm Pekmezine İncir Ekstraktı İlavesi:

İncir kuru meyve şeklinde değerlendirilmektedir. Kurutma prosesi sonunda aflatoksinli incirler UV ışığı altında vermiş oldukları sarı floresans renk nedeni ile ayrılmakta ve insan tüketiminde kullanılmaması için imha edilmesi gerekmektedir. Bu tip atık ürünlerin işletmeden uzaklaştırması bile bir maliyet gerektirirken bazı kötü niyetli kişiler bunları alıp kuru incirleri açık kazanda saatlerce kaynatıp çok koyu siyah renkte incir ekstraktı elde ederek, bu ara ve aflatoksin ile zengin ürünü hileli üzüm pekmezi ve üzüm pekmezi şerbeti (TGK’nce yasaklanmıştır) üretiminde kullanmaktadırlar. Aflatoksin çok önemli bir mikotoksin olup insanlarda kanser ve benzer hastalıklara neden olmakta, tüm

gıda maddelerinde olmaması gereken bir zararlı bileşiği ülkemizin en önemli geleneksel Türk gıdasına ilave ederek insan sağlığına zarar veren gıda üreterek gıda güvenliğini riske etmektedirler. Üzüm pekmezine incir ilavesi renkte, aromatik bileşiklerde ve tatta çok önemli değişiklikler oluşturmaktadır. Bunu engellemek için ürün aşırı ısıtılma tabii tutularak HMF değeri yükselmekte ve o da insan karaciğerinde toplanan bir bileşik olduğu için TGK de belli limiti aşmaması zorunludur.

2. 3. 2. Üzüm Pekmezine Kayısı İlavesi:

Atık kayısıların aşırı ısıtılması ile üzüm pekmezine ilave edilerek tüketici aldatılmaktadır. Üzüm pekmezine kayısı ilavesi renkte, aromatik bileşiklerde ve tatta çok önemli değişiklikler oluşturmaktadır. Bunu engellemek için ürün aşırı ısıtılma tabii tutularak HMF değeri yükselmekte ve o da insan karaciğerinde toplanan bir bileşik olduğu için TGK de belli limiti aşmaması zorunludur. Eğer aşırı SO₂ nedeni ile ayrılan atık kayısı ise son pekmezde ayrıca aşırı SO₂ bulunmaktadır (kuru kayısıda max. SO₂ limiti 2000 mg/kg dır).

2. 3. 3. Üzüm Pekmezine Mısır Şurubu(Glukoz Ve Fruktoz) İlavesi:

Üzüm pekmezine mısır şurubunun değişik karışımları glukoz şurubu, fruktoz şurubu(F85, F55 ve F42) veya bunların karışımlarının ilavesi ile üzüm pekmezinin kül değeri düşmekte ancak HMF değerini azaltmaktadır. Ancak fruktoz/glukoz (F/G) oranı değişmekte ve buna bağlı olarak C13 değeri de değişmektedir.

2. 3. 4. Üzüm Pekmezine İnülin İlavesi

Üzüm pekmezine inülin (frukto oligosakkarit) ilavesi ile üzüm pekmezinin kül değeri düşmekte ve HMF değerini azaltmaktadır. Ancak F/G oranı değişmekte ve buna bağlı olarak C13 değeri değişmektedir.

2. 3. 5. Üzüm Pekmezine Karpuz Konsantresi İlavesi

Üzüm pekmezine karpuz konsantresi ilavesi ile

üzüm pekmezinin kül değeri düşmekte ancak HMF değerini azaltmaktadır. Ancak F/G oranı değişmekte ve buna bağlı olarak C13 değeri değişmektedir.

3. Üzüm Pekmezinde Hilelerin Saptanma Tekniği C13 Analizi

Son hazırlanan Türk Gıda Kodeksi üzüm pekmezi tebliğinde hilelerin saptanması amacıyla C13 analizi tebliğde yer almıştır. Bu amaçla hazırlanan doğal üzüm pekmezinde C13 değeri IRMS aygıtı ile AOAC yöntemi ile analiz edilmektedir. Bu şekilde elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur (Çizelge2).

Çizelge 2:Doğal Üzüm pekmezinin IRMS aygıtı ile belirlenen C13 değerleri(Konar ve ark. 2013)

ÜZÜM PEKMEZİ (ÜP)	C13 ANALİZ SONUCU	
ÜP1	-26. 40	
ÜP2	-26. 40	
ÜP3	-25. 42	
ÜP4	-25. 7	
ÜP5	-25. 02	
ÜP6	-25. 05	
ÜP7	-25. 00	
ÜP8	-24. 98	
ÜP9	-25. 05	
ÜP10	-24. 66	
ÜP11	-24. 66	
ÜP12	-24. 65	
ÜP13	-23. 57	
ÜP14	-23. 51	
ÜP15	-23. 51	
MİN : -23. 51	MAX: -26. 40	ORT. :-24. 90

ÜP:Üzüm pekmezi

Görüleceği gibi doğal üzüm pekmezinde belirlenen ortalama C13 değeri -23. 5 olarak belirlenmiş ve tebliğde yer almıştır. Hileleri belirlemek amacıyla doğal üzüm pekmezine ilave edilen katkılarla hazırlanan model numunelerde C13 değerleri belirlenmiştir. (Çizelge3)

Çizelge 3: Hileleri belirlemek amacıyla doğal üzüm pekmezine ilave edilen katkılarla hazırlanan model numunelerde C13 değerleri (Konar ve ark. 2013)

ÖRNEK	C13 DEĞERİ
DOĞAL ÜZÜM PEKMEZ (n: 5) -23. 57 / -23. 54 / -23. 49 /-23. 51/-23. 57	
%90 DOĞAL ÜZÜM PEKMEZİ+%10 GLUKOZ -22. 80 / -22. 78 / -22. 76	
%80 DOĞAL ÜZÜM PEKMEZİ+%20 GLUKOZ -22. 06 / -22. 07 / -22. 05	
%75 DOĞAL ÜZÜM PEKMEZİ+%25 GLUKOZ	-21. 35 / -21. 31 /-21. 37

Çizelge 3 de görüleceği gibi doğal üzüm pekmezi azaldıkça C13 değeri -23. 5 ortalama değerinden sapmakta ve daha düşük değer göstermektedir(daha pozitif değer).

4. Üzüm Pekmezinde Katkı Oranlarının Saptanma Olanakları

Üzüm pekmezi ile % 10, % 25 ve %50 oranında glukoz şurubu karışımına ait bileşim unsurları arasındaki bağıntılar Çizelge 4'de verilmiştir.

Pekmezlerde standart bir üretim metodunun olmaması ve meyve bileşiminin çok sayıda etkene bağlı olarak değişmesi taklit ve tağşiş tespitini zorlaştırırsa da herhangi bir karışım materyali pekmeze karıştırıldığında pekmez doğal bileşim unsurları arasındaki bağıntılar bozulacak veya bileşim unsurları miktarı değişecektir. Bu nedenle yapılan tağşiş ve taklidin kanıtlanması, pekmezlerin bileşim öğelerinin değişim sınırlarının belirlenmesi ve bu bileşim unsurları arasındaki bağıntıların ortaya konulması ile mümkün gözükmektedir.

Bu arada sadece bir bileşim unsurundan yararlanarak olası karışım oranını tespit etmek ve kesin kaniya varmak hiç şüphesiz olanaksızdır. Şüpheli bir pekmezin toplam şeker, glukoz, früktoz ve sakaroz miktarları ile glukoz/früktoz oranı, standart kabul edilen pekmezlere ait aynı değerler ile karşılaştırılarak tağşiş ve taklit belirlenebilir. Fakat bu bir ölçüde tağşiş ve taklit için ön yargı olacaktır. Bu ön yargının kanıtlanmasında ise pekmezin doğal olarak yapısında bulunan, dışarıdan katkı olarak katılması mümkün olmayan ve aynı çeşit pekmezler arasında en düşük değişim sınırlarına sahip bileşim unsurlarının da belirlenmesi gerekmektedir. Pekmezlerde toplam kül ile mineral madde kompozisyonunun arasındaki bağıntılar bu amaçla kullanılabilir. Tüm bu hususlara ilave olarak şüpheli pekmezlerin organik asit ve fenolik bileşik profili ile diğer bileşim unsurları, standart kabul edilen pekmeze ait değerler ile karşılaştırılarak desteklenmesi daha doğru olacaktır.

Regresyon eşitliklerinin hassasiyetinin ortaya konulması amacıyla yapılan bir araştırmada bilinmeyen pekmez örneğinin glukoz, früktoz P, Mg ve Mn değerleri standart pekmezin toplam şeker ve kül miktarına ait regresyon denklemlerine göre ayrıca hesaplanmış ve en hassas sonuçlar toplam şeker glikoz ve früktoz denklileri ile birlikte Mn ile toplam kül arasındaki bağıntılar kullanılarak elde edilmiştir (Şimşek ve ark. 2004).

U/G % 90-10 Regresyon Eşitliği	R ² (%)	U/F % 90-10 Regresyon Eşitliği	R ² (%)
TOPSEK = -0. 000000 + 1. 81 GLUKOZ	100. 0	TOPSEK = -0. 000000 + 1. 96 GLUKOZ	100. 0
TOPSEK = -0. 000000 + 2. 23 FRÜKTOZ	100. 0	TOPSEK = -0. 000000 + 2. 04 FRÜKTOZ	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0532 P	100. 0	TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0502 P	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0503 Mg	100. 0	TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0481 Mg	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 6. 48 Mn	100. 0	TOPKÜL = -0. 000000 + 5. 56 Mn	100. 0
U/G % 75-25 Regresyon Eşitliği		U/F % 75-25 Regresyon Eşitliği	
TOPSEK = -0. 000000 + 1. 61 GLUKOZ	100. 0	TOPSEK = -0. 000000 + 1. 94 GLUKOZ	100. 0
TOPSEK = -0. 000000 + 2. 64 FRÜKTOZ	100. 0	TOPSEK = -0. 000000 + 2. 07 FRÜKTOZ	100. 0
TOPKÜL = 0. 246 + 0. 0514 P	99. 9	TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0467 P	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0572 Mg	100. 0	TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0526Mg	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 7. 31 Mn	100. 0	TOPKÜL = -0. 000000 + 5. 37 Mn	100. 0
U/G % 50-50 Regresyon Eşitliği		U/F % 50-50 Regresyon Eşitliği	
TOPSEK = 1. 03 + 1. 33 GLUKOZ	99. 6	TOPSEK = 0. 249 + 1. 89 GLUKOZ	100. 0
TOPSEK = -0. 82 + 3. 88 FRÜKTOZ	96. 8	TOPSEK = - 0. 257+ 2. 12 FRÜKTOZ	100. 0
TOPKÜL = 0. 0203 + 0. 0525 P	99. 9	TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0582 P	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 0. 0426 Mg	100. 0	TOPKÜL = 0. 000925 + 0. 0489 Mg	100. 0
TOPKÜL = -0. 000000 + 6. 64 Mn	100. 0	TOPKÜL = -0. 000000 + 5. 48 Mn	100. 0

Çizelge4. Üzüm Pekmezi ile Glukoz veya Früktoz Şurubu Örneklerinin Karışımlarına Ait Regresyon Eşitlikleri (Şimşek 2000, Şimşek ve ark. 2004)

5. Kırmızı Ette Tağşiş

GTHB tarafından kırmızı et ve et ürünlerinde domuz, at ve eşek etinin katılıp katılmadığını belirlemek için 462 örnek analiz edildi. Bunların yüzde 0, 65'i olumsuz çıktı. Ancak, kırmızı et ürünlerine kanatlı eti katılıp katılmadığını belirlemek amacıyla yapılan denetimlerde olumsuzluk oranı yüzde 3, 20 olarak belirlenmiştir. 406 kırmızı et ürününden 13'üne kanatlı eti katıldığı tespit edilmiştir. Tavuk, hindi, bildircin veya devekuşu etinde mikrobiyolojik kriterler yönünden yapılan analizlerde, olumsuzluk oranının yüzde 17, 98 ile oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir.

6. Balda Taklit ve Tağşiş Tespiti

6. 1. Bal'da Taklit ve Tağşiş Tespiti (EA-IRMS Sistemi ile) : C 13 ve C4 Analizi

Bal, arılar tarafından çiçeklerden ve meyve tomurcuklarından alınarak yutulan nektarın arıların bal midesi denilen organlarında invertaz enzimi sayesinde kimyasal değişime uğramasıyla oluşan ve kovadaki petek hücrelerine yerleştirilen çok faydalı bir besindir. Nektar bala çevrilirken arılar sağladıkları invertaz enzimi sayesinde sakarozu invertinge uğratarak fruktoz ve glikoza dönüştürür ve fermentasyonun meydana gelmesini önleyecek miktarda suyunu uzaklaştırırlar. Kovadaki hücrelere yerleştirilen ve üzeri mumdan bir sırla örtülen bal arılarca sağlanan özel havalandırma sistemi sayesinde bildiğimiz tat ve kıvama gelir.

Doğal bal; glukoz-fruktoz (en az %60), sakaroz (en çok %5), maltoz gibi karbonhidrat yapısında şekerler, amilaz, tartarik asit, sitrik asit gibi organik asitler, B1, B2, B6, PP, C gibi vitaminler, katalaz, lipaz, glukoz oksidaz, invertaz gibi çeşitli enzimler, K, Ca, Na, Fe, Mg gibi elementler nedeni ile oldukça yüksek besleyici özelliğe sahiptir.

6. 1. 1. Sahte BAL

Balın tüm dünyada birçok besleyici ve doğal özelliklerinin çok uzun yıllardır bilinmesi, ürünün popüler hale getirmiş ve çok ciddi bir talep yaratmıştır. Üretim ile talep arasındaki fark, kaliteli balın

fiyatını cazip hale getirirken, sahte yollarla üretimi de arttırmıştır. Balın üç yolla sahtesi yapılmaktadır.

- Arısız Bal Üretimi - mısır şurubuna bal enzimi katılması

- Arıya şeker şurubu verilerek BAL üretimi.

- Sahte BAL ile gerçeğinin karıştırılması; TAĞŞİŞ

Sahte bal ile gerçek balın tüketiciler tarafından anlaşılması mümkün değildir. Bu işlem bu konuda uzmanlaşmış laboratuvarlarda çeşitli analizlerle yapılır. Balda yapılan taklit ve tağşişin tek ve en etkin tespit yöntemi uluslararası kabul görmüş C13 ve C4 analiz metodudur.

Karbon-13 (C13) Analizleri Nasıl Yapılır?

Sahte Bal tespitinde kullanılan izotopik teknik; bitkilerin bünyelerinde doğal olarak fotosentez sebebiyle bulundurduğu C3 ve C4 arasındaki izotop oranı farklılıklarına dayanır. Genellikle C4 bitkileri, örneğin MISIR, 13C/12C izotop oranı -8 den -20‰ ye değişiklik gösterirken, Nektar bulunduran C3 bitkilerinde bu oran -22 ve -35‰ dir.

- **C4 şekerler** (kamış şekeri, mısır şurubu),
- **C3 şekerler** (şeker pancarı, mısır şurubu, nişasta hidrolizatu),

Karbon atomu doğada 3 şekilde bulunmaktadır. Bunlardan karbon 12 (12C) izotopu doğada % 98. 93 oranında, karbon 13 izotopu (13C) ise % 1, 07 oranında bulunmaktadır. Karbon 14 (14C) ise radyoaktif olup doğada sadece %0. 000000001 oranında bulunmaktadır. 5730 yılda bir yarılanma süresi olması nedeni ile jeografide ve biyoloji bili-

minde karbon yaş tespiti analizlerinde yöntem olarak kullanılmaktadır.

EA-IRMS (Elemental Analysis - Isotope Ratio Mass Spectrometry) cihazı ile yapılan $^{13}C/^{12}C$ oranı ile balda bulunan C_4 şeker miktarının tespit edilebilmesi mümkündür. Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği Bal tebliği (2005/49)'ne göre, çiçek balında, protein ve ham bal delta Cl_3 değerleri arasındaki fark -1 veya daha pozitif; protein ve ham bal delta Cl_3 değerlerinden hesaplanan C_4 şekerleri oranı (en fazla) % 7 olmalıdır. Bu değerlerin dışına çıkan ballarda tağşiş ve taklit olduğu kesindir.

8. Süt Ürünleri

Süt ürünlerinde yapılan tağşiş ve taklit olayları şu şekilde verilebilir. Tam Yağlı Eritme Peyniri, Tulum Peyniri, Yağlı Tulum Peyniri, Az Yağlı Kaşar Peyniri, Çörek Otlulu Tulum Peyniri, Yağlı Sade Üçgen Peynir, Tereyağı, Kahvaltılık Pastörize Tereyağı, % 80 Süt Yağlı Geleneksel Tereyağı, Yayıklı Tereyağı, Süt Kaymağı, Yoğurt, Yarım Yağlı Homojenize Yoğurt, Tam Yağlı Kaymaklı Yoğurt, (Bitkisel Yağ) Doğal Kaymaklı Yoğurt (Jelatin), Maraş Usulü Sade Dondurma (Bitkisel Yağ) ilavesidir.

9. Takviye Edici Gıdalar

Takviye edici gıdalarda ve özellikle zayıflama için tüketilenlerde sildenafil ve sibutramin içermesidir. Bu maddeler sağlığa zararlıdır.

10. Bulgur

Bulgur üretiminde mevzuatta yasak olmasına rağmen boya kullanan firmalar mevcuttur.

11. SOS'larda taklit ve tağşiş

Sos kullanımı ülkemizde miktar ve çeşit bakımından artan bir eğilim göstermektedir. Perakende ve endüstriyel kullanım amaçlı sosların gıda güvenliği ve tağşiş konularında mevcut yasal düzenlemeler yeterli değildir. Örneğin ketçap da kuru madde miktarı 8 brikse kadar olan ürünler piyasada mevcuttur. Ürün güvenliği ve raf ömrü açısından sıkın-

tılı olan bu tür soslarda koruyucu kullanımının fazla olması önemli bir taklit ve tağşiş olayıdır.

Aşağıda piyasadaki sos ürünlerinde taklit ve tağşiş ile ilgili bazı konular şu şekilde sıralanabilir:

1. Ürün tebliğlerinin olmaması ve TSE standartlarının dikkate alınmaması. Ketçapta TSE de kuru madde miktarı en az 24 briks olması gerekirken 8 brikteki ürünler piyasada bulunmaktadır.
2. Bu düşük briks ile raf ömrünün 1, 5 yıla kadar verilmesi. Bu olasılıkla yasal limiti aşan koruyucularla sağlanabilir.
3. Düşük şeker kullanımı sonucunda tatlılığın yapay tatlandırıcılarla sağlanması. Ketçaplarda yapay tatlandırıcı kullanımı yasaklanmalıdır.
4. Yine ketçapta renk verici madde olarak yapay renk verici olan Carmosine kullanılması. Salçada yasak olan renklendiricilerin bir çeşit salça türevi olan ketçapta da yasak olması gereklidir.
5. Mayonezde yağ miktarının % 15 lerin altında olması sonucunda koruyucuların olasılıkla yasal limiti aşan miktarlarda kullanılması. Mayonez de kalitesinden emin olunamayan bitkisel karışım yağlarının kullanılması. Mayonezde, sıvı yağ da istenen kalite özelliklerinin bir kalite parametresi olarak aranması zorunludur.

12. KAYNAKLAR

- Anonymous, 1989. Üzüm pekmezi standardı. TS. 3792. , Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
- Kayahan, M. 1982. Üzüm şirasının pekmeze işlenmesinde meydana gelen terkip değişimleri üzerine araştırmalar. A. Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, 797, 75s. , Ankara.
- Özkök, Z. 1989. İzmir ili ve çevresinde üretilen pekmezlerin üretim teknikleri ve analitik karakterleri üzerinde araştırmalar. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Yayın No:30, İzmir.
- Şimşek, A. 2000. Farklı Hammaddelerden Üretilen Pekmezlerin Bileşimi Üzerine Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniv. , Fen Bilimleri Ens. , Gıda Mühendisliği Anabilim Dalı, 95s. , Ankara.
- Şimşek, A. , Artık, N and Başpınar, E. , 2004. Detection of Raisin Concentrate (Pekmez) Adulteration by Regression Analysis Method. Journal of Food Composition and Analysis 17 (2004) 155-163.
- Şimşek, A. ve Artık, N. 2002. Değişik meyvelerden üretilen pekmezlerin bileşim unsurları üzerine bir araştırma. Gıda
- Üstün, N. Ş. ve Tosun, İ. 1997. Pekmezlerin bileşimi. Gıda 22(6) 417-423
- Yazıcıoğlu, T. ve Gökçen, J. 1975. Kuru üzümlerden en rasyonel şekilde pekmez elde edilmesi yönteminin araştırılması. T. B. T. A. K. 5. Bilim Kongresi (29 Eylül-2 Ekim 1975), T. B. T. A. K. Yayınları No:362, 67-91.

ENDÜSTRİYEL ÇİFTLİKLERİN İNSAN VE ÇEVRE SAĞLIĞI ÜZERİNE ETKİLERİ

Hakan ÖZDENER

De ki: Pis ve kötü ile temiz ve iyi bir değildir; pis ve kötünün çokluğu tuhafına gitse (yahut hoşuna gitse) de (bu böyledir). Öyleyse ey akıl sahipleri! Allah'tan korkunuz ki kurtuluşu ersiniz (Maide, 100, Diyanet Vakfı Meali).

İslam dininin önemli emirlerinden biri olan, insanların hem ruh hem beden sağlığı için, yedikleri ve içtiklerine dikkat etmeleri çoğu insanlar tarafından bilinmekle birlik-

te yeterince uygulanmamakta idi. Yaklaşık son 10 yıldır tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de insanların ne yediklerine (en azından bunların nasıl üretildiği ve elde edildiği) dikkat etme-

ye başlamıştır. Bu ümit verici ama henüz yeterli düzeyde değildir. Birkaç bölümden oluşacak bu yazı serimizde insan sağlığını olumsuz etkileyen endüstriyel çiftlikler ve beyaz ve kırmızı etlerdeki problemlerden bahsedeceğiz. Bu yazı dizisinde hiç bir kişi ve kuruluş hedeflenmemiş ama sadece bilinçli vatandaş duyarlılığı ile konunun önemi üzerine bilgi paylaşımı sağlanmaya çalışılmıştır. Konuya ilgi duyan bir vatandaş olarak, bu tür çiftlik ve üretim tarzının insanlar için faydasını bilmekle birlikte, gelecek nesillerin, yaşayan canlıların ve çevre sağlığı ile ilgili tehdit ve tehlikelerini gündeme getirmenin herkese faydası olacağı inancındayım.

Konuyu irdelemeye başlamadan önce “Endüstriyel çiftlik nedir” sorusuna cevap vermemiz gerekmektedir. Öncelikle açıkça söylememiz gerekiyor, her çiftlik, her hayvan besihane, her ahır endüstriyel çiftlik değildir. Endüstriyel çiftlik, genelde insanların kullanımı için, insanların günlük gıda tüketimlerini artırmak amacı ile, mümkün olan en küçük alanları kullanarak, en düşük maliyet ile, en kısa sürede ve en hızlı bir şekilde ve mümkün olan en çok miktarda et (beyaz ve kırmızı), yumurta, süt,

ve endüstriyel değeri olan bitki (soya fasulyesi, pamuk. vb), ve sebze (patates, prinç, vb) ve meyve (çilek, vb) üretiminin yapıldığı yerlerdir. Buralar genelde çok küçük alanlara yüzlerce, binlerce hatta yüzbinler-

ce hayvanın sıkıştırıldığı çiftçilik uygulamalarıdır. Bu çiftlikler yalnızca halkın sağlığı ile oynamakta, fakat küçük çiftçiler, üreticiler ve besicileri de izledikleri ekonomik politikalar sonucu ortadan kaldırma noktasına getirmiştir. Bu yüzden, bu tehlikeyi önceden gören ülkeler, ya endüstriyel çiftliklere izin vermemekte, veya sayılarını kontrol etmekte ve küçük üretici ve besicileri desteklemektedirler. Bizim devletimizde aşağıda bazılarını sayacağımız ama sayılamıyacak bir sürü nedenden dolayı, bir an önce ülkemizdeki endüstriyel çiftlikleri kontrol altına alması gerektiği gibi küçük çiftlik ve üreticileri destekleyici ve eğitici programları hayata geçirmelidir.

Endüstriyel çiftlik ve çiftçiliğin tarihçesi o kadar eski değildir. 18. yüzyılda zirai üretimde yeni teknikler uygulanmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak zirai üretimdeki artış, sanayi devriminin sonucu şehirlerdeki ani ve aşırı nüfus artışını doyurulmasını sağlamıştır. 19. yüzyılda nitrogen ve fosforun bitki gelişimi ve üretiminde çok önemli rollerinin olduğunun keşfedilmesi ve bunların sentetik olarak elde edilmesi ile zirai üretimdeki artış ve çeşitlilik artışına sebep olmuştur. Çiftlik hayvanları içinde tavuk/piliç ilk olarak endüstriyel olarak üretilmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın başında vitaminlerin keşfi ve bunların hayvan beslenmesi ve sağlığındaki etkileri anlaşılınca, bu vitaminlerin tavukların dışarı çıkmadan çiftliklerinde kullanılmasını sağlamıştır. Hayvan aşularının ve antibiyotiklerinin keşfi ve kullanımının artması ile çiftlik hayvanlarının hastalıkları azalmış ve buna paralel olarak et ve hayvan üretimini artırmıştır. 20. yüzyılın ilk yarısına geldiğimizde ilk endüstriyel çiftlikler İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde açılmaya başlamıştır. İlk başta endüstriyel çiftliklerin savunucuları, bu tür üretim anlayışının insanlara daha çok gıda tüketimi imkanı sağladığı, hayvan hastalıklarını azalttığı ve daha az yer işgal ettiklerini reklam etmişlerdir. Bugün dünyamızda endüstriyel "fabrika" çiftlikler giderek daha yayılmakta ve sadece et ve et üretimi ile sınırlı kalmayıp, ticari değeri olan (yani büyük şirketlere para kazandırabilecek) her türlü bitki ve sebze ve meyve üretimini de gerçekleştirmektedir. Bugün dünya et üretiminin %40 tan fazlası bu tür çiftliklerden elde edilmektedir.

Endüstriyel çiftliklerin ve çiftçiliğin başlıca özellikleri şunlardır:

1- Para herşey demektir. Tüm işletme kendisinin yaşaması ve rakiplerin yok edilmesi anlayışı ile yönetilmektedir. Yani en çok üretim ve en az maliyet anlayışının en vahşi, örneğidir.

2- Hayvanların insanların kapalı kapılar ardında onlara yaptıkları işkenceleri anlatabilecek ne dilleri ne de şansları var. Bazen bu çiftliklerde çok küçük alanlarda yüzbinlerce hayvan birlikte yaşamaya zorlanmaktadır. Bu tür çiftliklerde hayvanların hiç bir hareket şansı ve imkanı olmadan yaşamaya zorlanmaktadır. Ne kadar çok hayvan beslenirse o kadar çok kâr demektir.

3- Bitkisel üretim yapan endüstriyel çiftliklerde üretimin korunması, garanti altına alınması, standartlaşması ve korunması için gen manipulasyonları ile elde edilmiş tohumlar kullanılmakta ve sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır. Tek amaç, pazar değeri olan ve para kazandıracak sebze ve meyveye şeklen benzeyen ama albenisi daha fazla olan (parlak, düzgün, büyük, böcek vs olmadan) ürün geliştirmek ve en az maliyet ile üretip en çok karla satmak.

4- Bu tür çiftliklerde yine yukarıda bahsettiğimiz özelliklerde yine genetiği değiştirilmiş şekilde hayvan yem üretimine yönelik tek tip tarımsal üretim yapılır.

5- Hayvanların ve bitkilerin hızlı ve aşırı büyümesi ve gelişimi ve meyve vermesi için, bu tür çiftliklerde büyümeyi ve olgunlaşmayı hızlandıracak büyüme ve sex hormonları, genetik oynamalar, büyümeyi ve olgunlaşmayı hızlandıracak veya durduracak değişik kimyasal maddeler ve katkı maddeleri çok ve yoğun şekilde kullanılmaktadır. Hemen hemen tüm bu saydıklarımızın hepsi insan ve çevre sağlığı için tehlikeli olabilecek kimyasal maddelerdir.

6- Bu tür çiftliklerde yapılan tek tip ve/veya genetiği değiştirilmiş bitki üretimi çevreye ve çevredeki bitki dengesine (dolayısı ile hayvan dengesi ve yaşamına, biodiversity) çok büyük ve geri dönüşü-

mü olmayan ve tamiri zor ve zahmetli olan zarar ve yıkımlara yol açmaktadır.

7- Endüstriyel çiftliklerde beslenen aşırı sayıda ki hayvanların, aşırı kalabalık, pislik ve uygunsuz, doğal olmayan koşullardaki yaşamlarından dolayı hastalıklara daha açık oldukları için hayvanları hastalıklardan korumak için aşırı miktarda antibiyotik ve ilaç kullanılır. Bunların insan ve çevre üzerindeki etkilerini gelecek yazılarımızda detaylı olarak bahsedeceğiz.

8- Bu tür et ve süt hayvanı ve balık çiftliklerinde kullanılan yemler, maliyeti azaltmak ve karı artırmak amacı ile, besleyici değeri düşük, ucuz, yemler tercih edilmektedir. Bunun yanında hayvanın hızlı büyümesi için bu yemlerin içine hayvanın doğal olmayan gıda maddeleri (dışkı, kan gibi insanların tüketmediği dinen yasak olabilecek üretim artıkları) katılmaktadır.

9- Balık çiftlikleri, ülkemizde de yaygın olarak işletilen ama daha küçük ölçekli olarak, şu anda gıda sektöründe önemli arz etmektedir. Ülkemizde genelde küçük işletmeler şeklinde de olsa sıkça bulunmaktadır. Fakat bu balık çiftlikleri ister iç sularda, ister denizlerde, isterse yapay su birikintilerinde olsun, balıklar için doğal ortam değildir. Buralarda balıklar genellikle kendi doğal yemleri dışındaki, mısır artığı, mezbaha artığı hayvan ürünleri ve diğer hayvan atıkları ile beslenmekte ve bu da hayvanlarda stress, hastalık ve yaygın çevre ve su kirliliği oluşmaktadır. Çünkü balık suda yaşadığı için atıklarında direk olarak, deniz veya üstünde/yakınında kurulduğu su kaynağına boşaltılmaktadır.

10- Endüstriyel çiftliklerde çalışan işçiler düşük maaşlara uzun saatler çalıştırılmaktadır. ABD'de çoğu kaçak göçmen statüsünde olan bu işçilerin herhangi bir iş hakkı yoktur. Sınır dışı edilme korkusuyla bu işçiler her tür koşulu kabullenmektedir. Endüstriyel çiftliklerdeki çalışma koşulları çalışanları çevre aşağıda ayrıntılı şekilde sayacağımız sağlık riskleri ile yüksek oranda karşılaşabilmektedir.

Endüstriyel çiftliklerin insan ve çevre sağlığı üzerine etkileri

Endüstriyel çiftliklerin insan ve çevre sağlığı üzerine olumsuz etkileri oldukça fazla olmakla birlikte, en önemli olumsuz etkilerinden birisi bu çiftliklerde verimi artırmak için, kullanılan hormonlar ve hormon benzeri etki yapabilen kimyasal maddeler ve katkı maddeleridir. Hormonlar canlıda çok küçük miktarlarda üretilen ama vücutta büyümeden, üremeye kadar vücutta çok önemli fonksiyonlara sahiptirler. Miktarındaki çok küçük değişiklikler insan hayatını tehdit eden ve ölümlle sonuçlanabilen hastalıklara (şeker hastalığı, tiroid hastalıkları, meme kanseri vd) yol açabilir. Hormonların büyüme ve gelişme üzerindeki etkilerinden dolayı, günümüzde özellikle büyük bas hayvan besiciliğinde hayvan başına düşen et miktarının artırılması amacı ile giderek artarak yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Özellikle büyükbaş hayvanlar için üçü doğal, üçü sentetik olmak üzere altı hormon kullanılmaktadır. Hormonların ilk defa kullanımı 1930'lu yıllara kadar uzanmaktadır. Bu hormonların kullanımı Avrupa Birliği'ne bağlı ülkelerde aşağıda sayacağımız nedenlerden dolayı kullanımı yasak olmakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu hormonların kullanım amacı hayvanda et ve süt üretimini artırmak ve hayvanların kesime ulaşması için gerekli süreyi kısaltıp, hayvanların masrafını düşürmektir.

Bu **masum (!)** ve **iyilik dolu istek (!)** hayvanlara ya erkeklik hormonu (testesteron) veya kadınlık

hormonu (estrogen ve progesterone) kullanılarak gerçekleştiriliyor. Bu hormonlar hayvanda et miktarını artırırken yağ miktarını düşürür. Hayvanlarda kullanılan bu hormonların bir kısmı insan vücudunda doğal olarak üretilmekte olup, normal vucut gelişimi ve fonksiyonları için gerekli ve ilk başta insana zararı olmaz diye düşünülebilir ama bu hormonlar insanlarda değişik kanserlerle ilişkisi gösterilmiştir. Çünkü hormonların miktarındaki çok küçük değişiklikler bile insanda bulunan “biyolojik dengeyi” değiştirerek son derece ciddi ve ölümcül hastalıklara yol açabilir. Estrogen kadınlarda meme (göğüs) kanseri, erkeklerde üreme sistemi bozukluklarına yol açabilirken, progesteron ise laboratuvar hayvanlarında over (yumurtalık), meme ve rahim kanseri yaptığı gözlemlenmiştir. Testesteron ve sentetik türevi ise erkeklerde prostat kanseri, karaciğer ve pankreas kanseri geliştirme riski gösterilmiştir. Avrupa Birliği Bilim Komitesine göre kullanılan bu hormonlar özellikle ergenlik öncesi çocuklar ve gebe kadınlar yüksek risk grubu içindedir. Çünkü hormonal dengedeki en küçük değişiklik gelişmekte olan vücutta ve anne karnındaki bebekte son derece ciddi hasarlara yol açmaktadır. Hormon verilmiş hayvanlardan elde edilen etlerin tüketiminin kız çocuklarında erken ergenlik gelişimine yol açabileceği söylenmiştir. Ergenliğe erken giren kız çocuklarının meme kanserine ve diğer kanserlere yakalanma riski diğer bayanlara göre fazladır.

Diğer önemli nokta ise, süt üretimini artırmak için süt sığırlarında kullanılan “sığır büyüme hormonu” (rBGH)’nin o sütleri tüketen insanlar üzerindeki muhtemel etkileridir. Bu hormonun verildiği ineklerin sütlerinde yüksek miktarda mevcut olan büyüme faktörü, IGF-1 barsaklarda kolayca emilir ve meme, kalın barsak ve prostat kanseri ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca bu sütlerin içenlerde alerjik reaksiyonlara neden olabileceği söylenmiştir. Bu hormonun süt ineğine verilmesi sonucu inek süt üretimini %10 oranında arttırır ama ineğin memelerinin iltihaplanma riski artar. İltihaplanan memeden sütün içine iltihap ve mikrop geçme riski çok yüksektir. Bunu önlemek içinde ineklere yüksek doz antibiotik verilir. Verilen bu antibiotik direk olarak

süte geçebilir. Süt yolu ile insana geçen antibiyotik ise, insanın bağırsağında bulunan ve kalın bağırsakta normalde bulunan ve insan sağlığı için gerekli olan dost bakterileri yok edebilir. Dost bakterilerin yerine geçen yeni bakteriler sütün içinde bulunan antibiyotiğe dirençli olacak ve insanda son derece ciddi infeksiyon hastalıklarına yol açabilir. Endüstriyel çiftliklerin oluşturabileceği çevresel problemleri ise aşağıda maddeler halinde özetleyebiliriz.

Endüstriyel Çiftliklerin Yarattığı Sağlık Riskleri ve Çevresel Etkileri: İnsan Sağlığına Zararları

1- Hava Kirliliği

Özellikle hayvan çiftliklerinde bulunan binlerce hayvanın ürettiği artıklar ve zehirli gazlar ve bakteriler hava ve su yolu ile çevreye çok hızlı şekilde yayılabilir. Sadece bunların sağlığı tehdit edici etkisi değil çıkardığı kokular rüzgarın da etkisi ile geniş bir alanda sürekli hissedilebilir. Bu ise o ortamda yaşayan insanlarda astım hastalığı ve doğumsal hastalıklar/bozukluklar ve düşüklükler dahil olmak üzere bir dizi hastalığa neden olabilirler.

2- İçme ve kullanma sularının kirlenmesi

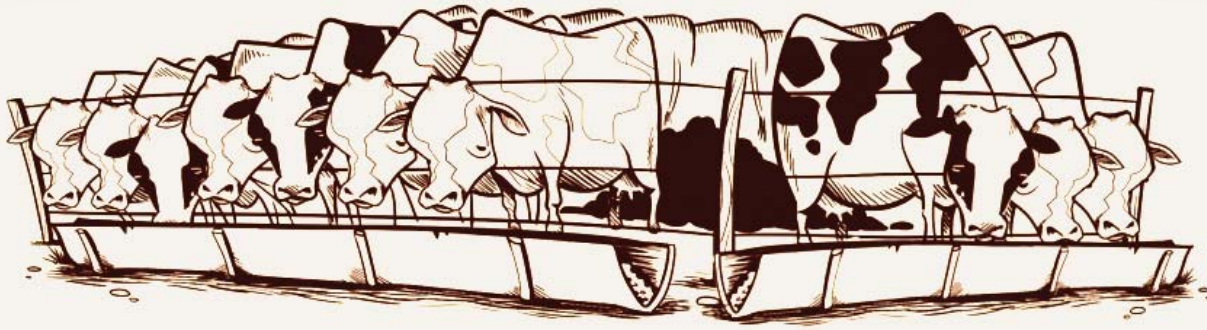
Büyük endüstriyel çiftliklere yakın yerde yaşayan insanların en büyük sıkıntularından birisi de suların kirliliği ve bunların getirdiği sonuçlardır. Çünkü bu çiftliklerdeki artıklar sadece içme sularını kirletmekle kalmaz, ayrıca hayvanlar için kullanılan antibiyotikler ve hormonların atıklar yolu ile insanlara bulaşmasına sebep olabilirler.

3- Nörolojik problemler ve depresyon

Bilimsel çalışmalarla gösterilmiştir ki, bu çiftliklerin sebep olduğu çevresel kirlilikler (hidrojen sulfur, amonyum) sonucunda oralarda yaşayan insanlarda daha sık oranda beyin hasarı ve depresyon ile sonuçlanan hastalıklar görülmektedir.

4- Gebe kadınlarda düşük ve doğum bozuklukları

Endüstriyel çiftliklere yakın yerde yaşayan hamile kadınlarda daha sık düşük görülmüştür. Özellikle

içme suyuna karışan atıklarda yüksek düzeyde bulunan Nitrat bebeklerde mavi hastalık adı da verilen beyine daha az oksijen götürülmesi ile karakterize bir tabloya sebep olabilir. Bu durumun ayrıca mide kanseri, doğumsal bozukluklar, düşükler, lösemi, Non-Hodgkin lenfomasına neden olma riski vardır.

5- Solunum problemleri

Hayvansal atıkların oluşturabileceği en ciddi ve rahatsız edici durumlardan birisi solunum problemdir. Hayvansal atıklardan amonyak, hidrojen sulfur, metan gazı ve uçucu organik yapılar bu zehirli maddelerden ilk akla gelenlerindedir.

6- Bakteriyal enfeksiyonlar

Endüstriyel çiftliklerde ve etrafında bulunan yaşam alanlarındaki insanlarda genelde hayvan kaynaklı ve zaman zaman öldürücü olan E. Coli, salmonella ve diğer bakteriyel enfeksiyonlar çok daha sık görülmektedir. Endüstriyel çiftliklerde çok kalabalık ortamlarda tutulan hayvanları hastalıklardan korumak için aşırı miktarda kullanılan antibiyotikler, son derece öldürücü ve antibiyotiklere dirençli bakterilerin gelişmesine sebep olmaktadır. Bu bakteriler, antibiyotiklere dirençli oldukları için insanlarda ölümle sonuçlanabilen enfeksiyon hastalıklarına sebep olabilmektedir.

7- Toprağın bozulması

Küçük çiftliklerde üretilen hayvan gübrelere genelde kendi topraklarında tüketilirken, toprak gübre oranı dengede kalmakta, yani gübre toprak ile kaynaşıp, toprağın yapısını bozmadıkça, en-

düstriyel çiftliklerde ise üretilen hayvan gübrelere ise o kadar fazladır ki, çiftliğin toprakları için çok fazla gelmekte ve toprak gübre oranı bozulup, gübre toprakta yeteri kadar çözülmemekte, toprak aslı özelliklerini kaybetmektedir. Bunun sonucu olarak, toprakta zararlı ağır metal kirlenmesi dahil olmak üzere toprak besleyici, geliştirici ve büyütücü özelliğini yitirebilir. Gübre içinde bulunabilecek ağır metaller ve diğer maddeler, toprak içinde bulunan bitki için yararlı maddeleri ortadan kaldırıp, üretimin düşmesine sebep olabilir. Her ne kadar yukarıdaki araştırma sonuçlarının daha ileri çalışmalarla doğrulanması gerekli ise de mevcut verilerin ışığı altında geniş halk kitlelerinin sağlığı için yüksek risk taşıyan endüstriyel çiftlikler ve bunların getireceği her türlü uygulamalara son verilmelidir. Bu konuda toplumu oluşturan bireylere, tüketici derneklerine ve devlete çok büyük sorumluluklar düşmektedir.

Eğer bireysel ve ulusal kimliğimizi kapitalist dejenerasyondan kurtarmassak, hepimiz kapitalizmin yanında sadece tükettiği kadar değeri olan kukla olacağız. Bunun bireysel olarak başarmak için ilk yapılması gereken şey, hazır pişirilmiş gıdalar tüketmek yerine, evde yemek pişirme kültürümüzü devam ettirmektir.

Yukarıda saymaya çalıştığımız nedenlerden dolayı endüstriyel çiftlikler ve buralardaki üretim tarzları ve üretilen mamuller son derece sıkı şekilde kontrol edilmeli ve gerekirse halk sağlığını ve gelecek nesilleri korumak için bu tür üretim anlayışına devlet son verebilmelidir.

İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE GIDA HAKKI

“Kemalere erenler, ancak midelerine
girenleri kontrol etmekle kemalere
ermişlerdir.” (İbrahim bin Ethem)

Av. Arzu BEŞİRİ

Gıda, insan bedeninin hayatiyetini sürdürebilmesi için doğal yollarla alınması/ tüketilmesi zorunlu olan, vücut yapısına ve sindirime müsait her türlü yiyecek olarak tanımlanabilir. Gıdayı ilaçtan yahut özel durumlarda kullanılan konsantre mamullerden ayıran temel özellik, onun doğumdan ölüme kadar tüketilme zorunluluğudur.

İnsan hayatındaki yerini düşündüğümüzde, insanın hayat kalitesiyle tükettiği gıdalar arasında pozitif korelasyon olduğunu görürüz.

Taze, temiz, doğal gıdalar insan metabolizmasının işleyişinde aksaklık çıkarmaz ve böylelikle hastalıklara geçit vermezken bunun aksine, doğallığından uzaklaştırılan gıdalar metabolizma üzerinde yıkıcı etki bırakır. Endüstri toplumu öncesinde üretim şekillerinin basitliği birçok gıda maddesinin doğal ortamında üretilmesini gerektiriyordu. Sanayi Devrimi'nin akabinde insanların köylerden şehirlere doğru başlayan göçü, şehirlerin nüfusunu arttırmış, bu da şehirlerin gıda ihtiyacını karşılamak için başkaca yollara başvurma gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Bugün görülen temel problemlerden birisi, bazı gıdaların Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) oluşudur.¹ Bunun sebebi, bir canlının gen diziliminin değiştirilmesi veya ona doğasında bulunmayan bambaşka bir karakter kazandırılması yoluyla elde edilen canlı organizmanın ne kadar sağlıklı olduğu sorusuna verilen cevabın ikna edici olmayışındır. Sağlıklı beslenmenin sade-

ce fiziki değil aynı zamanda hukuki yönü olduğunu hesaba kattığımızda GDO'lu gıdalar konusunun önemi bir kat daha artmaktadır. Zira beslenme hilafsız bir haktır.

Beslenme hakkı, herkesin, yeterli, güvenli, sağlıklı gıdaya kolayca ve sürdürülebilir şekilde, ulaşma hakkını kapsar. Çağımızda sağlık ile beslenme hakkı iç içe geçmiştir. Beslenme, sosyal bir hak olan sağlık hakkıyla doğrudan ilişkilidir.² Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık hakkı hasta olmama hakkını kapsa-

maktadır. Tüm insan haklarının evrensel, ayrılmaz, birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili olduğunu düşündüğümüz zaman, bu bağlam içinde GDO'lu gıdaların yaşam hakkına yönelik bir tehdit olduğunu ve bu suretle bir bakıma yaşam hakkını ihlal ettiğini savunmamız hiç de yanlış olmayacaktır.

Beslenme hakkı uluslararası insan hakları belgelerine ilk kez 1924 yılındaki Çocuk hakları bildirgesi ile girmiştir. Bildirgede aç çocukların beslenmesi gerektiği belirtilmiştir. 1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirgesinin 4. ilkesinde ise; sağlıklı büyüme için gerekli olan beslenme, barınma dinlenme ve oyun olanakları birlikte değerlendirilmiştir. İnsan haklarının gelişiminde bir başlangıç addedilen 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ise beslenme hakkı hem bireyin kendisi için hem de ailesi için isteyebileceği bir hak olarak belirtilmiştir. Yaşam standardı hakkı ve sosyal güvenlik hakkı başlığı altındaki 25. maddenin 1. fıkrasında,

“ Herkes kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyiliği için beslenme, giyinme, konut, tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetlerden yararlanmayı da içeren yeterli bir yaşam standardı hakkına ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık durumu veya kendi iradesi dışında geçim vasıtalarından yoksun kaldığı diğer haller için bir güvenceye sahip olma hakkına sahiptir. , ifadesine yer verilmiştir.³

Uluslararası insan hakları hukuku beslenme, yani gıda hakkını da kapsamakta ve bu hak BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 11. maddesinin 2. fıkrasının a ve b bentlerinde yer almaktadır. Sözü geçen bentlerde şu ifadelerle yer veriliyor:

“a) Teknik ve bilimsel bilgiyi tam olarak kullanarak, beslenme prensipleri ile ilgili bilgileri duyurarak ve doğal kaynakların etkili bir biçimde geliştirilmesini ve kullanımını sağlayacak bir yolla tarım sistemlerini ilerleterek veya reform yaparak, üretme, üretilenleri saklama ve dağıtma yöntemlerini geliştirmek;

b) Yeryüzündeki besin kaynaklarının ihtiyaçlara göre eşit dağıtılmasını sağlamak için, gıda ihraç eden ve gıda ithal eden ülkelerin sorunlarını dikkate almak.”⁴

Görüldüğü gibi sözleşmenin bu maddesi besinlerin üretimi aşamasında dikkat edilmesi gereken hususlara tam bir açıklık getirmemesi sebebiyle tam bir koruma sağlayamıyor. (a) bendinde tarım sistemlerini geliştirerek üretme, saklama ve dağıtımdan (b) bendin de ise eşit dağıtımdan bahsediyor.

1974 BM Açlık ve Sefaletin Ortadan Kaldırılmasına dair Evrensel Bildirisinde, 1986 Kalkınma Hakkı Bildirgesinde, 1989 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de, 1990 Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine Yönelik Dünya Bildirgesi ve Eylem Planı'nda, gıda hakkına ilişkin hükümler bulunmaktadır. 1992 yılında gerçekleştirilen Uluslararası Beslenme Konferansı ve 1996 yılında gerçekleştirilen Dünya Besin Zirvesi'nde, gıda hakkı ile ilgili kararlar alınmıştır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) konseyi tarafından 2001 yılında gıda ve tarım bitki üretim kaynakları uluslar arası sözleşmesi imzalanmıştır. Bu anlaşma

gıda hakkının uygulanabilmesi için atılması gereken somut adımları belirlemede yol haritası çıkartmaktadır. Fakat nelerden sakınılması gerektiği belirtilmemektedir. Üye ülkelere açlık ve yoksullukla mücadele de tavsiyelerde bulunmaktadır. GDO ve zararlarını tam anlamıyla göz önüne alarak anlaşmalar hazırlanmamıştır. Yine gıda hakkı Amerika İnsan Hakları Bildirgesi ile Afrika İnsan Hakları Belgesinde de yer bulmuştur. Buna karşın beslenme hakkının uluslar arası belgelerde olması gereken şekilde yer aldığını söylemek mümkün değildir.⁵

Greenpeace'in ülkemizde yaptığı araştırmaya göre; halkımızın %82 gibi çok büyük bir çoğunluğu, GDO'nun ne olduğunu iyi biliyor ve %83'ü, bir üründe GDO olduğunu bilirsem yemem diyor.⁶ Hal böyleyken GDO'lu ürünlerin sözleşmelerle kısıtlanmamasının makul bir izahı bulunmuyor. Bu durum ancak ucuz maliyetler ve yüksek karlarla iş yapan sermayenin baskısı ile açıklanabilir ki, bu da toplumun genel menfaatinin öncelikler sıralamasında aşağı sıralara düştüğü neticesini doğurması açısından manidardır.

Devletin beslenme hakkını sağlayabilmesi için aktif bir müdahalede bulunması gerekir. Engel olmaması bu sorumluluğun ifa edildiğini göstermez. Kişilere ve en önemlisi devletlere düşen görev gıda maddelerinin içinde yer alan katkı maddelerinin oluşturacağı tehlikeler ile mücadele etmektir. Kısacası devletler pozitif yükümlülüklerinden olan önleme yükümlülüğünü yerine getirmelidir. İnsan hayatını rizikoya sokacak bütün tehlikelerin bir an evvel önüne geçilmelidir ki sağlıklı beslenme hakkı korunsun.

Sonuç olarak, sağlıklı beslenme hakkı, dolayısıyla yaşam hakkı garanti altına alınmalı ki, diğer haklar vücut bulabilsin.

Dipnotlar

1. Besiri, Arzu, Yeşilay Dergisi, Eylül 2011, S. 932, s. 12.
2. Güzelöglü, Turan, Küresel Gıda Krizi ve Beslenme Hakkı, TBB Dergisi, S. 80, s. 307.
3. Güzelöglü, Turan, age. , s. 310.
4. <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmekohak.html>
5. Güzelöglü, Turan, age. , s. 311.
6. [http://www.greenpeace.org/turkey/tr/campaigns/tarim-ve-gdo/halk-gdoyu-yemiyor/?utm_source=SilverpopMailing&utm_medium=email&utm_campaign=Yemezler%20Brands%20%20Marka%20Devils%20and%20Yemezler%20Angels%20\(1\)&utm_content=](http://www.greenpeace.org/turkey/tr/campaigns/tarim-ve-gdo/halk-gdoyu-yemiyor/?utm_source=SilverpopMailing&utm_medium=email&utm_campaign=Yemezler%20Brands%20%20Marka%20Devils%20and%20Yemezler%20Angels%20(1)&utm_content=)

KAHROLSUN AMERİKA BUZ GİBİ COLA

Ahmet Semih ÖZTÜRK

İftar vaktine dakikalar kaldı, gün boyu yemeyi ve içmeyi Allah rızası için kestikten sonra nihayet yorucu bir günün sonunda işte iftar sofrasındayız. Kulağımız ezan- da, elimizde hurma, gönlümüzde buz gibi cola...

Orucumuzu hurma ile açmak sünnet, ardından soğuk bir bardak kola zaruret, yemekten sonra içeceğimiz sigara ise parliament. Her tarafımız huşu her tarafımız rahmet...

Akşam haberlerinde yine göz yaşı yine zulüm, elleri ayakları taşlarla kırılan Filistinli çocuklar. Kahrolsun Amerika, kahrolsun İsrail. Allah'ım kahret onları, bizim elimizden bir şey gelmiyor. Onlar çok güçlüler, onları yenemeyiz. Biz zayıfız. Allah'ım sen güçlüsün. Onlarla savaş ve onları yen. Biz burada bekliyoruz. Tek yapabildiğimiz slogan atmak; kahrolsun Amerika. . !

Sahi kahrolsun mu Amerika ?

Sen içtiğin koladan bile vaz geçememişken, ona verdiğin her liraya en az bir mermi gözü ile bakamazken, sadece bu kadar küçük bir fedakarlıktan bile kaçarken, sahi kahrolsun mu Amerika ?

Burger King in köftesinin içinde mazlumların etinin olduğunu görmüyorsan, hamburgerinin içindeki ketçapa karışmış mazlum kanını göremiyorsan, ateş seni çağırıyor... Bekletme...

Midesinde emperyalizm büyütenin, Filistin için ettiği dua en az İsrail kadar iğrençtir. Sırtını reel politik yamacına yaslayanların; "kimse sabrımızı sınamaya kalkmasın" nidaları stratejik müttefik ile çelik çomak oynamaktan ibarettir.

Oysaki zalimleri kahredecek olan gençler bu oyunları oynayacak kadar büyük değildiler. Onlar gelişerek değişmekten ibaret olan bu büyümeyi reddederler. Zalimler sadece o yiğitlerden çekinirler. Onlar baş parmağı nasırlaşmış elleri ile İslam birliği idealini ilmek ilmek dokumaları kahreder ırkçı emperyalistleri...

O gençleri tanırsın; bazen mağara arkadaşları olarak görürsün, onları bazen şehrin bir ucundan koşarak gelen

adam olarak görürsün. Kimi zaman harama bulaşmaktansa zindanları tercih eden gençler olarak görürsün onları. .

Bazen bir cami çıkışında kuran ziyafeti programlarının el ilanlarını dağıtırken görürsün o kutlu gençleri. Hak geldi batıl zail oldu ayetinin gölgesinde olanlar dışındaki medyada göremezsin onları.

Şehrin en işlek caddelerine "faizsiz İslam ekonomisi istiyoruz" pankartlarını asarken görebilirsin onları.

Bazen bir kantin sohbetinde çay içerek, idealleri uğruna yapacakları fedakârlıkları planlarken rastlarsın o yiğitlere.

Onların kitabında ne muhafazakârlık nede demokratlık yoktur. Zalimin küçüğünü lanetleyip büyüğüne tapmazlar.

"Abi adamlar dünyanın her tarafını uydular ile görüyorlar. " Diyenlere karşı; Allah her şeyi görendir. Gerçeğini haykırırlar.

"-Amerika izin vermeden iktidar olamazsınız. " Diyenlere rağmen güç ve kudret yalnız Allaha aittir. Sancağını dalgalandırır.

"- Hocam teknolojileri çok ileri, bir düğme ile dünyanın her hangi bir yerini füzeyle vurabiliyorlar. " Diyenlere karşı fil suresine iman ederler.

"- Aman Amerika yı karşımıza almayalım şirin görünelim ki bizi sevsin bizden razı olsun. Acele etmeyin yavaş yavaş olacak. . " diyenlere ; "benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm alemlerin rabbi olan Allah içindir. " Ayetini şiar edinirler.

Zalimler protesto edilecekse en önde slogan atarlar, sloganlarının gereğini yapmak ise esas işleridir. Safları nettir o gençlerin.

21. yüzyılın imtihanı İslam birliğinin son kalesinin yiğitleridirler. Onların mücadelesi sana zor geldiyse, onlara destek olmak seni telaşlandırıyor boş ver sen sadece slogan at; kahrolsun Amerika, buz gibi Cola...

GIDA ALGIMIZI PEYGAMBER (SAV) OLUŞTURURSA...

Av. Cemile ÜNLÜ

Günümüzün en netameli konularından biri de insanın gıda ile olan ilişkisidir. Tarihte ölmeyecek kadar az yemeyi erdem sayanlar olduğu gibi, çağımızda da mutluluğu yemekle eşitleyen insan modelleri yaygınlaşmıştır. Gıda ile orta yolu bir ilişki tutturabilmek için “Vasat Ümmetin Peygamberini” yakın takibe almaktan başka çaremiz yoktur. “Andolsun, Allahı ve ahiret gününü umanlar ve Allahı çokça zikredenler için Allahın Resulünde güzel bir örnek vardır. ”¹ ayetini yol azığımız yaparak ilerleyelim o halde...

Rasûlullah'ın (sav) mideyi bozacak şekilde ve ihtiyaç fazlası yemekten kaçınması ve bu konudaki tutum ve tavsiyeleri gerçekten dikkate değerdir. Hz. Peygamber (sav) : “Hiçbir kişi, *midesinden daha tehlikeli bir kap doldurmamıştır. Oysa insana kendini ayakta tutacak bir kaç lokma yeter. Şayet mutlaka çok yiyecekse, midenin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe, üçte birini de nefesine ayırmalıdır.* ”² buyurmuştur.

Bedendeki maddi hastalıkların birçoğunun sebebi; daha ilk yemek hazmedilmeksizin vücuda yeni yemekler doldurulması, ihtiyaçtan fazla oranda faydası az, hazmı zor gıdaların yenmesi,

çeşitli ve karışık gıdaların çokça alınmasıdır. İnsan bu tür gıdalarla karnını doldurur ve bunu alışkanlık haline getirirse vücudunda çeşitli hastalıkların meydana gelmesine sebep olur.

Hz. Peygamber (sav); kişiye belini doğrultacak, kuvvetinden düşürmeyecek şekilde yemenin yeterli olduğunu; daha fazla yemek zorunda kaldığı takdirde, midenin üçte birini yemekle, üçte birini suyla, son üçte birini de nefesle doldurmasını bildirmiştir. Bu şekilde yemek, hem vücuda, hem de kalbe en faydalı olanıdır. Çünkü mide sırf yemekle dolarsa su içmekte zorlanır. Sırf su ile dolarsa nefes almakta zorlanır, ağır bir yük altında kalan kişi gibi yorulur. Bu vaziyette olan kişinin kalbi bozulur, azaları ibadete karşı gevşer. Tokluğun gerektirdiği şekilde şehvî arzular artar. Sonuçta, midenin yemekle doldurulması hem bedene hem de kalbe zarar verir. ³

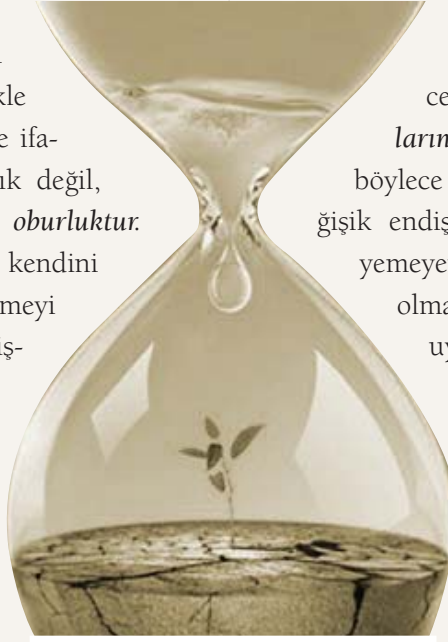
Rasulullah'ın (sav) ümmetinin zayıf noktalarını bildirdiği, ikaz niteliğindeki hadislerinden birisi şöyledir: “Ümmetim hakkında korktuğum şeylerin en tehlikelisi şunlardır: *Karın büyüklüğü (göbek bağlamak), çok uyku, tembellik ve yakîn (iman) zayıflığıdır.* ”⁴ Hadisin konumuzla ilgili kısmı, *karın büyüklüğü (göbek bağ-*

lamak) olmakla birlikte; sayılan hususların birbirleriyle bağlantısı oldukça dikkat çekicidir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki hadiste ifade edilen; herhangi bir şişmanlık değil, “göbek bağlamak” anlamındaki *oburluktur*. *Dolayısıyla karın büyüklüğü* ile kendini gaflete salıp çok yiyen, yeme ve içmeyi hayatın gayesi edinen, böylece şişman olan insanlar kastedilmektedir. Aynı bağlamda, Hz. Ali (r. a) da “Eğer karnın doymuyor ve obur isen, kendini müzmin hastalardan say” demiştir. ⁵ Günümüzde aşırı yeme kaynaklı olan ve giderek yaygınlaşan “obezite” hastalığı da bu minvalde değerlendirilmelidir.

Hz. Peygamber’in (sav), yeme düzenini/şeklini içeren hadis ve ilgili eserler incelendiğinde; kendi halkının âdeti üzere, et, meyve, sebze, ekmek, hurma, bal, balık vb. çeşitli yiyecekleri yediği görülmüştür. Yemek ve içecek konusunda, belirli birini seçip, başkasını kullanmamak Hz. Peygamber’in (sav) âdeti değildi. Çünkü bu, insan tabiatına gerçekten zarar verir; tek çeşit beslenmede beden zayıflar. En güzel gıda bile olsa, sürekli aynı gıdayı kullanmak tehlikelidir. ⁶ Son yıllarda sıklıkla şahit olduğumuz; bazı gıdaların vücuda alınımının tamamen yasak, aynı türde olan bazı gıdaların tüketiminin ise serbest olduğu “diyet türleri” Peygamberimizin (sav) beslenme şekline aykındır.

Ayrıca Rasulullah (sav) özellikle bölgesinin meyve sebzelerinden yer, onlardan uzak durmazdı. Bu da sağlığı koruma yöntemlerinden biridir. Çünkü

Bir defasında Hz. Peygamber (sav) Sa’d’e uğradı. Sa’d bu esnada abdest alıyordu. Resûlullah (sav), (onun suyu aşırı kullandığını görünce); “Bu israf nedir?” diye sordu. Sa’d de, “Abdestte de israf olur mu?” dediğinde Hz. Peygamber (sav) de “Evet, hatta akmakta olan bir nehirde abdest alsan bile. . . ” şeklinde cevap verdi.

Allah hikmetiyle, her ülke için mevsiminde halkına yararlı yiyecekler yaratmıştır. *Dolayısıyla onların yenmesi, sağlık ve afiyet sağlar*, böylece birçok ilaca gerek kalmaz. Değişik endişelerle bölgesinde yetişen bitkiyi yemeyenlerin, vücutça zayıf ve sağlıklı olması muhtemeldir. Meyve sebzenin uygununu, uygun vakitte ve uygun şekilde yiyen kişi için bu yiyecekler faydalı bir ilaç olur. ⁷ Sağlıklı beslenme telaşı yaşayan ancak düzenli hastalanan bir nesile dönüştük! Bunda yiyeceklerin mevsimsiz tüketilmesi de önemli bir etkidir. Mevsimsiz yemek; fazlaca sera üretimi ve hormonlu yemektir ki, hastalıklara davetiye çıkarmaktadır.

Gıda insan ilişkisini Peygamberin rehberliğinde anlamak istiyorsak, israf ve boyutlarına değinmemiz kaçınılmazdır. O’nun nazarında israfın ne demek olduğunu şu muazzam hadisle anlamaya çalışalım: Bir defasında Hz. Peygamber (sav) Sa’d’e uğradı. Sa’d bu esnada abdest alıyordu. Resûlullah (sav), (onun suyu aşırı kullandığını görünce); “**Bu israf nedir?**” diye sordu. Sa’d de, “**Abdestte de israf olur mu?**” dediğinde Hz. Peygamber (sav) de “**Evet, hatta akmakta olan bir nehirde abdest alsan bile. . . ”** şeklinde

cevap verdi. ⁸

Bu, okuduğum her seferde hayrete düşmekten kendimi alamadığım bir hadistir! Her işi bir kenara bırakıp hadis üzerine “düşünmeye” davet ediyorum. *Bir nehirde abdest alırken israf etmek nasıl bir şeydir? Ne kadar israf edilebilir ki? Nimete yaklaşımda*

bu bir üst boyut mudur? İsraftan anladığı ekmeği çöpe atmaktan ibaret olan zihinler bu boyutu nasıl anlayabilir? İsrâf sorumluluğu, israf etmemek olduğu kadar ettirmemeyi de mi kapsar? Kendinden sonra o nimeti kullanacak nesilleri düşünmemek de israf mıdır? Doğal zenginlikleri hoyratça tüketmekle kul hakkı arasında bir ilişki var mıdır? ...ve daha pek çok soru.

Peygamber bize değil *sadece kendi suyunda, yeryüzünün suyunda dahi israf edemezsin dedi ve gitti galiba!* İster bunu; değil mideni, bedenini dahi müsrifçe kullanamazsın diye anlayın. İsterseniz; değil sadece kendi hayatını; eşin, çocuğun ve işçilerinin hayatını dahi israf edemezsin diye anlayın. İsterseniz; değil sadece kendi halkının geleceğini israf etmek, dünyanın geleceğine karşı da müsrif olamazsın diye anlayın...

Sağlık ve afiyet yaşadığımız sürece ihtiyacımız olan ve peşinden koşacağımız nimetlerdir. Bu nimeti üzerimizde daim kılması için Efendimizin öğrettiği bir duayı hatırlamakta fayda vardır. Hz. Ebû Bekir'in haber verdiği göre bir gün Resûl-i Ekrem (sav) minbere çıkmış, sonra ağlamaya başlamış ve ashâbına, "Allah'tan af ve âfiyet dileyiniz; zira bir kimseye imandan sonra âfiyette daha hayırlı bir şey *verilmemiştir*"⁹ buyurmuştur. Âfiyet; hem beden hem ruh sağlığını hem bütün sıkıntılardan kurtulmayı ifade ettiği gibi, dünyada ve âhirette insanın başına gelebilecek her fenalıktan kurtulma temennilerini de ihtiva etmektedir. Bu sebeple insanların kendisi ve başkaları için âfiyet dilemeleri tavsiye edilmiştir.¹⁰

Yaşadığımız çağda; insanı ve insanın uzuvlarını dahi ticarete konu kabul eden ideolojik sistemler "Homo economicus" (Ekonomik insan) denilen, garip bir tip ortaya çıkarmışlardır. Gece-gündüz; sadece ve sadece midesinin ihtiyaçlarını düşünen, kalben ve zihnen dumura uğramış insan tipi!¹¹ Yine, insan bedeninin tüm isteklerine sınırsız hizmeti savunan ve hayatı bu zihniyet üzere kurgulayan "Hedonist" anlayışın felsefesi yapıp yaygınlaştırılır

ken, çağımızın hastalıklarının bize sirayet etmemesi neredeyse imkânsızdır.

Kişi; hiç bilmediği, yol işaretleri olmayan ve tehlikeli bir yolda haritaya (güncellersek navigasyona) bakma ihtiyacı hisseder. Kaybolma oranı arttıkça haritaya daha sık ve dikkatli bakmak gerekir. Ki, olduğun ve olman gereken yer arasındaki mesafe çok açılmasın. Kuşatılmışlık yaşadığımız şu dünyada "Hadisler Haritamızdır"...

KAYNAKÇA:

- Ank M. Selim, Mümindeki Zaaf, Yeni Ümit
Bulaç Ali, Kuran-ı Kerim Meali, Bakış Yay.
İbni Kayyım El Cezviyye, Zadu'l Mead, Pınar Yay.
İmam Nevevi, Riyazu's Salihin Tercüme ve Şerhi, Erkam Yay.
Kerimoğlu Yusuf, Emanet ve Ehliyet, Akit Yay.

DİPNOTLAR:

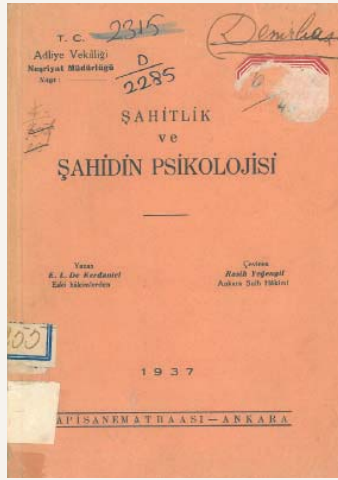
- 1 Bulaç Ali, Kuran-ı Kerim Meali, Bakış Yay. Ahzab Suresi, 21
- 2 Tirmizî, Zühd 47, İbni Mâce, Et'ime 50
- 3 İbni Kayyım El Cezviyye, Zadu'l Mead, Pınar Yay C. 3, S. 279
- 4 Aclunî, Keşfü'l-Hafa, C. 1, S. 279
- 5 Ank M. Selim, Mümindeki Zaaf, Yeni Ümit S. 95
- 6 Zadu'l Mead, S. 151
- 7 Zadu'l Mead, S. 153
- 8 Ebu Davud, Cihad, 21, C. 3, S. 27
- 9 Tirmizî, Daavât 106; İbni Mâce, Duâ 5
- 10 İmam Nevevi, Riyazu's Salihin Tercüme ve Şerhi, Erkam Yay, C. 6, S. 373
- 11 Kerimoğlu Yusuf, Emanet ve Ehliyet, Akit Yay. C. 2, S. 176

ŞAHİTLİK VE ŞAHİDİN PSİKOLOJİSİ

Av. Mustafa İZMİRLİ (Özel Hukuk Bilirkişisi)

Türkiye’de insanlar mahkemeye intikal eden olaylara “tanık” olmak istemiyor. Mahkemelerde gerçeğin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli delillerden olan şahitliğe vatandaş “başım belaya girer” düşüncesiyle yanaşmıyor. Onlarca hatta yüzlerce insanın gözü önünde gerçekleşen bir olayda savcılar ve avukatlar tanık bulamıyor. Kanunlar devlete karşı işlenen suçta, tanığı koruyucu hükümler içerirken, vatandaşa karşı işlenen suçta tanığa yönelik herhangi bir koruma getirmiyor. 1 Haziran’da yürürlüğe giren 5271 sayılı yeni CMK’da getirilen “Tanık Koruma Programı” ise sadece örgütlü suçları kapsıyor. Yasa ile cumhurbaşkanının tanıklığı da kabul edildi. Bu düzenlemenin kapsamının genişletilmesini isteyen yargıçlar, aksi takdirde eşitlik ilkesine aykırı olacağını vurguluyor. Bir şahidin, bizzat sanığın kendisinden veya aile çevresinden, arkadaşlarından çekineceği malumdur. Bu etkinin en aza nasıl indirgeneceği hep tartışma konusu olmuştur. Bu konuyu çeşitli örneklerle açıklamaya çalışalım.

Dolmuşu binen dersane öğrencisi E.A.’nın (18) cep telefonu yankesicilerce çalındı. Olayı fark eden Z.İ.(32) bayanın cep telefonunu alan Ş.A.’yı (20) kaçarırken yakaladı.Z.İ.’ye bıçak çeken Ş.A. ve arkadaşları daha sonra firar etti. Mağdur E.A.’nın emniyete şikayetçi olması üzerine zanlı Ş.A. polis tarafından kısa sürede gözaltına alındı. Görgü tanığı Z.İ.’nin ilk önce fotoğrafta daha sonra kalabalık bir grup insan arasında teşhis ettiği Ş.A., tutuklanarak cezaevine konuldu. Z.İ.’nin, “E.A.’nın cep telefonunu çalan bıçak çekenin huzurdaki kişi olup ol-

madığından emin değilim”, demesi üzerine tutuklu sanık tahliye oldu. Sanık A.Ş.’nin yakınları tarafından tehdit edildiği öğrenilen Z.İ.’nin mahkemede ifade değiştirmek zorunda kaldığı öğrenildi. Yargıtay’a giden dosyaya hakim muhalefet serhi koydu.

Başka bir örnek ise ; Adana’da bir otelde temizlik görevlisi olarak çalışan A.G. çöpe atılmış kullanılmış şampuan baklava tepsisini aldı. Hırsızlık yaptığı iddiasıyla hakkında

tutanak tutulan A.G. işten çıkartıldı.A.G. “işe iade” davası açtı. Sözü edilen ürünleri A.G.’nin çöpten aldığı gören mesai arkadaşları “bizi de işten atarlar” korkusuyla tanıklık yapmayınca mahkeme, otel güvenlik görevlilerinin tutanağını delil kabul ederek davayı reddetti.

Karşı tarafın sözlü ve fiili saldırısına maruz kalan kişilerin şahitlik yapmaktan uzak durduğunu görmekteyiz. Halbuki şahitliğin ne kadar önemli olduğunu, bir dosyada tanığın verdiği ifade ile sonucun değişebileceğini tahmin etmenin zor olmadığını bilmekteyiz. “İki şahit sanığı ipe götürür” atasözümüz şahitliğin önemini özetlemektedir.

Bu genel açıklamadan sonra, mevcut olan çalışmamızın temelini oluşturan “Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi” adlı kitabın sadeleştirilmiş haliyle konuyu aydınlatmaya ve şahitliğin önemini açıklamaya çalışacağız. Bahsettiğimiz kitabın yazarı eski Fransız hakimlerden E.L.De Kerdaniel’dir. 1937 yılında hapisane matbaası tarafından Ankara Adliye Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü tarafından basımı yapılan kitabın çevirisini Ankara Sulh Hakimi Rasih

YEĞENGİL yapmış ve Türkiye'deki çeşitli infaz kurumlarına ait kütüphanelere dağıtılmıştır (1). Bahse konu kitaptaki konulara değinmeden önce genel olarak şahit veya tanık kime denir, tanık psikolojisi alanındaki çalışmalara, tanık beyanının hukuki değeri, sosyal etki ve kişisel özelliklerin önemi, yalan tanıklık, tanık beyanını doğrudan etkileyen faktörler, tanığın beyanından vazgeçmesi, tanıklık etmesi tartışmalı olan kişiler, sağlık mesleği mensuplarının zorunlu tanıklığı, yer gösterme, yüzleşme, teşhis ve gizli tanıklık konularının irdelenmesi gerekmektedir.

1-Genel Olarak

Tanık psikolojisi ile ilgili ilk çalışma 1906 tarihli "Psikoanaliz ve Mahkemede Hakikate Ulaşma" başlıklı Sigmund Freud'un makalesi kabul edilir. Daha sonra Hugo Münsterberg 1908'de "Tanık Sandalyesinde" adlı kitabını yazmıştır. Zaman içinde özellikle krimonolojinin gelişmesi ve adalet psikolojisi çalışmalarlarıyla bu alanın güçlendiğini görmekteyiz.

Tanık, kelime anlamı olarak gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse, şahit olarak tanımlanmaktadır. Hukuksal açıdan ise duruşmalarda ve kovuşturmalarda bilgisine ve görgüsüne başvuru kimsedir. Ana Britannica'da geçen tanık ; şahit olarak da bilinir, ceza ve hukuk davalarında, mahkemeye davayla ilgili olarak bildiklerini aktaran kişidir. Takdiri nitelikte bir delil sayılan tanık ifadesine delil serbestliğinin yasal olarak tanındığı durumlarda başvurulabilir. Ceza yargılamasında tanık beyanı önemli delillerdendir. Tanıkların mahkemede hazır bulunmaları, yemin etmeleri ve tanıklık etmeleri zorlayıcı ve cezai yaptırımlarla güvence altına alınmıştır. Bazı hukuki işlemlerin belgelendirilmesi ve açıklığı açısından yasa gereğince ya da tarafların isteğiyle hazır bulundurulmuş üçüncü kişilere de tanık denir (2)

Mahkemelerde kural olarak herkes tanıklık edebilir ; çocuklar, kötü ün yapmış kişiler ve akıl hastaları bile tanık olarak dinlenebilir. Tanığın bazı durumlarda tanıklıktan çekinme hakkı vardır. Hukuk davalarında davanın taraflarına belirli yakınlıktaki hısımlar sınırsız olarak tanıklıktan çekinebilir. Avukatlar avukatlık sıfatı nedeniyle, hekimler ve ebeler meslekleri gereği öğrendikleri sırlar hakkında ancak sanığın ya da sır sahibinin razı olması durumunda tanıklığa zorlanabilirler. Devlet memurlarının tanık-

lık yapabilmeleri bağlı buldukları makam amirinin iznine bağlıdır. Devlet memuru görevden çekilmiş olsa bile bu kural uygulanır. Bir tanık kendisine sorulan soruya yanıt verdiğinde kendisinin ya da bir yakınının kişiliği zedelenecek ya da ceza kovuşturması söz konusu olabileceksa soruya yanıt vermeden kaçınabilir.

Her tanık, bazı ayrı durumlarda dışında, beyanını yeminle güçlendirmek zorundadır. Hazırlık soruşturmasında yalnızca suçüstü ve gecikmesinde sakınca olan durumlarda savcı tanığa yemin verdirebilir. On beş yaşını bitirmemiş olanlarla akli melekeleri yeterince gelişmemiş olanlar ve soruşturma konusu olaya katılmaktan ya da yataklık etmekten sanık ya da mahkum olmuş olanlar yeminsiz dinlenir. Tanıklıktan çekinme hakkı olanlar bu haklarını kullanmazlarsa yemin etmekten çekinebilirler.

Tanık olay hakkındaki bilgisini tam olarak ve sözü kesilmeden anlatma hakkına sahiptir. Tanığa gerekirse daha sonra yargıç ve taraflarca soru sorulabilir. Tanığın yapacağı açıklamalardan dolayı bir tehlikle karşılaşma olasılığı varsa, yargıç gerekli önlemleri aldırarak yükümlüdür.

Tanık beyanının hukuki değeri hakkında olduğu kadar psikolojik zeminine ilişkin de pek çok tartışma yapılmaktadır. Gerçekten tanık beyanlarının güvenilirliğine ilişkin de pek çok tartışma yapılmaktadır. Gerçekten tanık beyanlarının güvenilirliğine ilişkin psikolojik değerlendirmelerde "bilinçli bir biçimde doğruyu söylememek" ve "yanılma" önemli etkenlerdir.

Bir beyanın güvenilir olması için şu şartların gerçekleşmesi gerekir :

- a) Sorguya çekilenin tam ve kusursuz idrak kabiliyetinin bulunması,
- b) İyi bir hafıza ve hatırlama kabiliyeti olması,
- c) Olayı tüm duyu organlarını kullanarak anlatabilme yeteneğine sahip olması

Tüm beyan araştırmalarında olduğu gibi tanık beyanının değerlendirilmesinde de bu şartların var olup olmadığını araştırmanın öncelikli olduğu açıktır. Eğer sorguya çekilenin akli melekelerine ilişkin bir kuşku varsa, olayı hatırlamıyorsa veya duyu organlarına ilişkin kusur sahibi ise beyanının değeri

düŖer. Sanığa karŖı açık husumet, olayı farklı biçimde algılama veya göz bozukluğu ya da duyma kaybı halleri aşırı heyecan vb.gibi hallerde beyanın bu eksiklikler hesaba katılarak değerlendirilmesi gerekir. Burada ele alınan koŖulların yanılma ile ilgisi açıktır (6).

Ayrıca tanığın bildiklerinin doğru olup olmadığı bunları doğru aktarma kabiliyeti de beyanın doğruluğunu etkiler. KiŖilerin zihinsel durumlarını deęiŖtiren etkenleri Ŗu Ŗekilde sınıflandırabiliriz : Sosyal Etkenler, KiŖisel Özellikler, Hal ve Vaziyet, Kullanılan Araçlar.

Sosyal etki ve kiŖisel özelliklerin aslında birlikte ele alınmasında fayda vardır. Örneğin, kiŖinin tutum ve önyargıları hem sosyal hem de kiŖilik özelliği olarak Ŗekillenebilir. Bu tür özellikler kiŖinin gördüğünü tekrar zihinsel olarak kurgulayarak aktarmasına yol açabilir. Eğitim, cinsiyet, yaŖ gibi faktörlerin yanında sorgulayıcının telkini ve Ŗaşırtması da tanığın beyanını etkiler.

Cinsiyetin etkisi kiŖisel bir özellik olarak gösterilmekle birlikte cinsiyet sosyal bir kurgu olduğu için de sosyal etki ve kiŖisel özelliklerin bir arada ele alınması daha uygundur. Kadınların daha detaycı olmaları ayrıntıların tarifini kolaylaŖtırır, aşırı heyecan ve duygusallık ise önyargılı olmalarını tetikleyebilir. İfadenin alındığı yer, duruŖma söz konusu ise izleyicilerin çokluğu, sanık ve sanık yakınlarının da ortama etkisi veya kiŖisel özellikler de tanığın beyanını etkiler.

YaŖ küçüklüğü, yaŖ büyüklüğü, zeka geriliği veya akıl hastalıkları öncelikle beyanı etkileyici faktörler olarak değerlendirilmelidir.

Hal ve vaziyete iliŖkin etkenlerden ilk sırada ele aldığımız olayın karmaŖıklığı, birden fazla suçun bir arada ve çok sayıda kiŖi tarafından iŖlenmesi hallerinde insan zihni genellikle belirli noktalarda yoğunlaŖır. Örneğin, bir silah söz konusu ise kiŖi ona odaklanabilir. IŖık, ısı, sis, yağmur, gibi görünüyü etkileyen Ŗeyler veya patlama sonrası kiŖinin geçici olarak duyma yetisini kaybetmesi, sersemlemesi de tanıklığı etkiler. Olayın üzerinden geçen zaman arttıkça kiŖinin olayı kurgulaması veya bazı Ŗeyleri anımsamaması söz konusu olur.

Yargılamanın her safhasında hakim ilgili tüm kanıtlarla birlikte tanık beyanını da irdeleyecektir. Davanın huzurda görülmesi ve tanıkların beyanının gözlemlerle birlikte değerlendirilmesi gerekir, muhakeme usulü budur.

Görgü Tanığı

Adli bir olay meydana geldiği sırada olay yerinde bulunan ve olayı gözlemlemiş olan kiŖidir. Görgü tanıklığı etkileyen deęiŖiklikler :

Tanığın özellikleri : YaŖ, cinsiyet, biliŖsel özellikler vb.

Olayın özellikleri : Süre, silah kullanılması vb.

Olay sonrası deęiŖkenleri : Diğer tanıklarla etkileŖim vb.

İfade/teŖhis süreci öncesi deęiŖkenleri : Sorular, yönlendirme vb.

İfade/teŖhis süreci sonrası deęiŖkenleri : Tanığa verilen geribildirim vb.

Tanığın yaŖı görgü tanıklığı etkileyen faktörlerden biridir. KiŖi teŖhisinde küçük çocuklar ile yaŖlıların genç yetişkinlere göre daha fazla hata yaptıkları görülmektedir. Olayın süresi uzadıkça tanığın yüzleri doğru tanıma olasılığı artmakta, yanlış teŖhis olasılığı azalmaktadır. Olayın bir silahın varlığı tanığın dikkatini silaha yöneltmekte ve diğer uyarılara daha az dikkat edilmesi yol açmaktadır. Ayrıca tanığın olay sırasındaki stres düzeyi hatırlamayı etkiler. Tanıkların teŖhis sırasında yanıtlarına duydukları güvenle doğru teŖhis oranları arasında korelasyon gözlenmektedir. Tanık beyanının güvenilirliğini araŖtırmak hakimnin görevidir. Tanık beyanlarının değerlendirilmesi iki açıdan ele alınmalıdır. Birincisi geçmişte gözlediği bir olayı yeniden anlatmak durumunda kalan tanığın beyanlarının ortaya çıkıŖ sürecidir. Diğeri ise hakimnin tanık beyanları ile ilgili yapacağı değerlendirmedir. Hakim de tanıkların beyanına tanıklık etmektedir ve hüküm için bu beyanlara yükleyeceği anlam önem taşımaktadır.

2-Yalan Tanıklık

Yalancı tanıklık tanık ifadelerinin değerlendirilmesinde öncelikle ele alınması gereken bir durum-

dur. Ancak bilinçli bir şekilde ve yanıltmak amacıyla yapılan tanıklık ile hayali veya hatalı yapılan tanıklık hallerini de ayırmak gerekir.

Yalancı tanıklıktan kastedilen bilinçli bir şekilde ve yanıltmak için yapılan tanıklıktır. Hukuk yalancı tanıklığı özel bir suç tipi olarak düzenlemiştir ve tanıklara yemin teklif edilmesi ve yalan beyanlarının suç olduğuna ilişkin hususun duruşmada ifade öncesi söylenmesinin amacı da budur. Tanıktan beklenen, bir şey saklamaksızın ve bir şey katmaksızın, kimseden korkmadan ve etki altında kalmadan olayla ilgili bildiklerini belirtmesidir. Beyanın değerlendirilmesinde en önemli husus bilinçli bir biçimde doğruyu söylememek yani yalan beyanda bulunmadır. Yalan beyan sorgulama açısından son derece önemlidir ve adil sonucun ortaya çıkmasını engelleyen bir delildir. Hukuksal açıdan da ayrı ve ağır bir suç olarak düzenlenmiştir. Burada sanığın yalan beyanda bulunması ile tanıkların yalan beyanda bulunması açısından ceza hukukunun değerlendirmesi farklılıklar arz ediyor mu, sorusu önemlidir. Tanık psikolojisi açısından yalan beyanda bulunma çoğu kez sanığa yakınlığa bağlı olarak bir koruma amacı taşır. Aynı şekilde tanıklar sanığa karşı olan olumsuz duyguları nedeniyle aleyhe de tanıklık yapabilirler. Sorgulamada, savunma hakkını koruyarak yalan ve yanlış beyanı engellemek, gerçeği söylememekte direnen sorguya çekilen kişinin bu direncini kırmak ve bu suretle maddi gerçeğe ulaşmak için uzmanlar tarafından, hukuk düzeninin izin verdiği ölçüde uygulamada geliştirilen teknik ve taktikler vardır. Hiç kuşkusuz bu teknik ve taktikler uygulamayı gerçekleştiren yetkilinin bilgi ve becerisine bağlıdır. Bununla birlikte tanığın sorgulamasında yaşamı, kültür seviyesi, şahsi özellikleri, bir resmi sıfatının olup olmadığı, olaydaki rolü açısından bilgi sahibi olması sorgulama açısından önem taşıdığı açıktır. Bu hususlara ilişkin uyarıyı yasal olarak CMK m.53 düzenlemesinde görürüz :

Tanığa Görevinin Önemi Anlatma

Madde 53 – (1) Tanığa ;

a) Dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi,

b) Gerçeği söylememesi halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı,

c) Doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği,

d) Duruşmada mahkeme başkanı veya hakimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği, anlatılır.

Gerçeği söylememek yani yalan söylemek “hakikatın” kasten tahrif edilmesidir. Yanılmayı ayrı tuttuğumuzda tanıklık yapılacak konularda kişiler tüm duyu organlarını kullanacaklardır. Yaş küçüklüğü ve büyüklüğü, sosyal durum ve cinsiyet, genel sağlık durumu ve yetersizlikleri daha çok yanılma başlığı altında ele alınmaktadır.

Kişinin yalan söylediğini nasıl anlayabiliriz?

Yalan makinesi de dahil olmak üzere kişilerin doğruyu söyleyip söylemediklerini kesin olarak ispatlayabilecek bir olanağa ne yazık ki sahip değiliz. Ancak gerçeği gizleme konusunda bir plan yapmış olanlar ile ani olarak yalan söylemeye karar vermiş kişilerin beden dilleri ile beyanları arasında bir çelişki yaşamaları bazı emareleri ortaya çıkarmaktadır. Yapılan bir çok araştırma ile kişilerin yalan söylediklerinde beden dillerinde bazı değişiklikler olduğu saptanmıştır (4).

Yalan söyleyen kişinin elini gözüne götürme ve yüz çevresine dokunma sayısı artarken, ifadeyi güçlendirmek için elle yapılan jestleri azalır. Yalan söyleyen kişilerin genellikle elleri ile yaptıkları jestlerin azaldığı, ancak genel beden hareketlerinde tedirginliğe bağlı bir artış olduğu görülür. Karşısındaki ile göz teması azalır. Yüz ifadesinde çoğunlukla bir değişiklik olmaz. Tutarsızlık, duygulardaki samimi-yetsizlik ve abartılı davranış değişiklikleri, aşırı detaycılık halleri göze çarpar. Ancak bu konuda bilgili olan kişilerin bu hareketlerini gizleme olanağının bulunduğunu da belirtelim (3).

3-Tanıklık Etmesi Tartışmalı Olan Kişiler

Öncelikle kişiler kendilerini suçlayıcı tanıklık yapmaya veya bir suçu itiraf etmeye zorlanamaz. Bu susma hakkı olarak tanımlanır. Susma hakkı, sanığın kendisine yönelik bir suçlama karşısında bu olaya ilişkin olarak sorulacak sorulara hiç yanıt vermemesidir. Ayrıca, kişinin yakınları da aleyhe ifade vermeye zorlanamaz. Anayasa m.38’de bu genel ilkeyi doğrulamaktadır. CMK m.147 adil yargılanma hakkı çerçevesinde sanığın susma hakkının

olduğunu beyan etme külfetini de sorgulama makamına yüklemektedir. Ancak susma hakkı kimlik bilgilerini saklamayı kapsamaz. Bu konuda beyanda bulunmak zorunludur (5).

4-Sağlık Mesleği Mensuplarının Zorunlu Tanıklığı

Bu başlık altında ise adli tıp mensuplarının da içinde bulunduğu sağlık görevlilerine, bir şekilde bilgisine ulaştıkları suç oluşturma şüphesi olan halleri bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülük onların olaya tanıklık etmeleri açısından da önem taşımaktadır. Bu hususun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.280'de düzenlendiğini görmekteyiz, madde metni şöyledir:

Sağlık Mesleği Mensuplarının Suçu Bildirmemesi

Madde 280 – (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Sağlık mesleği mensuplarının, görevleri gereği muayene, ameliyat, tahlil gibi işlemleri yaparken rastladıkları bulguların suçtan kaynaklandığından şüpheye düştüklerinde bildirim yükümlülükleri doğar.

Sonuç olarak sağlık görevlilerinin hasta ile kurduğu ilişkide öğrendiği ya da tedavi amacıyla kendisine verilen hastaya ait bilgileri saklama yükümlülüğü ile öğrendiği suçları ve kamu sağlığını ilgilendiren bilgileri ihbar yükümlülüğü arasında bir çelişki olduğu düşünülebilir. Her iki durum da özel koruma amacı ile oluşturulmuştur. Sınırlar, durumun icabına göre belirlenecektir.

5-Yer Gösterme, Yüzleştirme, Teşhis

Suçun aydınlatılması açısından kullanılan bu üç yöntemin ceza hukuku açısından “modus operandi” yani suçun meydana geliş şeklinin öğrenilmesi ile bağlantısı açıktır.

Yer gösterme, soruşturma sırasında gerçeğin açığa çıkarılması amacıyla, CMK m.85 kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan

şüpheliye olay yerinde yaptırılan tatbikattır. Madde metni şöyledir:

Yer Gösterme

(1) Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 250'nci maddenin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir.

(2) Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla, müdafî de yer gösterme işlemi sırasında hazır bulunabilir.

(3) Yer gösterme işlemi, 169'uncu maddeye uygun olarak tutanağa bağlanır.

Görev Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirilir. Yer gösterme bir delil toplama işlemi değildir. Zaten soruşturma aşaması öncesinde delil toplama işlemleri bitirilmiştir. Yer gösterme ile yapılan delillerin doğruluğunun anlaşılması ve suçun işlenme biçimi ile ilgili tutarlı bir canlandırma yapılmasıdır. Amaç suçta kusurun saptanmaya çalışılması ayrıca ağırlaştırıcı ve hafifletici sebeplerin belirlenmesini kolaylaştırmaktır. Soruşturmanın gecikmesine yol açmıyor ise müdafî de yer gösterme işleminde hazır bulunur. Ayrıca CMK m.250 birinci fıkrasındaki suçlarda adli kolluğa da yer gösterme için yetki tanınmıştır.

Yüzleştirme, bir çeşit teşhis olan yüzleştirme de tanık beyanları arasındaki tutarsızlıkların giderilmesi ve suçun aydınlatılması için kullanılan bir yöntemdir. Kural tanıkların tek tek dinlenmesidir, gerek görülürse yüzleştirme yapılır. CMK m.52'de şu şekilde düzenlenmiştir.

Tanıkların dinlenmesi

Madde 52 - (1) Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir.

(2) Tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler.

(3) Tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya sesler kayda alınabilir. Ancak ; a) Mağdur çocukların,

b) Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin,

Tanıklığında bu kayıt zorunludur.

(4) Üçüncü fıkra hükmünün uygulanması suretiyle elde edilen ses ve görüntü kayıtları, sadece ceza muhakemesinde kullanılır.

Teşhis ile kişinin kimliği ile ilgili bir husustur. Bu nedenle Anayasal güvence altında olan kişilik hakları ve özel hayatın korunması açısından bazı sorunlar doğurmaktadır. Yasadaki açık düzenleme ile şüphelinin, sözü edilen kişi olup olmadığının araştırılması için kullanılır. Teşhis öncesi, teşhiste bulunacak olan kişinin faile ilişkin detaylı beyanları kayıt altına alınır. Sonrasında teşhis yaptırılır. Sanık sıralama yöntemi bu konuda uygulanan yaygın usullerden birisidir. Fotoğraftan teşhis de yaygın bir uygulamadır. Bu usul içinde yönlendirmeden kurtulabilmek için bir kişinin birden fazla farklı fotoğrafı kullanılamaz. Aynı özellikteki birden fazla fotoğraf arasından teşhiste bulunanın bir seçme yapması istenir. Tanıklıktan çekilme hakkı bulunanlar (sanık yakınları) teşhiste bulunmaya zorlanamazlar. Teşhis işlemi de bir tutanak ile tespit edilerek, soruşturma dosyasına eklenir.

6-Gizli Tanıklık

Çoğunlukla suçun meydana gelmesini önlemede kullanılan bir yöntem olmakla birlikte, tanıklık edenin yaşamının korunması amacıyla da gizli tanıklık uygulamasına gidilebilir. İletişimin izlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirme, teknik takip ve görüntü kaydı vb. gibi usuller gizli tanıklık kapsamında da ele alınabilir. Gizli tanıklık, insan hakları açısından sınırlandırılmıştır. Ancak “ultima ratio” yani başkaca bir yol olmadığı zaman başvurulabilir. Suçun işlendiğine veya işlenilmek üzere olduğuna dair kuvvetli şüphenin varlığı halinde kullanılacak yöntemdir. 2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu’nda öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla

Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına Yönelik Yönetmelik konunun detaylarını düzenlemektedir. Uygulamada usul “teknik dinleme” olarak adlandırılmaktadır.

Bir ortamın veya kişinin gizlice takibi özel hayatın gizliliği anayasal hakkı ile suçun aydınlatılması arasında bir değer çatışması yaşar. Bu nedenle hangi suçlarla ilgili olarak kullanılabilmesi kısıtlıdır ve tek tek ceza kanunu içinde sayılmıştır.

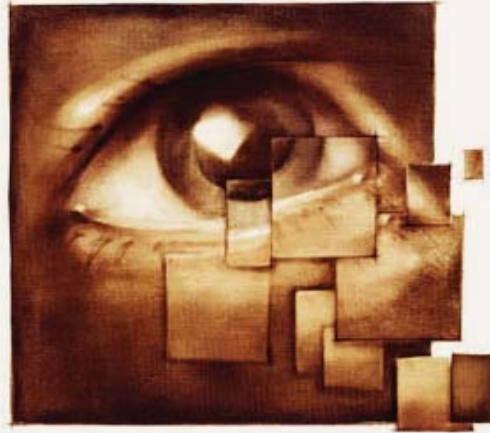
Yukarıdaki genel bilgiler doğrultusunda çalışmamızın esasını oluşturan “Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi” adlı eserin yazarın kendi dili ile eski türkçeye çevrildiğinden, eski türkçenin sadeleştirilmesi şeklinde konumuza devam edilecektir. Ancak 1937 yılında eski hakimlerden E.L.De Kerdaniel tarafından yazılan eserin o dönemde yürürlükte olan Hukuk Usulü

Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre oluşturulduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Genellikle şahitliğin önemi; inceliği, şahitteki samimiyet, fiziki ve psikolojik muhtelif sebeblere tabidir. Bunlar; gerçeklik, kesinlik ve doğruluktur.

Boirac, Büyük Ansiklopedisinde şahit kelimesi hakkında “şahit, tecrübe ve muhakeme neticesi insan bilgisinin üç kaynağından birisidir. O, bir vakaya bir şahidin, yani o vakayı göremeyen ve işitemeyen kimselere nazaran onu görmüş veya işitmiş olan bir kimsenin ittila peyda etmesine bağlıdır. Şahitlik, tamamen ferdi olan toplanmış/bir araya gelmiş olan bir bilginin nakledilmesinden ibarettir.

Şahitlikle, otoriteyi her halde birbirine karıştırmamalı, çünkü her ne kadar bir kimsenin, diğer bir kimsenin sözüne itimadı şeklinde her ikisinin de müşterek bir esası var isede, rol ve konu itibari ile bariz surette birbirlerinden ayrılırlar. Çünkü otorite, bizi bir fikre inandırır ve bir doktrini kabul ettirir, şahitlik ise bizi bir hadisenin kesinliğine doğru götürür.

Aynı filozof (Boirac) şöyle devam etmektedir. “Şahitlik, insan hayatında çok büyük bir öneme sahiptir. Her ferde, yaşayanlardan her birinin ve geçmiş zamanlardaki hemcinslerinin duygu ve akıllarını amade (hazır, hazırlanmış) kılar. Bu vechile onun bilgilerini aynı zamanda, mekan ve zaman itibari ile tespit edilmemiş bir surette genişletir. Fikri hayat-taki tesiri, iktisadi hayattaki tesiri ile mukayese bile edilebilir. O yalnız tarihin değil aynı zamanda bir çok sosyal, toplumsal müesseselerin ve özellikle de adaletin temelidir.

Ansızın yapılan veya sonucuna göre elde edilen kararlarla bazı olaylarda emrolunan, çeşitli keşifler neticesinde hazır edilen şahitler, hakimnin kanaatının esas unsurlarını teşkil etmektedir.

Bir maznunun (sanığın) suçluluğunu ispata veya masumiyetini meydana çıkarmada yarayacak olan bütün bu ölçüler belli bir öneme sahiptir ; fakat ne yazık ki bu ispat vasıtaları çok hassas ve genellikle yanıltıcıdır. Uygulamada şahidin bizi tam bir kesinliğe götürmesi uzak görülen bir durumdur. İrtikap edilen adli hataları ona isnat etmek lazımdır. Kasdi olarak yalan olan veya gayri ihtiyari yanlış ve taraflı yapılan tanıklık adli hatanın yegane sebeplerinden biridir.

Bir hadiseyi tespit edenlerin veya bir konuşmayı veya suça ait bir sözleşmeyi işitmiş olanların ifadelerini zapt ederken ne gibi tadbirler alınmalıdır? Bir ceza alimi şu cazip satırları yazmaktadır : *“Malumdur ki, hukuki karine, hemen hemen şahidin sadakatsızlığı esasına dayanmaktadır. Bazı kimsele-rin duydukları yalan söylemek ihtiyacından doğan marazi yalanlara, diğer bazıları aldatan müşahede hatalarına, ihtisaslara mani olan veya onları yamiltan psikolojik sebeblere inzimam eden (katılma) daha bir çok yanılma sebepleri şehadete bermutat (alışıldığı, adet olduğu)izafe edilmekte olan ehem-miyet ve nüfuzu kayıp ettiriyorlar.”*

Zamanımızda şahadet, istintak (sorgu) odalarında, mahkemelerde, parلمان encümenlerinde en fazla müracaat edilen ve hatta yegane tahkikat vasıtasıdır. Şahitlik için tehlike teşkil eden şey, onun doğruluğunun bir çok amillere tabi olmasıdır ki tabii ve ruhi diye ayırtdilen bu amiller ekseriya şahsın haberi olmaksızın onun üzerinde müessir olurlar. Zuruf (haller, işler, durumlar) ve şerait (şartlar)

bu amillerin ortaya çıkmasını müşkül ve tehlikeli kılar.

İşte burada, alim, filozof ve hukukçuların değerli ve pek çok eserler tahsis ettikleri geniş ve belki uçsuz bucaksız bir mevzu üzerinde işleniyor. Bu eserleri tetkik edecek olan mütecessis (meraklı) okuyucu ; ciddi ve mütevazi insanların bile intiba, ikrar ve ifadelerinin telkin edeceği itimat derecesini takdir edebilir.

Eski zamanda zinde fikirli, aza ve havassı (duygular, duyumsal) hali tabiiide olan bir şahit aynı zamanda itimada şayan olur ve müsait zamanında müşahede (bir şeyi gözle görme) edebildiği hadiseyi anlamaya liyakatlı bulunur ve nihayet bu müşahede de bila-inkita (devamlı, sürekli) devam etmiş olursa, onun söyledikleri gayrı kabili itiraz addedilirdi. En tehlikeli aldanmalar işte buradadır.

Elbette, tevatüren (ağızdan ağıza yayılarak) Ni-yagara şelalesinin, Mısır ehramlarının (piramitlerinin), Eyfel kulesinin mevcudiyetini şüpheye düşürmemek tabiidir. Fakat özellikle birçok defalar hadiseler beklenilmeksizin; birdenbire ve şiddetle vukua gelirler, bu suretle tabii hata çoğalır.

Ekseriya bahsedilen Walter Raleigh hadisesi ma-lumdur. İngiltere kraliçesi Elizabeth’in nedimi olan ve bilahara I.Jacques zamanında (döneminde) idam edilen ve zaman zaman muharrir (yazı yazan,yazar, telif eser sahibi), diplomat, denizci, devlet adamı olan Walter Raleigh, çok tecrübesi olduğu için bir “Cihan Tarihi” neşr etmeye teşebbüs etti. Bunu da vücuda getirmek için arşivler karıştırdı, döküman-lar topladı, ciddi ve bitaraf ve şayanı itimat bir eser takdim etmek istiyordu.

Bir gün, Londra kulesinin sükutü içinde adı geçen eserinin son bahsine çalışırken dikkatini har-içten gelen bir ses gürültüsü celp etti. Pencereye yaklaşınca insanların kavga ettiklerini ve dövüştük-lerini gördü.

Tarihci, tecessüs ilcasile (gözetleme zorunluluğu ile) birbirlerine hücum edenleri bir müddet tetkik etmeye daldı. Kendisi için yeni bir manzara olan ar-bedenin şimdi muhtelif safhalarını zihnen not etme-ğe başladı. Kavgacılar arasında arasında tanıdığı bir adamı farketti ve tali de onu ertesi gün bu adamla karşılaştırdı, bir gün evvel müdekkik (tetkik eden,

en ufak gizli şeyleri gören) ve şahidi olduğu sahneyi teferruatile ona anlattı. Fakat bu hususta tesbit etmiş olduğu şeylerin hepsini kendi hayretleri ile karşıladı. Görmüş olduğu şeyler, kavgacılar dahil olan ve hadiseyi başka bir cepheden gören dostunun söylediklerine uymuyordu.

O zaman gözlerinin önünde geçen hadiseler karşısında bu kadar aldandıktan sonra geçmiş zamanlara ait vak'aları doğru olarak yazdığından şüphelenerek o cesim (büyük) eserini ateşe atmakta istical (te'cil edilmesini) göstermiş oldu.

Böyle bir fedakarlığa hayret ediyoruz. Çünkü, tarihçiler ne yazık ki bu doğruluk ve bitaraflık endişelerini daima hissetmezler.

Bir filozof ve devlet adamı olan Jules Simon'un şahit olduğu kargaşalık bir güne ait notunu hatırlatmak lazım; Simon, kargaşalığın bu acıklı sahnelerini her şeyde göstermeyi itiyat (alışkanlık) edindiği dikkati ve tatbikatle müşahede etti. Vaktaki (o vakitte ki) kargaşalıkları orada hazır bulunmuş olanlara anlatmak istediği zaman geçen şeyleri aynı şekilde kendisi gibi müşahede eden bir çok kimselele hemen hemen bütün noktalar üzerinde ihtilaf ta kaldığını gördü.

“31 Teşrinievvel (Ekim ayı) 1870 gününü bir çok kerreler hikaye ettim. Onu herkes kendi tarzınca hikaye ediyor. Bir çok namuslu insanların şahidi oldukları hadiseleri hikaye ederlerken birbirlerini tekzip ettiklerine göre bu, fazla hayrete değmeyen bir şeydir. Bu korku manzarayı ben her adımda tekrar buluyorum. İnsana karşı emniyetin az oluşu onun kendi ruhundandır; o, kendi gözlerinden emin değildir. Bu onun gözlerinin ve hafızasının muhayyelesile (hayal kurulmuş) daimi mücadelede olmasındandır. Gördüğünü zannediyor, hatırladığına inanıyor ve ibda (örneksiz olarak bir şey meydana getirme, yaratma) ediyor”.

Hakikaten, yukarıda bahsettiğimiz zinde fikirli insanlar arasında çok veya az zekilerine, temyiz kudreti az veya çok olanlarına rastlanır.

İnkâr edilmezki, bazılarının muhayyalesi diğerlerinininkinden daha canlıdır; bazıları fevkalade seriülitimad ve iştihacıdır (şüpheci); şahıslara göre değişen his inceliğini de söylemek lazım; insanlarda nadiren aynı derecede olan istibsar (basiretli olma,

hesaplı hareket etme) kabiliyeti pek çoklarında mefkuddur (kayıb), hafızanın sebatkar veya firari olduğunu da ilave etmeli.

Şahidin aynı suretle cinsiyet ve yaşını da nazara almak icap eder, meşhur bir romancı, her kadın, isterse çok namuslu ve ciddi olsun, samimiyetini sık sık değiştirir ve bilhassa mesela hissi bir hadise veya acıklı bir dram mevzubahis olduğu zaman onu şümullendirmek (içine alma, kaplama) güzelleştirmek, onun tabiatı icabıdır, diyor. Şuna da işaret edelim ki, avam sınıfına mensup insanlar, sevki tabii ile en ehemmiyetsiz vak'aları dram şekline sokmaya yeltenirler, bu temayülün göz önünde bulundurulması lazımdır.

Diğer taraftan, mesela şarklılar (doğulular) gibi bazı milletlerin ahvali adiyeyi kendi itiyadlarına has bir mübalağa ile tasvir ettikleri malumdur.

Onlara: Mağdure kaç insan taarruz (ilişme, satışma, takılma) etti? Diye sorulunca birinci şahit beş der, ikincisi on olduğunu temin eder. Üçüncüsü de en aşağı yirmi kişi olduğunu tasdik eder ve bunların hepsi de hüsnü niyet sahibidirler.

İddia edildiğine göre, Fransız eyaletlerinin bir çoğunun insanları da aynı haleti ruhiyededirler.

Onun için, şahidin seciyesini nazara almak, geçmişdeki hallerini, itiyadlarını, kusurlarını ve hatta uzvi sakatlıklarını tetkik etmek, muhafazakar veya ihtilalci herhangi bir hisse bağlı bulunup bulunmadığını araştırmak lazımdır. Fakat böylece derinleştirilen tahkikatın hangi noktada nezaket kesbedeceği cayi teemmüldür (iyice, etraflıca düşünme), muhatabın beyanatını kaydedecek bir insan için umumiyetle böyle derin tetkik ve taharrilerle (arama, araştırma) meşgul olmak imkansızdır; başkasının intibalarını, beyanlarını, kararlarını kaydı ihtiyatı ve ihtirazla kabul etmenin lüzumunu tekrar edelim.

Sırf hukuki olan hususatta, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, samimiyetlerinden şüphe edilebilen muhtelif şahısları nazarı itibare almıştır, bu cümleden olarak taraflardan birinin neseben veya sıhren usul veya fûruğu veya boşanmış olsa bile karı veya kocası şahit olarak dinlenemez, keza kanuni veya mansub (nasbolunmuş, konmuş) mirascının, hükmün tefhiminden beri diğer tarafla beraber ve onun hesabına yeyip içenlerin ve kanunda sayılan

diğer bir çok kimselerin tahkikat hakimi huzurundaki şahadetlerinin nazara alınmamasını mahkemeden talep etmeğe tarafları kanun mezu kılmiştir.

Bu kaidenin ancak bazı istisnaları vardır. Boşanma ve ayrılık davalarında usulden olan kimseler ve hizmetçiler yeminle dinlenebilirler. Çünkü ispat edilmesi icap eden hadiseler ekseriya aile ocağının samimiyeti içinde ceryan eder.

Malumdurki Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre şahitler, mübaşirin tebliğinden en aşağı yirmi dört saat sonra tahkikat hakimi tarafından dinlenirler. Ve yapılan tebliğde onların şهادete çağrıldıkları hadiseler bildirilir. Ademi riayeti (gözetme) halinde tahkikatın butlanını icap ettiren bu nevi kaidelerin, diğer kaidelerde olduğu gibi, ahvalle tebean (tabi olarak, uyararak) fayda ve mahzurları mevcuttur.

Şüphesizdir ki, bir çok hususatta, mülkiyet, tayini hudud (sınırların tesbiti), ve irtifak meselelerinde, şahit bazen çok eski zamanlara ait olan hadiseler üzerinde sakin kafa ile düşünmek için zamana muhtaçtır ; ihtilafı olan mahalleri görmesi, hatta söyleyeceği sözlerin şümülü (anlamı) hakkında yanındakilerle görüşüp anlaşması faydadan hali değildir.

Diğer hususatta bil'akis şahidin kin ve husumetten korkarak mümkün olduğu kadar yalan söyleyebilecek şekilde cevaplarını hazırlamaya müsait fırsat bulması tehlikelidir ; çünkü şهادet ederken yazılı not kullanmaktan şahidin men'edilmesi, onu ezberlemesine mani değildir.

Hukuki mesailde (hukuk meseleleri) tahkikat hakimi (tabiri caizse) bir istintak (sorgu) hakiminin hareket hürriyetine (özgürlüğüne) malik değildir.

Şüphesiz hakim, gerek re'sen, gerek tarafların veya taraflardan birinin talebi üzerine şهادetin tenviri (aydınlanması) için faydalı gördüğü

sualleri şahide taveh edebilir ; fakat anladığımızı göre, bunu ancak büyük bir ihtiyatla yapabilir.

Filhakika tahkikat hakiminin, mahkemeye intikal eden hadise ile sıkı sıkıya alakadar olmayan bir sualı, hasım tarafın aleni celsede mukabil (karşı karşıya gelen) beyyine ikame (şahit getirme) etmesi imkansızlığı karşısında, menfaatlerini ihlal edecek mahiyette olabilir, onun için bu hususta hertürlü aşırılıktan çekinmek icap eder.

Şahidin beyanatında hakimin hiçbir hissesi yoktur. Tasvir edilen hadiseleri tağyir etmek (değiştirmek) hakime düşmez. Onun vazifesi huzurunda vaki olan beyanlarını sadakatle, vuzuhla ve bitarafane tesbit etmek e mümkün olduğu kadar noksansız bir hale getirmeğe gayret etmekten ibarettir.

Eğer bu şeyler yapılabilsen – ki tatbıkatta işlerin çokluğu bu yeniliğe kat'iyen müsait değildir – faydalı olurdu. Aksi takdirde bütün şahitler dinlense bile hiç olmazsa içlerinden en ehemmiyetlileri mürafaa sırasında dinlenmeli. Şahidin ifade tarzı, ahengi, tereddütleri, tecahhülleri (bilinen bir şeyi), fazla bilkiçliği, korkaklığı gibi mühim enfusi amiller, çok ince anat olmakla beraber bir şهادetin kıymetini azaltacak veya çoğaltacak olan haleti ruhiyenin müş'irleridirler (haber verenler). Bu intibalar tahkikat zabtına şahidin geçirilemezler ; fikrimize göre tahkikat zaptına şahidin düzgün, bozuk veya edebi üslubu olduğu gibi derc edilmelidir.

Bu, bir şهادetin medlulünü (delil getirilmiş şey) tayin ve muhakemenin vechesini tesbit etmek için kolay bir vasıta. Bir ihtilafı halle davet edilen hakimler şahsen yapacakları tetkilerde daima fayda görürler. Mahallen keşif, tarafların mahkemede isbatı vücut etmeleri, mevkilerin hali ve tarafların vaziyeti, müdafaalardan daha mükemmel olarak mühim kanaat unsurları temin edecek mahiyettedirler.

Ticaret davalarında, basit muhakeme usullerinde süratı temin için tahkikat Hey'eti Umumiye huzurunda ve aleni celsede yapılır. Fakat burada, basit hadiseler müteallik istisnai kaideler mevzuubahistir ; o halde tekrar edelim ki, kanunun böyle bir hükmü başka suretle karışık olan diğer ihtilafların haline de teşmil edilirse büyük fayda temin eder.

Cunha ve cinayet mevaddinde (hususlar) sorgu hakiminin vazifesi, en bilgisiz insanların nazarında

bile büyük ehemmiyeti haizdir. O, bir işin muharrik (tahrik eden) ve mucididir, ve mesuliyetini ağırlaştırarak mühim bir “initiative” (belirli sayıda seçmenin birleşerek yasama organına kanun teklifinde bulunma hakkı) ifa eder. İyi bir sorgu hakimi, çok kuvvetli bir intikal süratı, fikir olgunluğu ve büyük bir ihtiyat kaydı ile mücehhez (donatılmış, hazırlanmış) olmak lazımdır. Halk, alelfevr (derhal, defaten) tenkitlerinde bu hakimin ifa ettiği vazifelerin zorluğunu layikile idrak etmiyor.

Hadiseler karışık bir halde tezahür edince şahadet, yukarıda da söylediğimiz gibi, bizzat hakime de kanaat teminine elverişli olmaz. Fakat şahadet, ihtiva ettiği hakikatın istihraç edilebilmesi için, çok lüzumlu olan kritik bir çalışmanın ilk unsuru olmaya şayandır. Bu da, evvela onu metodik olarak tahlil etmek, sonra diğer yardımcı unsurlarla ve mevzubahis olan hadiseleri tenvir eden ve onlarla münasebeti olan diğer hadiselerle ve o neviden tecrübe dersleriyle veya umumi bilgilerle takviye etmek sureti ile yapılır.

Bu suretle vakıfane yapılan tashihler neticesi şahidin sözlerindeki hakikat meydana çıkar. Eğer onlardan çıkarılan neticeler kat’i veya katiyete yakın iseler bu muvaffakiyet, mihaniki şahadete değil, bilakis kontrol edilip süzgeçten geçirilen şahadete ve mevzua isal edilen akli amleiyelerin neticesine racidir.

Hadiselerin herhangi bir surette ceryan ettiğinden emin olmamız için, başka şekilde ceryan etmelerine imkan bulunmayacak surette mükemmel bir tabii felsefenin ziyası altında tetkik edilmiş olan şe’ni (gerçek) emareler mecmuasına göre onları vüzhla görmüş olmalıyız. Bundan daha iyisi söylenecek ve şu küçük hülasa, cinai hadiselerin pek çoğunu kaplamakta olan zulmetleri aydınlatmaya ve tenakuzları gidermeye yarayan alaka uyandırıcı ve kati olmakla beraber ince, yorucu ve şümüllü olan bu çalışmayı ona karşı biğane olanlara anlatmaya kafidir.

Şüphesiz bütün hadiseler, bize mürekkep görünmezler ; emin olalım ki onlar, adedlerince en ufak karışıklıklara, en basit görünüş tehalefüne meydan vermeyecek surette arzı vücut ederler. Bunun içindirki biz ekseriyetle şe’niyeti hakikat olarak kabul ederiz fakat, *“Hakikat sadece şe’niyet değildir.*

O, anlatılan bir şe’niyettir. Onun için, o anlatıldığı zaman ona herhangi izafi bir karakter ve binnetice kat’iyetsizlik atfedilir. Fakat bütün hakikatlar aynı surette doğru değildirler, çünkü onların beyanları şekillerini bozar” (Charles Richet – Qu’est ce que la verite).

Her maddi hadise, her fiil nasıl olursa olsun, ahlak veya fizik kanunlarının müşahede veya ihlalin-den başka bir şey değildir.

Mevzubahis olan şey yalnız şe’niyeti (gerçek, gerçeklik) tespit etmek değildir. Aynı zamanda sebeplerini, muharriklerini (tahrik eden, hareket getiren) de meydana çıkarmaktır ki mutlak bir katiyete erişilmek zorluğu da buradan doğuyor.

Bütün hakikatlar aynı derecede olmadığı için mutlak tabirini kullandık. Diğerlerinden daha doğru hakikatlar vardır. Evet, bu bir az garip görünüyor. Birinci derece hakikatlar, ikinci derece hakikatlar vardır. Onun için hakikatlar arasındaki bu müratebe katiyetler arasındaki bir müratebenin vücudunu istilzam (gerekirtme, gerekme) eder.

“Kat’iyele arasındaki müsavatsızlık da aynı surette garip görünüyor. Eminimki dendiği zaman her şeyin bittiği zannediliyor. Fakat hayır daha her şey bitmedi.

“Katiyetin dereceleri bulunduğunu bir çok misaller ispat eder. Mamutların var olmuş olduğuna eminim, mamutların iskeletleri, parçaları bulundu. Fakat fillerin var olduğuna daha çok eminim. Bununla beraber mamutların eski mevcudiyetlerinden şüphe edilemez. Eminim ki Troie vardı. Eski Kartacanın mevcudiyetinden daha eminim.

Eski Kartacanın şe’niyeti (gerçek, gerçeklik), Kartacanın harabelerinin üzerindeki Tunusun şe’niyetinden daha az katidir (Charles Richet)”.

Düşünmeliyiz ki katiyet, şe’niyete zıt olarak, beşer bilgisinin vaziyetine göre değişebiliyor.

Çok eski zamanlarda, en münevver insanlar Güneş küresinin arz etrafında tebdili mevki ettiğine emindiler. Bugün bu katiyet bize korkunç bir dalaleet gibi görünüyor. Fakat acaba yarının katiyetleri ne olacak?

Ekseriya görünüşleri şe’niyet diye bize kabul ettiren havassımızdır (duygular). Bununla beraber te-

kamül etmemiş olmalarına rağmen harici alemleri bize izhar eden yalnız onlardır.

Dikkat, intibaların enfüsiliği (öznel), dikkat melekesinin terbiye edilmesi.

Bir şahidin bir hadiseyi nakledebilmesi için, her şeyden evvel onu görmüş olması lazımdır. Bu da görüşünün inceliğine tabidir ve dikkati de mevzu-bahis olan hadiseye teveccüh etmiş bulunmalıdır. Müşahede kabiliyeti insanlarda çok zayıftır. Bir çok insanlar hatta münevverler (aydın kimseler), kendilerini ihate eden şeylere karşı oldukça alakasızdırlar. Gözler vasıtasıyla olan idrak umumiyetle noksandır ve dimağımızda onun husule getirdiği intiba karışık ve geçici olur. Şahsi bir tecrübe, alelade eşyanın etrafını, eb'adını hatırlamak istediğimiz zaman uğrayacağımız müşkülü bize kolayca ispat eder. Bir günde bir çok defalar tetkik ettiğimiz saatin kadrını üzerindeki Arap ve Romen rakamları gibi ekseriya teferruat, hey'eti umumiyesi arasında kaybolur.

Raphael'in Madone Sixtine tablosundaki Papa Saint Sixtine'nin eli altı parmaklı görünür. Bu hususta hiçbir tenkit yapılmış değildir. Theophile Gautier bir salondan çıkan yirmi kişiden ancak ikisinin veya üçünün salondaki halılarının renklerini hatırlayabildiklerini tesbit ediyor. Bundan başka, renkler, hafızada çok zor kalırlar. Maahaza bütün bunlar ani ve intizamsız olmayan günlük ve mütemadi hadiselerdir. Ya birden bire ve şiddetle vukua gelen vaka'lara ne demeli!

Bu hususta Cenevre Üniversitesinde profesör Claparade'nin yaptığı tecrübeyi hatırlatmak lazım; Profesör yanında bulunan bir kısım talebelerine şu suali sordu :

“Kapucu kulübesinin karşısında, girerken solda kalan ve üniversite koridoruna bakan dahili bir pencere var mıdır?”

Hakikaten her sabah derse gelen talebelerin önünden gelip geçtiği ve hem oldukça büyük olan böyle bir pencere vardı. Bu tecrübenin neticeleri hayretle karşılanacak şekilde oldu, münevver ve mütefekkir olan bu elli dört genç adamdan kırk dördü menfi cevap verdi. Profesör Claparade, şüphesiz ekseriya başkalarının müşahadelerine atfedilecek itimat hakkında kanaat edindi. Bu hususta

misaller çoğaltılabilir. Vital Mareille'in çok kıymetli müdellel (delil, şahit ile ispat edilmiş) bir eserinin şu parçasını da zikrederim :

Şehadetin katiyetsizliğini kati bir şekilde ispat eden ve herkesin yapabileceği tecrübe şudur :

On kadar insan bir salonda toplandıkları zaman duvarda asılı olan tabloyu onlara göstereceksiniz. Ertesi gün onlardan her birine, tablonun neyi tasvir ettiğini soracaksınız ; aralarında fevkalade bir değişiklik bulacaksınız, o muhtelif cevapların hakikata ne kadar az yaklaşabildiklerini göreceksiniz. Bütün cevapları natamam ve onda yedisini de büsbütün yanlış bulacaksınız.

Müşahitleriniz ne kadar alim, ne kadar münevver olursa olsun onlardan birisi sağda olan şeyi solda görmüş olacak ve bunun aksi, bazıları mevcut olmayan şeyleri de görmüş olacaklar ve onları inceleyen inceye tarif edecekler.

Eğer tablo, bir çocuğa yemek veren bir insanı tasvir ediyorsa, birisi bir güvercine yem veren insanı gördüğünü söyleyecek, ikincisi insanın bir köpeği okşadığını iddia edecek.

Eğer elbiselerin renklerine geçilirse hatalar çoğalır, hele bilhassa ziyaretçilerin dikkatlerinin bir anda teveccüh ettiği bir şey olursa, acaba bunun tesadüfen bakılan geçici bir hadise olduğu düşünülürse o zaman ne olurdu?

“Daha az kanaatbahş (inandırıcı) olmayan başka bir tecrübeyi daha kendi kendimize yapabiliriz. Bir tenezzüh seyahatında gördüğümüz muhtelif şeyleri ertesi günü tasavvur edelim ve bu tasviri yazılı olarak yaptıktan sonra bunu rehberlerle veya daha iyisi fotoğraflarla mukayese edelim, neticede yaptığımız büyük hatalardan mahcub ve mütehayyir kalacağız. Bu da yapılması tecessüse değer bir tecrübedir.

Eşyadan ziyade umumiyetle insanları cezbeden bir tesdüf, dikkat melekemize tesbit etmeyi ihmal etmeyelim. Bu hususta haklı olarak denebilir ki, her manzara, ruhun bir haletidir.

Henüz tanınmamış her sayfiye gezintisinden meçhul bir şehrin ziyaretinden edindiğimiz intibalar tamamen “enfüsi” dirler ve bir çok şahsi amillere tabidirler. Ruhumuzun endişesizliği ve tam fizik bir müvazene muhakememiz üzerine sevindirici bir tesir yaparlar.

Eğer bir memleket biz deacı bir hatıra uyandırıyor, bir teşebbüsün muvaffakiyetsizliği, maddi bir ızdırap, geçirdiğimiz bir matem, herhangi bir muvaffakiyetsizlik gibi, ilk intibah unutulmayacak surette hafızamıza yerleşerek her güzelliğe yabancı kalmasındandır; eğer bir şahıs bize bilakis samimi bir kabulü, hoşnut edici bir anı hatırlatırsa orada geçireceğimiz zaman bizi teshir eder.

Diğer taraftan, bunlar, geçirilen zamanı hakikaten güzelleştiren münasebetlerdir, bu şahsi münasebetler, mahallin mebanı (binalar, yapılar) ve hayabanının güzelliklerine, çirkinliklerine yabancıdır.

Bize nazaran alakasız bir kalabalığın içinde geçen inziva ve ızdırap hisleri de onlara aynı surette yabancıdır. O halde tatlı bir şüphe ile seyyahların az çok hakikate yakın olan hikayelerini dinleyelim.

Şahidin bir hadiseyi olduğu gibi görmesine ve onu doğru olarak ceryanında anlatabilmesine yarayan ve o kadar lüzumlu ve kıymetli olan müşahede kabiliyetinin ekser insanlarda hangi noktalarda noksan olduğunu gösterdik. Bilhassa seyrüsefer kazalarının mütemadiyen çoğalmakta bulunduğu Makine ve sür'at devri olan zamanımızda hakim, cezai mesuliyetin tayinine veya zarar ve ziyan takdiline ait kararlarına sağlam ve temel olan şahadetler temin edilebilseydi ne iyi olurdu.

Artık hastalık devasız mı kalacak, bu hususta her ümidi kırmak ve hakimleri, kendilerini tenvir edeceklerini ümit ettikleri şeylerin tenakuz ve mübayenetleri (ayrılık, başkalık) arasında uğraştırmak mı lazım?

Bunu zannetmiyoruz ve fikrimizce, müşahede hassasının az çok mütevassıt bir istidate (doğrulama, ışık) malik olan her dimağda mükemmelen inkişaf edebileceğini düşünmek yersiz değildir.

Mesela, hafızada olduğu gibi, muvaffakiyetle terbiye edilebilen bu kıymetli ve bazen gizli kalan müşahede melekesini niçin terbiye etmemeli. Fakat bunu çok erken ve hatta çocukluktan itibaren yapmalı. Mekteplerde faydaları inkar edilemeyen çok güzel şeyler öğretiliyor. Aynı birkaç saati tedrici olarak tanzim edilmiş olan ekzersizlere hasredilirse hiç şüphesiz, talebelerin dikkatlerini uyandırmaya ve onları daha mükemmel ve daha seri bir harici istibarsa (hesaplı hareket etme) sevk etmeye muvaffak

olunur. Bu amme menfaati cümlesindedir.

İstifadeli teşebbüslerde çok mütehasıs olan "Scouts de France" müdürleri bunu çok güzel idrak etmişlerdir.

Bunun içindir ki onlar, çok eğlenceli, istifadeli ve basit olan "Kim" oyununu icat etmişlerdir. Bu oyun aynı zamanda fazla külfet ve tefruata da ihtiyaç göstermez.

İşte hulasatan oyun şöyledir: Bir örtünün altına birçok şeyler konulur. Bıçaklar, düdüklü, şapkalar, bereler, kaşıklar, çatal, ağaç yaprakları v.s... gibi. Genç talebe örtünün önüne getirilir. ve bir şef en kısa bir zamanda örtüyü açıp kapatır. Talebin gördüğü şeyleri tadat emesi ve her şeyin bulunduğu vaziyeti işaret etmesi bir kelime ile gözlerinin önünde olan şeyleri münasip bir zaman içinde müşahede etmeye alışması lazımdır.

Zamanla talebeler, bu oyundan şayanı hayret istifadeler temin ederler (Colonel Rochette).

Bilgi ocaklarında muallim, talebelerin alışkın olduğu şeyleri siyah tahtaya tebeşirle tersim eder ve talebeler bu resimleri müşahede ettikten sonra evvela birkaç dakika bilhare Birkaç saniye içinde onları tarif ederler. Ertesi gün ve ertesi hafta aynı şey tekrar edilir. Bu ekzersizlerin şekillerini tayin ve tenevvü ettirmek kolaydır.

Bundan başka talebeleri yaş, cinsiyet ve fikri istidatlarına göre tasnif ederek onlara istifadeli tetkikler yaptırılabilir. Tekrar edelim ki bu gibi dersler yalnız adalet maslahatı için değil aynı zamanda bütün hey'eti içtimaye için de çok faydalıdır.

Aleni duruşmanın şahit üzerindeki tesiri.

Biz şimdiye kadar bir istintak (sorgu) odasının sükutü içerisinde yalnız bir hakim ve bir zabıt katibinin huzurunda bulunan şahitten bahsettik. Cünha veya cinayet mahkemelerinin şahide intizar eden duruşma günlerinin yanında bu ilk tecrübedir. İşte parmaklıklarla ayrılmış olan şahit bilhassa, eğer dava efkarı umumiyeyi tehyic eden bir hadiseye tealluk ediyorsa arkasında müstehzi ve müteheyyic bir kalabalık hisseder; ve bu dinleyiciler bir matbuat anketinin tesiri altında bulundurarak, o tesir haftalardanberi halkı bu cinayet veya facia ile az

çok meşgul etmekten geri durmaksızın meşum bir muhit yaratır ve böylece efkârı umumiyezi maznun veya mağdur tarafını iltizama hazırlamış olur. Mahkeme salonunun boğucu harareti içinde asabilemiş ve kan beynine fırlamış olduğu halde sözlerinin her birini tetkik edip ona mana veren bir salon dolusu kalabalığın nazarlarını üzerinde temerküz ettien ve davada belki esaslı bir yol oyamağa davet edilmiş olan şahit kendisine tevdi edilen vazifeyi ifade uygunsuz şartlar içerisinde bulunmaktadır; bunlara reisin sorgularını, müddei umuminin isticvaplarını, müdafinin söze karışmalarını da ilave etmek lazım.

Henri Robert isminde meşhur bir avukat işte böyle yazıyor: “Siyaset adamları umuma söz söylemeğe alışkındırlar. Onlar, Parlman kargaşalıklarına hakim olmasını ve en heyecanlı umumi içtimalarda tertip edilen şiddetleri bastırmasını bilirler. Halbuki mahkemede eski kabine reisi itidal ve sükunetini kaybetmiş, terli eli şahit parmaklıklarını asabiyetle sıkıyordu nefes ve soluğu tükenmişti. Nihayet, şiddetli bir heyecan alameti olarak bacakları, hakim olamadığı bir titreme ile, harekete geçti.

Eğer şahit ağır ceza mahkemesinde tebeyyün edecek olan facianın aynı zamanda mağduru ise bu hakiki hisler şüphesiz daha şiddetli olurlar. Katilin karşısında, cinayet sahnesini tersim etmeğe (resmetmeye) mecbur olan şahidin, tecavüzden önce, o sıradave onun akabinde duyduğu teessür ve heyecanları canlandırması lazım. Bu kederli saatleri böylece ihya eden mağdur kuvvetli bir ıztıraba ram olmuştur. Hatta olabilirki şahit bazen haşin, zalim ve alelade ahlak vecibelerine karşı hissiz olan suçludan daha heyecanlı olur. Britanya departmanlarının birinin mahkemesinde geçen müstehcen bir hadiseyi hatırladık: Bir çiftçi isyan edilecek şekilde kızının ırzına tecavüz etmekten suçludur. Maalesef bu oldukça her yerde vaki olmaktadır. Hıçkırıklı seslerle anlatmak isteyen mağdurun ıstırabı belli oluyordu. Bu çok acıklı bir hadise idi. Mağdurun ifadesi bittikten sonra reis, haşin, sert tavırlı maznuna faydalı gördüğü sualleri sorabileceğini söyledi. O zaman maznun ayağa kalkarak teessüre bigane bir eda ile dinleyicilerin hayretleri içinde:

-Söyle Mari inek satıldımı?..... dedi.

Mahkeme salonları şüphesiz bütün laboratuvarlardan üstün olan en çeşitli ruhiyat mektepleridir.

Seine mahkemesinin, tedbirsizlik neticesi yaralama işlerine bakan cünha dairelerinden birine uğramaksızın muhakeme salonlarını terketmeyelim:

Dava basit, oldukça yaşlı bir kadıncağz bir pasajdan geçerken bir otomobil çarparak tehlikelice yaralanmış. Mağdur henüz heyecanın tesiri altında sükunetle ifade veriyor, birden bire maznunun avukatı ayağa kalkarak işaret parmağı havada ve asabi bir sesle kadına şöyle bir sual sordu:

-O gün yağmur yağmuyormu idi madam? Haydi hatırlayınız.

-Evet, hem oldukça kuvvetli yağıyordu diyerek kadın korku içinde cevap verdi. Avukat:

-Eh çok güzel diyerek gururla devam etti:

-Söyleyiniz bakalım sizin bir de şemsiyeniz vardı değilmi?

-Şüphesiz.

-Ve bu şemsiyeyi açık tutuyordunuz.

-Elbette.

-O gün öğleden sonra rüzgar da vardı. Kendinizi korumak için şemsiyenizi eğmiyormuydunuz ?

-Öyle yaptım.

-Rüzgar hangi taraftan giriyordu? Cevap vermeden evvel düşününüz, düşününüz madam. Diyerek avukat heyecanlı bir sesle ilave etti.

-Hatırlıyorum...sağdan mı?...hayır soldan belki diyerek şaşkın bir halde kadın mırıldandı. Ve avukat neticeyilde etmekten mütevellit şakrak bir sesle; mahkemeden şunu hatırlamasını rica edelim ki mağdur kendisini yağmurdan korumak için şemsiyesini sola eğerek tutuyordu, müvekkilimin arabası muhakkak o taraftan geliyordu ve bu kadın ihtiyatsızca kendisini bu arabanın altına attı. Maznun Hiçbir hata yapmamıştır. Beraati lazımdır, dedi.

Bunun gibi diğer bir çokları arasından seçilen adli hayatın küçük sahnesi, bir şahidin fikirlerini mürakebe etmekten menetmenin ve onu tenakuze düşürmenin kolay olduğunu gösteriyor.

Budan havf ilkası usulünün avukatlar nezdinde bir teamül olduğu neticesini çıkartmamalı kat'iyen.

Fakat hakimler için olduğu gibi avukatların da bilhassa aynı yüksek vazife hissile meşbu (doymuş) olarak her birerlerini istila eden bu nevi hummayı, mahkeme salonunun hususi atmosferini hesaba katmaları lazımdır.

Bu mühim ve tecessüs uyandıran talkin kabiliyeti meselesi Profesör Binet tarafından hususi olarak tetkik edilmiş ve buna mükemmel bir eser tahsis edilmiştir. Alim Profesör bu isim altında hadiseleri şöyle sıralıyor.

1-Taklit temayülü,

2-Diğer bir şahsa muzaf (izafe olunmuş, katılmış) olan manevi tesir,

3-İntikat (tenkid) hissini felce uğratan fikri sabitin tesiri,

4-Fena tanzim edilmiş bir muhayyelenin gayri şuuri hata veya muntazır dikkati,

5-Dalgın bir zamanda veya bir şuur taksimine sebep olan her hangi bir vakanın akabinde hasil olan tahteşuur (şuur altı, altşuur) hadiseler. Bununla beraber bu muhtelif hallerde mevzu bahis edilen sadece uyanık vaziyetteki normal telkindir.

Eşkali mahsusalar, onları tayin etmekte zorluklar, müşabehetler.

Mücrimlerin bir işareti mahsusası öğrenildiği zaman müstehziyane (eğlenerek, alay yollu) gülmek ve hakikatte ekseriyetle çok karışık olan şekli tenkit etmek adet olmuştur: Orta ağız, orta burun, v.s.... Mühim bir uzuv üzerindeki bu biçim katiyetsizlik ciddi mahzurlar arz etmekten geri durmaz. Mücrimler bu suretle takipten ve müstahak oldukları cezalardan kurtulmaya muvaffak olacaklar, diğer taraftan asude olan vatandaşlar rahatsız edilmek ve haksız yere şüphe altında bulunmak tehlikesine maruz kalacaklar.

İşte mesela merkez mahkemelerinden birinin zabıt katibi seyahattan dönerken trenden ineceği zaman bir hırsıza benzediği için az kaldı tevkif edilecekti, vazifesini terk etmiş bir noter hakkında verilen tevkif müzekkeresi her tarafa gönderilmişti, açık göz bir polis memuru tarafından tanınmaya kadar maruf bir semte bir jandarma onbaşı ile haftalarca her akşam kağıt oynuyordu.

Fakat, hemen her zaman görülen bir kimsenin şekli hakkında faydalı malumat elde etmekte memurların uğradıkları müşküller acaba hiç düşünüldümü?

Dedikleri gibi umumiyetle insanlar bakarlar fakat görmezler. Bu gibi şartlar altında bir çehrenin şeklini, hututunu hatırlamak ve tasvir edebilmek ve aranılan şahsın siyah veya gri elbise giyindiğini sarı-sın veya esmer, küçük veya büyük olduğunu tasdik edebilmek imkanını bulabilirlermi?

Hemen görülen bir insan hakkında değil hatta bir müddet görüşülen bir muhatap hakkında da hatalar ve teşevvüşler olabilir.

Şahitler dinlendikçe tarifler tenevvü eder.

Bu meselelerle çok alakadar olan ve bir tecrübesinden bahsettiğimiz Profesör Claparede şu alaka uyandıranı tecrübeyi yapıyor:

Bir gün çalışkan ve tahsil meraklısı talebelerine ders verirken derin bir sükut esnasında birden bire salona bir şahıs girdi, bu şahıs garip bir elbise giyiyor ve yüzünde maske takmıştı.

Bu beklenmeyen tezahür, böyle bir manzara hazırlanmamış olan talebelerin nazarı dikkatini kuvvetle celbedecekti. Bu adam fevkalade aydınlık olan salonda profesörün kürsüsünün önüne gelerek sıçramaya ve bir çok garip hareketler yapmaya başladı, Birkaç dakika bunları yaptıktan sonra çekildi gitti, birkaç dakika için dersin ciddiyetini bozan bu çok eğlenceli hadiseyi orada bulunanların latife ve kahkahaları takip etti. Profesör Claparede, hiç kimsenin haberi olmadan hazırladığı bu eğlencedeki kurnazlığını itiraf ettikten sonra talebelerinden bu şahsın şeklini ve giydiği elbisenin tarifini yazı ile bildirmelerini istedi.

Ve yazıkki bu anket şayanı teessüf bir netice verdi, cevap adedince hata vardı. Hiç birisi bilhassa çok karakteristik olan elbisenin biçimini, rengini, kumaşını hatırdı tutamamıştı.

Fakat daha ötesi var ve meseleyi daha çok alakadar eder: Claparede bu talebelerini diğer bir salona götürdü ve onlara orada sıralanmış müteaddit maskeler gösterdi.

Bu maskeler birbirine benzemiyordu, bazılarında sakal var, bazıları bıyıklı, bir kısmı saçsız, bazı-

larının burunları uzun, bir kısmının kısa, bir takımının çehreleri solgun diğer bir kısmının renkli olan bu maskeler arasında o şahsın maskesi de vardı. Neticede 23 talebeden yalnız 3'ü o şahsın maskesini ayırt edebildi.

Belki çok nadir olan bir sebep daha vardırki daha az tehlikelidir:

Onlar da benzeyişlerdir...

Bir çok insanlar sizin görüş ve hututunuzu yabancı birisine izafe etmek ihtiyaç ve tecesüsünü duyarlar. Toğrağına ayak basmadığımız köy veya şehirdeki birisine benzetilenlerimiz olmamış mıdır? Bu ruhi vaziyet bilhassa çocuklar üzerine icrayi tesir eder. Bir küçük çocuk zaman zaman babasını, bazen amcasını, amcasının çocuğunu andırır. Ziyaretçilerden birinin anlattığına göre genç kızlardan birisi üvey annesine fevkalade benziyormuş. Bu benzemek temayülü insan üzerinde daima tesir eder.

Bununla beraber bazı insanlar arasında, onları en yakından tanıyanların bile fark edemeyecekleri müşâbehelerin de mevcut olduğunu tasrih edelim.

Bu hususta 16'ncı asra ait olup klasikleşen Martin Guerre Birkaç seneden beri tagayyüp etmişti ve izini bulmak için memlekette yapılan bütün aramalar boşa gitmişti. Bununla beraber o devirdeki taharri vasıtaları oldukça iptidai idiler. Bu Martin Guerre'in gaip olmasından 8 sene sonra Arnaud du Thil isminde fırsat arayan birisi gaip olan adamın kendisine benzediğini bildiği için onun yerine geçmeğe karar verdi, gaip olan adamın evine gittiği zaman derhal kız kardeşleri ve karısı tanıdılar. Ve (bu muhakkak odur veya onun şeklinde bir şeytandır) dediler. Bu beklenmeyen dönüş icap ettiği şekilde tesid edildikten sonra bu yalancı koca ile karı arasında, müşterek hayat bütün mahremiyeti ile devam etti. Ve bu asude ve mesud hayat Martin Guerre'in avdetine kadar sürdü. Martin Guerre muhaberede bir bacağı kaybederek geri döndü. Zavalıcağız hakkında gösterilen itimatsızlığı bertaraf etmek için çok zorluk çekti ve o zamandan beri her nasılsa muhafaza ettiği ayakkabısı sayesinde kendisini tanıtabildi. Arnaud du Thil'e gelince o da idam edildi. Ve iyiki cellat ipi geçirirken şahısta hata etmedi. Bunun kadar garip olan diğer vaka da geçen asırda İngiltere'de oldu. Bir kasap çırağı büyük bir servetin varisi yerine geçti. Roger Tichborne bir

deniz yolculuğunda kayboldu. Roger Tichborne'nin annesi tarafından tanındıktan sonra onun hissesine düşen yüz milyonluk mirası mahkemedan talep etti. Uzun ve heyecanlı münakaşalara sebep olan bu dava davacının hakiki şahsiyetini meydana çıkarmak suretile neticelendi. Fakat Tichborne'nin anasına oğlu olduğunu iddia eden bu adamın sahteliğini kabul ettirmekte çok müşkülât çekildi. Yine İngiltere'de 20 sene kadar evvel fevkalade tecesüse değen ve büyük gürültülere sebep olan Druce-Portland işi mahkemeye intikal etti.

Bir milyar franklık bir servete bir halı tüccarı istihkak iddia ediyordu. Druce ismindeki bu adam Land Dükünün beşinci oğluna çok benzediği için onun yerine geçmek maksadile uğraşıyordu. Bu fevkalade mühim ve maceralarla dolu bir hadise oldu, Hiçbir şey eksik değildi: gizli izdivaç, ölüyü topraktan çıkartmak, sahte ölüm, birbirine zıt şahadetler, yeminle dinlenen şahitlerden bir kısmı halı tüccarının ölü olarak tabuta konduğunu gördüklerini tasdik ettiler. Diğer kısmı ise toprağa gömdükleri tabutta Druce isminde birinin cesedinin bulunmadığını ve böyle bir adamın da yaşamamış olduğunu ve gömdükleri tabutun içinde kurşun külçeleri olduğunu söylediler.

Biz, klasikleşmiş misalleri anlatdık fakat arayınca buna benzer daha bir çok misaller bulunur. Londra da 1857'de Beck isminde bir zavallı dolandırıcılıktan beş sene kürek cezasına mahkum oldu.

Ve yirmi sene sonra yeni bir mahkumiyete çarpılacağı zaman bu suçların hakiki faili meydana çıkarıldı. Bu adli hataya kurban olan Beck'e fevkelade benzeyen John Smith isminde birinin olduğu anlaşıldı.

Şahısların birbirine benzemeleri hususuna tealuk eden inkar edilmez bir terakkinin zamanımızda tahakkuk ettiğini kaydedelim. Evella bu terakki geçen asırlarda meçhul olan fotoğrafın yardımı ile oldu. Bidayette müessir olan bu yardım, klişelerin çoğalmasıyla raramalar gitdikçe uzadı ve nazikleşti. Diğer taraftan suçlular şahıslarını ve çehrelerinin manzarasını kolayca değiştirmeye muvaffak oldular. Artık bu şekil tanıma hemen hemen müstebat oldu. Fakat yeni bir ilim olan anthropometrie ilmi dactyloscopie usulü sayesinde parmak izlerini tam sıhhatla kaydederek şahıslar üzerindeki hataları iyiden iyiye azalttı.

Bununla beraber ilk defa suç işleyen bir suçlu üzerinde, cürmümeşhut hali müstesna olmak üzere dactyloscopie tatbik edilemediği cihetle dünyanın hiçbir tarafında bu adamın benzeri olmaması lazımdır. Yeni usuller ne kadar kıymetli olursa olsun eğer hakiki suçlunun evvelce zabıtaya işi düşmemişse yukarıda anlatılan adli hataların men edilmesine katiyen imkan yoktur.

Kadınların ve çocukların şahitliği, onlara ne dereceye kadar iltimat edilmeli?

Bir çokları gibi isabetsiz olan bir darbu mesel: (Hakikat çocukların ağzından çıkar), bu vecize ancak başkalarının dikkat nazarlarını kendi üzerlerine çekmek ve yahut kendilerine tatbik edilen bir cezanın intikamını almak maksadı ile ebeveynlerinin gizli tutmak istedikleri aile vakalarını veya dedikodularını başkalarına izhar etmekten zevk alan bazı çocuklara münhasır olsaydı kabul olunabilirdi. Fakat şahadet temin etmek mevzubahis olunca mesele tamamen berakistir (tersine, aksine).

Onların iradelerine ancak nisbi bir itimal atılabilir. Maarifde ve ağır ceza mahkemesinde gördüğü uzun tecrübeler sayesinde çok isabetli mütalealarda bulunan Nancy istinaf mahkemesi hakimlerinden Sadoul bu hususta şöyle diyor: Hakikat budur ki çocuk teneffüs eder gibi yalan söyle, yani yalanından şüphe bile etmez. Bunun üzerine Hiçbir tenakuzdan şüphe etmiyorum, müşehade neticesinden çıkan bu vaziyet çocukların alakadar buldukları işlerle meşgul olacak olan hakimler, hekimler ve avukatlara kendisini gösteren adli yıllıklar bu hadiselerle doludur.

Bununla beraber bir takım tefrikler lazımdır, çünkü çocuğun yaşına göre şahadet kabiliyeti şümul ve sadakat itibarıyla az veya çok bir tekamüle maruz kalır.

Çocukluğun birinci devresinde kendisi için yepyeni olan bir dünyayı anlamak ve tanımak ihtiyacı içinde görüp işitmeye karşı hakikaten harisdir, niçin ve nasıl kelimeleri mütemediyen dilinin ucuna gelir, yanında söylenen sözleri dikkatle dinler.

Ana ve babalar ekseriya buna hiç dikkat etmezler ve eğer bazan söylenen sözün manasını anlamazsa onu hatırında tutar. Ve anlayamadığı manayı

bilahare araştırır, hakikaten binlerce esrar onu ihata ederek hayret ve dehşet içerisinde bırakır. Onları tamik edemediğinden mütessir olur ve aczini anlar, şiddet ve heyecanın tesiri altında yaptığı hataları başkalarının üzerine atmaya çalışır. Okuduğu şeyler ona hayali bir dünya tanıtır. Teshir edici manzaralar, esatiri kraliçeler ve güzelprenslerle dolu peri hikayeleri, korkunç umacılar. Onun hoşuna giden ve onu korkutan bütün bu masalları rüyasında görür, hayatının bu devresinde hafıza muhayyele ile karışır ve hatırası bir ibda'dan başka bir şey değildir.

Ekseriya yalan söylemez aldanır.

Stern'e göre çocuğun şahitlik kabiliyeti merhale merhale inkişaf eder ve her merhale çocuğun zihni melekelerinden birinin inkişafını gösterir. Çocuk evvela insanları, sonra eşyayı basit ayniyetleri ile ve bilahare vasıf ve münasebetleri ile tetkik eder. Hataların adedi yaşla azalır: hata adedi yedi yaşında iken vasati olarak üçte birdir, on dört yaşında iken beşte birdir. Cinsiyet de bu vadede mühim rol oynar. Küçük kızlar on yaşına kadar erkek çocuklardan umumiyetle daha fazla tekamül gösterirler: fakat on beş yaşında erkek çocuklar onlara yetişirler ve akabinde onları geride bırakırlar. Bilahare kemal devresinde kadınlar bir insanın çehresini, tuvaletini, grüşünü; erkekler ise bilakis eşyanın eşkalini daha iyi hatırlar ve erkekler korkaklığa karşı daha mukavimdirler (dayanıklı, karşı koyma), diğer taraftan ispat ediliyor ki ayrılıkları idrak edenler olgun çocuklar değildir. Bilakis bu tefrik kabiliyeti, zihni, hendesi ve hayali mefhumları ihata etmek kabiliyeti yükseldikçe azalır.

Schroeben gibi diğer ruhiyatçılara nazaran çocuk şahadeti onun terbiyesinin ve ahvali tabiyesinin bir inkişafıdır. Reşit kimse için olduğu gibi çocuğun dahi iyiliğe ve fenalığa karşı olan temayüllerini ve ecdadından tevarüs edip yaş ilerledikçe tezahür edecek olan maddi ve manevi ahvalini (durum) göz önünde tutmalıdır. Şüphesiz çocuk onları tayin edecek tecrübe ve tefekküre henüz malik değildir. Edinilen itiyatlar, istifadeli misaller, ihtimamlar sayesinde çocuğun hataları büsbütün kaybolmasa bile hiç olmazsa ıslah edilir.

Fakat ilk müsait fırsatta bu sevki tabiiler tezahür etmekten geri kalmaz.

Elde edilen malumat, tahminlerdeki tehlike, manevi infirat.

Yukarıdaki söylediklerimiz, pek çok defalar tasdik edilmekte olduğu vechile, insan şahadetindeki nazikliği kafi derecede ispat ettiler. Şahadet münhasıran bir vaka veya maddi bir hadise hakkında olmayıpta hukuki bir tasarrufun icrası sadedinde mevzubahis olduğu zaman bu naziklik daha ziyade kendisini gösterir. Mesela, adam öldüren bir kimsenin bu suçu tam bir şuurlanı yoksa bir çılgınlık anında düşüncesiz bir hareket ile ve cezai mesuliyetini azaltacak bir öfkenin tesiri altındamı yaptığını takdir etmek icap ettiği zaman meselenin ehemmiyeti tebarüz eder. Bu gibi tefrikler bilhassa çokca rastlandığı vechile şahidin tanımadığı ve karakter ve itiyatlarını bilmediği bir kimse hakkında mevzubahis olacak olursa daha ziyade güçleşir. Eğer o şahit kendi huzurunda söylenen sözleri beyan etmek için birkaç gün veya birkaç hafta içinde çağrılacak olursa aynı tehlike gene mevcuttur.

Bu sözleri şahit bazan kulağıyla değil zekası ve anlayış kabiliyeti sayesinde idrak eder, o halde tehlike büyüktür. Acaba şahit onların hakiki manalarını nakl edebilir mi?

Sesin inhinalarını ve söyleyenlerin tonlarına-sıl tekrar edebilsin? Kelimelerin manası muhit ve terbiyeye göre değişir. O kelimelerin tefsirinden bir çok yanlışlıklar doğabilir. Nihayet bir nokta daha vardırki üzerinde fazla tevakkuf (durmaya) etmeye değmez, çünkü en çok hatalar ondan çıkar.

O da tezkiye denilen şahadetirki bir mücrim veya herhangi bir şahıs hakkında müracaat edilir. Bu usul münhasıran kazai mevadda dinlenen şahadete tatbik edilmemekte olduğu için bu mütaleada bulunduk. İşte bunda en mütenevvi ve en muzir tesirler rol oynar: tecazüp, aynı zamanda tenafür, kin, menfaat, siyasi ihtiraslar. Bu gibi hallerde tahkikatı yapan kimse umumiyetle komşularına, mesai arkadaşlarına, hizmetçilerine sorar ve tahkikatın başka surette yapılması ekseriya mümkün olmaz. Hergünkü münasebetlerde belki istenmeyerek rencide edilen komşu ilk fırsatta bu kırınglığı hatırlar. Ve maalesef pek çok insanlar, maruz kaldıkları hakaretlere nazaran tahammülü daha çok zor olan mukabelede bulunurlar, diğer taraftan başkasını bilmenin nasıl mümkün olduğu da meçhuldür.

AV. MUSTAFA İZMİRLİ (İzmir Barosu Sicil: 9815)

1975 yılında Krefeld – Almanya’da doğan Mustafa İZMİRLİ ilkokulu Almanya’da başladığı eğitimine Namık Kemal ilkokulunda devam ederek, Hakimiyet-i Milliye Ortaokulunu, Vali Vecdi Gönül Lisesini ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bulunan Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Uzun seneler Kuşadası, Çeşme ve Kıbrıs’taki otellerde turizm sektörünün her dalında çalıştıktan sonra İstanbul Yeşilköy Hava Harp Okulu’nda askerliğini tamamlamıştır. İzmir Barosu’ndan avukatlık ruhsatnamesini aldıktan sonra, çeşitli alanlarda faaliyet gösteren hukuk bürolarında (Toksall, Yıldız, Binici Hukuk büroları, vb.) çalışıp 2010 yılından itibaren serbest avukatlık yapmaktadır. Uzun bir dönem Site ve Apartman yönetimi ile ilgili faaliyet gösteren “AYSIS Yönetim” firmasında çalışmıştır. 2010 yılından itibaren serbest avukatlık yapmaktadır. Ayrıca Kat Mülkiyeti Hukuku alanında da bilirkişilik yapmaktadır. Özellikle Medeni Hukuk, Eşya ve Gayrimenkul Hukuku, Kat Mülkiyeti Mevzuatı ve Ceza Hukuku ve İş Hukuku ilgilendiği alanlardır. Bu alanlarla ilgili olarak çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarda yapılan eğitimleri takip ederek almış olduğu birçok sertifika ve katılım belgesi vardır. Ayrıca Merkezi Almanya’da bulunan Scuba Schools International (SSI) Federasyonuna bağlı iki yıldız eğitmen sualtı dalgıçlığı yapan Av. Mustafa İZMİRLİ iyi bir kitap okuyucusudur. Amatör anlamda pul koleksiyonculuğu yapmaktadır. Evli olup iki kız çocuğuna sahiptir.

Böyle bir hükmü vermezden evvel Balzac’ın çok derin manalı sözünü incelemek lazım: bizim ne olduğumuza inanılmaz, bize ne yapıldığına inanılır. Hakikaten daima aynı suretle meçhul kalmak için hatta bizim etrafımızdakilere bile kendimizi anlatmadan yaşıyoruz. Etler birbirine karışabilir fakat ruhlar daima gayrı kabili nüfuzdurlar.

Kaynakça

- 1) Kerdaniel, E.L.De ; “Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi”, Adliye Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, 1937.
- 2) a) Binet, Alfred – La science du temoignage,
- 3) b) Psychologie individuelle. La description d’un objet,
- 4) c) Bonet, J. - Notice des proces criminels revises depuis François I er jusqu’a nos jours.
- 5) d) Borst et Claparede – La fidelite et Peducabilite du temoignage,
- 6) e) Larguier des Bancel – La psychologie judiciaire,
- 7) f) Wundt – Hypnotisme et suggestion, Paris, Alcan 1893.
- 8) Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt:20 ; Ana Yayıncılık A.Ş.ve Encyclopaedia Britannica, Inc., İstanbul, 1992.
- 9) Cüceloğlu, Doğan ; “Keşke’siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
- 10) İzgören, Ahmet Şerif ; “Dikkat Vücudunuz Konuşuyor”, Elma Yayınevi, Ankara, 2013.
- 11) Işıktaç Yasemin ; “Adalet Psikolojisi”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013.
- 12) Centel – Zafer ; “Ceza Muhakemesi Hukuku”, s.227 vd., Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2005.

15.TEMMUZ DARBE TEŞEBBÜSÜ BAĞLAMINDA CEZA SORUMLULUĞU TAKDİM

Av. Ali Cahit POLAT

Jorge Luis BORGES “Alçaklığın Evrensel Tarihi” adlı eserinde alçak/zalim kurtarıcı Lazaro Morell’in hikayesini anlatır. Kendisine tam inanmış adamları ile zenci köle ticareti yapan Morell Kasaba kasaba dolaşarak kiliselerde hararetle vaazlar verirdi. Kilisede gözyaşları içinde vaazlar verirken adamları içerideki dinleyenlerin atlarını çalarlardı. Kitab-ı Mukaddes’i hatmetmişti, verdiği vaazlara yürekten inanırdı dinleyenler. “...Lazarus Morell’i minberde gördüm” demişti bir gün “İnsanın gönlüne huzur veren sözlerini dinledim. Gözlerinde biriken yaşları gördüm. Tanrı’nın gözünde, zencileri çalıp satan günahkarın , katilin teki olduğunu bilmiyor değildim, ama gene de gözyaşlarımı tutamadım.” diyordu dinleyenler.

Mehmed Niyazi Yemen Ah ! Yemen / Tarihi romanında FOSFORLU İMAMI anlatır. Gündüz dışarı çıkmayan. Gece karanlığında yüzüne fosfor sürerek şehirde dolaşan İngiliz ajanı yüzüne nur inmiş efsanesi ile halkı aldatır. Sonunda Osmanlı Askerlerini arkadan hançerleyen adamları ile İngilizlerle işbirliği yaparlar.

Tarih tekerrür etmiş karşımıza Lazaro Morell ve fosforlu imam rolünde Fetullah Gülen çıkmıştı. 40 yıl süren hikaye 15.Temmuz.2016 darbe/işgal girişimi ile görevini yapmıştı. Birlik vakfı ve MTTB mensupları olarak Milletimize ve Dinimize yönelik saldırıları, bu alçak, hain, rezil örgütü konuşmayı, deşifre etmeyi ve tarihe not düşmeyi vazife görerek seri konferanslar düzenlemeye karar verdik.

17. Aralık.2016 tarihinde Birlik vakfı/MTTB ‘de “ **17/25 Aralık’tan 15 Temmuz’a ALÇAKLIĞIN KISA TARİHİ** “ panelimizi yaptık. Panelimize Hukukçular Derneği Başkanı Av. Mehmet Sarı , Gazeteci Ekrem Kızıltaş, Av. Hasan Ölçer ve AK PARTİ İstanbul İ Başkanı Dr. Selim Temurçi katılarak FETÖ örgütü hakkında tanıklık ettikleri olayları, örgütün kodlarını bilgi ve tecrübeleriyle anlatmışlardır.

Aynı kapsamda 4. Şubat. 2017 tarihinde, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesi, **Yükseköğretim Kurulu Üyeliği** ve Başkan Vekilliği görevinde bulunan başta 5237 sayılı **Türk Ceza Kanunu** olmak üzere, yeni Türk Ceza Hukuku Mevzuatı çerçevesinde **onlarca kanuna** ilişkin olarak gerek **Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu** gerek **Adalet Bakanlığı** bünyesinde yapılan çalışmalarda **redaksiyon görevini** yürüten Ceza kanunlarının mimarı Sayın Prof Dr. İzzet Özgenç tarafından “**15 Temmuz Darbe Teşebbüsü Bağlamında CEZA SORUMLULUĞU**” konferansı verilmiştir.

Fetö terör örgütü hakkında yapılacak yargılamalarda etkin, adil ve doğru yargılamanın temel şartının “**SUÇ TEMELLİ**” hareket edilmesi gerektiğini ve benzer davalarda yapılan hataların tekrarlanmamasını açıklayarak dinleyicilerin soruları cevaplandırılmıştır. Sayın hocamızın konuşma metninin yayınlanması hukukçularımıza ışık tutacağı kanaatindeyiz.

15. Temmuz.2016 darbe teşebbüsü sonrası yapılacak hukuk mücadelesi önem arz etmektedir. Bu darbe teşebbüsü yakın tarihimizde yaşanan darbelere derin farklılıklar göstermektedir. Klasik askeri darbelerde; askeri okula muvazzaf subay olmak ve yükselebildiği kadar yüksek rütbeye çıkmak niyeti ve hedefiyle girilir. Hiyerarşik yapı içinde yüksek rütbeli komutanlar tarafından ülkenin yanlış yöneltildiği iddialarıyla iç/dış siyasi ve sosyal konjonktürden yararlanılarak cebir/şiddet veya tehdit kullanılarak yönetim el koyma hareketleridir. Bu meş’um harekette ise daha ilk günden itibaren ileride darbe yapmak niyet ve maksadıyla belli bir plan dahilinde özel tertibatlarla darbeciler yetiştirilir ve zamanı geldiğinde bu görevi yerine getirmeleri istenir.

Bu kalkışma klasik bir darbe teşebbüsü olarak nitelendirilemez. 15. Temmuz darbe teşebbüsü askerlerin koçbaşı olarak kullanıldığı bir sivil darbe teşebbüsüdür.

15 TEMMUZ 2016 TARİHLİ DARBE TEŞEBBÜSÜ BAĞLAMINDA CEZA SORUMLULUĞU

Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ
Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

(Bu başlık altında yer alan açıklamalar, Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve Birlik Vakfı İstanbul Şubesi tarafından 4 Şubat 2017 tarihinde İstanbul'da ortaklaşa düzenlenen “15 Temmuz Darbe Teşebbüsü Bağlamında Ceza Sorumluluğu” konulu Konferansta tebliğ olarak sunulmuştur.)

I. Suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün varlığı için, bu amacın açık bir şekilde ortaya konulmuş olması gerekir. Bu itibarla, örneğin bir ticari faaliyet için bir araya gelmiş olan kişilerin aralarındaki işbirliği çerçevesinde bazı suçların işlenebileceği ihtimalini öngörmüş olmaları, suç işlemek için örgüt kurma suçunun manevi unsurlarından amaç unsurunun varlığı için yeterli bulunmamaktadır. Suç işlemek amacının örgüt mensuplarının ortak amacı olarak belirlenmesi gerekir. Bu itibarla, örgütün yöneticisi suç işlemek amacıyla hareket etmekle birlikte, örgütün diğer mensuplarının bu amaçtan habersiz olmaları halinde, suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün varlığından söz edilemez.

Bir oluşumun çekirdeğini oluşturan kişiler suç işlemek amacıyla hareket etmekle birlikte, oluşumun içinde yer alan ve fakat bu amaçtan habersiz

olan kişiler, suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüte üye olmaktan veya bu örgütü yönetmekten sorumlu tutulamazlar.

Hukuk, ancak **meşru bir amaca yönelik örgütlenmeleri** örgütlenme hürriyetinin

kapsamında değerlendirmektedir. Meşru bir amaca yönelik olmayan örgütlenmelere ve bu yöndeki faaliyetlere hukuk toplumlarında izin verilmez. İdarenin, tesis edilmiş örgütlenmelerle ilgili gözetim ve denetim faaliyetinde bulunarak, gayrimeşru bir amaç güdüp gütmediklerini ve bu amaç doğrultusunda faaliyet icra edip etmediklerini denetlemesi doğaldır. Bu denetim faaliyetiyle idare, tesis edilmiş olan örgütlenmelerin meşru amaçlar doğrultusunda ve hukuka uygun biçimde faaliyet icrasını sağlayabilir.

Bir örgütlenme bünyesinde gayrimeşru faaliyet icra edilmiş olsa ve hatta bu faaliyet çerçevesinde suç işlenmiş olsa bile, başvurulacak ilk çare, bu

örgütlenmenin hukuki varlığına son vermek yerine, bu örgütlenme bünyesindeki **gayrimeşru faaliyetin sonlandırılmasını sağlamak ve suç işlenmesini önlemek** olmalıdır. Ancak bunun mümkün olamaması halinde, yani ancak son çare olarak, bir örgütlenmenin hukuki varlığına son verilebilmelidir. Keza bir örgütlenmenin hukuki varlığına ancak **mahkeme kararıyla** son verilebilmelidir. Başka bir ifadeyle, meşru bir örgütlenme, bilahare bünyesinde icra edilen gayri meşru faaliyetler ve hatta işlenen suçlar sebebiyle gayrimeşru bir örgütlenmeye dönüşebilir. Uygulanan idari tedbirlerle bu örgütlenme bünyesindeki gayrimeşru faaliyetlerin icrasına son verilemediği, suç işlenmesinin önlenemediği durumlarda, mahkeme kararıyla bu örgütlenmenin hukuki varlığına son verilebilmelidir.

II. Avrupa Birliği hukuk uygulamasında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Yaptırımlar Komitesi kararları göz önünde bulundurularak, özellikle terörün finansmanının önlenmesi amacıyla, ancak yabancılaşma unsuru taşıyan örgütlenmeler bakımından, bunların ve mensuplarının faaliyetleri ile ilgili olarak, kısıtlayıcı idari tedbirler alınabilmektedir. Örneğin idari bir kararla, yabancılaşma unsuru taşıyan bazı örgütlenmeler terör örgütü olarak listelenerek, bu örgütlenmelerin, mensuplarının, bu örgütlenmelere finans desteği sağlayan kişi, kuruluş veya organizasyonların faaliyetlerine yönelik kısıtlayıcı tedbirler alınması yoluna gidilebilmektedir.

Avrupa Birliği Konseyi, bu çerçevede çeşitli kararlar almaktadır. Alınan bu kararlarla, üye devletlerin terör örgütlerine finans sağlanmasının önüne geçmeye yönelik tedbirler alması sağlanmaktadır. Keza Konsey, **yabancılaşma unsuru taşıyan** “terör” örgütleri ile, bu örgütlere finansal destek sağladığı düşünülen kişi, kuruluş veya organizasyonlarla ilgili olarak belirli periyotla listeler yayımlamaktadır. Belirli periyotla yayımlanan listelerde zamanla revizyonlar yapılmakta, yeni isimler listeye alınmakta ve mevcut isimler listeden çıkarılabilmektedir. Bu listeler, Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlanmaktadır. Üye devletler, bu listelerde yer alan kişi, kuruluş veya organizasyonların mülkiyetinde

veya tasarrufunda bulunan malvarlığını idari tedbir olarak dondurmaktadır; bankalarda bunlar adına gerçekleştirilen para hareketleri durdurulmakta ve isimleri listede yer aldığı sürece bu paralar üzerindeki tasarruf yetkisi sınırlandırılmakta ve hatta kaldırılmaktadır. Listedeki yer alan “terör” örgütlerinin mensuplarının ülkeye girişine, bu kişilere oturma izni verilmesine **idari tedbir** olarak kısıtlamalar getirilmektedir.

Önemle vurgulamamız gerekir ki, Avrupa Birliği üyesi devletlerde, bu oluşumlar mensuplarıyla ilgili olarak yapılan yargılamalarda, mahkemeler, münhasıran oluşum adının söz konusu listelerde yer almasını, bunun “terör örgütü” olarak, mensuplarının da “terörist” olarak kabulü için dayanak itti-haz etmemektedir. Yapılan yargılamalarda, kişilerin Avrupa Birliği üyesi devletlerde icra ettikleri esasen **suç oluşturan faaliyetleri** göz önünde bulundurulmaktadır.

Türkiye’de Milli Güvenlik Kurulu kararlarında toplum barışı, kamu güvenliği ve kamu düzeni bakımından belirli sosyal oluşumlara işaret edilmesi, bu oluşumlarla ve mensuplarıyla ilgili **idari tedbirler bakımından** bir önem taşımaktadır.

Kanun gereği gizliliği söz konusu olan söz konusu karar içerikleri, alenileştirilerek, bir soruşturmaya, bir soruşturma bağlamında herhangi bir koruma tedbirine yönelik karar itti-hazına dayanak oluşturamaz.

III. Örgüt, soyut bir birleşme olmayıp, bünyesinde **hiyerarşik bir yapının**, ast-üst ilişkisinin, emir-komuta zincirinin hakim olduğu yapılanmayı ifade eder. Böylece örgüt, mensupları üzerinde hakimiyet tesis eden bir güç kaynağı mahiyetini kazanmaktadır. Bu bağlamda, bir **organize güç aracı**ndan, **organize güç enstrümanından** söz edebiliriz.

Suç örgütünün varlığından söz edebilmek için belli bir amaç, maksat etrafındaki **fiili birleşme** yeterlidir. Bu örgütler, mahiyetleri itibarıyla, **devamlılık** arz ederler. Bu itibarla, belli bir suçu işlemek için bir araya gelme halinde bir suç örgütünün varlığından bahsedilemez. Böyle bir durumda suç or-

taklarının sorumluluk rejimi, suça iştirake ilişkin hükümlere göre tayin edilir. İştirak ilişkisinden bahsedebilmek için, suç ortakları nezdinde suçun, konu veya mağdur itibarıyla somutlaşması gerekir. Yani, suç ortaklarının hangi nesneye veya kime karşı suçu işleyeceklerini kendi aralarında tayin etmeleri gerekir. Buna karşılık, suç örgütünden söz edebilmek için örgüt mensuplarınca işlenecek suçların konu veya mağdur itibarıyla tayin edilmesi zorunlu değildir.

IV. Mülga 765 s. TCK'nın sisteminde, 168 ve 313. maddelerde yapılan suç örgütü tanımlarının haricinde, Terörle Mücadele Kanununun değiştirilen 7. maddesinde ayrıca bir terör örgütü suçu tanımı yapılmaktaydı. Böylece, **üçlü bir örgüt suçu tanımlaması** sistemi mevzuatımıza sokulmuştu. Keyfi uygulamalara sebebiyet verecek bir mahiyet taşıyan bu düzenleme, 29.6.2006 tarihli ve 5532 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. 5532 s. Kanunla değiştirilen 7. madde düzenlemeyle, yeni Türk Ceza Kanununun 220 ve 314'üncü maddelerine işlerlik kazandırılması amaçlanmıştır.

Buna göre, Terörle Mücadele Kanununun 1. maddesindeki amaçları gerçekleştirmek için; cebir ve şiddet kullanılarak, baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle suç işlemek üzere kurulan **silahlı örgütler**, terör örgütü olarak kabul edilmiştir.

Buna karşılık, suç işlemek için kurulmuş olmakla birlikte, silahlı olmayan örgütlerle ilgili olarak, Terörle Mücadele Kanunu hükümlerinin değil, genel olarak TCK'nın suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin hükümlerinin (m. 220, 221) uygulanması gerekecektir.

V. 15 Temmuz 2016 günü akşamı Millet olarak karşı karşıya kaldığımız badire, bir örgütlü suçun varlığına işaret etmektedir. Olaylar göstermektedir ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde mevzu hukuka göre oluşmuş hiyerarşik ilişkinin dışında bir yapılanma oluşturulmuştur. Bu yapılanma ile, Türkiye Cumhuriyeti Devletindeki mevzu hukuka göre oluşmuş yasama ve yürütme organları işlevsiz hale

getirilerek, bunların yerine fiili bir durum oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çeşitli kişiler, mevzu hukuka göre tanımlanmış görevlerinin dışında görev üstlenmişlerdir. Belirlenen amacın gerçekleşmesi için, görev üstlenen kişiler, güvenlik görevlisi olması sebebiyle vaziyet ettikleri kamu malı silah ve mühimmatı kullanmışlar veya kullanılmasını sağlamışlardır. Bu suretle, kamu görevlisi olsun veya olmasın yüzlerle ifade edilen kişinin ölümüne ve yaralanmasına sebebiyet vermişlerdir. Söz konusu teşebbüs başarısız olsa bile, güdülen amacın, mütemadi (kesintisiz) bir suç olgusunu ortaya çıkardığı kuşkusuzdur. Bu nedenle, olayda, Türk Ceza Kanununun 310, 311, 312 ve 314. maddeleri bağlamında bir **örgütlü suçluluk** söz konusudur.

Başta Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde bir oluşumun 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirdiği “darbe” teşebbüsünün bir **örgüt faaliyeti** olduğu konusunda kuşku bulunmamaktadır. Zira bu “darbe” teşebbüsünde bulunanlar arasında, güvenlik kuvvetlerinin kendi teşkilat yapısının dışında başka bir hiyerarşik ilişki bulunmaktadır. Söz konusu “darbe” teşebbüsü ani bir kararla icra edilmiş değildir. Bunun bir hazırlık evresini gerekli kıldığı ortadadır. Bu “darbe” teşebbüsüne ilişkin olarak hazırlanmış planların olması gerekir. “Balyoz Darbe Planları”nda olduğu gibi, bu planlarda da hazırlık, icra ve darbe sonrası olmak üzere üç evre söz konusu olmalıdır. Bu planlarda, darbenin ne suretle icra edileceğinin, darbenin icrası sırasında kimin hangi görevi ifa edeceğinin, kamu kurum ve kuruluşları ile stratejik önemi bulunan tesislerin kontrol ve yönetiminin ne suretle ele geçirileceğinin, seçilmiş ve atanmış yüksek düzeydeki kamu görevlilerinin akıbetinin ne olacağına, bunların yerine kimlerin görevlendirileceğinin tek tek belirlenmiş olması gerekmektedir. Bu planlarda, ülke yönetimi kontrol altına alındıktan sonra örneğin bakanlar kurulunun kimler tarafından teşkil edileceğinin de isim isim belirlenmiş olması gerekmektedir. Bugün itibarıyla, söz konusu darbe teşebbüsüne ilişkin planların içeriğine henüz muttali olabilmemiş değiliz.

Söz konusu darbe teşebbüsünün icrası çerçevesinde harekete geçen silah ve sair askeri teçhizatla donatılmış olan kişiler suçüstü halinde yakalanmıştır. Bu nedenle, suçüstü yakalanan kişilerle ilgili olarak soruşturmaların bir an evvel tamamlanıp davaların açılması ve hatta şimdikiye kadar karara bağlanması gerekirken, bu alanda önemli bir gecikmenin olduğu gözlemlenmiştir.

Bu süreçte söz konusu soruşturmalar çerçevesinde yapılan yanlışlar, siyasiler tarafından yapılan açıklamalar, uluslararası alanda, Türkiye’de halen işkence ve kötü muamele uygulamalarının devam ettiği, idam cezasının tekrar geri getirilip geçmişe sâri bir şekilde uygulanmasının yolunun açılacağı yönünde algıların oluşmasına sebebiyet vermiş ve bunun sonucu olarak, iade ve milletlerarası adli müzaheret mekanizmalarının işletilmesinde başarısız olunmuştur.

VI. Söz konusu darbe teşebbüsü sebebiyle, TBMM’nin 21.7.2016 tarihli ve 1116 sayılı Kararı ile onaylanan Bakanlar Kurulunun 20.7.2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Kararı ile, “*ülke genelinde 21.7.2016 Perşembe günü saat 01.00’den itibaren*” **olağanüstü hal** ilan edilmiştir.

Bu olağanüstü hal ilanı üzerine, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çok sayıda Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Bu KHK’lerde, hukuki bakımdan sorunlu olan ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin “Hukuk Devleti” olma vasfını örseler mahiyette hükümlere yer verilmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, söz konusu olağanüstü hal, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen “darbe” teşebbüsü sebebiyle ilan edilmiştir. Başka bir ifadeyle, söz konusu olağanüstü halin sebebini, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen “darbe” teşebbüsü, bu teşebbüsün icrasına yönelik olan örgütlenme ve hazırlık çalışmaları oluşturmaktadır. Bu itibarla, söz konusu olağanüstü hal rejimi dolayısıyla çıkarılacak olan düzenleyici işlemlerin konusunun, olağanüstü halin ilanına sebebiyet veren olaylarla sınırlı olması gerekir.

Oysa söz konusu KHK’lerle getirilen hükümlerin önemli bir kısmı, 15 Temmuz 2016 tarihli suç olgusuyla ilgisi henüz kurulmamış, herhangi bir terör olayına ve sair bir suçta buluşturduğu şüphesine binaen 15 Temmuz günü akşamına kadar hakkında herhangi bir soruşturma ve kovuşturma işlemi yapılmamış, disiplin soruşturması açılmamış, herhangi bir idari tedbire başvurulmamış olan kişilerin de **kamu görevinden ihraç edilmesine** kadar varan bir uygulamaya yol açmıştır.

Hatta söz konusu **KHK’lerle, özellikle mahkemelerin yerine geçilerek, suç oluşturan belirli bir olayın sübutuna, kişileri belirli bir haktan yoksun kılmaya ve hatta cezalandırmaya yönelik karar mahiyetinde düzenlemeler yapılmıştır.**

Söz konusu KHK’ler ile usulüne uygun olarak **savunma hakkı tanınmadan** kamu görevinden çıkarma gibi ağır sonuçları olan bir “yaptırım” uygulanması yolu açılmıştır.

Usulüne uygun olarak savunma hakkı tanınmadan yaptırım uygulaması, muhakkak surette iki sonuç ortaya çıkarır.

Birinci sonuç olarak, bu uygulama muhakkak surette ortaya mağduriyetler çıkarır. Ortaya mağduriyet çıkaran bir uygulama, mağdur edilenlerin sayısının az veya çok olması fark etmez, gayri meşrudur ve hiçbir sebeple mazur gösterilemez. Keza bu uygulama, kimin suçlu kimin mağdur edildiğinin bilahare devlet tarafından doğru bir şekilde tespitini de çoğu zaman imkansız kılar. Bu tespitin mümkün olduğu durumlarda, bazı mağduriyetlerin ortaya çıkardığı sonuçlar kısmen giderilmiş olsa bile, mağdur edilen insanlar mağdur edilmemiş duruma irca edilemezler.

İkinci sonuç olarak, bu uygulama, gerçekten suç işlemiş olmaları sebebiyle kamu görevinden çıkarılmayı hak etmiş olan kişilerin bilahare “mağdur” edilmiş izlenimi oluşturacak şekilde ortada dolaşmasını sağlar. Böylece, bu kişilerin gerçekten işlemiş buldukları suçların üzeri örtülür.

Söz konusu düzenleme ve uygulamaların kişiler bakımından ortaya çıkardığı, çıkaracağı mağduriyetler, olağanüstü hal rejimi bilahare sona erse bile, zaman geçtikçe daha da ağırlaşacak ve etkileri ilgililerle sınırlı olmaksızın bütün topluma sirayet ederek daha da hissedilir hale gelecektir.

Hemen belirtmemiz gerekir ki, bu değerlendirmemiz, hakkında karar alınan, işlem tesis edilen kişilerle ilgili bir tezkiye ifade etmemektedir.

Bu arada, 2.1.2017 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen ve 23 Ocak 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 685 sayılı KHK ile kamu görevinden ihraç edilen kişilerin başvurularını değerlendirmek üzere bir komisyon ihdas edilmiştir. Ancak, ihdas edilen söz konusu Komisyonun, bu kişiler hakkında verilen ihraç kararlarını hangi hukuk kurallarını esas alarak ve hangi usule göre inceleyeceği henüz belli değildir.

Olağanüstü hal ilanı, kişiler hakkında sorgusuz sualsiz herhangi bir yaptırım uygulanmasının yolunu açmamaktadır. İnsanın en doğal hakkı, maruz kaldığı herhangi bir suçlama karşısında kendisini savunabilmesidir. Suç işlemiş olsa bile, işlediği suçun ağırlığı ne olursa olsun, hatta suçüstü halinde yakalanmış olsa bile, bu sebeple hakkında yaptırım uygulayabilmek için, kişiye savunma hakkını tanımak gerekir.

Bu hak kullandırılmadan verilen yaptırım kararları, kişi suçüstü halinde yakalanmış olsa bile, kaldırılmalıdır ve hakkında bu sebeple usulüne göre bir soruşturma süreci başlatılmalıdır.

685 s. KHK ile ihdas edilen Komisyonun böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu Komisyona başvuru imkanının tanınması, savunma hakkının kullanılmasının yerine ikame edilemez. Zira bu başvuru yolu, hakkında yaptırım kararı verildikten ve hatta uygulandıktan sonra kullanılabilir. Oysa savunma hakkının kişiye, hakkında henüz bir yaptırım kararı verilmeden önce kullandırılması gerekir.

Bu durum karşısında, eğer yargı doğru işleyecek olursa, **somut suçla ilişkilendirilmeyen ihraç kararlarının** iptal edilmesi mukadderdir.

VII. Başta Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde bir oluşumun 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirdiği “darbe” teşebbüsünün bir **örgüt faaliyeti** olduğu konusunda kuşku bulunmamaktadır. Ancak, olağanüstü hal KHK’lerinde ve hatta TBMM Genel Kurulunda alınan kararlarda söz konusu örgütlenmenin mahiyetine ilişkin olarak ve hatta isimlendirilmesi yönünde yer verilen ifadeler, hukuken sorunludur. Bu tür nitelendirmelerin söz konusu darbe teşebbüsü bağlamında yapılmakta olan yargılamalarda mahkemeleri zora sokacağı endişesini taşımaktayız.

Keza, henüz soruşturması devam etmekte olan bir suç olgusunun Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde araştırılmasına yönelik olarak komisyon teşkili, bu komisyon tarafından icra edilen araştırma faaliyetleri ile düzenlenecek veya düzenlenmiş olmakla birlikte henüz açıklanmamış olan rapor, söz konusu darbe teşebbüsü sebebiyle başlatılan soruşturma ve kovuşturmalar bakımından büyük sakıncalar ortaya çıkaracaktır.

Çünkü somut suçlarla ilişkilendirilmeksizin, somut suçlara ilişkin yargı kararları henüz ortaya çıkmadan, düzenleyici işlemlerle terör örgütünün belirlenmesi, bu terör örgütünün ne zamandan beri mevcut olduğu konusunda bir belirsizliği beraberinde getirmiştir.

Oysa suç ve terör örgütünün varlığına ancak işlendiği sabit olan somut suçlardan hareketle karar

verilmelidir ve bu kararın da **yargı** tarafından, yani bir ceza mahkemesi tarafından verilmesi gerekir.

Her bir somut suçun işlenişi bağlamında bir suç örgütünün varlığına ve işlenen suçun bu örgütün faaliyeti çerçevesinde işlendiğine mahkemenin karar vermesi gerekir. Aksi takdirde, yani somut suçlardan bağımsız şekilde bir suç veya terör örgütünün varlığının kabul edilmesi halinde, bu örgütün ne zamandan itibaren varlığının kabul edileceği, bu örgütsel yapı ile ilişki içinde bulunan kişilerin suç işleyip işlemediği sorunları ile karşı karşıya kalmak kaçınılmaz olacaktır.

Nitekim bu sebeplerdir ki, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsünün akabinde ilan edilen olağanüstü hal sürecinde, düzenleyici işlemlerle “terör örgütü” olduğu kabul edilen örgütsel yapı ile herhangi bir şekilde irtibatı bulunan kişiler, kendilerine herhangi bir somut suç isnat edilmediği halde, “terör örgütü üyesi” olarak tutuklanmışlardır. Bu tutuklananlar arasında çok sayıda **yüksek mahkeme üyesinin** yanı sıra **vali** ve **müsteşar** gibi bürokratin bulunması düşündürücüdür.

Sayın Cumhurbaşkanına arz ettiğim 25.9.2016 tarihli Bilgi Notunda şu açıklama ve değerlendirmelere yer vermiş bulunmaktayım:

15 Temmuz “darbe teşebbüsü”ne iştirak etmesi hali saklı kalmak kaydıyla, devlette müsteşar, vali gibi görevlerde bulunmuş olan bir kişi, görevi bağlamında gerçekleştirdiği tasarruflar dolayısıyla, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren bir suçla ve terör örgütü üyeliğiyle asla itham edilemez.

Bir vali veya müsteşarın, terör örgütü üyeliğiyle suçlanarak tutuklanmasına karar verilmesi, Türkiye’deki kadim yargı bağımsızlığı sorununun bir tezahürüdür. Dün, Türkiye Cumhuriyeti devletinde genelkurmay başkanı olarak görev yapmış olan bir kişinin terör örgütü yöneticiliğiyle itham edilmesi ve hakkında verilen tutuklama kararında suçun icrasına başlama tarihinin kişinin genelkurmay başkanlığı görevine atama tarihi, bitiş tarihinin de genelkurmay başkanlığından emekliye ayrılma tarihi olarak gösterilmesi, nasıl bir **akıl tutulması**

idiyse; bugün bir müsteşarın, valinin terör örgütü üyesi olmak suçlamasıyla tutuklanması da aynı akıl tutulmasının bir devamıdır.

Bu akıl tutulmasının devamının, gelecekte iki şekilde tezahürü mümkün olabilir.

Birinci ihtimal olarak, dün genelkurmay başkanını terör örgütü yönetmek suçlamasıyla tutuklayanların bugün uğradığı akıbetin, bir müsteşarın, valinin terör örgütü üyeliğiyle suçlanarak tutuklanmasına karar verenlerin de başına gelmesi mukadder olabilir.

İkinci ihtimal olarak, bugün bir müsteşarı, valiyi terör örgütü üyeliğiyle suçlayarak tutuklanmasına karar verenlerin, yarın bunları atayan hükümet üyelerini de terör örgütü yönetmekle suçlayarak haklarında işlem tesis etme cesaretini elde edebilecekleri bir ortama sürüklenmiş olabiliriz.

Sözü edilen kamu görevlileri, görevleriyle bağlantılı olsun veya olmasın, herhangi bir suç işleyebilirler, bu sebeple haklarında soruşturma ve kovuşturma işlemleri yapılabilir. Ancak, bu görevlere atanmış olan kişilerin terör örgütü yöneticiliği veya üyeliğiyle suçlanması, hukuken kabul edilebilir bir durum değildir. Yukarıda da belirttiğim gibi, bunun tek istisnası, kısaca “darbe teşebbüsü” olarak ifade edilen suçların işlenmesine iştirak olabilir.

Görebildiğimiz kadarıyla, haklarında verilen tutuklama kararlarında bu müsteşar ve valilere 15 Temmuz günü yaşanan “darbe teşebbüsü”ne iştirak yönünde bir isnatta bulunulmamıştır.

Bu durum karşısında çağırım, bir an önce hukuka geri dönülmesidir. Hukuka geri dönülmediği takdirde, toplum olarak maruz kaldığımız meteor yağmurundan herhangi bir kimsenin etkilenmemesi mümkün olmayacaktır.

IX. Bu süreçte başlatılan soruşturmalarda gözaltına alınan veya tutuklanan bazı kişilerin “itirafçı” oldukları gerekçesiyle, serbest bırakıldıklarını görüyoruz veya duyuyoruz.

Bu kişiler “itiraf” olarak, öğrenim gördüğü sırada ilişki içinde buldukları çevrelere, özellikle **kamuda görev alma sürecine, görevde yükselme sürecine, bu süreçlerde kendilerine referans olan kişilere ilişkin bilgiler** vermektedirler.

Bu kişilerin suç işleyip işlemediği ve dolayısıyla, suçlu oldukları henüz yargı kararı ile tespit edilmiş değildir. Ancak bu kişiler, bugün itibarıyla, en azından “**terör örgütü üyesi** olmak” suçundan dolayı şüpheli veya sanık konumundadır.

Bu kişilerden “itiraf” çerçevesinde alınan bilgiler somut bir suç vakasına ilişkin olmadığı takdirde, bu “itiraf”ların TCK, m. 221 hükümleri çerçevesinde etkin pişmanlık olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu suretle, tahliye beklentisiyle, tutuklu kişilerle “**at pazarlığı**” yapılmaktadır. Gördüğümüz kadarıyla, kişilerden tahliye beklentisiyle alınan bilgiler, bir suç olgusuna ilişkin bulunmamaktadır. Aksine, bu “itiraf”ların, Türkiye’de halen hükümet eden siyasilerle bürokratlarının, yarın “terör örgütüne yardım ve yataklık etme” suçundan sorgulanmaları ve yargılanmaları sonucunu doğuracak mahiyet taşıdığını söylemek yanlış olmaz. Zira kişilerin öğrencilik döneminden itibaren ilişki içinde bulunduğu çevrelere, kamu görevine atamalarında referans olmuş bürokratların ve hatta siyasilerin isimlerine kadar bilgiler, ifade ve hatta tutuklama/ tahliye tutanaklarına dercedilmektedir.

Yolun neresinde olunursa olunsun, yanlıştan dönmek, erdemliliklerdir. Hukuk uygulamamızı çıkmış olduğu rayına oturtmak, hepimizin ivedi görevidir.

X. Kırşehir Ağır Ceza Mahkemesinde Başkan olarak görev yapan bir hakim, kolluk görevlileri tarafından duruşma sırasında yakalama işlemine tabi tutulmuş ve gözaltına alınmıştır. Bu işlemle, kamu gücü kullanılmak suretiyle gerçekleştirilen hukuk ihlalleri bakımından tuzun koktuğu noktaya varmış bulunmaktayız. Bir hakim hakkında, göreviyle bağlantılı olsun veya olmasın, işlediğinden şüphelenilen bir suç sebebiyle soruşturma yapılabilir. Ancak, suçüstü (meşhut suç) hali hariç olmak üzere, bir hakim hakkında duruşma yaptığı sırada yakalama işlemi yapılamaz. Duruşma sırasında Mahkeme Başkanı hakkında yakalama işleminin yapılması, bu işlemle hukukun dışında başka bir amacın güdüldüğünü ortaya koymaktadır.

Belirli bir kamu görevi ifa eden kişinin, özellikle hakim ve savcıların terör örgütü üyeliğiyle suçlanabilmesi için, bu suçlamanın somut bir suç vakası ile ilişkilendirilmesi gerekir. Bir kamu görevlisinin, somut bir suç vakası ile ilişkilendirilmeden, soyut bir şekilde terör örgütü üyeliği veya yöneticiliğiyle suçlanması, bununla hukuk dışında başka bir amacın güdüldüğünü gösterir.

Bir kişinin mobil telefon cihazında veya bilgisayarında, özel bir iletişim ağına dahil olduğuna dair bir program bulunabilir. Bu özel iletişim ağını sadece belirli kişilerin kullanabilmesi ve bu ağa girebilmek için ağ kullanan bir veya birkaç kişinin referansına gerek bulunması, başlı başına suç oluşturmaz. Ancak, bu iletişim ağının suç işlemek amacıyla oluşturulmuş ve bir suç örgütü mensupları tarafından kapalı devre olarak kullanılmakta olan bir ağ olduğunun somut delillere dayanması halinde, bu ağa dahil olan kişiye “şüpheli” sıfatının izafe edilmesinde herhangi bir sorun yoktur. Bunun için, ağa dahil olan kişinin, ağ içinde başka bir kişiyle görüşme yapmış olması da gerekmez. Kişiye belli bir suçla bağlantılı olarak “şüpheli” sıfatının izafe edilmesi, bu nedenle hakkında yakalama, gözaltına alma ve tutuklama gibi tedbirlerin uygulanmasını zorunlu kılmaz.

Kişinin, suç işlemek amacıyla oluşturulmuş ve münhasıran bir suç örgütü mensupları tarafından kullanılmakta olan bir ağa bu özelliğini bilerek (kasten) dahil olması ve hatta bu ağı iletişim için kullanması, iletişim içerikleri tespit edilemese bile, hakkında en azından bu suç örgütüne üye olmaksızın dolayı mahkumiyet hükmü kurulması için yeterli kabul edilmelidir.

Önemle belirtmem gerekir ki, bu açıklamalar, herhangi bir özel iletişim programı ile ilgili değildir. Bu açıklamalar, belirtilen koşullar çerçevesinde özel bir iletişim ağına dahil olmanın ceza sorumluluğunu gerektirip gerektirmediğini belirleme amacını taşımaktadır.

YENİ NESİL OHAL KARARNAMELERİ!

Av. Cüneyt TORAMAN

15 Temmuz darbe teşebbüsü, devletin kurumlarındaki işgalin boyutlarını ve ne kadar büyük bir tehdit altında yaşamakta olduğumuzu gösterdi. 17/25 Aralık 2013 tarihinde, yargı eliyle hükümeti düşürme operasyonunu bile, “devleti uyandırmaya” yetmemiş! Devletin devasa imkanla-

rıyla (istihbaratıyla, polisiyle, askeriyle, tankıyla, topuyla) yapamadığını millet yaptı ve 15 Temmuz darbe teşebbüsünü “çıplak elleriyle” önledi. Darbe teşebbüsünden birkaç gün sonra (Türkiye'nin tamamında) 3 ay süreyle OHAL (Olağanüstü hal) ilan edildi. Üç ayın bitiminde, üç ay daha uzatıldı. Bu süre sonunda tekrar uzatılıp uzatılmayacağını, siyasal iktidarın, olağanüstü rejimden **beklentileri** belirleyecek! OHAL ilanı ile birlikte, Kanun Hükümünde Kararnameler (KHK) yayınlanmaya başladı. KHK'ler, yoğun eleştirilere maruz kaldı. KHK, olağanüstü halin gereği olsa da, hukuk devleti ve hukukun prensipleriyle bağlı olduğu açıktır. KHK'leri; mevzuattaki eksikliklere ve uygulamadaki zaafiyetlere takılmadan, (çeşitli saiklerle) destekleyenleri ve karşı çıkanları da bir yana bırakarak, **hukukun terazisinde** tartmaya çalışalım.

Değerlendirmeye geçmeden önce, “**hukuk devletinin**”, sadece olağan dönemlerin değil, (OHAL, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali dahil) bütün dönemler için geçerli bir yönetim biçimi olduğunu belirtmem gerekir. Güvenlik ve özgürlük arasındaki denge değiştiğinde, yönetim tarzı da bu risklere

göre değişmektedir. Hukuk teknisyenleri, güvenlik önlemlerinin artırılmasını (doğal olarak, hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını), hukuk devletinden sapma olarak değerlendirmektedir. Gerçekte, hukuk devleti, özgürlük ve güvenlik çizgilerinin tam ortasında (bileşkesinde) (terazide) durmaktadır. Özgürlüğü yatay bir çizgi, güvenliği de dikey bir çizgi olarak kabul edecek olursak; güvenlik çizgisi ile özgürlük çizgisi arasındaki açığı, ülkenin içinde bulunduğu güvenlik riskleriyle bağlantılı olarak genişleyecek veya daralacaktır. Hukuk devletinin konumu da, güvenlik risklerindeki değişime paralel olarak değişecek, özgürlük veya güvenlik çizgisinden birine yaklaşacaktır. Bir ülkenin güvenlik riskleri arttığında güvenlik önlemlerinin artırılması, hukuktan sapma değil, tam aksine, hukuk devletinin gereğidir. Bu çerçevede, OHAL'i de OHAL ön-

lemlerini de, hukuktan (hukuk devleti ilkelerinden) sapma olarak görmemek gerekir.

Olağanüstü hâl, 1982 Anayasasının 119 ve devamı maddelerinde, 27 Ekim 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanununda düzenlenmiştir. OHAL, **Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım, Anayasa ile kurulan hür demokrasi** düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, hallerinde Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilir. OHAL döneminde çıkarılacak KHK'lar, vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağına, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağına, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceğine, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağına ve olağanüstü yönetim usullerine ilişkin hükümleri kapsar.

KHK'ler içinde idari işlem tesis edilmesi:

KHK'ler, Bakanlar Kurulu tasarrufu olsa da, kanun hükmünde, daha açık bir deyimle, kanun niteliğindedir. *“Bir işlemin kanun niteliğinde olup olmadığına onun içeriğine bakılarak karar verilir. Bu anlayışta, işlemin kaynağı, yani o işlemi yapan organ önemli değildir. Önemli olan işlemin objektif hukuk kuralı niteliğinde olması, yani, genel, soyut, sürekli, kişilik-dışı kurallar içermesidir. Buna göre bir hukukî düzenleme, genel, soyut, sürekli, objektif, kişilik-dışı nitelikte ise bu düzenleme bir “kanun”dur; bu özellikleri taşımıyorsa o düzenleme bir idarî işlemdir.”*¹ KHK'lerin, “kanun” olduğu konusunda görüş birliği vardır. Kanunlar, genel, soyut, sürekli, objektif, kişilik-dışı hukuki düzenlemeler olduğuna göre, özel, somut, geçici, sübjektif, kişisel düzenlemelere yer verilememesi gerekir. Aksine bir uygulama, **yasaların ruhuna** ve **doğasına** aykırıdır. 675 Sayılı KHK ekinde, 10.131 kamu görevlisinin

isim listesi yayınlanmış, bu kişilerin ihraç edildiği belirtilmiştir. KHK'leri hazırlayan (yasa koyucu) irade, idarenin yerine geçerek (rol çalarak), **“bireysel işlem”** tesis etmiştir. Kanunların “kişiye özel”² hükümler içermesi, o ülkede kuvvetler ayrılığının olmadığını, yasama ile yürütmenin iç içe geçtiğini gösterir. KHK'lerin eklerinde, kamu görevinden ihraç edilenlerin, kapatılan okulların, üniversitelerin, hastanelerin, derneklerin, vakıfların, gazetelerin, televizyonların, radyoların, firmaların, vs. **listelerinin yayınlanması**, (hiç kuşkusuz) “bu işlemleri” **yargı denetiminden kaçırma** amacı taşımaktadır. Anayasamızın 148.maddesine göre *“olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan KHK'lerin Anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz”*. Bu denetim yasağı birçok yazar tarafından eleştirilmiş ise de, eleştirilmiş olması bu yasağın varlığını engellememektedir. Anayasamızda, kanunla bireysel işlem tesis etmeyi yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır. KHK'lerin mimarları, hukukçuların düzenlemediği bu boşluktan (!) yararlanmak istemiştir! Yüzlerce yıldır, hiç kimsenin aklına gelmeyen (!) bu yöntemi icad edenlere, dahi mi, uyanık mı, (korumasız hukuk kurallarını avlayan) hukuk avcısı mı, ne demeli bilemiyorum. KHK ekinde listeler yayınlayan bu dâhiler, **listelerde yanlışlık** yapılmış olabileceğini ve bu yanlışlıkların kanunu kökünden sakatlayacağını düşünememiş olmalı ki, yapılan fahiş hatalar için yeni listeler hazırlıyorlar. Bireysel işlemleri yargı denetiminden kaçırmaya çalışanlar, yüzlerce gerekçe sunabilir, ama bunlardan hiç biri, hukuku çiğnemenin, hukuku rafa kaldırmanın gerekçesi olamaz!

KHK'ler ile temel kanunlarda değişiklik yapılması:

OHAL rejiminin en önemli araçlarından biri olan KHK'leri, **OHAL'in özel koşulları içinde** değerlendirmek gerekir. OHAL ilanını gerektiren **olağanüstü koşullar**, yasama, yürütme ve yargı organlarının çok hızlı harekete etmesini gerektirebilir. KHK'ler, bu ihtiyacın ürünüdür. BU nedenle, olağan dönemde, hazırlık aşamalarını tamamlayıp genel kurula gelmesi aylarca süren yasama faaliyeti, KHK ile birkaç güne indirilmiştir.³ OHAL ilanı, olağan yasama faaliyetini

ortadan kaldırmamakta, meclis olağan faaliyetine devam etmektedir. OHAL ile ilgisi olmayan konuların **olağan yasama faaliyeti** çerçevesinde, OHAL kapsamındaki iş ve işlemlerin ise **OHAL kapsamında** düzenlenmesi gerekir. KHK'ler, Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanacağına göre, hangi işlerin olağan işler kapsamında olduğu ve hangi işlerin OHAL kapsamında olduğunu tayin ve takdir hakkı, siyasal iktidara bırakılmıştır. Bakanlar Kurulu, bu yetkisini kullanırken, önce konunun OHAL kapsamında olup olmadığını, OHAL kapsamında ise, KHK ile alınacak önlemin, gerekli, orantılı ve geçici nitelikte olup olmadığına karar vermelidir. Hükümetler, OHAL ile ilgisi olmayan yasa değişikliklerini de, yargı denetimine tabi olmayan KHK'lar ile yapabilirler. KHK'ler yargı denetimine tabi olmadığı için, hukuka aykırılıkları engelleyebilecek bir mekanizma bulunmamaktadır. Bunu önleyecek yegane yol, **hukukun üstünlüğüne saygı ve hukuk etiğidir.**

KHK'ler, OHAL'in sınırlarını zorlayarak genel yasalarda değişiklik yapmanın aracı olarak kullanılmaktadır. Örneğin; 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda, **iddianamenin özetinin okunması, gözaltı süresinin 30 güne çıkarılması, müdafii sayısında sınırlama yapılması, kayıyum tayiniyle ilgili düzenlemeler yapılması**, 5393 Sayılı Belediyeler Kanununda, **görevlerinden alınan belediye başkanlarının yerine kayıyum atanması**⁴, vs. gibi olağan yasama prosedürü ile yapılması gereken değişiklikler, KHK'ler ile yapılmıştır. Bakanlar kurulunun böyle bir hazırlık yaptığını duymadık ama, KHK'lerde, Anayasa Mahkemesi ve/veya Parti kapatmayla ilgili düzenlemeler yapsa, bunu normal mi sayacağız? KHK'lerin en önemli özelliği, **geçici olması**, OHAL sona erdiğinde yürürlükten kalkacak olmasıdır. Belli bir süre sonra yürürlükten kalkacak olan KHK'ler ile kalıcı düzenlemeler yapılırsa, OHAL sona erdiğinde, bu düzenlemelerin **akibeti** ne olacaktır? TBMM'de olağan yasama faaliyetini baypas edenler, acaba bunun sonuçlarını düşünmüşler midir?

OHAL ilanını takiben, 23 Temmuz 2016 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlayan KHK'lar, KHK literatüründe **"yeni bir çığır"** açmıştır. Hukuk mekanizmalarını tersyüz etmiş, yürütme, yasamanın

da yargının da işlevini üstlenmiştir. Bu KHK'leri, **"yeni nesil kararnameleler"** olarak nitelemek yanlış olmaz. **KHK'lerin** içeriği düzenlemeler (yanlışlar) ayrı bir inceleme konusudur. Örneğin; 668 sayılı KHK'nın 3.maddesinde, terör örgütü yapılanmalarıyla mücadele kapsamında **"milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan"** kavramları kullanılmıştır. Kavramlar arasında "ve" bağlacının olmaması, FETÖ ile ilişkilendirmek için bunlardan birinin yeterli olduğunu göstermektedir. FETÖ'ye aidiyeti saptanan Bank Asya'ya para yatırmak, para göndermek, hesap açtırmak, maaşını bu bankadan almak, FETÖ şirketlerinden (biriyle) alış veriş yapmak, FETÖ okullarında görev yapmak, Kolejlerinde, Üniversitelerinde okumak, çocuklarını dershanelerinde kayıt ettirmek, yurtlarında barındırmak, gazetelerine abone olmak, vs. **irtibat** (ilişki/bağlantı) kapsamı içerisindedir. Zaten idare böyle anlamış, böyle uygulama yapmıştır. Usul esastan önce geldiğinden, bu yazıda, (sadece) **yöntemdeki yanlışlara** değinilmekle yetinilmiştir.

Beşer ürünü KHK'lerde, elbette eksiklikler olabilir, hatalar olabilir. Ancak, bu hatalar hukuk standartlarının dışına taşıyorsa, "başka alanlarda" da **benzer uygulamalar** boy gösteriyorsa, **hatanın ötesinde bir durum var** demektir. Son dönemdeki garip uygulamalara, (şimdilik) üç tane örnek vereyim:

(1) **Dokunulmazlıkların kaldırılması:** HDP milletvekillerinin kamuoyunda tepki çeken eylem ve söylemleri, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasını gündeme getirmişti. Ancak, anayasanın 83.maddesi gereği, Anayasada değişiklik yapılması

gerekiyordu. CHP'nin, meclise intikal eden fezlekeler arasında ayırım yapılmasının yanlış olacağını söylemesi üzerine, Ak Parti, "meclise intikal eden fezlekeler arasında ayırım yapmadan, fezlekelerin tümü için yasama dokunulmazlıklarını kaldıracaklarını" açıkladı. Anayasanın 83.maddesinde değişiklik yapılması, (Anayasa Mahkemesinin) yargı denetimine tabi olduğundan, dahiyane (!) bir formülle, Anayasaya geçici madde eklenmesi kararlaştırılıyor. Teklif, güzel bir ambalajla meclise sunuluyor.⁵ Genel kurulda, değişiklik teklifinin tamamı, 140 hayır oyuna karşılık, (367'nin üzerinde) 376 Evet oyuyla kabul ediliyor. 6718 sayılı Kanunla 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen geçici 20.maddenin iptali için Anayasa Mahkemesine iptal başvurusu yapılıyor. Anayasa Mahkemesi, beklendiği üzere, iptal başvurusunun reddine karar veriyor. AK Parti eski Çankırı Milletvekili ve TBMM Anayasa Komisyonu eski Başkan Vekili İdris Şahin, oylamadan önce, Karar Gazetesinde yayınladığı makalesinde, bu uygulamanın hatalı olduğunu belirterek, **doğru** yöntemi gösteriyor."⁶ Kamuoyu, bazı milletvekillerinin terör eylemlerine destek vermesinden rahatsız olduğuna göre, dokunulmazlık dosyaları, terör suçlarıyla sınırlı tutulabilirdi. Daha da önemlisi, Anayasanın 14.maddesi, terör suçlarını yasama dokunulmazlığı kapsamında görmediği için, olay anında soruşturma ve kovuşturma yapılabilirdi. Altı yüze yakın fezleke için yasama dokunulmazlığının kaldırması, siyasal iktidara ne fayda sağlamıştır? Elde edilen yarar, hukukun ve hukuk devletinin itibar kaybına değmiş midir?

(2) **Uluslararası Sözleşme ile kamu davasının düşürülmesi:** Son dönemde dikkat çeken uygulamalardan biri de, Türkiye ile İsrail arasındaki Mavi Marmara'yla ilgili uyuşmazlığın giderilmesi ve iki devletin sözleşme imzalamasıdır. Türkiye, Mavi Marmara saldırısından sonra ilişkileri askıya

almış, üç şart (özür, ölenlerin yakınlarına tazminat ve Gazze'ye yönelik ablukanın/ambargonun kaldırılması) gerçekleşmeden, ilişkilerin normalleşmeyeceğini dile getirmiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi için, birçok devlet araya girmiş, önemli bir mesafe kat edilmişti. İki devlet arasındaki ilişkiler, Meclisin onayını takiben 1 Eylül 2016 tarihinde (resmi gazetede yayınlanarak) yürürlüğe giren sözleşme ile, yeni bir evreye girmiş oldu. Türkiye, İsrail ile ilişkilerini düzeltebilir, dost olabilir. Ancak bu sözleşme, sadece özrü, tazminatı ve ablukanın kaldırılmasını değil, İstanbul 7.Ağır Ceza Mahkemesinde devam eden ve İsraili komutanlar aleyhine açılan kamu davasını da kapsıyor. İki devlet arasındaki sözleşme ile, yerel bir mahkemede devam etmekte olan kamu davası düşürülürse, (mahkeme bu yönde karar verirse) sanıyorum

milletlerarası hukukta bir "ilk" olacak! Ceza hukukunda, **kamu davasının mecburiliği** ilkesi vardır. Bu ilke, soruşturmayı yürüten savcının, yasa tanımlanan suçun unsurları gerçekleştiğinde **kamu davasını açma mecburiyetini**, kovuşturma aşamasına

geçilmesini, mahkemenin de, (herhangi bir talimata gerek olmaksızın) resen **yargılamayı devam etme ve davayı sonuçlandırma mecburiyetini** ifade etmektedir. Mevzuatımızda, kamu davasının hangi hallerde sona ereceği, düşeceği (tahdidi olarak) tek tek sayılmıştır. Bu sebepler arasında, milletlerarası bir sözleşme yer almamaktadır. Ceza hukuku ilkeleri gereğince (açık denizde) Türk vatandaşları aleyhine işlenen cinayetlerden dolayı, (yargı yetkisini haiz) Türkiye mahkemelerinde açılan kamu davası, (yine) **sıra dışı (!) bir yöntemle**, düşürülmeye çalışılmaktadır. Mahkeme kamu davasının düşmesine karar verse bile, bu karar "yok hükmünde" olacağı için, hukuki açıdan geçerli olmayacak, zamanaşımı süresi içinde, bu mahkemeye atanacak bir hakim dosyayı raftan indirip yargılamaya devam edebilecektir. Burada önemli olan, uluslararası sözleşme-

nin itibarından yararlanarak yargılamayı (davayı) etkilemektir. Uluslararası antlaşma ile iki devletin beklentilerini karşılayan bu projenin mimarları, tam dokuz tane cinayetin faillerini (azmettiricilerini) yargıdan kaçırmayı nasıl izah edeceklerdir?

(3) **Yeşil Pasaport:** Avrupa Birliği, Türkiye'ye, göçmenlerle ilgili geri kabul anlaşmasını imzalamasına karşılık, haziran ayının sonuna kadar vize muafiyeti vaadinde bulunmuştu. Bazı üye devletlerin itirazları üzerine vize serbestisi ileri bir tarihe ertelenmişti. Türkiye ilginç bir adım attı, 15.000 işadama yeşil pasaport müjdesi verdi! Bazıları, bunda ne var diyebilir. Ancak pasaport mevzuatını incelediğimizde garip bir durumun olduğu görülecektir. Mevzuatımız, pasaportları, **siyah pasaport** (diplomatik pasaport), **yeşil pasaport** (1., 2., 3. derece devlet memurlarına ve aile mensuplarına verilen pasaportu), **gri pasaport** (siyah ve yeşil pasaportu olmayan, hizmet sebebiyle yurt dışına gönderilenlere verilen pasaport) **bordo pasaport** (herkese verilen umumi pasaport) olmak üzere, dört gruba ayırmaktadır. Diğer ülkelerde de benzer tasniflerin olduğunu belirtelim. Vize zorunluluğu nedeniyle, işadamlarımızın sınır kapılarında saatlerce bekletildiği ve işlerinde aksamalar olduğu bilinen bir gerçektir. Hükümetimiz, işadamlarımıza vize serbestisi getirmenin yollarını aramak yerine, vize zorunluluğunu işlevsiz hale getirmenin yollarını aramıştır. Bahsettiğimiz dâhiler, bugüne kadar, başka devletlerin aklına gelmeyen bir yöntem öneriyor, “işadamlarına yeşil pasaport verilmesini” teklif ediyor. Teklif kabul görüyor ve tam 15.000 işadama yeşil pasaport verilmesinin önü açılıyor. İşadamlarımız, sınır kapılarında yeşil pasaportlarını ibraz ettiklerinde, hiçbir sorgulamaya tabi tutulmadan diledikleri ülkeye girebilecekler. Bırakın 1., 2., 3., derece devlet memuru olmayı, devlet memuru dahi olmadıkları halde, bu haktan yararlanacaklar. Madem bu iş bu kadar kolaydı, vatandaşlarımıza bordo pasaport yerine niçin yeşil pasaport vermediler? İşadamları mı? Onlara da siyah pasaport verirlerdi olur biter! Türkiye'nin itibarını zedeleyecek bu uygulamanın, milletlerarası hukukla uyumsuzluğunu bir kenara bırakalım, bu uygulamanın mimarları, toplumun diğer kesimlerinin, anayasadaki **ayırım-**

cılık ve eşitlik ilkelerinin ihlali iddialarına ne cevap verecekler?!

Uzun lafın kisası, **yeni nesil KHK'ler** çok tartışılacak. Daha da kötüsü, gelecek nesillere “kötü örnek” olacak! Devlet kurumlarını, bürokrasiyi ve hukukçuları, “hukuk eksenli” değil, **sonuç odaklı düşünmeye** sevk edecek! Hukukçulara düşen görev, yapılan yanlışlara dikkat çekmektir. Bugün sesimiz duyulmasa bile, gelecek nesiller bu çılgınlığımızı duyacaktır!

Dipnotlar

1. Kemal Gözler, Anayasalar, Anayasa.gen.tr 20.10.2005
2. 5816 Sayılı kanunun meclis müzakereleri, bu konuya ilişkin ilginç bir örneklik teşkil etmektedir.
3. Bakanlar Kurulunun hazırlayacağı KHK'ler, Anayasa gereği, resmi gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girmekte, aynı gün meclise sunulması gerekmektedir. Meclis içtüzüğünün 128.maddesine göre, TBMM'nin **bu kararnameleleri 30 gün içinde görüşülüp sonuçlandırılacağı** yazılı olsa da, bu sürenin aşılması, KHK'lerin geçerliliğini etkilememektedir. Meclis, KHK'yi aynen onaylayabilir, değiştirerek onaylayabilir veya reddine karar verebilir. Reddine karar vermesi halinde, KHK, ret kararının resmi gazetede yayımlandığı gün yürürlükten kalkar.
4. 5393 sayılı Belediye Kanununun 45.maddesine birinci fıkrasından sonra gelmek üzere Ek fıkra: 15/8/2016-KHK-674/38 madde.
5. Kanun Teklifi ile ilgili Genel Gerekeç'de (özetle): “Bugün (Teklifin verildiği tarih: 12.4.2016) itibarıyla” Karma Komisyon'da **562 fezleke bulunduğu**, Komisyon'daki çalışma süresi bir yana bırakılarak, Genel Kurul bakımından bir hesaplama yapıldığında, her fezleke için “asgarî bir saat” üzerinden toplam **562 saat ayırmak gerekeceği**, gündemin tamamı fezleke görüşmelerine ayrılrsa bile, bunun “günde 6 civarında fezleke” ile yaklaşık 94 günü bulacağı, Meclis'in haftada üç gün çalıştığı dikkate alındığında “**30 haftadan fazla bir sürenin** fezlekelerle ayrılması ve bu süre içinde başka bir çalışma yürütülememesi” anlamına geleceği, sonuç olarak “dokunulmazlık dosyalarının tamamının Anayasa ve İçtüzük'teki olağan usulle” kaldırılmasının “Meclis çalışmalarını sekiz aya yakın bir süre” engelleyeceği; “Dokunulmazlık dosyalarının başta terörle ilişkili olanlar olmak üzere tamamının kaldırılması” ve aynı zamanda Meclis çalışmalarının “tıkanmasına fırsat verilmemesi bir arada dikkate alındığında Anayasaya geçici bir madde eklemek suretiyle bir çözüm” düşünüldüğü; bu geçici madde ile “hem bütün dokunulmazlık dosyalarında dokunulmazlık[ların] kaldırılmış” olacağı, hem “uzun bir süreç sebebiyle Meclis çalışmalarının tıkanmış” olmayacağı, Anayasa değişikliği teklifinin “terörle mücadele konusundaki yoğun bir kamuoyu beklentisini” karşılamak amacıyla hazırlandığı ifade edilmiştir.
6. İdris Şahin, “*Bunun için açıkça Anayasa'ya aykırı palyatif bir tedbir olan Anayasa'da geçici madde değişikliği değil Anayasa'nın 83. maddesinin 2. fıkrasında yapılacak bir ilave ile sorunun çözülmesi gerektiğini ifade ediyorum. Anayasa 83.madde 2.fıkraya “suçüstü halleri ve Anayasa'nın 14. maddesine aykırı davranan ibaresinden sonra gelmek üzere Terörle Mücadele Kanunu'nda belirtilen suç tiplerinden terörü bir yöntem olarak seçmiş olanlar ile terör örgütlerine bilerek yardım ve yataklık edenler, işlemiş oldukları suç nedeniyle milletvekili seçilmeden önce veya sonra soruşturulmalarına başlanılmış olmakla dokunulmazlık hakkından yararlanamaz” ibaresi eklenmek suretiyle meseleye kalıcı bir çözüm bulunmuş olacaktır.* (Karar Gazetesi, 19.04.2016)

“ADİL YARGILANMA İÇİN STENO” İHSAN PAKSOY İLE RÖPORTAJ

Röportaj: Av. Cihat MADRAN

Bu sohbet gündem bu kadar hareketli de-
ğilken 17 Mayıs 2016 tarihinde Çağlayan
Adliyesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak konu-
şulan şeylerin güncelliğini kaybetmediğini hayret-
le okuyacaksınız.

Cihat Madran: Sayın İhsan Paksoy ile bera-
beriz. Öncelikli bize kendinizi kısaca tanıtır mı-
sınız.

İhsan Paksoy : 1951 Malatya Darende doğum-
luyum. Ankara Hukuk Fakültesini 1977 de bitir-
dim. 1979'un 2. ayından bugüne kadar avukatlık
yapıyorum.

C. M : Sizi ceza avukatı olarak biliyoruz. Bu ay-
rımı doğru buluyor musunuz?

İhsan Paksoy: Ayrım doğru, neden doğru, çün-
kü Ceza Hukukuna odaklandım, bu nedenle Ceza
Hukuku ile uğraşıyorum. Bu diğer hukuk dalların-
dan ayrı olduğum anlamına gelmez. Ama neden
Ceza Hukuku biliyormuşuz? Avukatlığa başladık-
tan sonra genç bir avukatken yapacağımız şey hele
12 Eylül 1980 koşullarında devamlı korku ve panik
içerisinde yaşarken icra işinden başka yapacağın bir
şey yoktur. Ben ve arkadaşlarım çevrenin tavsiiye-
si üzerine ilk İcra Hukukuna yöneldik. Fakat para
ilişkilerini beceremediğim için yapamadım. 1986
yılında yorganımı aldım. 3. 000 icra dosyasını bı-
raktım, İstanbul'a geldim.

C. M : Sizce Ceza Hukukçusunun vasıfları ne
olmalıdır. Hangi konular öncelikli bilinmelidir.

İhsan Paksoy: Ceza hukukçusu öncelikle Ceza
Hukukunun *genel hükümlerini, evrensel ilkele-
ri tabii ki bilmek zorunda, usulü çok iyi bilmek
zorunda, usulü çok iyi bilmek zorunda*, özel hü-
kümler çok önemli değil, adam öldürmenin cezası
müebbetmiş, 24 yılmış, 30 yılmış, hırsızlığın ceza-
sı şuymuş, buymuş önemli değil. *Önemli olan bu
suçların nasıl oluştuğuna bakmak lazım, bu suçlu
işleyen insanlar neden işlediler, niçin işlediler, ne-
denini niçinini sorgulamak gerekiyor yani insan
vardır hırsızlık yapar, gene insan bir ekmek çaldı
diye hırsız diye damgalayamazsınız, atamazsınız,
çünkü benim anlayışıma ve bu Faruk Erem'in-
de görüşü ŞUÇLUYU KAZI ALTINDAN İNSAN
ÇIKAR. Gene suç işleyen insan vardır, SUÇLU
İNSAN YOKTUR, kimse anasının karnında suçlu
doğmamıştır, TANRI ONU SUÇLU OLARAK YA-
RATMAMIŞTIR, onu çevre suçlu olarak yapmıştır,
koşullar suçlu yapmıştır, suç işlemeye itmiştir. Çün-
kü insanlar suç işler, günah caziptir, tatlıdır, gün-
nah işleyecek onu tadacak ama müeyyidesi varsa
da görecek.*

C. M : Yani diyorsunuz ki neticesine katlanacak.

İhsan Paksoy: Neticesine katlanacak, insan suç
işleyebilir, olaylara tarafsız bakmak gerekir. Eğer

bir insan suç işlemiyorum derse zaten yalan söyler, hepimiz dilimizle, elimizle yada herhangi bir şekilde bu suçları işliyoruz. Belki farkındayız, belki değiliz ama hakkımızda şikâyet olmadığı, soruşturma ve kovuşturma olmadığı için hakkımızda işlem yapılmıyor. Ceza yargılaması yapan, ceza hükmü kuran, insanları mahkûm eden o yargıçlar suç işlemiyor mu? Örneğim ev de karısına bir tokat vurmuyor mu? Birinin gıyabında konuşmuyor mu? Yapıyorlar, yapmışlardır da, insan tabiatıdır, ne yapalım?

C. M : Ama şimdi genelde Ceza Hukuku prensiplerinde, hukuka uygunluk sebepleri de güçlülere uygulanıyormuş gibi bu imaj var. Güçlü olmayan insanlar bu imkanlardan yararlanmıyor, Mesela bir meşru müdafaa bir zaruret halini, ihtiyaç halini uygularken genelde Mahkemeler çok katı davrandığını görüyoruz. Bunun sebebi nedir? Sebep doğru mudur? Nasıl olmalı? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İhsan Paksoy: Bunun sebebinin temelinde yargıda, yargı sisteminin, *mahkemelerde duruşma yapılmamış olması, duruşmalar formalite gereği yapılıyor, tartışma yok, avukat olarak antitezimizi sunamıyor teze karşı, kimsenin kimseyi ikna etmek için uğraştığı yok, görüşünü ortaya koyduğu yok.*

Avukat gidiyor yerini alıyor, üç beş tane beylik laf söylüyor. Hakim zaten önceden dosyayı okumuş; üç aşağı beş yukarı kararını vermiş; sonra formalite gereği yok ara kararını, yok şu hususların yerine getirilmesiymiş. Bunlar tamamlanıyor sonra verdikleri karara hüküm diyorlar.

Böyle hüküm olmaz, *çünkü bir dava açıldığında savcı tezini ortaya koymalıdır bu İDDİADIR, bu*

teze karşılıkta anti tezini yani müdafî görüşlerini söylemelidir, karşılıklı atışmalıdırlar. Duruşma Farsça bir kavramdır: diyalog demektir sözlük anlamı. Bizde bu imkanlar yok, yapmıyorlar.

Güçlü olanlar burada daha etkin avukatlar tutuyorlar, elde ediyorlar yada Mahkemeyi başka yönlerden etkileyerek icabında yasal savunma, hukuka

uygunluk sebeplerini uygulatabiliyorlar.

C. M : Bu olayların böyle olmasında avukatların katkısı var mı? Avukatlar neler yapmalı?

İhsan Paksoy: Tabii ki, bu sistem herkesin işine geliyor, avukatında, hakiminde, zengininde de işine geliyor, fakirin işine geliyor, sağcısında, solcusunun da işine geliyor.

C. M : Bu konuyu açar mısınız? Mesela avukatın nasıl işine geliyor.

İhsan Paksoy: Mesela meşhur bir hikâye vardır. Adamın biri yıllarca avukatlık yapmış, sonra çocuğu avukat olmuş, baba demiş ki: “Oğul sen git şu davaya gir”. Oğlan gitmiş hemen ilk celse de davayı bitirmiş. “Baba ben davayı bitirdim” demiş, babası “iyi halt ettin, ben o dava sayesinde ben eve baktım, seni okuttum, geçimimi sağladım, şimdi ne yapacağız” demiş.

Şimdi davanın uzaması avukatın işine geliyor, bugün git, yarın gel.

C. M : Savcı ve hakiminde niye işine geliyor?

İhsan Paksoy: Onlarda memuriyet zihniyeti ile bakıyorlar. Hukuk yaratmak yada topluma yararlı olmak gözüyle bakmıyorlar. Belki idealistler vardır, böyle düşünenler vardır.

Şimdi duruşma yapılmıyor. Duruşmada hakimlerin görevi yazı yazdırmak, başka ney. Savcılarda orda oturuyorlar.

C. M : Sizin duruşmalar konusunda bir benzetmeniz var “*hakimler katiplik yapıyor*”

İhsan Paksoy: Tabii, tabii, olay ne biliyor musunuz? *Duruşmanın kesintisizliği ilkesi vardır.* Ceza Muhakemesi Kanununu 190. Maddesi “*Duruşmaya, ara vermeksizin devam edilerek hüküm verilir.*” Bunun 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanunu 221 maddesi olması gerekir, orada da şunu derdi “*müdafinin mazereti sanığa duruşmayı erteleme için bir hak vermez*” derdi. Bu demek ki duruşma başlayacak ve devam edecek. Şimdi en basit bir şekilde girin *15 dakika süren bir duruşmada bunun 10 yada 12 dakikası hakimin yazı yazdırması ile geçiyor.* Siz de avukatsınız, *birçok hakim siz konuşmaya başlayınca, görüşlerinizi ileri koyduğunuzda, koyacağınız zaman hemen başlıyor yazdırmaya, BIRAK, KONUŞALIM, İNSANIN KONSANTRESİ BOZULUYOR, TARTIŞMIYORSUN, DURUŞMA YAPAMIYORSUN, AÇIKLAMALARDA BULUNACAKSIN ONU BİLE YAZDIRMIYORLAR. CMK. 216 MADDESİ ÇALIŞTIRILMIYOR, CEVAP HAKKINI KULLANAMIYORSUNUZ, TANIK, SANIK, MÜŞTEKİ, MAĞDUR ÇAPRAZ SORGUYA ALAMIYORSUNUZ.*

Oysa gene uygulayıcıların, hakimlerin tutanağı nasıl tutulacağına dair Ceza Usulün 221. maddesinden haberleri yok. Orada tutanağın ne olduğu, nasıl

tutulacağı yazılı, *tutanak mantıki olarak düşündüğümüzde iki kişi arasında bir sorunda bir tartışmada bir tutanak tutulacaksa bu tartışma devam edince bir yandan da tutanak mı tutuyorsunuz. Bu mümkün mü? Olay biter, sakinleşir, bir tutanak tutulur ve imza altına alınır.*

C. M : Yani bütün tartışma bittikten sonra hakim bir özet mi yapmalı?

İhsan Paksoy: Öyledir, yasada öyle. Şimdi **HAKİMİN DOSYA OKUMA YASAĞI** bana göre usulün (CMK) 217. Maddesini yorumladığımızda, Eski 1412 (CMUK) 254. Maddesini yorumladığımızda “*hakimin dosya okuma yasağı*” var. *Hakim ancak duruşmaya getirilen ve duruşmada tartışılan delilleri değerlendirerek vicdani kanaatine göre karar verir, orada dosyadaki deliller demiyor, orada dosyadaki delilleri okuyarak demiyor, diyor ki TARTIŞMALARI İZLEYECEK, TARTIŞMALARI GÖRECEK, ONA GÖRE DURUŞMAYI VİCDANİ KANAATİNE GÖRE TEK CELSEDE BİTİRECEK,* bu nedenle hakimin dosyayı bilmemesi, onun da bizzat sonucunu merak etmesi gerekir. Dünyanın her tarafında, çağdaş hukuk uygulamalarında hakim dosya okuma yasağı vardır, hakim dosya okumaz, hatta birçok ülkede hakim iddianameyi bile okuyamıyor bazen tebliğname diyorlar ona, sabıka kaydında okumaması lazım, bakın bir hakim “*bakıyoruz geçmişine GBT’ sine (Genel Bilgi Tarama: Kişinin eski yakalamaları gösteren kayıt) bakıyoruz veriyoruz cezayı*” diyor. Böyle bir hukuk anlayışı olur mu? *Masumiyet karinesi olur mu?*

Yine **duruşma aleniliği var**, duruşma salonları bomboş, duruşmaya gelenler ya zengin ve yahut ta çevresi olan insanların taraftarları, fakir fukaranın davasına kimse gelmiyor ki, dinlemeye geldiği yok, gelip dinlesen de ne olacak, salonlara dolduran taraftarlar, duruşmaya dinlemeye mi geliyor, hayır sadece bir beklentileri var onu karşılamaya geliyorlar, başka bir şey yok. **Oysa alenilik prensibi gereği duruşmayı izleyenleri jüri gibi değerlendirmek gerekir, dinleyici olan davada verilen hükmü de değerlendirir, duruşma izlenince kamu vicdanı tatmin oluyor.**

C. M : Sizin bu konuda yargı sisteminde **STENONUN gelmesi** konusunda görüşleriniz var.

İhsan Paksoy: Şimdi son olarak çapraz sorgunun nasıl yapılacağına dair Amerikalı uzmanları getirmişler. Ben basından okuduğum kadar Adalet Akademisi'nde 56 savcıya hakime uygulamalı ders veriyorlarmış. Şimdi 201. Maddesindeki **çapraz sorguya nasıl uygulayacaksınız steno şart.**

Steno dediğimiz olay 3 bin yıldır kullanılır, bugün Meclis'te gayet rahat uygulanan, Anayasa Mahkemesi'nde ve birçok yerde uygulanan bir mahkeme yazı sistemidir. Dakikada 250 kelimenin yazıldığı söyleniyor. Şimdi gözlemlediğimiz zaman TBMM'sinde sabaha kadar süren tartışmaların sonunda saat: 08:30-09:00 da Tebliğler Dergisi'nde bütün tutanakları yazılı bir şekilde yayınlar aynı zamanda Meclisin internet sitesinde de görüşme tutanakları, meclis tutanakları çıkar. Şimdi Mahkemeye girsek, girdiğimizde steno dediğimiz olay olsa bir yada iki stenograf yazılanları çizilenleri söylenenleri aynen geçseler, hakimde dinlese, bizde dinlese, biz konuşsak; savcı konuşsa; sanığa, tanığa, müştekiye, katılana, bilirkişiye sorular sorsak, dosyaya hazırlıklı gitsek, duruşma tek celsede bitse, gene bugün

duruşma dedikleri aslında oturumdur, celsedir, bunun 2/3'si yazı yazdırmakla geçiyor, gene duruşmaya ara vermek bazen 1 dakikada olabilir bazen de 1 yılda olabilir, sen bir dakika yazdırıyorsun, ara veriyorsun, benim bildiğim hatırladığım kadarıyla ara verilmesiyle, yada **yargıç hakim değişikliği ile verilen hükümler mutlak butlan ile batıldır.** Hatırladığım kadar 1935-1936 kadar usulde yapılan değişikliğe kadar duruşmaya ara verilmesi yada hakim değişikliğinde halinde tekrarlanması mümkün olan tüm usul işlemler tekrarlanıyordu, duruşmanın tekrar süre gitmesi için.

Ama **bugün git, yarın gel.** Bürokraside bugün git yarın gelin % 90'nı kalktı, fakat yargıda maalesef direniyor, kaldırmıyorlar. Bu nedenle herkesin işine geliyor: hakim maaşını alıyor, dolgun, rahat, kariyeri var, avukat işte gelip gidiyor, ha bugün ha yarın başka.

C. M : Şimdi Meşhut(Suçüstü) suçların yargılamaındaki sistem Faşist Sistemin getirdiği bir sistemdir diye, Devlet gücünü göstermek için hemen yargılayıp mahkum ediyor, savunma hakkını ihlal ediyor diye.

İhsan Paksoy: Meşhut suçlarla ilgili kanun kaldırıldı. Bu nedenle suçüstü yargılaması hukuk sisteminde yoktur. Duruşmanın tek celsede bitirilmesi suçüstü yargılaması değildir.

C. M : Mesela cinsel suçlardan mağdur oluyor, dava bir türlü neticelenmiyor, mağdur evleniyor, barklanıyor, evine duruşma davetiyesi geliyor, gel bir defa ifade ver deniliyor.

İhsan Paksoy: Tabii çoluk çocukta mağdur oluyor, adam evleniyor.

Ama bugün git, yarın gel. Bürokraside bugün git yarın gelin % 90'nı kalktı, fakat yargıda maalesef direniyor, kaldırmıyorlar. Bu nedenle herkesin işine geliyor: hakim maaşını alıyor, dolgun, rahat, kariyeri var, avukat işte gelip gidiyor, ha bugün ha yarın başka.

C. M : Sanığında 6-7 yıl sonra hapis kararı geliyor diyelim. Bu toplumda nasıl travmalar yaratıyor sizce.

İhsan Paksoy: Neden yaratmasın ki, şimdi 14 yaşında 15 yaşında gelenek ve göreneklere göre evleniyorlar. Bence rüşt yaşı kadın ve erkekte farklı olmalıdır. Şimdi doğurganlık dönemine gelmiş bir kadın bence evlenebilir, bu normaldir, koşulları varsa, şartları varsa, uygunsa, örf ve adetleri, gelenekleri elimizin tersi ile itemeyiz. **örf ve adette hukukun içindedir.** Adama diyorsun 3-4 sene sonra hadi gel cezaevine, diğer yandan karısı ağlıyor, **karısının yüzünden cezaevine düşünüyor**, bu tabii ki toplumda bir travma yaratıyor, tabii bir hoşnutsuzluk yaratıyor. Zaten bu yüzden Anayasa Mahkemesi bu hükmü iptal etti, yeniden görüşün dedi, yasayı yapınca kendi örf adet ve geleneklerinizi göz ardı etmemek gerekir. Diğer suç ve cezalarda farklı değil aynı olay sanık hakkında yağmadan açılan davalarda da oluyor.

C. M : Yasama Meclisi hukukçularımı dinliyor yoksa STK'ların kendine yaptığı baskıyı mı dinliyor.

İhsan Paksoy: Kendisine yapılan baskı daha etkin olmuş, adamlar masa başında yapıyorlar, hiçbir sosyal araştırma yok, anket yok, şu yok, bu yok. Davanın uzun gitmesine örnek o kadar çok ki. Ne kadar büyük travmalar yaratıyor. Adam 2003 yılında yağma suçu işlemiş, 6 ay yatmış, tahliye olmuşlar, dava sürmüştü 2015 yılına kadar. Bu arada adamların haberi yok, haberleri olsa ne olacak ki bu süreci hızlandırmaları mümkün değil, tahliye oldukları için beraat ettik sanıyorlar, bize bir şey olmaz, yatacağımız kadar yattık diyorlar, suçlu mu değil, suçsuz mu onu da bilemiyoruz. Adam bu arada evleniyor, çocukları oluyor, işini kuruyor, askerliğini yapıyor, çocukları ilkokula gidiyor. Hadi gel senin 10 sene hapsin var. Kardeşim olur mu?

C. M : Hapis cezasına nasıl bakıyorsunuz? Son dönemlerde birçok suçta ciddi artırımlar yapıldı.

İhsan Paksoy: Cezaların infazı yönünden haptisten başka alternatif bulamadık. Fakat bu dönem içerisinde infaz rejiminde Denetimli Serbestlik getirildi. Bu hapis cezalarına bir alternatiftir. Fakat bunun da uygulamasında birçok mağduriyetler oluşuyor. Adamı denetimli serbestlikte çalıştırıyorsunuz, adama bir çay bile vermiyorsunuz. Bu adamın evi var barkı var, gidecek, gelecek, karnını doyuracak, Bu da insan. Sen onu çalıştırıyorsun, hiç olmazsa karnını doyur.

Tamam kapalı cezaevinde yatırmıyorsun, açık cezaevinde yatırıyorsun çalıştır, üret, belli bir para ver. Anlatıyorlar Avrupa'da cezaevine girenler para biriktiriyorlarmış. Cezaların artmasından önce gene İstanbul aynı İstanbul'du, Türkiye aynı Türkiye idi. Belki daha fazla suç işlenmiyordu. Silivri'de 1 veya 2 tane cezaevinde uyuşturucu suçundan yatanların cezaevi vardı şu anda uyuşturucu sanıklarının yatdığı cezaevi sayısı 4 oldu. Cezaların artması suçun azaldığı anlamına gelmez. Kimse korkmuyor.

C. M : Niye korkmuyorlar sizce?

İhsan Paksoy: Başka bir çözümü yok, artık meslek haline getirmiş insanlar.

C. M : Ekonomik hayatla bağlantılı mı?

İhsan Paksoy: Hayır, her çevrenin farklı suçları var, mesela bugün ülkemizin belli bölgesindeki insanlar hırsızlık yapar; belli bölgelerindeki uyuşturucu; belli bölgedeki insanlar beyaz kadın ticareti yapar. Mesela Türkiye'nin suç haritasını çıkarmak gerekir. Şimdi üzüm üzeme baka baka kararır.

C. M : Bilimsel verilerle suçla mücadele edilebilir mi?

İhsan Paksoy: Suçla mücadelenin ancak eğitimle olması gerekir. O insanların yaşam biçimlerinin değiştirilmesi ile bu mümkün, ama adam babadan onu görmüş, esrarı görmüş, eroini görmüş, baba mesleğini yapıyor. Birde zaten babadan oğula halka halka geliyor, **suça bulaştın mı artık kopamazsın. Suç bağı en güçlü akraba bağından daha güçlü-**

dür. Eğer bir insanı kendine bağlamak istiyorsan, kötü niyetli isen ONA BİR SUÇ İŞLET VE ONUN SIRRINI ÖĞREN VE ONU İSTEDİĞİN GİBİ KULLANIRSIN.

Her şey bir tarafa Türkiye’de duruşmaların tutanaklarının stenografi ile tutulması şart.

C. M : Bunu ilk uygulayan Rahmetli Eşref Bitlis Paşa ile ilgili bir anınız vardı bize anlatır mısınız.

İhsan Paksoy: Ben bir gün Fatih Adliyesindeydim, Rahmetli Hakim Gündoğar Bey var. Bir trafik kazasından dolayı davaya giriyorum, duruşmaya girdik. Başladı işte sanık geldi, bağızsız olarak yerine alındı, Ceza Muhakemesi Kanunu 137. Madde ki hakları hatırlatıldı, iddianame ve ekleri okundu diyor gidiyor. Tabii bizde Nasrettin Hoca’nın hindisi gibi suskun duruyoruz. Ne yapacağım, yapacağım bir şey de yok. Neyse dava bitti, tutukluluk halinin devam mı dedi, tahliyemi etti hatırlıyorum, herhalde devamdı. Dedim ki “Hakim bey sizin başkatibiniz steno biliyor, eğer başka katipte olsun diyorsanız biz avukatlar onun eğitim masrafını karşılayalım, Halk Eğitim Merkezine stenografi kurslarına gönderelim de bir kullanın, bırakın bizde konuşalım, bizi de dinleyin” dedim.

Otur sana bir şey anlatacağım dedi: “Ben Erzincan’da Sıkıyönetim Mahkemesinde üye iken Eşref Bitlis Paşa’da Sıkıyönetim Komutanı, Nuh Mete Yüksel’de savcı idi. Hepimizi topladı

-Siz yorulacaksınız, yorulmayın, sizin işinizi kolaylaştırmak için size stenograf vereyim, rahat edersiniz-dedi. Bizde merak ettik, tamam dedik. Ertesi gün duruşma salonuna gittiğimizde iki tane stenograf adam şeker kutusu gibi iki aletle oturmuşlar. Başladık duruşmaya 1000-1500 kişi civarında sanık olması gerekir. Başladık sorguya ha diyorsun zapta geçiyor hu diyorsun zapta geçiyor, insanın uykusu geliyor, sinek uçsa zapta yazıyorlar, en önemlisi ne biliyor musun İNSANLAR ÇOK KONUŞUYOR”. Orada söze ben girdim dedim ki: “TABİİ Kİ KONUŞUNLAR, HÜKÜM KURMAK

TEREYAĞINDAN KIL ÇEKMEK GİBİDİR, KOLAY DEĞİLDİR” dedim. O bana “ Yok ya o zaman BEN NASIL CEZA VERECEĞİM, NASIL KARAR VERECEĞİM. Ben dosyayı OKUYACAĞIM ÖYLE KARAR VERECEĞİM” dedi. Ben “ Şimdi ben ne diyeyim, yapacağım bir şey yok, siz kendiniz çalar, kendiniz oynarsınız, kendiniz yazdırır, kendiniz hüküm kurarsınız” dedim.

Yani hakim hüküm kurar, *ama hakim hüküm kurmadan önce hem hakim, hem bilirkişi, hem avukat, hem savcılık yapar.* Kısaca at izi it izine karışmış durumda.

C. M : Uzun süre aynı görevi yapmak hakimleri sanıklara karşı şartlandırıyor mu?

İhsan Paksoy: Ön yargılılar, ön yargılılar. Hakim alıyor dosyayı evine götürüyor. Ev ortamında dosya mı okunur(!), dosyayı okuyor, notlarını alıyor. Önce belirttiğim *gibi Hakim dosya okuma yasağı CMK. 217 vardır ama bu husus kanuna açıkça yazılmı.*

C. M : Siz çalışkan eve iş götüren hakimlere karşısınız herhalde.

İhsan Paksoy: *Hakim iş yapmasın. HİÇ DOSYA OKUMASIN, DURUŞMAYA ÇIKALIM, TARTIŞALIM, DURUŞMA TEK CELSEDE BİTSİN,* tamam ilk duruşma 6 ay sonra olsun. Pakistan’a bakın, Hindistan dahi böyle. Bana Pakistan’da gö-

rülen bir cinayet davasını anlattılar. *Savcı delilleri topluyor, avukat delileri topluyor ve arada savcı ile müdafî yani avukat devamlı diyalog içindeler, sonra ikisi de çalışmasını tamamladı mı Mahkemeye gidiyorlar ve yargıca diyorlar ki “biz hazırız”; Hakim peki diyor duruşmayı ne zaman istiyorsunuz, mesela temmuz ayı mı, size kasım ayında bir gün vereyim diyor. Duruşma kaç günde biter diye soruyor. Savcı ile avukat üç gün de biter diyor, hakim ben size 5 gün veriyorum diyor.* Artık dava o beş gün içinde bitecek. Pakistan’da böyle, şimdi İngiliz sistemi dersiniz geçersiniz ama orada yargıdan şikayet yok.

C. M : Türkiye’de genelde Kara Avrupası hukuk sistemi uygulanıyor, nadir olarak Common Law (Ortak Hukuk) Anglo-Sakson sistemi de karma olarak kullanılıyor. Bu sistemlerden başka yerli bir hukuk sistemi kurulabilir mi? Hukukçular burada nasıl bir rol oynayabilir?

İhsan Paksoy: Common Law sisteminde bir de Anglo-Amerikan sistemi de var. Amerikalıların farklı bir uygulaması var, *mesela onlarda insanların suç işleme özgürlüğü var düşüncesi ile hareket ediyorlar.*

Bir toplumda suç işleme oranı ne kadar yüksekse o toplum o kadar demokratik derler. “BIRAKINIZ YAPSINLAR, BIRAKINIZ GEÇSİNLER” anlayışının bir sonucu. Şimdi adamlar diyor ki: *“SUÇUNU İŞLE, DELİL BULURSAM SENİ MAHKUM EDERİM AMA DELİL BULAMAZSAM ŞUÇ İŞLE, SENİN SUÇ İŞLEME ÖZGÜRLÜĞÜN VAR”* diyor. Buna rağmen Amerika Dünyanın en çok suç işlenen ülkesi, cezaların en ağır olduğu ülkelerden biri, biliyorsun en ufak suçta ceza veriyor.

C. M : Yani Medeni gelişmişlik ile suç işleme arasında bir beraberlik mi var?

İhsan Paksoy: Var baskılı toplumlarda suç işlenmez, çünkü özgürlük yoktur. Orada suçu sadece seçkinler işler, o da zaten kendi içlerinde hallolur. Mesela Yılbaşı gecesi dikkatimi çekti biz de 1-2 cinayet vardı, Amerika’da bir gecede 75 kişi cinayete kurban gitmiş, soygunlar hariç, yapıyorlar, Yargıya müdahale yok.

C. M : Yani siz şunu diyorsunuz: Suç özgür toplumlara hastır, insanlar özgürse suç işleyebilir. Baskıcı ülkelerdeki huzur ve sükûnet aslında sağlıklı bir toplum yapısı olmadığını gösterir.

İhsan Paksoy: Tabii, *insanlar iradesini dışa vursunlar, bu iyi yada kötü düşüncenin hayata geçirilmesidir. Adam gizli mi yapacak, DUYGULARIN BAŞTIRILMASI SONUNDA YANARDAĞ HALİNE GELİR, PATLAMALARA NEDEN OLUR,* yapacaksa yapsın, çalışacaksa çalışsın, dolandıracak ise dolandırısın.

C. M : Cinsel suçların patlaması kapalı toplum olmaktan mı kaynaklanıyor?

İhsan Paksoy: Bakın cinsel suçlar Türkiye’de 1988-1995 ‘de neredeyse sıfırlanmıştı. Nedeni şuydu: Doğu Blokunun çökmesi ile Türkiye’ye gelen kadınların piyasayı düşürerek çok düşük ücretlere fuhuş yapması yada ücretsiz yapması sonucu bu suçlar düştü. O zaman fakirler bile bir kadınla beraber kalabiliyordu. Şimdi bu durum yok. O dönem cinsel suçlar azaldı ama hangi suçlar arttı, sahtecilik ve dolandırıcılık suçları, hırsızlık arttı. Ekonomik suçlar arttı.

Efendim dava sayısı fazla, Ya nasıl fazla? İnsanlar nefret ediyor. Geçen günlerde Yargıtay yada HSYK’nın yayınlamış olduğu bir anket sonucuna göre yargıya güvenenlerin sayılı %30 muş. Bizim için utanılacak bir şeydir, avukatlar, hakimler, savcılar, bütün hukukçular için utanılacak bir şeydir. İNSANLAR BİZE GÜVENMİYORLARSA, BEN UTANIRIM YANI BİR FİLOZOFUN DEDIĞİ GİBİ “HUKUKU ÜRETEEN VE YAŞATAN AVUKATTIR. HAKİM İSE YASALARI UYGULAR”

C. M : Şimdi medyaya bakarsak çocuklara karşı cinsel istismar suçlarının da büyük artış var gözüküyor.

İhsan Paksoy: Hayır, eskiden daha fazla idi, bunlar yeni farkına vardılar, aslında azalma var, fazla değil, bunlar abartıyorlar, büyütüyorlar.

C. M : Neden büyütüyorlar sizce?

İhsan Paksoy: İnsanların birbirine güvenini sarsmak, insanı insandan soyutlamak, toplumu getiriyorlar kardeşim. Kadınlara karşı cinsel saldırıda gerçekten çok abartılıyor. Kadınlar en ufak bir tartışmada doğru savcıya gidiyor, şikayet ediyor, üreten kadın değil, tüketen kadın var bizde.

C. M : Ama onunda evde sorumlulukları var, yemeği hazırlıyor, bulaştığı yıkıyor, çocuklarını yetiştiriyor. Başında annenin olmadığı çocuklar başka oluyor, illaki ekonomik işlerde mi çalışmalı?

İhsan Paksoy: Her işi de yapmıyor, şimdi bulaşık, çamaşır bir sürü makine var. Özenti insan tipleri var, başka yaşam biçimlerine özeniyor. Kendi kendinin farkında değil. Ya ben neyim? Ne idim? Nereden geldim? Nasıl geldim? Nasıl olmam gerekir? Çevreme nasıl faydalı olmam gerekir? Bunu düşünen yok.

Bencil, egoist, kendinden başka kimseyi düşünmeyen bireyler yaratılıyor. Komşu komşunun kapısını çalmasın, arkadaş arkadaşın parasız yüzüne bakmasın. Kimse bir tabak yemeğini bölüşmek istemiyor. Sen hukuku nasıl paylaşacaksın.

Efendim dava sayısı fazla, Ya nasıl fazla? İnsanlar nefret ediyor. Geçen günlerde Yargıtay yada HSYK'nın yayınlamış olduğu bir anket sonucuna göre yargıya güvenenlerin sayılı %30 muş. Bizim için utanılacak bir şeydir, avukatlar, hakimler, savcılar, bütün hukukçular için utanılacak bir şeydir. **İNSANLAR BİZE GÜVENMİYORLARSA, BEN UTANIRIM YANI BİR FİLOZOFUN DEDIĞİ GİBİ "HUKUKU ÜRETEN VE YAŞATAN AVUKATTIR. HAKİM İSE YASALARI UYGULAR".**

Şimdiki olay bunun tam tersi hakim hem hukuk üreten, hem yasayı uygulayan bir yargı mensubu. Avukatlar iş takipçisi. Ben dahale hakimlere avukat, vekil kavramı ile müdafî kavramının farklı olduğunu anlatamadım, hala ceza yargılamasında vekaletname istiyorlar, hala vekalet yok diye avukatlık ücretine hükmetmiyorlar. Hala avukat ne yaptı ki diyorlar. Avukat vekaletli olsa bile vekalet ücreti vermemek için hala direniyorlar. **Niye direniyor-sun? Yargıtay bazı kararlar veriyor ama o da yanlış çünkü avukatlık ücreti hükmedince 1 katından az, 3 katından fazla olmamak üzere avukata asgari tarifesinde 2 yada 3 maddeleri gözeterek verilmesi gerekir. AVUKATIN EMEĞİNE, ÇABASINA, DAVANIN ÖZELLİĞİNE, SÜRESİNE BAKARAK TAKDİR EDİLMESİ LAZIM.** Yargıtay efendim düzelterek onarım, avukatlık ücretine hükmedilmesi yargılamayı gerektirmiyor, nasıl gerekmiyor alt ve üst sınırdan ücret takdir etmek gerekiyor.

Türkiye'de yargıya güven gelebilmesi için önce duruşma tutanaklarının steno ile tutulması gerekir.

Hakimin dosya okumaması hayata geçirilmesi gerekir. Hakim sadece iddianameyi okuyarak duruşmaya çıkmalı ve sorgusunu yapmalıdır. Bizim Ceza Usul Kanunumuz buna müsaittir. Yeni bir yasal düzenlemeye gerek yoktur.

Duruşmalar kesintisiz olmalıdır. Artık insanlar adreslerinden rahatlıkla bulunmaktadır. Sanık, mağdur, tanık aynı gün duruşmada hazır olabilir. **Duruşmaya girer, dava biter.**

Artık **Engisizyon Mahkemeleri gibi kovuşturma aşamasında delil toplayamazsın, bitmiştir, artık mevcut delilleri tartışacak ona göre hüküm kurulacak**, bizde seve seve avukat arkadaşı, savcıyı, yapılan tartışmaları izleyeceğiz. Kimi hikaye anlatacak, kimi fikra anlatacak, kimi örnekler verecek. **Çünkü görülmekte olan her dava bir hayattır, belli bir insanın belli bir kesitidir, hikayedir, o gerçektir. ALENİLİK PRENSİBİNİN ÖNEMİ BUNDANDIR.** İnsan ne yapacak, **izleyiciler onu izleyip oradan ders çıkaracak, ibret alacaklar.** Ha bu davayı iz-

ledik, şunu gördük, o şunu yapmış, ben yaparsam başıma bunlar gelir diyecek.

Niye direniyorlar anlamıyorum. 1973-74 kadar Ticaret Liselerinde, Basın-Yayın Yüksek Okullarında okutuldu. Duyduğuma göre Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde de okutuluyormuş. Biz avukatlar sekreter olarak çalıştırdığımız insanların steno öğrenmesini sağlamalıyız. Görüşme tutanaklarında yanımızda mutlaka sekreter yada katibin bulunması, avukatlık kanunu gereğidir. *Bu tutanağında öyle bilgisayarla, kamerayla değil -onlara her zaman müdahale mümkündür- tutulamaz. Stenografi ile tutulması gerekir.*

Tekrar dikkatinizi çekmek isterim. **CEZA USUL KANUNUMUZDA BU KURUMLAR VAR AMA UYGLUMADA YOK.** Ceza Usule baktığımızda *duruşma hazırlığı dönemi öyle TENSİP DENEN YASADA TARİFİ YAPILMAYAN (ben duruşma hazırlığı tutanağı diyorum ona) safha öyle es geçiliyor.* Mesela tevsi-i tahkikat talebinin o aşamada yapılması lazım. Mesela avukatlar gerekli önem verilmiyor. *Avukatlar duruşmadan 5 gün önce delillerini, bilirkişileri bildirmesi gerekir.*

C. M : Önceden bildirme sanığın aleyhine olmaz mı? Bilinmeyen şeyleri deşifre etmiş olmaz mı?

İhsan Paksoy: Aleyhe veya lehe, *bakın biz kimseyle bütünleşmeyiz, biz avukatız, müdafiyiz. Müdafilik nedir? Müdafî şüpheli veya sanıkla birlikte hazır olan, daha az ceza alması veya beraat etmesi için hukuki yardımda bulunan uzuvdur, KAMU GÖREVLİSİDİR, VEKİL DEĞİLDİR.*

Vekil ise başkasından aldığı yazılı yetki ile onun nam ve hesabına iş gören kimsedir. Ben hukuk yargılamasında da *vekil denilmesine karşıyım, neden? Avukat deyin, ağzınızda mı kalır. Ne olur? Vekil miyiz? Vekil dediğin zaman adam diyor ki “ sen benim vekilim değil misin, sen benim adıma iş görmüyor musun, niye dediğimi yapmıyorsun”. Yapma ya! Sen özel hukukta, ceza hukukunda, ceza yargılamasında, hukuk yargılamasında ol-*

sun HUKUKİ YARDIMDA BULUNUYORSUN, SEN HUKUK ÖĞRENİMİ GÖRMÜŞSÜN, sağcısın solcusun dinsizsin beni ilgilendirmez. BAĞIMSIZ OLMAN LAZIM, söylüyorum bilhassa avukatlar için diyorum HUKUKU YARATLAMALIDIR, GELİŞTİRMELİDİR, zaten arpa boyu yol gidilmişse bu avukatlar sayesinde olmuştur. Doğu felsefesine göre evliya gibi davranmalı, o anlayış ve yaşama biçimini kabullenmeli; Batı felsefesine göre de filozof olmalıdır. Bu mesleği bir bakıma ONUR MESLEĞİ OLARAK GÖRMELİDİR, bu insanlara hizmet, insanların sorununu çözme hizmet olarak görmeli ; İNSANLARIN SORUNLARI ÇÖZÜLDÜĞÜNDE YÜZLERİNDE GÖRDÜĞÜN MUTLUKLA MUTLU OLMALISIN, ONURLANMALISIN, AVUKATLIK BUDUR.

C. M : Peki avukat ekonomik problemlerini nasıl halledecek. Cüzdan ile vicdan arasındaki dengeyi nasıl sağlayacak.

İhsan Paksoy: Çok sayıda avukat var deniyor, ama ben toplumun nüfusuna nazara aldığımızda avukat sayısının çok olduğuna inanmıyorum. **HİÇBİR AVUKAT AÇ KALMAZ, HİÇ KİMSE KENDİSİN YAPILAN İYİLİĞİN ALTINDA KALMAZ. O İYİLİK YAPTIĞI İNSANLAR SENİN ONUR ÜCRETİNİ YİNE VERİRLER, AÇ BIRAKMAZLAR.** Ama işini gücünü bırakıp ta para peşinde koşan o insanlar aç kalmaya zaten mahkum, yok olmaya zaten mahkum.

Şimdi aşağıya inip dosya sorgulayacaksın hemen vekalet soruyorlar, arkadaş **avukatlık kanunu 2. Maddesi açık: Bütün kamu kuruluşları avukata yaptığı işte yardım etmek zorunda, avukatın itibarı olmayınca sıradan insan gibi davranıyorlar,** o memurlara da bir şey demiyorum, onlara verilen talimat bu, bir devlet dairesine gittiğinde avukata yardımcı olunmuyor.

C. M : Bu güven eksikliği neden kaynaklanıyor, bu bir devlet zihniyeti mi yoksa avukatların hatası mı?

İhsan Paksoy: Geçmişten gelen bir *devletsi tutum, tepeden bakma olayı, ahali gözü ile bakma, ondan kaynaklanıyor, insanca bir bakma yok.*

Avukatlardan da kaynaklanıyor tabii, avukat yalnız bırakılmış durumda, ancak bazı avukatlar bir uyuşturucu baronunun davasını alıyor sanki onunla bütünleşiyor, bağımsız bak ona.

C. M : Bağımsız bakarsa o baron ona iş verir mi?

İhsan Paksoy: Versin yada vermesin kardeşim, avukat 50 bin Euro 100 bin Euro getir seni kurtaracağım demesi daha mı iyi. Avukat niye vaatle bulunsun, *eğer avukat somut deliller varsa, o zaman daha az ceza alması yada asgari hadden ceza alması için çaba göstermeli.*

Bir cinayet davasında genç kızı öldüren genç bir çocuğun avukatıydım. Babası geldi, parayı aldım, davaya çıktım, sanık diyor “ben öldürdüm”, ben diyorum “Hayır öldürmedi”. Çünkü esas öldüren başkası, ben sebep oldum diye sanık üstleniyor. Neyse ikimiz ayrı şeyler söylüyoruz. Cezayı aldı. Sonra takdiri indirim nedeni uygulandı öyle bir şeydi 25 sene ceza verdi. Ben şimdi dolandırıcı durumuna düştüm dedim. Dur bakayım dedim, oturdum düştüm, bu cinayet karşısında heyet 62. Maddeyi uygulamasaydı o zaman ceza müebbet hapisti. 24 yıl yatacağı, açık cezaevine 5 yıl kala çıkacaktı. şimdi 25 yıl aldı, 2/3 ü 16 yıl 8 ay yapar, demek ben ona 8 ile 8, 5 yıl yatarından kazandırmışım, sadece cezaya bakmamak lazım farklı şeyler infazda da kazandırıyor. Bunun için bütünleşmemek gerekir. Ortada bir hastalık varsa bunu çözmek gerekir.

ADALET HERKESE LAZIM AMA BU SİSTEM HERKESİN İŞİNE GELİYOR ÇÜNKÜ HİÇBİR ŞEYE YARAMIYOR. Adam evine dosyayı götürüyor, kararını veriyor, defterine kararını şifre ile yazıyor, ceza verilmiş, hadi gel çık işin içinden. Sen kendine ne dersin, adam peşin kararını vermiş, tartışma yok, dur avukat bey şunu da yazdıralım, bırak sonra yazdırırsın, bırak konuşayım, bırak ikna edeyim, 216. Madde ki cevap hakkımı kullanayım.

Bize halk gelsin, zevkle izlesin, bak bakalım o zaman halkın güveni %90’na fırlar. İnsanlar bugün git yarın gelden nefret ediyor.

C. M : Son zamanlarda güzel binalar yapıldı ama yargı hızlanmadı. Bunu neye bağlıyorsunuz?

İhsan Paksoy: Şimdi eski adalet bakanlarından birinin de olduğu bir ortamda Kartal’da bu konu konuşuluyordu. Bakın dedim bugün hayran olduğunuz İngiliz Adaleti lüks şatolarda, lüks saraylarda yaratılmadı. Onlar oralarda yargılama yapmadılar, Katır sırtında gezen yargıçlar yarattı dedim. Ne yapayım istediğin kadar saraylar yap içinde adam olmadıktan adalet olmadıktan sonra. *Dediğim gibi hayran olduğunuz İngiliz Adalet (bu gün kimsenin itirazı yok) katır sırtından halk içinden yapıldı. Onlarında şatoları yok muydu, birini adalet sarayı yaparlardı değil mi? Kapıya da muhafızlar kordardı. Şimdi muhafızlarımız var, saraylar var hadi hukuk üret, hadi adalet yap.*

Yemin ver deniyor; herkes kalkıyor, kış kaldırma töreni; kalk otur. Adam gibi yemin ver, yemin den sonra da yemin verdir yasa gereği. Etkile yemin edeni, Ona bir konuşma yap. Ceza Yargılamasında kim bilirkişiyi ve tanığı yönlendirirse o iyi neticeyi alır. Bu mu adalet? Tartışılmıyor çünkü. *Yemin şeklinin değiştirilmeli, her tanık kendi inancına göre yemin etmelidir.*

Senden biliyorsun zabıt mümzileri polisler dinleniyor. Arkadaş diyorum hakimlere ya şahidin ifadesi okunmaz! Anlatır.

C. M : Bunu ben de bir hakime dedim, ya avukat bey önceden de gelip okuyabilir dedi. Ben hatırlatmasan ne olur ki dedi.

İhsan Paksoy: Kim okuyabilir? Nasıl okuyacakmış o, Onun (Polisin) dosya inceleme hakkı mı varmış? Onlara göre var, onlara göre polis memuru avukattan daha iyi hukuktur. Tamam polisleri kötülemiyorum ama herkes kendi işini yapsın, hakim hakimliğini yapsın.

C. M : O zaman çok basit kurallar dahi uygulanmıyor ama bu kurallardan dolayı sadece Yüksek Mahkemeden nüfuzlu insanların davaları bozuluyor mesela yasadakiler konusunda.

İhsan Paksoy: İşte bunları tartışalım, bu fiziki ortamı yaratalım, bu fiziki ortamın yaratılması için hakim dosya okuma yasağı, steno kullanılması, tek celsede duruşmanın bitirilmesi gerekir. Bugün Barolar binlerce para harcayıp Prof. ları Avrupa'ya gönderiyor. Ne getiriyorlar, hiç kimseden duydun mu sen, onlar tutanakları steno ile tutuyorlar diye. En basit şey, niye gidiyorsun Almanya'ya.

C. M : Almanya'da steno var mı?

İhsan Paksoy: Tabii var, şu anda ismini hatırlamadığım bir avukat arkadaşla Muratlı Cezaevinde karşılaştık, Almanya'da Ceza Usul üzerine doktora yapmış, *steno metnine 24 saat itiraz süresi var diyor*. Yazı hemen çıkıyor. **BU İŞE GİRMEZLER, STENO DEMEK İŞSİZLİK DEMEKTİR, HARCANAN KAĞIDA BAKSANA, HERGÜN ÇAĞLAYAN ADLİYESİNDE BİR ORMAN YOK OLUYOR.**

C. M : Ama hakların korunması için bu matbu evraklar tutuluyor.

İhsan Paksoy: Kes, kopyala, yapıştır. Şimdi bakıyorum: hükmün açıklanmasını geri bırakılması çek, mahkumiyet çek, erteleme çek, var mı örneği. Bilgisayar faydalı kalemde tabii ki kullanılsın. **Kararlar da gerekçe yok. Kararlarda kullanılan kelime sayısına bak, kelime çeşidine bak, aynı kelimeler kullanılıyor, bir gün vaktin olursa kaç kelime ile hüküm kuruyorlar bir bak. SAYFALARCA YAZIYORLAR AMA TEKRAR NİTELİĞİNDE, KONUŞMA YOK, SAVCIYA SORSAN “ BU NEREDEN ÇIKTI” DİYOR SANA CEVAP VERMİYOR. YASADAN KİMSENİN HABERİ YOK, ASLINDA YASA DEVRİM NİTELİĞİNDE BİR YASA.**

İNSAN KENDİNE AİT DEĞİLDİR, EN AZINDAN TOPLUMA AİTTİR. Yardım edeceksin, açığı doyuracaksın, yoksulu giydireceksin, insanlara yardım edeceksin. BIRAK PARAYI, NE OLACAK Kİ, HER ŞEY PARA MI? Param yok da keşke çok param olsa şu mesleği bedava yapsam.

C. M : Neden yok, bu kadar mektepler var?

İhsan Paksoy: Adamın umurunda değil, evini düşünüyor, çocuğunu düşünüyor, nasıl zengin olurum, nasıl rahat edeceğim onu düşünüyor. Bir elinde cımbız bir elinde ayna umurunda mı dünya, Ne Viyana Konferansı de Paris Kongresi. O sorumluluk var mı? O anlayış var mı? Düşünebiliyor mu?

İNSAN KENDİNE AİT DEĞİLDİR, EN AZINDAN TOPLUMA AİTTİR. Yardım edeceksin, açığı doyuracaksın, yoksulu giydireceksin, insanlara yardım edeceksin. **BIRAK PARAYI, NE OLACAK Kİ, HER ŞEY PARA MI?** Param yok da keşke çok param olsa şu mesleği bedava yapsam.

C. M : Yeni hukuk eğitimini nasıl buluyorsunuz. Aksaklıklar var mı? Varsa nedir? Nasıl düzeltilmeli? Genç avukatlara neler tavsiye edersiniz?

İhsan Paksoy: Bir defa hukuk eğitimi ikinci eğitim olmalıdır. Anglo-Amerikan sistemindeki gibi. Sosyal bilimler dalından bir üniversiteden mezun biri hukuk fakültesine girebilmeli.

Gene Hukukçuluk belli bir olgunluk ister, gerçekten olgunluk ister, gelen arkadaşlara bakıyorum, bir kapıdan girmiş bir kapıdan çıkmış, 22-23 yaşlarında. Arkadaş 30 yaşından önce hukukçu olunmaz, ne olursa olsun. Hatta (tabii ki) iyi hakimler de 65 yaşından sonra 75 yaşına kadar görevlerine devam etmelidirler. Ben Hakim Hasan Barut'a (duruşmalarda hep kavga ederdik) **tam hukuku öğrenmeye başladın, şimdi emekli olup çekip gidiyorsun dedim.** Yanında Salih bey vardı. **“avukat bey doğru söylüyor, daha yeni öğreniyoruz”** dedi.

C. M : Yani siz hakimlik ak saçlıların, ak sakallıların, pirlerin işidir diyorsunuz.

İhsan Paksoy: 40 yaşından aşağı kimseyi hakim yapmamalı.

C. M : Hakim 40 yaşına, avukat 30 yaşına gelene kadar nerede yetişecek, geçimlerini nasıl sağlayacaklar?

İhsan Paksoy: Barolar para verebilir, bazı işleri görmede serbest bırakabilir yada bir fon kurulabilir. Dört yılda mezun oluyorlar, Barodan staj eğitim kredisi alıyorlar ama hukuk umurlarından değil. İcra yada farklı bürolarda çalışıyorlar. Staj Eğitim Merkezi çözüm getirmiyor. İnsanların en azından hukuk bilmesi gerekiyor.

C. M : Bu bilinç verme nerede başlamalı?

İhsan Paksoy: İlkokuldan başlamalı, ağaç yaşıken eğilecek. Bizde yurttaşlık derslerinde hukuktan bahsedilirdi.

Gençler okumuyor, sadece internetten elde ettikleri bilgi ile yetişiyorlar. İnternet faydalı ama okuma ile desteklenmesi gerekir.

C. M : Yabancı dil gerekli mi?

İhsan Paksoy: Bir lisan bir insandır ama ben şu zamana kadar yabancılardan hayli iş almama rağmen dile hiç ihtiyaç duymadım. Rus, Romen, İranlı kişilerle ya tercüman vasıtası ile yada onlar Türkçeyi öğreniyorlardı.

C. M : Yabancı hukuk büroları konusunda ne düşünüyorsunuz.

İhsan Paksoy: O konuyu bilemiyorum. Türkiye'deki avukatlar yurt dışında avukatlık yapamıyorsa onlarda yapmamalı. Kapitülasyonlar tekrar mı geliyor. Yeni bir şey sermaye grubunun kendi içerisindeki sorunu olarak görüyorum. Ne benim gibi bir insan orada çalışır ne de bizi onlar arar.

C. M : Genç avukatların büyük kısmı ücretli olarak bir yerde çalışıyor, bu konudaki düşüncelerinizi alabilir miyiz?

İhsan Paksoy: Bir avukatın bir avukatın yanında çalışması doğru bir şey değil. İşçi-İşveren şeklinde olamaz, çünkü biz cübbeyi giydiğimiz anda veya giymesek de avukatsak 1 yıllığımız da 1 günlüğümüz birdir. Geçmiş kırk yıllık avukatmış fark etmez. Ama avukat avukat gibi davranmalı, avukat seçkin insan olmalıdır, bilen insan olmalıdır, sorunları çözen insan olmalıdır. Şu olabilirdi bunun önlenmesi için, ben bunu baro başkanlarına da söyledim fakat kimse Avukatlık Kanunundaki o değişikliği göz önüne almadı için fazla uygulama olmadı. Avukatlık Ortaklığı şeklinde olmalı, o şekilde olabilirdi. Daha kapsamı genişletilebilirdi. İşçi avukatlık engellenmeli.

C. M : Kamu avukatları bağımsız mıdır?

İhsan Paksoy: Bunlara devletin sözleşmeli avukatları gözüyle bakıyorum. Bunlar olmalı, olmasın diyorsan bütün devlet sisteminin değişmesi lazım. Bu bu işi hiç düşünmedim.

C. M : Bu güzel sohbetin sonuna geldik. Son söz olarak neler söylemek istersiniz İdeal Hukuk aracılığı ile

İhsan Paksoy: Vallahi ölmeden önce duruşmaların sürekliliği ilkesini görmek istiyorum, avukatların tartıştığını görmek istiyorum. Duruşmaların anlamına uygun yapılmasını görmek isterim. Bundan başka bir isteğim yok.

C. M : Bize vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

ASLINDA AVUKATLIK...

Av. Yurdal KILIÇER

İlkemizde özellikle İslami hassasiyeti yüksek dindar diye tabir edebileceğimiz kişi ve topluluklarda özelde avukatlara ve avukatlık mesleğine genelde de hukuk insanlarına yönelik olumsuz bir bakış açısı içeren bir önyargı vardır.

Özelde avukatlara genelde de hukuk insanlarına (Hâkim-Savcılar dâhil) karşı bu olumsuz yargının temelini ise **Nisa süresi 105. Ayetin sonundan yer alan ‘ ... Ve ihanet edenlere taraftar olma’**. Bu ayetteki ihanet edenler, cürüm yani suç işleyenler olarak tanımlanmaktadır. **Yine Nisa Süresi'nin 109. Ayetinde ise ‘...Haydi siz dünya hayatında onları (günahkârları) savunuverdiniz (diyelim). Ama kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacak ve onların üzerine kim vekil olacaktır?’** denilmektedir. Bu ayetleri anlamadan okuyan kişiler hukuk insanlarına yönelik olumsuz yargılar ile, ayetteki haksız savunular, günahkarları savunanlar kategorisine sokulmaktadır.

Bu ayetlerden yola çıkarak, avukatların kimin davasını almışlarsa, müvekkillerinin suçlu/masum/haklı/haksız olup olmadığına bakmaksızın var güçleri ile onları savunmaya çalıştıklarını, savcıların ise birilerini illa ki suçlu göstermek yolu ile onlara ceza verdirmeye çalıştıklarını, hâkimlerin ise avukat ve savcıların kendi işlerine geldikleri gibi sunduğu

şeylere göre karar verdiklerini düşünmek gibi bir hataya düşmektedirler.

Oysaki bana göre söz konusu ayetler bilakis avukatlık yani Savunma'nın Adaletin tecellisinde ne kadar önemli olduğunu gösterecek bir hadise üzerine inmiştir. Şöyle ki;

Çoğunluğun kabul ettiği görüşe göre bu ayet, Rifa'a adında yeni Müslü-

man olmuş birinin evinden içinde bir zırh ve kılıç olan bir un çuvalını çalan **Tu'me ibn Ubeyrik hakkında inmiştir**. Tu'me, yakalanma korkusuyla çuvalı götürüp tanıdığı bir Yahudi'nin evine emanet olarak bırakmış ancak iz sürenler Tu'me'nin çaldığını tespit edince, **suçu Yahudi'nin üstüne atmak istemiştir**. Tabii ki **Yahudi, çuvalı Tu'me'nin kendisine emanet olarak bıraktığını söyleyince dava Hz. Peygamber'e intikal etti**. Tu'me'nin akrabaları Hz. Peygamber'e gelerek adamlarını temize çıkarıp Yahudi'nin cezalandırılmasını istediler. Hz. Peygamber de **“zahire”** bakıp Tu'me ve onu savunan akrabalarının lehlerinde karar vermeye eğilim gösterince Nisa suresinin yukarıda bahsettiğimiz ayetlerin de yer aldığı on ayeti (105–115) nazil oldu... Ve Tu'me ibn Ubeyrik haksız bulunarak mahkûm edildi.

Bu davada görünüşte bütün deliller Yahudi'nin aleyhinedir. Hatta Hz. Peygamber dahi Tu'me ibn

Ubeyrik lehine karar verecek iken tabir caizse Allah, Yahudi'nin 'avukatı' olmuştur. Zamanımızda haksızlıklar ve adaletsizlikler karşısında hakkı ve adaleti sağlayacak Peygamber olmadığına ve Vahiy gelmeyeceğine göre insanların haklarını koruyacak, savunacak insanların gerekliliği ortadadır.

Klasik fıkıh kitaplarında dahi vekâlet konusu işlenirken '**elvekale bil husume**' diye tabir edilen bir başlık altında, mahkemelerde hakkını savunmak için bir başkasına vekalet vermek konusu işlenmiş ve kavramsallaştırılmıştır.

Klasik fıkıh kitaplarını aşar isek, hiç şüphesiz hukuk insanlarının yaptığı iş, suçu savunmak değildir. Savunma hakkı, suç işleme hakkı vermemekte; ancak savunma dokunulmazlığı sağlamaktadır.

Hukuk adamlarının işi, henüz suç işlediği (ya da hukuk davaları bağlamında haksız olup olmadığı) sabit olmayan yani suçlu (haksız) olduğu kesinleşmeyen bir kişinin hakkını savunarak adaleti sağlamaktır. Bu da hiç şüphesiz İslam Dini'nin en büyük ideali olan '**adil toplum**' amacına hizmet etmektir.

Bu anlamda Savunma hakkı, hakları devlet ya da fertler tarafından ihlal edilen ya da edilme tehdidi altındaki kişinin haklarının korunması için yasal korunma yollarının işletilerek haklarının koruma altına alınmasından başka bir şey değildir. Delillerin mahkemeye usulüne uygun olarak sunulması, kişilerin kendini mahkemelerde gereği gibi ifade edebilmelerine hizmet eden avukatlar da işte bu savunma hakkının güvenceleridir. Savunma hakkı, doğru ve güvenilir yargılanma hakkı demek olan kutsal bir hak olan adil yargılanma hakkının olmazsa olmazıdır. Avukatın görevi, savunduğu kişinin suçlu/haklı olup olmadığına bakmaksızın, Müvekkili hakkında lehe olan tüm delilleri usule uygun olarak ortaya koyarak, Müvekkili hakkında yasanın öngördüğü doğru ve adil bir hükmün ortaya çıkmasını ve uygulanmasını sağlamaktır.

Avukat, Müvekkilinin yaptığı Mahkemeye dava olarak yansıyan eylem ve işlemleri ile ilgili olarak ilgili hukuk normlarının doğru tayini ile doğru uygulanmasına ve bu şekilde de verilecek hükmün doğru olmasına ve bu hali ile de savunma makamı

olarak kişilerin '**adil yargılanma**' hakkına yardımcı olan kişidir.

Avukatlar aleyhine söylenen 'Avukat, biri davasında haksız ise veya suçunu gizliyorsa da o kişiyi savunuyor.' şeklindeki iddia gerçek suçluya ulaşmadan, deliller ile ispatlanmış bir maddi gerçekliğe ulaşmadan ya da bir hukuk davasında henüz haklı ya da haksız olan taraf belli olmadan bir kişiyi hakkında suçlu ya da haksız olduğu kanaati ile avukat-sız bırakma sonucunu doğuracaktır. Bu durum da '**adil yargılanma**' hakkının ağır bir ihlalini sonuçlayacaktır.

Nihayetinde kişi suçlu bile olsa insandır. Bir suçlunun bir davasında haksız bile olsa bir avukatla görüşerek bilgi alması, dışarıdaki yakınları ile iletişim kurması, dışarıda devam eden iş ve aile hayatı hakkında bazı düzenlemeler yapma hakkı elinden alınmaz.

Bu ise, öncelikle Masumiyet karinesini ihlal edecek sonrasında ise kişi suçlu ya da haksız olsa dahi en temel haklarından olan '**adil yargılanma**' hakkını ihlal edecektir. Müslümanlara savaş esnasında düşmanına karşı adil davranmak yükümlülüğü yükleyen bir din olan İslam Dini'nin '**adil yargılanma**' hakkını önemsememiş olması düşünülemez.

Çünkü İslâm, insan onurunu ve saygınlığını korumaya ve adaletsizliği, zulmü ve sömürüyü yok etmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda, adil yargılanma hakkı insanların en temel haklarından. Bu hakkın olmadığı yahut kısıtlandığı, ihlâl edildiği bir toplumda medeniyet yoktur, sağlıklı bir düzen yoktur, güven yoktur, tam manasıyla hürriyet yoktur.

ARABULUCULUKTA KIRILMA NOKTASI

“İŞ HUKUKU’NDA DAVA ŞARTI ARABULUCULUK”

Kaybedeni olmayan bir çözüm yöntemi.....

Kazan Kazan ilkesi.....

Dostane çözüm yolu.....

Barışı, helalleşmeyi hedefleyen bir kültür.....

Av. Arb. Öğr. Gör. Yasemin GÜLLÜOĞLU ALTUN

Arabuluculuk ülkemizde alternatif çözüm yöntemi olarak kabul görmeye başlayan bir sistem haline geldi. Hukuk alanında büyük bir değişim olarak kabul edilen bu sistem, hâlihazırda kabul görmüş uygulama alanı olan mahkemelerin yargı sisteminden farklı olarak, tarafların sadece uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturmaları ile kalmayarak, aynı zamanda tarafların aralarındaki husumeti de ortadan kaldıran, dostane bir çözüm yoludur. Mahkeme yolunu seçen taraflar aralarındaki maddi kısımları çözüme kavuştururken, çözemedikleri kısımlar yüzünden hala küs kalmaya ve de kırgınlık, kızgınlık için de manevi değerleri hiçe sayarcasına helalleşmeden, barışmadan ayrılmaktalar. Bu güzel sistem ile hem husumetler hem de karşılıklı alacaklar son buluyor.

Arabuluculuk kanunu ve iş kanunu değişiyor. Şuan için yasa tasarısı taslak halindedir. Çok yakın

bir zaman içinde kanunlaşması beklenmektedir. Tasarının kanunlaşması 2017 yılı itibariyle beklenmekte ve iş mahkemelerinde dava açmak isteyen bir kimse, “**dava şartı olan arabuluculuk**” müessesini kullanmadan

dava açamayacak, açmak için başvurursa dahi reddedilecektir. Böylece iş davalarının çözüme kavuşturulmasında, öncelik masaya oturmak ve tarafsız bağımsız üçüncü bir kişi olan arabulucu nezdinde mevcut iş hukuku uyuşmazlığını çözmek olacaktır. Dava şartı olarak tasarıya eklenmeden önce zorunlu olarak arabulucuya gitmekten bahsediliyordu. Lakin bu durum arabuluculuğun mantığına aykırı bir durum olması sebebiyle kabul görmediği için değiştirilerek, kavram dava şartı olarak tasarıya yerleşmiştir. Taraflar arabuluculuk sürecine kendi iradeleri ile katılmalı ve çözümü de kendileri bulmalıdır.

Dava şartı, gerek bireysel gerekse de toplu iş sözleşmelerinden dolayı açılacak olan işçi alacağı

ya da işe iade davasında arabuluculuk başvurulacak ilk yöntem olarak kabul edilecektir. Aslında bu durum, dava açmadan önce zorunlu bir başvuru da sayılabilir. Tasarının ilk halinde dava şartı yerine iş hukukunda zorunlu bir şart olarak öngörülme istenen arabuluculuk müessesesi, sonradan değiştirilerek dava şartı olarak eklendi. Zira arabuluculuğun mantığına aykırı bir durum ile karşı karşıya kalmak mümkün olacaktı. Arabuluculuk müessesesi tarafların gönüllü olarak katıldığı kendi iradeleri ile kabul ettikleri bir anlaşma yönütemidir. Bu sebeple bu düzenlemedeki değişiklik yerinde olmuştur. Başvuru yapılmaz ya da taraflardan biri arabuluculuğu kabul etmez ise, yaptırımlarına katlanmış ve kabul etmiş olacaktır. Kanun bu konuda şöyle bir düzenlemeye gitmektedir. 6100 sayılı HMK madde 115' e göre; *“Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır.... , Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir.... , davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder.”* denilmiştir.

Tasarı birçok yeniliği getirmektedir. Açıkçası tasarının kanunlaşarak uygulama alanı bulması halinde mahkeme yolu ikinci alternatif olarak görülecektir. Bu da yargının yükünü azaltmış olacaktır. Böylece mahkemede tarafların kaybedecekleri zaman ve masraf minimuma inerek, tarafların az harcama ile sonuca daha çabuk gitmelerini sağlamış olacaktır. Uygulamada, ilk defa arabuluculuğa giden taraflar öncelikli olarak çekince içine giriyor olsalar da, sonrasında bu yöntemin ne kadar güzel olduğunu fark edip başka işleri için de arabuluculuğu tercih etmektedirler. Böylece varılmak istenen

hedef yani **“arabuluculuk”** kendi asıl değerine kavuşmuş olacaktır.

İş uyuşmazlığı yaşayan bir kişi dava açmak istediğinde, tasarıya göre dava şartı olan arabuluculuğu öncelikle seçmek zorunda, şayet bu süreci seçmek istemez ise, tasarıya göre dava masrafları, davayı kazanmış olmasına bakılmaksızın üzerine yükletilebilecektir. Tabi taraf haklı bir mazeret sunmamak koşulu ile bu masrafları ödemek zorunda kalabilecektir. Yine aynı şekilde tarafların sürece dâhil olmaları ama son tutanağa haklı bir neden göstermek-sizin, mazeretsiz olarak imza atmak istememesi veya görüşmeye gelmemesi durumunda da dava masrafları bu tarafa yükletilecektir. Bu süreç içerisinde zamanlarla ilgili olarak da düzenleme yapılmıştır. Taraflar arabuluculuk yolunu seçtikleri takdirde herhangi bir hak kaybına uğramamaları için, zamanlaşımı ve hak düşürücü süreler de duracaktır.

Taraflar eğer arabulucuya gitmeyi tercih ederlerse dava açma haklarını kaybetmiyorlar. Arabuluculuk sürecinin herhangi bir safhasında taraflar süreci devam ettirmeyerek dava açma yoluna gidebilirler. Şu an taslak halindeki düzenlemeye göre arabuluculuk sürecinin anlaşmazlıkla sonuçlanması halinde taraflar mahkemeye gidecekler ve haklarını orada aramaya devam edeceklerdir. Yani mahkeme yolu sonrasında hep açık olacakken, sadece ilk aşamada dava şartı yerine getirilmediği için reddedilecektir. Taraflar arabuluculuk sürecini kanunda belirtilen şekilde sürdürüp, daha sonra dava açma hakkına sahip olabilecektir.

Arabuluculuk atama sistemi (ARAS) şuan için Türkiye’de belirli illerde uygulanmaya başladı. Ad-

Taraflar eğer arabulucuya gitmeyi tercih ederlerse dava açma haklarını kaybetmiyorlar. Arabuluculuk sürecinin herhangi bir safhasında taraflar süreci devam ettirmeyerek dava açma yoluna gidebilirler. Şu an taslak halindeki düzenlemeye göre arabuluculuk sürecinin anlaşmazlıkla sonuçlanması halinde taraflar mahkemeye gidecekler ve haklarını orada aramaya devam edeceklerdir.

liyelerde arabuluculuk merkezleri kuruldu ve kurulmaya da devam etmektedir. Şayet tasarının kanunlaşması ile hala merkezi olmayan bir il kalırsa, adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu tarafından görevlendirilen sulh hukuk mahkemesi yazı işleri müdürlükleri devreye girecek ve başvurular bu şekilde alınacaktır. Bu sistem tasarının kanunlaşması ile tüm Türkiye’de uygulama alanı bulabilecektir. Arabuluculuk müessesesine başvuru, atama, arabulucunun belirlenmesi gibi tüm süreçler yönetmelik ile şekillendirilecektir. ARAS sistemine başvuran taraf veya taraflar, sistem de sırası gelen arabulucuyu seçmek zorunda değildir. Eğer isterlerse bildikleri bir arabulucunun atanmasını talep edebilecekleri gibi sistemde kayıtlı istedikleri arabulucuyu da seçebileceklerdir. ARAS sistemine kayıtlı arabulucuların resim, iletişim bilgileri ve uzmanlık alanları arabuluculuk dairesi web sayfasında yer aldığı için, başvurucular istedikleri kişiyi seçmekte serbest olabilecekler.

Dava açmak yerine arabuluculuk müessesesini seçen taraflar yukarıda belirttiğimiz gibi arabuluculuk merkezi veya bürosundan atanan arabulucunun daveti ile sürece başlamış olacaklardır. Taraflar eğer arabuluculuk merkezi olmayan bir il de başvurmaları gerekirse, bu durumda ataması yapılan arabulucu, sözlü veya yazılı olarak taraflarla bir şekilde iletişim kurarak onları arabuluculuk görüşmesine davet eder. Bu süreç içerisinde arabulucu istediği iletişim yolunu kullanabilir. Fakat arabulucunun resmi olarak atanma durumu göz önüne alındığında, yazılı olarak bir davetin yapılması daha yerinde olacaktır. Yazılı davet ile birlikte taraflar ile sözlü bir görüşme, taraf ve arabulucu arasında sıcak bir iletişimi de kurmuş olur.

Adli yardıma ihtiyacı olan bir taraf var ise, tasarı burada da düzenlemeye gitmiş ve adli yardıma ihtiyaç duyan taraf bulunduğu il sulh hukuk mahkemesi hâkiminin kararı ile adli yardımdan yararlanabilecektir. Bu düzenleme aslında bir nevi HMK madde 334 ve 340. maddelerinin kıyasen buraya uygulanmasından ibarettir. Her ne kadar devlet ilk iki saati hazineden karşılayacak olsa da, tarafların ekonomik olarak arabuluculuğa gitmeye güçleri yetmeye de bilir.

Arabuluculuk müessesinin hızlı ve başarılı sonuçlar alabilmesi ancak alanında uzman arabulucular ile mümkündür. Online arabulucu arama sistemi oluşturulurken, uzmanlık alanlarının belirlenmesi ve vatandaşın seçeceği arabulucunun uzmanlığına göre daha rahat seçebilmesi arzulanmış olmakla beraber, henüz uygulama alanı bulamamıştır.

Tasarıda atamanın yapılmasından itibaren 3 hafta içerisinde arabuluculuk görüşmesinin sonuçlanması istenmektedir. Bu süre ancak gerek görülür ve zorunlu bir durum da hâsıl olursa, ancak 1 haftaya kadar daha uzatılabilir. Bu süre zarfında taraflar anlaşmaya varabilecekleri gibi anlaşmaya varamaya da bilirler. Arabulucu her iki durumda da tutanak düzenlemek zorundadır. Bu süreç içerisinde arabuluculuk ücreti de doğacaktır. Arabuluculuk asgari ücret tarifesine göre, taraflar para ile ölçülebilen işlerde ödemeyi yüzde olarak öderler, para ile ölçülemeyen durumlarda saat ücreti üzerinden ödeme yaparlar, yine aynı şekilde ödeme ile ilgili olarak taraflar arabuluculuk ücreti taraflarca eşit olarak ödenir hükmü yanında taraflardan biri eğer isterse ödemeyi tek başına da gerçekleştirebilir. Yeni düzenlemede, arabuluculuk görüşmesinin ilk iki saatinin hazine tarafından karşılanacağı da söylenmektedir. Böylece tarafları sürece dâhil etmede çözüm odaklı bir katkı sağlanmış olacaktır.

İş mahkemelerinin görevi; 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanuna, 854 sayılı Deniz İş Kanununa, 4857 sayılı İş Kanununa, Türk Borçlar Kanununun İkinci Kısımının Altıncı

Bölümünde düzenlenen hizmet sözleşmelerine tabi işçiler ile işveren veya işveren vekilleri arasında, iş ilişkisi nedeniyle sözleşmeden veya kanundan doğan her türlü hak iddialarına ilişkin hukuk uyuşmazlıklarına, b) Sosyal Güvenlik Kurumu veya Türkiye İş Kurumunun taraf olduğu iş ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklardan doğan davalara, c) 5953 sayılı Kanun ve 854 sayılı Kanun ile 4857 sayılı Kanundan kaynaklanan idari para cezalarına ilişkin itirazlara, ç) Diğer kanunlarda iş mahkemelerinin görevli olduğu belirtilen uyuşmazlıklara ilişkin dava ve işler iş mahkemesinin görevleri arasında sayılmaktadır.

İşveren ve işçi arabuluculuk görüşmesi sonrasında bazı kararlar alabilirler ve bu kararları arabulucu tutanağa geçirmekle yükümlüdür. Arabuluculuk görüşmesinde işveren işçinin işe iadesini kabul ederse işçi tutanakta belirlenen sürede işe başlamalıdır. Şayet işçi bu süre zarfında işe başlamaz ise, iş sözleşmesi feshedilmiş sayılacaktır. Yine taraflar arabuluculuk görüşmesinde herhangi bir süre belirtmemişlerse, işçi en geç bir ay içerisinde işe başlamalıdır. Aksi halde işveren işçiye tazminat ödemek zorunda kalacaktır. Arabuluculuk iş davalarının yükünü azaltırken, hak kaybı oluşmaması için de çözümler sunmaktadır.

Dava şartı olarak gelecek olan iş davaları açısından avukatlara da büyük görev düşmektedir. Bu süreç içerisinde, müvekkilini arabuluculuğa yönlendirmeyen veyahut ta dava şartı olduğunu söylemeyen avukat müvekkilinin uğradığı zararı taz-

min etmek zorunda kalabilecektir. Avukatlara bu konuyla ilgili bilgilendirme yapmalarını ve kabul etmeyen müvekkillerinden yazılı beyan almalarını tavsiye edebiliriz. Avukatların bu süreçle ilgili en çok kafa karıştıran handikapları vekâlet ücretlerini alıp alamayacakları yönündedir. Tavsiyemiz müvekkilleri sürece dâhil ederken yeterli bilgilendirmeler yanında Avukatlık sözleşmesini imzalamaları ve her iki tarafın da zamandan tasarruf ettiğini bilmelerini isteriz. Yine aynı şekilde bilirkişi masrafı da bu süreçte çıkmayacaktır. Avukat isterse müvekkili ile birlikte sürece katılabilir veya özel yetki ile sürece tek başına da katılabilir.

Arabuluculuk müessesinin hızlı ve başarılı sonuçlar alabilmesi ancak alanında uzman arabulucular ile mümkündür. Online arabulucu arama sistemi oluşturulurken, uzmanlık alanlarının belirlenmesi ve vatandaşın seçeceği arabulucunun uzmanlığına göre daha rahat seçebilmesi arzulananı olmakla beraber, henüz uygulama alanı bulamamıştır. Yeni kanun ile uzmanlıkların belirlenmesi hedeflenmektedir.

Tasarının kanunlaşması ile ülkemizde yargı alanında çok büyük değişikliklerin olacağına inanmakla beraber, mahkemelerin yükünün azalacağı da aşîkârdır. Arabuluculuk toplumsal barışa ve adalet sistemimize büyük katkılar sağlayacaktır. 11. 000 uyuşmazlık arabuluculuğa götürüldü ve 10. 077 uyuşmazlık mahkemeye gitmeden çözüme kavuşturuldu. Dostane bir çözüm yöntemi olan arabuluculuğu herkesin terci etmesi en büyük arzumuzdur.

TÜRKİYE HUKUK PLATFORMU VE REFERANDUM ÇALIŞMALARIMIZ

Hukukçular derneği öncülüğü ile Prof. Dr. Mustafa Şentop hocanın başkanlığında Türkiye Hukuk Platformunu 2016 yılında kuruldu. Platformun Genel Sekreterliğini ise dernek üyemiz Av. Ahmet Akcan yürütmektedir.

20 Hukuk sivil toplum kuruluşunun bir araya gelmesi ve Türkiye'nin hukuk konularında beraber hareket etmek amacıyla oluşturulmuş bir platformdur.

Bu platformun birincil amacı hukuk sivil toplum örgütleri ve hukukçular arasında iletişimi, bilgi alışverişi ve işbirliğini arttırmak suretiyle Türkiye'nin ulusal ve uluslararası gündemine katkı sunmaktır.

16 Nisan 2017 Tarihinde yapılacak olan anayasa değişikliğine ilişkin olarak Türkiye Hukuk Platformu çatısı altında diğer hukuk sivil toplum kuruluşları ile ortak bir çalışma yürütmekteyiz.

TÜRKİYE HUKUK P L A T F O R M U

Yargının
"Bağımsızlığı"
ifadesine
"Tarafsızlığı"
ibaresi
eklenecek

YARGININ BAĞIMSIZLIĞI İFADESİNE
"TARAFSIZLIĞI" DA EKLENECEK

- 1) YARGININ BAĞIMSIZ OLMASI YETMEZ, TARAFSIZ DA OLMASI GEREKİR. TARAFSIZLIK, ANAYASAL HÜKÜM HALİNE GETİRİLECEK.
- 2) ANAYASAMIZA EKLENEN BU İBARE YARGIYA OLAN GÜVENİ ARTTIRACAK.
- 3) FETÖ VE BENZERİ TERÖR YAPILANMALARININ YARGI İÇİNE SIZMASI ENGELLENECEK.

Referandum çalışmalarımız; 1- Referandum Söyleşileri

Türkiye genelinde tüm illerimizde “Hukukçular Referandumunu Anlatıyor” başlığı ile söyleşiler yapmaktayız. İl temsilcilerimiz ve akademisyenlerle birlikte düzenlediğimiz bu söyleşilerde bilgilendirici dokümanlarla referandum çalışmalarına destek olmaktadır.

Üniversiteler

Önceden planladığımız üniversitelerde öğrenci kulüpleri ile işbirliği yaparak üniversite öğrencilerine yönelik söyleşi programları gerçekleştirmekteyiz.

Öğrenci Yurtları

Üniversite öğrenci yurtlarına yönelik olarak avukatlarımızın katılımı ile referandum konulu söyleşiler gerçekleştirmekteyiz.

“
HUKUKÇULAR
REFERANDUMU
ANLATIYOR!
”

2- Referandum Bilgi Noktaları

İstanbul'da Taksim, Beşiktaş, Kadıköy, Bakırköy, Üsküdar, Beykoz gibi önemli meydanlarda ve Diyarbakır, Gaziantep, İzmir, Van, Eskişehir, Çanakkale, Adana, Mersin, Ankara ve Antalya illerinde bilgi noktaları kurduk. Buralarda hukuk öğrencilerimiz dernek üyelerimiz ve avukatlar gün içinde broşür dağıtımı yanı sıra bilgi noktasına misafir olan kişilere referandum ile yapılmak istenen değişiklikleri anlatmakta ve sorulan sorular cevaplanmaktadır. ilgi noktasında ayrıca Bilgi ekranlarında önceden hazırlanmış olduğumuz görüntüler sürekli olarak izletilmektedir.

3- Tanıtım çalışmaları

www.turkiyehukuk.net isimli bir web sitesi sosyal medya hesapları ile birlikte kuruldu Tanıtım çalışmaları kapsamında 1. 200. 000 adet el ilanı ve broşür basıldı. Bunun yanı sıra bina giydirmeleri, billboard, üstgeçit, medya ve sosyal medya çalışmaları ile referandum sürecinde etkili olmak için yoğun bir çalışma içerisindeyiz.

Askeri yargı
kalkıyor.
Yargı
sivilleşecek

YARGI SİVİLLEŞECEK

- 1) ASKERİ YARGI TAMAMEN KALDIRILACAK. SADECE DISİPLİN MAHKEMELERİNE İZİN VERİLECEK.
- 2) ASKERİ MAHKEMELER SADECE SAVAŞ HALİNDE KURULABİLECEK.
- 3) YARGIDA BİRLİK GELECEK. ASKER VE SİVİL AYRIMI ORTADAN KALKACAK. VATANDAŞLARIMIZIN HEPSİ AYNI YARGI KURUMLARINA TABİ OLACAK.
- 4) HSYK ÜYELERİNİN 7'SİNİ MECLİS ATAYACAK.

Meclis
güçleniyor,
kanunları sadece
milletvekilleri
teklif edecek

MECLİS GÜÇLENİYOR KANUNLARI SADECE MİLLETVEKİLLERİ TEKLİF EDECEK

- 1) KANUN YAPIMINDA MECLİS İRADESİ ÖN PLANA ÇIKACAK.
- 2) MECLİSİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI KORUNACAK.
- 3) YAZILI SORUYA HÜKÜMET ÜYELERİ TARAFINDAN 15 GÜN İÇİNDE CEVAP VERİLMESİ ANAYASAL HÜKÜM HALİNE GETİRİLECEK.
- 4) MECLİSTE HAZIRLANIP KABUL EDİLEN KANUNU CUMHURBAŞKANTININ GERİ GÖNDERMESİ DURUMUNDA DA SON SÖZ MECLİSİN OLACAK. MECLİS, KANUNU SALT ÇOĞUNLUKLA AYRIN KABUL EDİP TEKRAR GÖNDEREBİLECEK.
- 5) MECLİSTE İLK DEFA HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU İÇİN ÜYE SEÇME HAKKI GETİRİLECEK.

RÜYA VE BULMACA

Av. Şebnem TAŞAN KURT

“İstanbul ölülerin bile yaşadığı şehir
Ve insanların yaşadıkça biraz öldükleri”
Ü. Y. Oğuzcan

İstanbul'da her zamanki telaşlı akşamlardan biri daha yaşanıyor. Saat sekize geliyordu, Mina işten eve yeni gelmişti. Hızlıca yenilen akşam yemeğinde misafirlere akrabalar ve hal hatırları soruldu. Beklenmedik bu ziyaretin sebebi ancak

dikkatini annesiyle konuşan dayısına çekmeyi başarmıştı.

Beyninin kıvrımlarında, ani bir yolculuğa çıkartmıştı bu sözler O'nu... Aziz Mahmud Hüdayi hazretlerini, hocasının Üftâde Hz. olduğunu, O'nun hocasının da

çay faslında konuşulacağı benziyordu. Mina'nın dayısı kızına arkadaşının bir iş ayarladığından bahisle hem bu işi görmek gerekirse kızını yerleştirmek üzere aldıkları haber üzerine telaşla İstanbul'a geldiklerini anlattı. Anadolu'nun kadim tevekkülünü özetleyen 'hayırlıysa olsun' duaları ile son çaylar yudumlandı. Yatma hazırlıkları başlarken, Mina'nın Dayısı Ahmet;

- Gelmişken, 'Aziz Mahmud Hüdayi Hazretleri'ne mutlaka gitmeliyim, Rahmetli anacığım söz vermiştim. Siz İstanbul telaşında işlerinizden olmayın ve zahmet etmeyin, tarif edin ben bir şekilde bulur ziyaret ederim'dedi.

Mina bu sırada televizyondaki haberleri izliyordu. Fakat Aziz Mahmud Hüdayi ismi O'nun tüm

Somuncu Baba olarak bilinen Şeyhamidi Veli hazretleri olduğunu hatırladı. Fuzuli'nin, Su kasidesindeki bir beyitten sonraydı, yaprağın dahi izinsiz düşmediği âlemde her şeye daha bir kulağını kabartır, eşyanın dilini anlamaya çalışır olmuştu. Bir veli 'hakikat aramakla bulunmaz ama bulanlar arayanlardır' dememiş miydi? Dayısının ziyaret isteğini de kendisine bir işaret olarak yorumladı. Üstelik bulmacasının ilk parçası O'na iki ay öncesinde sunulmuştu.

Geçen yazın başında, Mina ve kocası, silâ-i rahim diyerek yola çıkmışlardı. Yeşil yaprakların arasında, sarı bal rengi kayısıların, heybetli ceviz ağaçlarının gölgelediği uzun kıvrımlı yollar, onları Somuncu Baba levhasına kadar getirmişti. Mina 'lütfen uğramadan geçmeyelim' diyerek, yalvarır bir

bakışla eşine bakmış, devlet dairesinden dönen dilekçeler misali talebi, ‘zaman yok’ diye reddedilmişti. Allah’dan gözüne dolan damlaları, bu sefer, daha akmadan yakalayıp kağıt mendiliyle silmeyi başarmıştı. Gözleri levhaya takılmadan önce yaptığı gibi alnını yine arabanın camına dayamış, ‘kudret havuzunda yıkanmak’ nasipte yoksa duadan başka yapacak bir şey de yok’ diyerek kendisini teselli etmişti.

Mina, tekrar dayısı ve annesinin konuşmasıyla maziden ayrıldı. İşte o zaman Darende yollarında ekilen dua tohumlarını belki de filizleniyor diye düşündü. O yeter ki yeşeren dualarını sulamayı bildi. Aklına bir bilgenin ‘her şeye homurdanmaya alışmış bir kimse, fırsat kapıyı çalınca bile gürültüsünden yakınır’ dediği geldi. Beyni tuhaf bir şekilde dualarla bu söz arasında bir bağlantı kurdu. Yıllar önce edilen dualar, unutulmuş, yıllar sonra kabul edildiğinde, anlaşılabilir şikayet edilebilir mi acaba diye düşündü!

Bütün bu düşünceler aklından saniyeler süresince geçmişti. İstanbul’un sabah trafiğinde dayısını bu türbeye götürmeyi bir nimet ve duasına cevap olarak kabul etti. Dayısının adres sormasına, ben sizi bırakırım diye cevap verdi. Ertesi gün annesi ve dayısıyla Üstadın türbesine kadar geldiler. Kapıda ‘Edeple giren lütufla çıkar’ yazısına takıldı gözleri... Kapısına geldi, girip girmemek de tereddüt etti. Utandığından içeriye giremedi. Eşikte oturdu, içinden, ‘Elim boş geldim girecek yüzüm yok; bir

dahaki sefere dolu geleceğim’ dedi. Abdülhakîm Efendi Hazretleri’nin “Evliyânın huzûruna dolu giden boş, boş giden dolu döner” sözünü öğrenmesine daha çok vardı...

Kapısında duasını tamamladı...

İçeride dua eden dayısını ve annesini kapıda bekledi. Türbenin sokağa açılan kapısında ‘yolumuzdan geçip bize Fatiha yollayanlar da bizdendir’ diyordu. İçeri girmeyenleri bile düşünerek edilmiş bu dua, mübarek zatın himmetinin ne kadar büyük olduğunu gösteriyordu.

Külliyenin etrafındaki kedilerde bile farklı bir huzur hakimdi. Eski taş mezarın üzerindeki şu gözlerini kısıp kuyruğunu toplayarak oturan kediler; halvete çekilmiş zikreden dervişler gibi huzur içindelerdi. .

3 gün sonra. . .

Mina yine yolu kaçırmıştı. Bir çok kez dalgınlıkla ya da bir kitabı okurken metroda ineceği durağı kaçırmışlığı vardı. Ama artık en azından şu arabayı sürerken daha dikkatli olmalıydı. Yine sapağını kaçırmış kendini gitmesi gereken yönün tam tersi istikamette bulmuştu. İleride yolun onu ne zamandır ziyaret etmek istediği sahabe mezarlarının yanına getirdiğini farkedince gülümsedi. Kızgınlığın yerini bunda da bir hayır var teslimiyeti almıştı. Arabayı parketti.

Hava da hafif çiseleyen bir yağmur vardı. Haliç kenarında muhkim bu güzel istirahatgahta, sonbahara rağmen güller tüm ihtişamıyla salınıyor, çiseleyen yağmurun güllerde bıraktığı şebnemler, her birine bir ressamın tablosundaki güzel bir kadına son dokunuşla yaptığı gamzeler kadar yakışıyordu. Mina hafif yağmura rağmen gevrekliğini koruyan sararmış çınar yaprakların üzerine basmaya çalışarak yürüdü.

On dört asır evvelden kutlu bir müjdenin ardına düşüp gelmiş, gelmekle kalmayıp bu uğurda baş vermiş bu dört güzelle selamlaştı. Biraz önce kaçırdığı için kendisine kızdığı kavşak için sevindi. Hafif hafif yağın yağmura doğru gözlerini kapatarak gökyüzüne başını çevirdi ve şükretti. Sonra küçük caminin penceresinden içeriye bakarak açık olup olmadığını anlamak istedi.

O sırada orta yaşların üzerinde temiz yüzlü, bir adam Mina'ya:

-Arıyorsun değil mi? diyerek seslendi.

Mina "neyi" diyecekken tekrar,

-Hem bu kadar yakın hem bu kadar uzağız garip değil mi? diye sordu.

Evet arıyordu... Peki aradığı neydi? O'ndan bir

“

Hava da hafif çiseleyen bir yağmur vardı. Haliç kenarında muhkim bu güzel istirahatgahta, sonbahara rağmen güller tüm ihtişamıyla salınıyor, çiseleyen yağmurun güllerde bıraktığı şebnemler, her birine bir ressamın tablosundaki güzel bir kadına son dokunuşla yaptığı gamzeler kadar yakışıyordu. Mina hafif yağmura rağmen gevrekliğini koruyan sararmış çınar yaprakların üzerine basmamaya çalışarak yürüdü.

”

haber, bir müjde bir kuydu sanki.

Biraz konuştular... Yaşlı adam her gün sabah görünen pırıltular arasında yapılan tatlı sohbetlerinden bahsetti. Yunus Emre'nin "ölen hayvan imiş aşıklar ölmez" sözü geldi aklına.

Bin dört yüz yıl evvel duyduğu bir müjdeye mazhar olmak için yollara düşmek aşk değil de neydi? Sonrasında neler konuştular, neler anlattı bir türlü tamamını hatırlamadı Mina. Fakat o güne dair hatırladığı bir şeyde, onlar konuşurken ellerinde cüzler tesbihler dolu olan yaşlı bir kadının ısrarla bir şeyler satmak istediğiydi. Amca ile sohbetlerini bölmessin diye kehribar rengi bir tesbih aldığı sırada, sokaktaki arabanın alarm sesiyle uyandı Mina.

Her şey o kadar sahiydi ki rüya mı gerçek mi olduğunu anlayamadı. Günler sonra o gün çektiği fotoğraflara bakmak geldi. O güne dair o kadar fotoğraf yok olmuştu. Bir rüya olduğuna dair inancı arttı.

O sırada telefonu çaldı. Büyükçe çantasının içinde telefonu ararken sonunda buldu ve telefonunu çıkarırken telefonla birlikte ona dolanmış bir şeylerde eline geldi. Tam çantadan çıkarırken kehribar tesbihin taneleri yerlere saçıldı. . .

İSİMSİZ ZİLLER ÜLKESİ

Abbas SARIÇİÇEK

Modern hayat tarzına göre yaşamak kent insanının esas amacı haline geleli beri şehirlerin silüetleri hızla değişti. Artık büyük küçük fark etmiyor. Şehirlerimizin uzaktan çekilmiş resimlerine baktığımızda ilk göze çarpan gökdelenler, plazalar, kuleler oluyor. İstanbula ait bir resimde boğaz köprülerinden biri resme girmemişse resmin istanbula ait olduğunu anlamakta zorluk çekiyoruz. Zihinlere kazınan ilk gökdelenli şehir NewYork olduğundan, gökdelenli bir şehir resmi gördüğümüzde resmin bu Ameriken şehrinin bir mahallesi olduğunu zannederek hiç de haksız sayılmayız.

Artık üç beş daireden oluşan aile apartmanları yıkılıyor, bitişik parsellerle birleşerek üçyüz beşyüz daireli yüksek yüksek ev kuleleri yapıyoruz. Bu ev kulelerin hepsi birbirine benzer. Hatta birbirinin kopyasıdır. Oğuz Atay Tutunamayanlar'ında böyle uniform binalar yapmamızın sebebini, aynı üniforma içinde tek sıra yan yana dizilme

kültürünün ruhumuza işlemiş olmasına bağlamaktadır. Bu ev kulelerde her şey, hatta pencerelere asılan perdelerin modelleri dahi aynıdır. İçerde yaşamın değil dışarıdan görenin ne diyeceği önemlidir. Bunun adı " dışarıdan gören ne der! " mantığıdır

Özel güvenlikle korunma sistemine geçmeyen ev kulelerinin kapılarına en azı elli adetten başlayan zil düğmeleri konuluyor. Ve çok enteresandır bu ev kulelerinde oturanlar birbiri ile sözleşmeşçesine zil düğmesinin yanındaki boşluğa isimlerini yazmazlar.

Sözleşmedikleri muhakkattır çünkü bu ev kulelerinde kimse birbirini tanımaz. Tanımak ve tanınmak da istemezler. Yine çok enteresandır neden tanımak ve tanınmak istemediklerini de bilmezler. Zillerdeki isimliklerin boş olmalarının bu tanımak ve tanınmak istememeleri ile çok yakın alakası vardır.

Bence bu tanımak ve tanınmak istememe konusunda; hızla yozlaşmakta ve dejenere olmakta mesafe kaydeden milletimiz muasır medeniyet kabul edilen Evropa milletlerini şu an itibari ile geçmiş bulunmaktadır.

Tanınması ve bilinmesi gereken kimseler bile bu tanınmamak alışkanlığına kapılmış görünmektedir. Cevizlibağ, Tercüman Sitesinde beşyüze yakın avukat yazıhanesi olduğu halde hiçbirinin kapı zilinde ismi bulunmamaktadır.

Bir insan neden tanınmak istemez? Bence esas soru budur, ana mesele budur. Bu sorunun en fazla birkaç cevabı vardır. Birinci cevap “ Hasım sahibiyim, onun için tanınmak istemiyorum. Yine hasım sahibi olduğum için tanımak istemiyorum. Bitişikte oturan kılı ve zebellah gibi adam otuz sene evvel öldürdüğüm Pala Remzi'nin oğlu çıkarsa çekip vurmam gerekir. Neme lazım. ”

İnsan neden tanınmak istemez sorusunun ikinci cevabı ise şöyledir. Günahkar insanlar tanınmak istemezler. Bu cevap Erich Fromm'a aittir. Müellif Özgürlükten Kaçış adı ile dilimize çevrilen mühim eserinde; hali vakti yerinde bir ailenin üyesi olan, askerliğin yapmış genç erkeğin büyük şehre gidip asgari ücretle çalışmayı tercih etmesinin asıl sebebinin, baba zılgıtından, mahalle baskısından kaçmak, rahat rahat ciğarasını içmek, pazar günleri Beyoğlu'na çıkarak kimseye tanınmadan afişleri kapatılmış filmlere gitmek olduğunu söylemektedir. Bu ifadeyi Türçe söylemek istersek şunu demek mümkündür: Genç ergen hafif günahlar işlemek için tanınmadığı yerleri tercih ediyor. Eh kendi tercihidir ve kendi bilir.

Tanınmanın en zor tanınmamanın ise en uygun zamanın gece olduğunu belirtmeliyiz. Zamanımızda güneş battıktan sonra yeryüzü elektrikle adeta gündüze çevrildiği için gerçek yüzü ile geceyi tanıyanlar ancak atmışlı ve yetmişli yaşlarını yaşayan insanlardır. Çünkü o kimseler henüz elektriğin ulaşmadığı köylerde binbir çehresi ile geceyi görmüşlerdir.

En güzel gece dolunaylı ve bulutsuz gecedir. Fakat siz birde dolunay evresi tamamlandıktan yeni hilalin doğumuna kadar geçen ondört gün içindeki bulutsuz geceyi görün. Zevkler ve renkler tartışılmaz. Onun için ben dolunaysız ve bulutsuz geceyi tercih ediyorum. Ne müthiş bir keyiftir öyle bir gecede Samanyolu'nu seyretmek. Hele ki gençseniz ve hayal kurabiliyorsanız.

Zamanımızda böyle bir geceyi görmek mümkün değil. Birkaç sene evvel Kırklareli civarında, Istranca Dağında gecelediğimizde İstanbul'un aydınlatmasının devasa bir ışık hortumu gibi göğe yükseldiğini gördüğümde artık Samanyolunun eski tadıyla seyredilemeyeceğini ve eskisi gibi de hayaller kuramayacağını hissederek gibi olmuşum.

SAFLARI SIKILAŞTIRALIM

Av. Vildan ŞİMŞEK

Jnsanın kalbinin içinde, vatani için atan bir kalp daha var. Kalbimiz her bir terör saldırısında çoğumuzda aynı yerden acıdı. Çoğumuzun kalbi, her bir şehit haberinde aynı anda attı... Çoğumuz diyorum, çünkü bir kez daha anladık ki; kalplerimizi kanatmak isteyen ama kalplerimizin aynı anda acımasını ve atmasını dahi istemeyen bir azınlık var. Kalplerimizin atış sesleri, o kadar gür duyulmuş olacak ki tüm dünyada, iç ve dış düşmanlar türlü oyunlarla bu sesi susturmak için, sürekli çaba sarf ediyorlar. Bu yüzden, birliğin ve bir olmanın sesi daha da yükselmeli şimdi semalarda. İnanıyorum, bu sesin yükselişi bozacak, ülkemiz üzerinde oynanan bütün bu oyunları. Bu sesin yükselişi kıracak, bütün düşmanların ülkemize uzanan kollarını ve kanatlarını...

Biz, yüzyıllardır aynı topraklarda birlikte yaşadık. Aynı dala, hep birlikte tutunduk. Şimdi iç ve dış düşmanlar, bu dalı koparmak için, bize zarar vermek istiyorlar. Belki, bilirsiniz. Bektaşi üzümü,

dünyada sadece Ayder yaylasında yetişen bir üzümdür. Birbirinden farklı renkteki birçok üzümler, aynı dala hep birlikte tutunur. Tıpkı bizler gibi... Şimdi, o dalı kopartmak isteyenlere, bu dala

ve birbirimize her zamankinden daha da kuvvetli tutunarak karşılık verelim. Mehmet Akif Ersoy'un söylediği gibi, bir millete tefrika girmeden, düşman giremeyeceğini bilelim. Peygamber Efendimizin, veda hutbesinde her türlü ırkçılığı yasakladığını hatırlayalım... Bilmek yetmez, bu bilgiyi akleden bir kalple yaşayalım. Öyle bir yaşayalım ki, bu dalı kopartmak isteyenlerin kadrına, birliğin ve bir olmanın fotoğrafından başka bir şey yansımın...

Hepimiz, aynı çeşmenin suyunu içmeye talibiz. Ama insanlar, acılara kardeş olmamız gereken, birlik olmamız, bir olmamız gereken bir zamanda, damlacıklarla kavga ediyorlar. Bu kavgayı izleyerek, kim ya da kimler mutlu oluyor? İşte bu sorunun cevabında gizli, teröre karşı, neden omuz omuz vermeyiz, tek vücut olmamız ve tek ses haykırma-

mız gerektiği... Artık, kalplerin bu çeşmenin suyunda yıkanma vakti geldi. Çünkü, bu soruyu en iyi, arınmış kalpler ve gönül gözüyle görenler cevaplayabilir. Bu kavgalar, bizi susuz bırakır ve su en iyi susuzluğun lisanı ile okunabilir. Artık, bütün damlaların aynı suya karışma, “su olma” vakti geldi...

Dualar, kalpten kalbe hızla yol alır. Birbirine kalben dua eden insanlar arasında, görünmez ama kuvvetli bir bağ oluşur. Paylaşmak, toplumu birliğe götüren özel bir yoldur. En güzel paylaşımsa, aynı dua zincirinde küçük ya da büyük bir halka olabilmektir. Cemil Meriç, “irfan düşüncenin bütün kutuplarını kucaklayan bir kelimedir”, der. Vatanımızın bütünlüğü ve birbirimiz için dua etmek, irfan sofrasında buluşmak, birliğimizi daha da güçlendirecek ve bu paylaşımlarla çoğalacağız.

Zor günlerden geçiyoruz. Ülkemizin büyümesini ve güçlenmesini istemeyen düşmanlarımız çok...

“

Hepimiz, aynı çeşmenin suyunu içmeye talibiz. Ama insanlar, acılara kardeş olmamız gereken, birlik olmamız gereken bir zamanda, damlacıklarla kavga ediyorlar. Bu kavgayı izleyerek, kim ya da kimler mutlu oluyor?

”

”

Ama, düşmanlarımız çok olsa bile, biz aynı resmin çerçevesi oldukça, hangi düşman bu çerçeveden içeri girmeye cesaret edebilir ki? Şu an akl-ı selim davranmalı ve toplumun giymesi gereken sabır hırkasına küçük ya da büyük bir ilmek de biz atmalıyız. Dikenler kanatıyorsa ellerimizi, güle dokunmamız çok yakın, demektir. Sabır, gül gibi kokar. Bu kokuyu duyanlar bilir.

Aydınlık, en iyi karanlığın lisanı ile okunabilir. Bu karanlık günler, gelecek aydınlık günlerin habercisidir. Şafak söküyor. Safları sıkılaştıralım...

“ Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız;

Ve vatansız bırakma Allah'ım!

Müslümanlıkla yoğrulmuş yurdu,

Müslümanlıktan bırakma Allah'ım!

Arif Nihat ASYA

PANZEHİR

Bu kitabın kapağını aralayıp içine baktığımızda, aşkın kalbine yolculuk yaptığımızı hissedeceksiniz. Kitabı okurken iç sesinizi duyacak, sözler sarmaşık gibi gönlünüzü sarmalarken ruhunuza dokunan bu efsunlu kelimelerin büyüsü ile engin sahralarda gezintiye çıkacak ve kendinizi kendi iç sesinizle konuşurken bulacaksınız. Yazarın dediği gibi: “Konuşmak isteyen insan, kendini yabancı hissettiği bu dünyada, o yabancılığını unutmak için vakit geçireceği arkadaşlar arar.”

Son olarak siz kelimelerle dostluk kurarken yazarın da sizin ruhu-nuzla dostluk kurmaya çalıştığını anlayacaksınız. Kitabı okuyup bitirdiğinizde ise zamanın içinde mekânda hapsolan ruhunuza dokunan panzehri hissedeceksiniz.

YAZARLARDAN

“İnsaniyete, umuda ve aşka sahi-ci bir çağrı Panzehir. Gönlünüze, kaleminize bereket.”

**“Terapistin Sufi Olursa”,
“Sufi ile Terapist” ve daha
birçok kitabın yazarı
Yazar Ali Rıza BAYZAN**

“Nuray, şiirlerinden sonra nim sofyana makamında bir deneme kitabıyla, yüreği hüznle tanışmış bütün gönüllere şebnem güzelliğinde dokunması “Panzehir” adlı bu deneme kitabıyla çıkıp gelmiş, hoş gelmiş, hoşluklar getirmiş!”

**Edebiyat Öğretmeni,
Haber 7 Yazarı
Yazar
Meryem Sinan AYBİKE**

“Nuray Ergin, şiirlerinde büyük bir emek ve maharetle yontup şekil verdiği efsunlu kelimeleri bu kez denemenin engin sahralarında tüllendiriyor. Öyle ki bu samimi ve içten cümleler sadece gönle bir sarmaşık misali do-

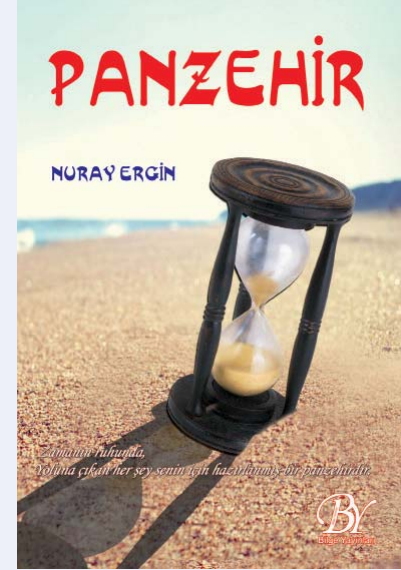
lanmakla kalmıyor aynı zaman-da modernizmin katran zehrini akıttığı ruhumuzu ilhamların geldiği gökyüzüne kanatlandırıyor ve yetim ruhumuzun kılcal-larına bir panzehir gibi dokunuyor.”

Yazar Mürsel GÜNDOĞDU

“Kalem kâğıda eğilince, dil kalbe tercüman olur. Kâğıda ve kaleme dokunurken hayata, insana ve kalbe dokunmayı da hatırlatan duyarlı ele, Nuray ERGİN’e sonsuz teşekkürler.”

**İdeal Hukuk Dergisi Yayın
Kurulu Üyesi
Av.
Vildan ŞİMŞEK**

“Ne çok zehre maruz kalıyoruz şu hayatta. Soluduğumuz havadan tutun da yediğimiz içtiğimiz şeylere kadar. Ya ruhumuz? O da, tramvayda karşımızda oturan, ve her nedense ters ters bize öfke ve nefretle bakan kadının gözlerinden, ya da bir köşede tekmelen-

diği için ürkekleşmiş ve köşeye sinmiş bir kedinin bakışlarındaki acıdan fazlası ile alıyor sanki payını gündelik hayatta?

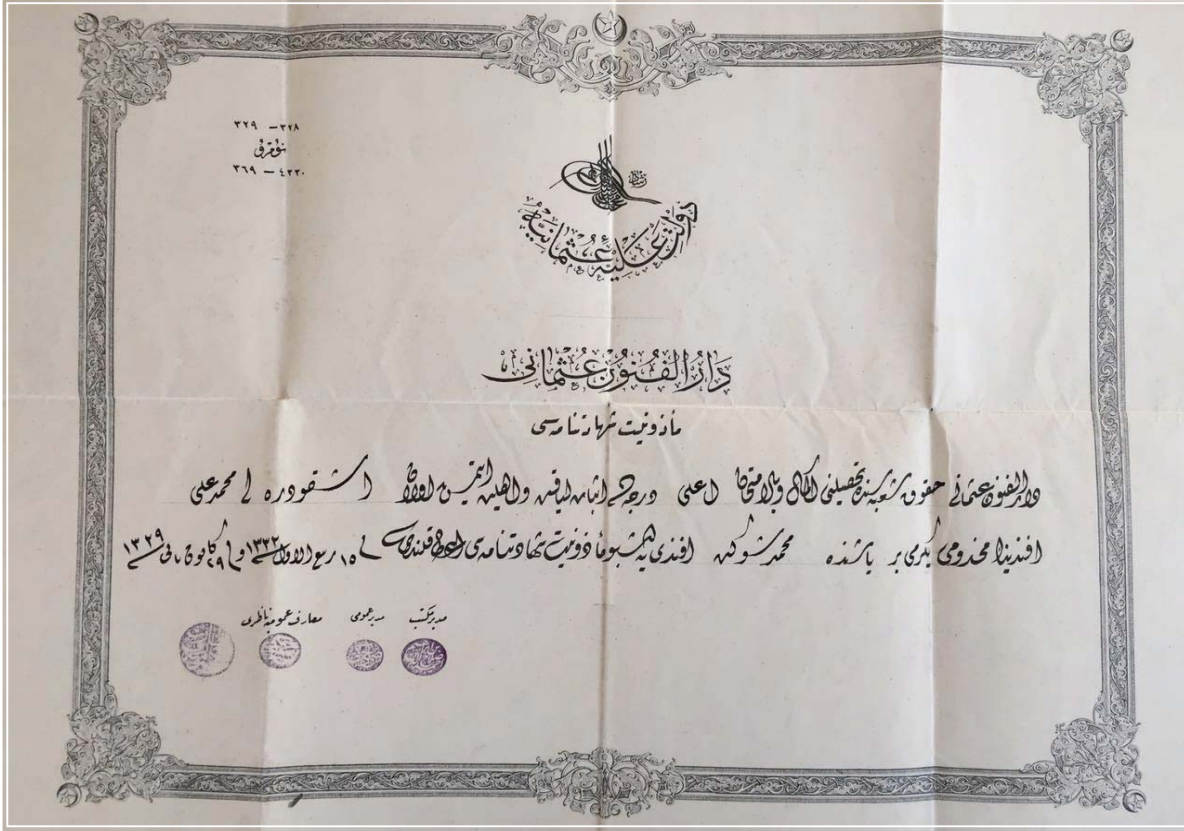
İşte Nuray'ın Panzehir Yazıları, modern hayatın hır gürü içinde en çok da ruhumuza bir pence-re açıyor bahar neşesi içinde... İçinize dönük dehlizlerde yol aldırıyor, sarıp sarmalıyor. Bir sarmaşık tutkusu ile... Ve tabii ki AŞK ile...”

**İdeal Hukuk Dergisi Editörü
Av. Şebnem TAŞAN KURT**

“Panzehir” tertemiz bir kalbin dile gelişi, seslenişi ve gerçeklere ayna tutmasıdır.

**“Kalbin Mührü Açılınca, 7
İnci, Sevgiliye Sesleniş” adlı
kitapların yazarı
Bilge Yayınları Genel
Yayın Yönetmen
Yazar
Eylem SALMAN YILMAZ**

Osmanlı Devleti'nde Avukatlık Ruhsatnamesi

Sultan II. Abdülhamit'in Tuğrası

Aded-i hususi

46

Nezaret-i Celile-i Adliye

Umur-u hukukiye müdüriyeti

Aded-i umumi

271

Muham-ı nizamatda dava vekaleti ruhsatnamedir

Mekteb-i hukuk-u şahanece bil-imtihan ikinci derece ruhsatname ahzına kesb-i istihkak eden 1283 senesinde dersaadette mütevellid ermeni milletinden kirkor atamyan efendi veled-i kirkork

İsim ve künyesi balada muharrer Kirkor efendiye müdüriyetin 4 kanunievvel 316 tarihli müzekkere-sinde beyan olunan esbab-ı nizamiyeye binaen devlet-i aliyyenin bilcümle mehakiminde dava vekilleri nizamnamesi ahkâmına tevfiikan ecirli vekalet mezun olmak üzere yeddine altıncı sınıfa mahsus olarak ruhsatname itası takarrür eylemekle mumaileyhe ol vechile ecirli vekalet mezuniyetini havi işbu ruhsatname tanzim ve ita kılındı. Fi 8 şevval sene 321 ve fi 15 kanuni evvel 319

Mühür

İmza

İşbu ruhsatname tasdik olunur.

mühür

Bizimle paylaşan Selim Ahmetoğlu'na teşekkür ederiz.

KUM SAATİ İLE KONUŞMALAR

Av. Nuray ERGİN

Jnsan, hayatın içinde yaşadıklarını belli bir süzgeçten geçirerek geriye bakarsa; şu an yaşadığı dünyanın, bir kuş kafesi gibi olduğunu hissedebilir. Çünkü insan, önceden zamanı, hakikati, ölümü, gerçeği, rüyayı ve hayallerini düşünerek anlamaya çalışıyordu. Çocukluğu ve gençliği o an için ona, geleceğe dair bilinmezliklerle dolu geliyordu. Şimdi ise hayatı, tekdüze ve birbirinin aynısı gibi geçen günlerden ibaret ve o insanın, insanı tanımak gibi bir gayesi de yok.

İnsanın hayatının bu tekdüzeliğinin nedenini, düşünceyi bırakıp yalnız konuşmaya çalışması olarak algılıyorum. Çünkü o insan düşünceye ayırması gereken zamanı, konuşmaya ayırırsa, yaşadığı hayatı anlayacak bir dile sahip olamaz. Onun kullandığı kelimeler, içinde bulunduğu zamanın kelimeleri olacaktır. Ancak düşünen insanların kelimeleri zamansızdır. Onlar, ancak tüm zamana ait bilgece sözler söyleyebilir.

Halil Cibran, "Kalbinizin ıssızlığında daha fazla kalamadığınızda, dudaklarınızla yaşamaya başlarsınız. Ses, sizin için bir eğlence, bir zaman geçirme aracı olur. Konuşmaların çoğunda, düşünce yarı yarıya katledilir. Çünkü düşünce, boşlukta uçan bir kuş gibidir; kelimelerin kafesinde kanatlarını açabilir ama uçamaz." der.

Konuşmak isteyen insan, kendini yabancı hissettiği bu dünyada, o yabancılığını unutmak için vakit geçireceği arkadaşlar arar. Sırf eğlenmek için bir araya gelip konuşan o kadar çok insan var ki... Çünkü insan, hakikati üzerine düşünmeyi bıraktıkça, kendisine faydalı olmayan şeyler konuşmaya başlar. Hakikati dinlemekten bunalan o

insan, iş dedikoduya gelince, insanın söylediklerine kulak kesilir. Kulağını hakikate dayayan kalpler içinse, bu dünyanın kendisi bile aslında dedikodu gibidir.

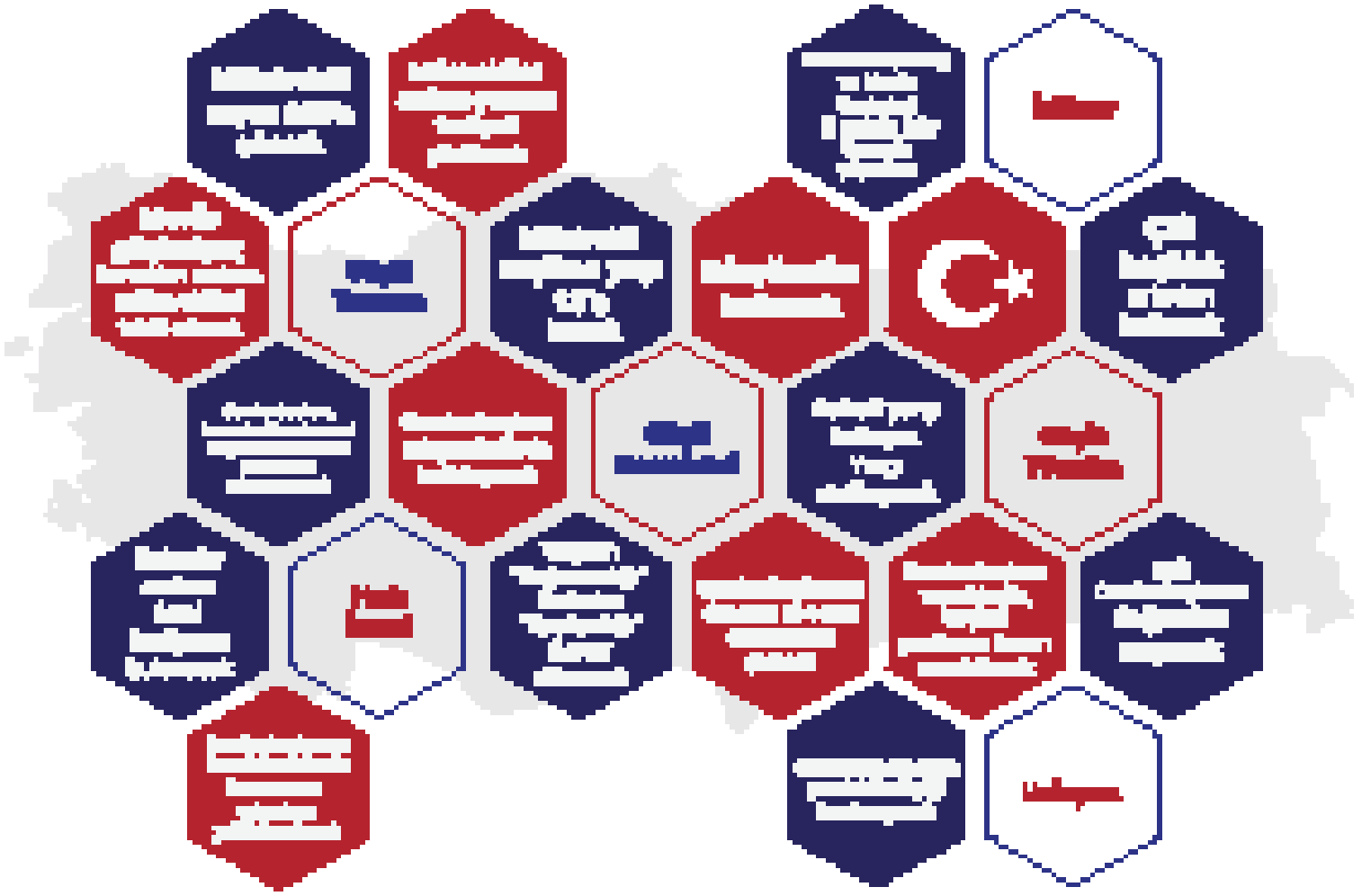
Ne zaman konuşma ihtiyacı hissetsem "Bir arkadaşınızla karşılaştığınızda, ruhunuzun dudaklarınıza doğru hareket etmesini ve dilinizi yönetmesini sağlayın." sözü aklıma gelir. Dilimle konuşsam boş konuşacağımı bilirim. Ancak ruhumla konuşsam o sözlerimde derin anlamlar olabileceğini hissedirim. İşte zaman üzerine düşünürken aklıma gelen sözler, o an şiir olup dizelere dönüşür.

Zaman bilirmiş ruhum da mı yaz
Kader bir yaz / gı / anlamışım
Zaman anlatmış kum saatine kışı
Zaman da bir an / ı / anlamışım
Düşüncem melekmiş konuşurken anlamışım
Kelimelerimde zaman yokmuş yazarken anlamışım

Yağmur damlasını yanağıma bırakıp gitmiş Melek
Haziran yok
yaz olamam yaz / an / yok
Sonbahar gözlerime karışmış
orada ol / an / yok
An bir zamansa
Olan yalnızca bir anı
Yaz / an / yok

EVET

www.turkiyehukuk.net

/turkiyehukukplatformu

/turkiyehukuk

